

Documento de consulta pública nº 1

DIAGNÓSTICO DE SITUACIÓN SOCIOECONÓMICA E TERRITORIAL DE GALICIA

**Para a elaboración dos POs FEDER e FSE Galicia
2014-2020**

Borrador suxeito a revisión (18.03.2014)

DIAGNÓSTICO DE SITUACIÓN SOCIOECONÓMICA E TERRITORIAL DE GALICIA.

Para a elaboración dos POs FEDER e FSE Galicia 2014-2020
DX DE PLANIFICACIÓN E ORZAMENTOS

18 de marzo de 2014

Índice de contidos

INTRODUCCIÓN	11
TERRITORIO	12
POBOACIÓN	30
ACTIVIDADE ECONÓMICA	40
1. ANÁLISE DO I + D + INNOVACIÓN EN GALICIA.....	67
2. TECNOLOXÍAS DA INFORMACIÓN E DAS COMUNICACIÓNS EN GALICIA.....	81
3. PEQUENAS E MEDIANAS EMPRESAS.....	94
4. O DESENVOLVEMENTO ENERXÉTICO EN GALICIA	103
5. O CAMBIO CLIMÁTICO EN GALICIA.....	109
6. O MEDIO AMBIENTE EN GALICIA	113
6.1. Biodiversidade, patrimonio natural e cultural.....	113
6.2. Chan.....	122
6.3. Recursos hídricos.....	123
7. O DESENVOLVEMENTO DAS INFRAESTRUTURAS DE COMUNICACIÓN EN GALICIA.....	129
8. O CAPITAL HUMANO E MERCADO DE TRABALLO EN GALICIA	140
9. A POBREZA E EXCLUSIÓN SOCIAL EN GALICIA	151
10. A EDUCACIÓN E FORMACIÓN EN GALICIA	170
11. A CAPACIDADE INSTITUCIONAL EN GALICIA	179
12. ANÁLISE CON RESPECTO AO CUMPRIMENTO DOS OBXECTIVOS DA ESTRATEXIA EUROPA 2020	184
13. ANEXO I. PRIORIDADES DE INVESTIMENTO E OBXECTIVOS ESPECÍFICOS	189

Índice de Gráficos

Gráfico 1. Superficie terrestre de espazos naturais protexidos e porcentaxes segundo categoría de clasificación en Galicia. Año 2012	20
Gráfico 2. Investimentos na rede de estradas, aeroportos, ferrocarrís, portos e costas e nas obras hidráulicas	24
Gráfico 3. Densidade de poboación por comunidades autónomas. Ano 2013.....	26
Gráfico 4. Pirámide de poboación. Galicia. Ano 2013	30
Gráfico 5. Índice sintético de fecundidade por NUTS II. Europa. Ano 2011. Número de fillos por muller.....	32
Gráfico 6. Serie histórica de poboación de Galicia	33
Gráfico 7. Pirámide de poboación. Galicia. Ano 1900	34
Gráfico 8. Pirámide de poboación. Galicia. Ano 1950	34
Gráfico 9. Pirámide de poboación. Galicia. Ano 1975	35
Gráfico 10. Taxa de crecemento da poboación. UE-27, España e Galicia. Período 1975-2000.....	36
Gráfico 11. Taxa de crecemento da poboación. UE-27, España e Galicia. Período 2000-2012.....	37
Gráfico 12. Taxa de crecemento da poboación proxectada. UE-27, España e Galicia. Período 2013-2020.....	37
Gráfico 13. Produto Interior Bruto por habitante en paridades de poder de compra (PPA). Ano 2012	41
Gráfico 14. Produto Interior Bruto por habitante en paridades de poder de compra PPA.....	42
Gráfico 15. Evolución da poboación e do PIB por Comunidade Autónoma	44
Gráfico 16. Descomposición do PIB	46
Gráfico 17. Estrutura produtiva. Ano 2012	49
Gráfico 18. Taxa de variación do PIB e contribucións ao crecemento real	57
Gráfico 19. Evolución das compoñentes da demanda interna. Galicia.	61
Gráfico 20. Peso da remuneración de asalariados no PIB	62
Gráfico 21. Índice de prezos de consumo. Diferencial de crecemento respecto da media UE-27 (esquerda)	65
Gráfico 22. Índice de prezos industriais	65
Gráfico 23. Custo laboral unitario real.....	66
Gráfico 24. Gastos en I+D e porcentaxe sobre o PIB pm (esforzo en I+D). Serie 2000-2012	70
Gráfico 25. Distribución do gasto interno total en I+D por sectores de execución. Ano 2012..	71
Gráfico 26. Distribución do gasto interno total en I+D por sectores de execución. Serie 2002-2012.....	72
Gráfico 27. Gasto interno total en I+D por sectores de execución. % Galicia sobre España. Serie 2002-2012	72
Gráfico 28. Distribución do persoal en I+D a xornada completa por sectores. Ano 2012	74
Gráfico 29. Distribución dos investigadores a xornada completa por sectores. Ano 2012.....	74
Gráfico 30. Porcentaxe de recursos humanos dedicados a I+D sobre total de ocupados.	75
Gráfico 31. Evolución da intensidade de innovación. Serie 2005-2012	80
Gráfico 32. Acceso a TIC polos fogares en Galicia / España / UE27	81
Gráfico 33. Fogares en zonas con banda ancha non dispoñible por CC.AA. 2013	82
Gráfico 34. Usos TIC nos fogares. 2013.....	83
Gráfico 35. Uso das TIC por sexo	84
Gráfico 36. Galicia. Uso TIC por sexo.....	84
Gráfico 37. Uso das TIC por grupos de idade.....	85
Gráfico 38. Usos TIC nas empresas con sede social en Galicia / España / UE-27	87
Gráfico 39. Usos TIC nas empresas con sede social en Galicia / España. Porcentaxes de empresas de máis de 9 empregados. Xaneiro de 2013. (1/2).....	89
Gráfico 40. Usos TIC nas empresas con sede social en Galicia / España. Porcentaxes de empresas de máis de 9 empregados. Xaneiro de 2013. (2/2).....	90

Gráfico 41. Interacción por internet coa Administración Pública das empresas segundo CC.AA. da sede social. Porcentaxes de empresas de máis de 9 empregados. Xaneiro de 2013.....	91
Gráfico 42. Empresas segundo o seu tamaño. Galicia. Ano 2012	94
Gráfico 43. Empresas segundo a súa titularidade. Ano 2012.....	95
Gráfico 44. Distribución (%) das empresas segundo tamaño e sector. Ano 2012	96
Gráfico 45. Distribución (%) das microempresas segundo a localización da sede social. Ano 2012.....	96
Gráfico 46. Distribución (%) das empresas segundo tamaño e localización da sede social. Ano 2012	97
Gráfico 47. Evolución do número de PEME. Taxa variación anual.	98
Gráfico 48. Estatística de sociedades mercantís. Galicia. Serie 2009-2012	98
Gráfico 49. Demografía empresarial. Serie 2008-2012	100
Gráfico 50. Porcentaxe de empresas e asalariados que pertencen a sectores de tecnoloxía alta e media-alta. Ano 2012	101
Gráfico 51. Porcentaxe do importe dos efectos comerciais en carteira impagados sobre o total do importe dos efectos comerciais en carteira.....	101
Gráfico 52. Porcentaxe de empresas concursadas por sector económico. Acumulado do período 2008-2012	102
Gráfico 53. Evolución da Enerxía primaria galega e importada 2001-2011	103
Gráfico 54. Distribución de enerxía eléctrica por sectores (mwh)	104
Gráfico 55. Evolución na distribución do consumo de enerxía primaria por tipo de fonte en Galicia.....	105
Gráfico 56. Evolución intensidade enerxética Galicia-España Ktep/millóns de euros constantes de 2000	106
Gráfico 57. Estrutura da xeración eléctrica en Galicia	106
Gráfico 58. Xeración de enerxía eléctrica por fonte	107
Gráfico 59. Evolución emisións de empresas enerxéticas declaradas e asignadas	108
Gráfico 60. Evolución índice emisión GEI Galicia-España-Europa 1990-2011	109
Gráfico 61. Evolución emisión GEI Galicia 1990-2011	110
Gráfico 62. Variación emisións GEI en Galicia por sector 1990 – 2011	111
Gráfico 63. Evolución factor de emisión de CO2 por Mwh xerados polas centrais eléctricas galegas	111
Gráfico 64. Evolución das emisións de CO ₂ en Galicia asignadas-declaradas 2005-2012 ...	112
Gráfico 65. Evolución dos residuos urbanos recolleitos (toneladas) en Galicia	126
Gráfico 66. Investimentos en infraestruturas. Ano 2012. España-Galicia	133
Gráfico 67. Evolución investimentos Galicia en infraestruturas (miles de euros).....	134
Gráfico 68. Evolución investimentos en construción e remodelación de estradas 2004-2012 (miles de euros).....	135
Gráfico 69. Accidentes de tráfico con vítimas na estrada ou zona urbana 2012.....	136
Gráfico 70. Accidentes de tráfico con vítimas Galicia 2012.....	136
Gráfico 71. Evolución número de viaxeiros en transporte urbano regular Galicia 2002-2012	137
Gráfico 72. Variación emisións Gases Efecto Invernadoiro debidas ao sector do transporte.	139
Gráfico 73. Pirámide da poboación de entre 16 e 64 anos segundo a relación coa actividade económica. Ano 2012.....	140
Gráfico 74. Evolución da taxa de ocupación por sexo e taxa de ocupación por grupos de idade (2012)	142
Gráfico 75. Evolución da taxa de asalarización.	144
Gráfico 76. Poboación ocupada segundo a situación profesional. Ano 2012	144
Gráfico 77. Evolución da taxa de temporalidade.	145
Gráfico 78. Evolución taxa de parcialidade e taxa por sexo(2012).....	145
Gráfico 79. Evolución taxa de paro de longa duración.	147
Gráfico 80. Evolución taxa de paro xuvenil (16 a 24 anos).	147
Gráfico 81. Persoas en pobreza ou exclusión social. Intersección entre as compoñentes. Galicia. Ano 2012	153

Gráfico 82. Taxa de risco de pobreza ou exclusión social por sexo e idade. Galicia. Ano 2012.....	154
Gráfico 83. Taxa de risco de pobreza ou exclusión social segundo o fogar teña ou non nenos a cargo. Galicia. Ano 2012	154
Gráfico 84. Taxa de risco de pobreza ou exclusión social segundo a intensidade do traballo. Ano 2012	155
Gráfico 85. Taxa de risco de pobreza ou exclusión social segundo a nacionalidade. Ano 2012.....	155
Gráfico 86. Ingreso medio mensual por unidade de consumo	156
Gráfico 87. Índice de Gini.....	159
Gráfico 88. Distribución da renda S80/S20	159
Gráfico 89. Taxa de risco de pobreza (%)	161
Gráfico 90. Limiar monetario mensual de risco de pobreza. Galicia	161
Gráfico 91. Ingreso medio mensual por unidade de consumo e taxa de risco de pobreza por áreas.....	162
Gráfico 92. Taxa de risco de pobreza por sexo e idade. Galicia	163
Gráfico 93. Taxa de risco de pobreza segundo o fogar teña ou non nenos a cargo. Galicia. Ano 2012	164
Gráfico 94. Taxa de risco de pobreza por nacionalidade. Galicia. Ano 2012.....	164
Gráfico 95. Fogares con algún adulto de 18 a 59 anos	165
Gráfico 96. Estrutura (%) de ingresos dos fogares	166
Gráfico 97. Fogares segundo a porcentaxe de ingresos dedicados ao pago da vivanda principal. Ano 2012.....	168
Gráfico 98. Porcentaxe de poboación de 18 a 24 anos que abandonou prematuramente o sistema educativo. Ano 2012	171
Gráfico 99. Empregos para a Administración con capacidade de decisión en mulleres	181
Gráfico 100. Débeda pública (% PIB rexional) previsión 2012	182
Gráfico 101. Capacidade/necesidade de financiamento en 2012 (% PIB rexional)	182
Gráfico 102. Débeda pública (% PIB rexional) convenio PDE + débeda empresas públicas	183

Índice de Mapas

Mapa 1. Provincias de Galicia e situación en Europa.....	12
Mapa 2. Relevo de Galicia.....	14
Mapa 3. Esquema litolóxico de Galicia.....	16
Mapa 4. Porcentaxe de superficie dos concellos ocupada por chans de dinámica natural	18
Mapa 5. Porcentaxe de superficie dos concellos ocupada por chans agroforestais	19
Mapa 6. Porcentaxe de superficie dos concellos construída	19
Mapa 7. Espazos naturais protexidos	21
Mapa 8. Rede de estradas.....	23
Mapa 9. Unidades locais que concentran o 70% da poboación galega. Ano 2009	27
Mapa 10. Distribución das parroquias galegas segundo o grao e subgrao de urbanización. Ano 2009.....	29
Mapa 11. Clasificación das rexións da Unión Europea	40
Mapa 12. Diferenciais entre Comunidades Autónomas e a UE-27	42
Mapa 13. Evolución da poboación por Comunidade Autónoma	43
Mapa 14. Produto Interior Bruto por comarcas. Ano 2010.....	54
Mapa 15. Especialización comarcal. Ano 2010	55
Mapa 16. Índice de innovación rexional.....	67
Mapa 17. Porcentaxe de gasto en I+D respecto ao PIB a prezos de mercado (esfuerzo en I+D). Ano 2012.....	69
Mapa 18. Porcentaxe de persoal en I+D a xornada completa en relación á poboación ocupada por Comunidades Autónomas. Ano 2012	76
Mapa 19. Densidade empresarial. Empresas por 1.000 habitantes	99
Mapa 20. Superficie segundo réxime de protección	114
Mapa 21. Áreas protexidas de ámbito internacional	118
Mapa 22. Patrimonio cultural galego	121
Mapa 23. Consumo medio de auga (litros/hab/día)	124
Mapa 24. Conexión de estradas entre os distintos núcleos urbanos	131
Mapa 25. Conexión ferroviaria entre os distintos núcleos urbanos e exterior	132
Mapa 26. Localización aeroportos e zonas portuarias en relación con espazos industriais ou empresariais	133
Mapa 27. Fluxos interrexionais en Galicia.....	139
Mapa 28. Afiliacións á Seguridade Social entre a poboación de 16 a 64 anos.....	148
Mapa 29. Afiliacións á Seguridade Social segundo o sector de actividade.% sobre total. Ano 2012.....	149
Mapa 30. Variación relativa do número de parados entre 2007 e 2012 (%).....	150
Mapa 31. Poboación en risco de pobreza ou exclusión social- porcentaxe do total de poboación, Europa, España e as súas rexións	152
Mapa 32. Ingreso medio mensual por unidade de consumo Áreas xeográficas. Ano 2012	158
Mapa 33. Complexos hospitalarios de Galicia	168

Índice de Táboas

Táboa 1. Extensión superficial por zonas altimétricas. Km ²	15
Táboa 2. Datos climatolóxicos de Galicia (2012)	15
Táboa 3. Usos do chan en Galicia. Ano 2006	17
Táboa 4. Quilómetros de estradas	22
Táboa 5. Investimento na reposición da rede de estradas de Galicia	25
Táboa 6. Superficie e densidade de poboación. Ano 2013	25
Táboa 7. Entidades de poboación. Ano 2012	26
Táboa 8. Distribución da poboación e da superficie por tipo de zona definida a partir das parroquias. Ano 2009	28
Táboa 9. Poboación. España, Galicia e provincias. Ano 2013	30
Táboa 10. Idade media da poboación. España, Galicia e provincias. Ano 2012	31
Táboa 11. Poboación por grupos de idade. UE-27, España, Galicia e provincias. Ano 2013	31
Táboa 12. Principais indicadores demográficos. UE-27, España e Galicia. Ano 2011	32
Táboa 13. Esperanza de vida ao nacer por sexo. UE-27, España e Galicia	33
Táboa 14. Evolución da poboación proxectada por grupos de idade. UE-27, España, Galicia e provincias	38
Táboa 15. Evolución da poboación proxectada por grupos de idade. Comarcas de Galicia con incremento de poboación no período 2015-2020	38
Táboa 16. Evolución da poboación proxectada por grupos de idade. Comarcas de Galicia con diminución de poboación no período 2015-2020 superior ao 10%	39
Táboa 17. Produto Interior Bruto a prezos de mercado. Variacións de volume. Taxas de variación medias anuais	43
Táboa 18. Descomposición do PIBpc en termos comparativos coa Unión Europea	45
Táboa 19. Produtividade en termos reais. PIB real, emprego e produtividade (gráfico)	47
Táboa 20. Compoñentes da produtividade en termos reais	48
Táboa 21. Estrutura produtiva de Galicia	49
Táboa 22. Índices de especialización produtiva da economía galega fronte á española e europea	50
Táboa 23. Índices de especialización produtiva da economía galega fronte á española e europea	52
Táboa 24. Distribución territorial. Produto Interior Bruto e Produto Interior Bruto por habitante. Ano 2010	53
Táboa 25. Estrutura produtiva provincial. Datos en porcentaxes sobre o PIB provincial. Ano 2010	53
Táboa 26. Distribución porcentual do PIB pola vía da demanda	56
Táboa 27. Estrutura do comercio exterior e taxa de cobertura por espazos xeográficos	58
Táboa 28. Principais produtos exportados e os seus destinos. Ano 2008	59
Táboa 29. Principais produtos importados e os seus destinos. Ano 2008	59
Táboa 30. Comercio exterior de Galicia sen incluír o resto de España. Ano 2012	60
Táboa 31. Descomposición do peso da remuneración de asalariados no PIB. Ano 2011	63
Táboa 32. Renda bruta dispoñible do sector fogares	64
Táboa 33. Gasto Interno e esforzo en I+D. Ano 2012 (miles de euros e porcentaxes)	69
Táboa 34. Persoal e investigadores dedicados a I+D a xornada completa segundo sector e sexo. Ano 2012	73
Táboa 35. Patentes	77
Táboa 36. Empresas innovadoras por comunidades autónomas. Período 2010-2012	78
Táboa 37. Gasto en innovación tecnolóxica. Serie 2006-2012	79
Táboa 38. Gasto en innovación tecnolóxica. Ano 2012	79
Táboa 39. Equipamento TIC dos fogares en Galicia / España. Porcentaxes de fogares. 2013	83
Táboa 40. Interacción por internet coa Administración Pública. 2013	86
Táboa 41. Usos TIC nas empresas con sede social en Galicia / España. Porcentaxes de empresas de máis de 9 empregados. Xaneiro de cada ano	87

Táboa 42. Usos TIC nas empresas con sede social en Galicia / España. Porcentaxes de empresas de 9 ou menos empregados. Xaneiro de cada ano	88
Táboa 43. Comercio electrónico das empresas con sede social en Galicia / España. Empresas de máis de 9 empregados. 2012	91
Táboa 44. Interacción por internet coa Administración Pública das empresas segundo a sede social. Porcentaxes de empresas de máis de 9 empregados. Xaneiro de 2013	92
Táboa 45. Principais magnitudes do sector TIC en Galicia	92
Táboa 46. Estrutura en % das PEMES segundo o seu tamaño	95
Táboa 47. Número e superficie ZEPA e LIC (2012)	114
Táboa 48: Evolución da dispoñibilidade e consumo de auga en Galicia (hm ³)	123
Táboa 49. Distribución de auga por grandes grupos de usuarios (miles de m ³)	124
Táboa 50. Aglomeracións Urbanas con EEDD	125
Táboa 51. Cantidade de residuos urbanos recolleitos en Galicia, clasificados por tipo de residuo (toneladas, 2011)	127
Táboa 52. Rede de Estradas de Galicia en 2012	130
Táboa 53. Parque de vehículos principais tipos	137
Táboa 54. Transporte interior de mercadorías miles de toneladas 2012	138
Táboa 55. Evolución da taxa de actividade da poboación entre 16 e 64 anos e da taxa de actividade feminina (gráfico)	141
Táboa 56. Evolución da taxa de ocupación da poboación entre 16 e 64 anos	141
Táboa 57. Distribución dos ocupados por ramas de actividade (CNAE-2009). Ano 2012	143
Táboa 58. Evolución taxa de paro	146
Táboa 59. Evolución da taxa de paro por nivel de formación e sexo	146
Táboa 60. Taxa de risco de pobreza ou exclusión social. Ano 2011	152
Táboa 61. Persoas (%) que viven en fogares con carencia en determinados conceptos. Ano 2012	153
Táboa 62. Taxa de risco de pobreza ou exclusión social segundo a provincia de residencia	156
Táboa 63. Ingreso medio mensual por unidade de consumo. Taxas de variación anuais	157
Táboa 64. Ingreso medio mensual por unidade de consumo. Provincias	157
Táboa 65. Deciles de ingresos por unidade de consumo. Límite inferior e mediana de cada decil. Galicia	160
Táboa 66. Taxa de risco de pobreza da poboación de 18 a 34 anos segundo vivan ou non cos pais	163
Táboa 67. Ingreso medio mensual por fogar segundo a principal fonte de ingresos do fogar. Galicia	165
Táboa 68. Ingreso medio mensual por fogar (%) segundo a principal fonte de ingresos do fogar. Galicia	166
Táboa 69. Fogares (%) con fonte principal de ingresos do fogar ingresos de traballo	166
Táboa 70. Estrutura (%) do gasto anual dos fogares. Ano 2012	167
Táboa 71. Abandono escolar temperán	171
Táboa 72. Taxa de actividade e emprego para o nivel de educación primaria ou inferior. Ano 2013	172
Táboa 73. Taxa de actividade da poboación de 25-64 anos segundo nivel de formación alcanzado, idade e sexo	173
Táboa 74. Taxa de emprego da poboación de 25-64 anos segundo nivel de formación alcanzado, idade e sexo	173
Táboa 75. Taxa de paro da poboación de 25-64 anos segundo nivel de estudos alcanzado, idade e sexo	173
Táboa 76. Traballadores formados en accións dirixidas prioritariamente a desempregados, por sexo e idade (distribución porcentual). Ano 2012	174
Táboa 77. Distribución porcentual de traballadores formados en accións dirixidas prioritariamente a desempregados segundo o nivel educativo previo dos participantes. Ano 2012	174
Táboa 78. Media tres competencias avaliación PISA	175

Táboa 79. Taxa bruta de acceso ao nivel educativo secundario e superior non universitario segundo sexo. Curso 2011-2012	176
Táboa 80. Taxa neta de escolarización de 16 a 18 anos. Curso 2011-2012	177
Táboa 81. Taxa de idoneidade. Períodos 2001-2002 e 2011-2012	177
Táboa 82. Galicia. Taxa bruta de poboación que se gradúa por ensino e sexo curso 2010-2011-	178
Táboa 83. Número de organismos suprimidos ao amparo dos plans de avaliación de entidades dependentes da Xunta	179
Táboa 84. Número de organismos de la Administración Autonómica	180
Táboa 85. Entidades de poboación	180
Táboa 86. Estratexia Europa 2020: I+D	184
Táboa 87. Estratexia Europa 2020: Cambio climático e enerxía	185
Táboa 88. Estratexia Europa 2020: Emprego	186
Táboa 89. Estratexia Europa 2020: Loita contra a pobreza e exclusión	187
Táboa 90. Estratexia Europa 2020: Educación	188

INTRODUCCIÓN

O diagnóstico da situación socioeconómica e territorial de Galicia permite obter información relevante para detectar as necesidades existentes na Comunidade Autónoma. Os Programas Operativos deben ter en conta estas carencias para deseñar a futura estratexia do período 2014-2020, é moi importante a análise en profundidade das devanditas carencias así como das necesidades para conseguir un enfoque coherente para o impulso do crecemento en Galicia e orientar o deseño das actuacións de forma que permitan impulsar o crecemento da rexión.

Desta forma, tanto as prioridades estratéxicas como as principais liñas de actuación deben estar baseadas nun diagnóstico exhaustivo da realidade rexional que permita diferenciar os problemas conxunturais dos estruturais así como aqueles aspectos que supoñan un freo importante para o desenvolvemento económico de Galicia.

Así, este diagnóstico ha de ter en conta unha serie de compoñentes fundamentais como son, entre outros, os demográficos, o mercado de traballo, o tecido empresarial, infraestruturas, medio ambiente, cambio climático e o desenvolvemento da investigación, desenvolvemento e innovación así como as novas tecnoloxías da información e comunicación de forma que poida vincularse inequivocamente aos ámbitos de programación dos Fondos Estruturais 2014-2020. A continuación preséntase a devandita análise baseada en aspectos estatísticos e fontes oficiais.

TERRITORIO

Delimitación xeográfica

A Comunidade Autónoma de Galicia está situada no noroeste da Península Ibérica, formada polas provincias da Coruña, Lugo, Ourense e Pontevedra. Os seus límites xeográficos son: o mar Cantábrico ao norte, Portugal no sur, o océano Atlántico no oeste e as rexións do Principado de Asturias e Castela e León (concretamente coas provincias de Zamora e León) ao leste.

O territorio galego está comprendido entre 43° 47' N (Estaca de Bares) e 41° 49' S (fronteira con Portugal no parque do Xurés) en latitude. En lonxitude, entre 6° 42' E (límite entre Ourense e Zamora) e 9° 18' O (conseguido practicamente en dous lugares: cabo da Nave en Fisterra e cabo Touriñán). A Galicia pertencen tamén o arquipélago das illas Cíes, o arquipélago de Ons, e o arquipélago de Sálvora, así como outras illas como Cortegada, Arousa, as Sisargas, ou as Malveiras.

A súa situación no noroeste da Península Ibérica sitúa a Galicia na periferia dos centros económicos europeos, pero tamén nacionais. Ademais, as conexións co resto de España (excepto Asturias) e co resto de Europa son difíciles debido á orografía. Galicia está separada da Meseta Central polos Montes de León e pola Cordilleira Cantábrica co resto de Europa. A conexión co Norte de Portugal é máis sinxela desde un punto de vista xeolóxico, ambas as rexións comparten o Macizo Galaico-Duriense formado por materiais paleozoicos, granito e gneis, dos máis antigos da península. A erosión reduciunos a unha planicie e a uns montes de formas suaves e redondeadas, pero como consecuencia das deformacións alpinas, este macizo fracturouse elevándose uns bloques e afundíndose outros con numerosas serras de aliñación imprecisa.

Mapa 1. Provincias de Galicia e situación en Europa

Trazos territoriais

Extensión, orografía

Galicia conta cunha extensión de 29.574 km², o que representa o 5,8% da superficie española. A provincia de Lugo é a de maior extensión con 9.856 km², seguida da Coruña (7.950 km²), Ourense (7.273 km²) e Pontevedra (4.495 km²). A nivel nacional, trátase dunha das rexións españolas con maior lonxitude de costa, con 1.498 quilómetros. Segundo datos do INE, a provincia de Lugo conta con 144 quilómetros, A Coruña con 956 e Pontevedra con 398. Estas distancias poñen de manifesto unha costa de enorme complexidade, que se acentúa ao analizala en maior detalle, tal e como fixo o Plan de ordenación do litoral de Galicia (POL) que cartografou a costa cunha lonxitude de 2.555 km a unha escala 1:5.000.

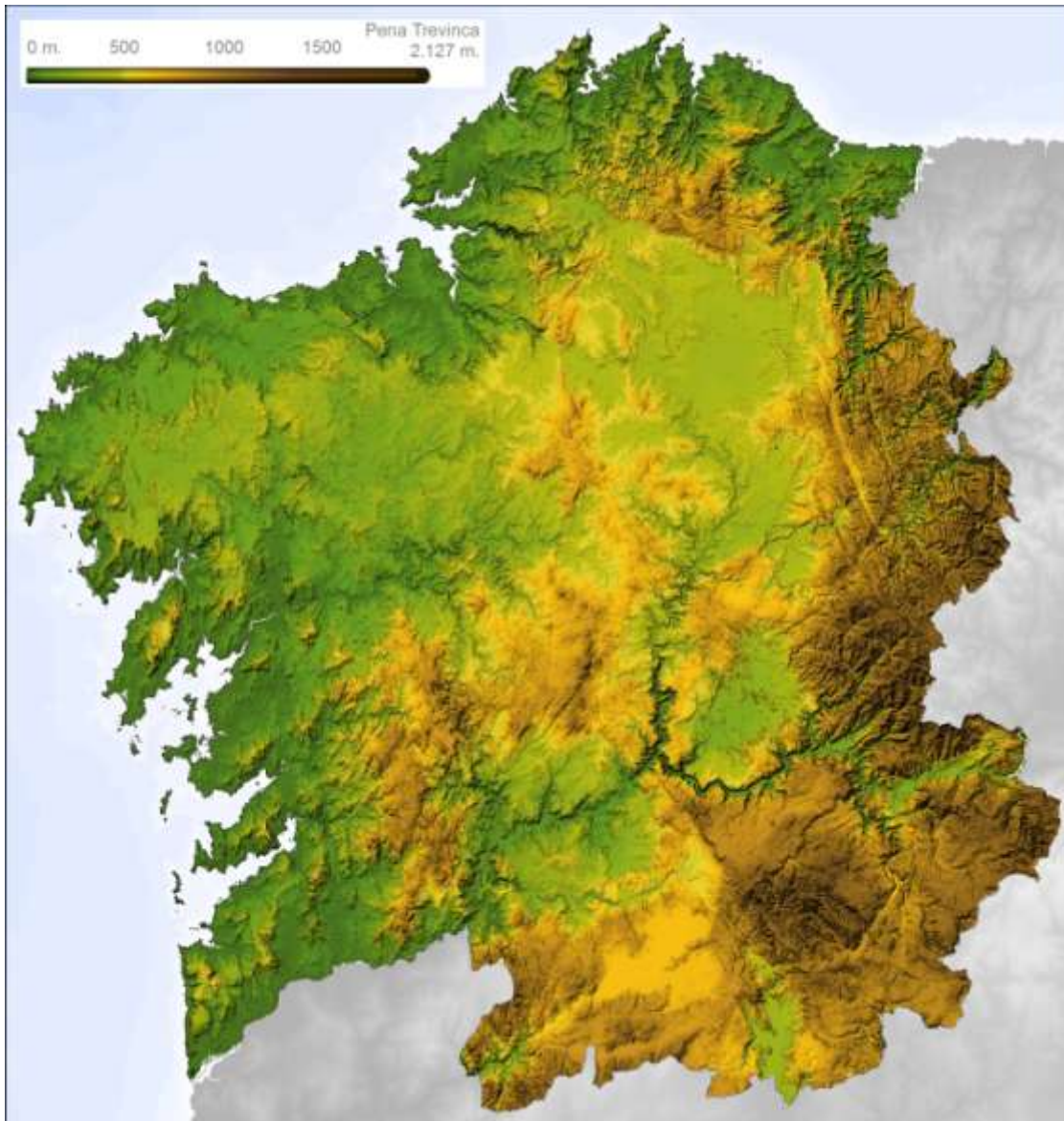
Unha das peculiaridades de Galicia é a presenza de numerosas e amplas rías na costa. Desde o POL, caracterizouse a costa de Galicia en sete comarcas costeiras: Mariña lucense, Rías altas, Golfo ártabro, Arco bergantiñán, Costa da Morte, Rías Baixas e Costa sur.

A Mariña lucense, na que destaca a ría de Ribadeo e a ría de Foz. Nas Rías altas intégranse a ría de Viveiro, Ría do Barqueiro, Costa de Bares e Picón, Ría de Ortigueira, A Capelada, Ría de Cedeira, Costa Norte de Ferrol. Nela atópase o punto de Galicia situado máis ao norte, Estaca de Bares. O Golfo ártabro, esténdese desde a Ría de Ferrol ata a da Coruña, entre as que se intercalan as Rías de Ares e Betanzos. El Arco bergantiñán contén, de leste a oeste, a Costa de Caión, Lagoa de Baldaio, Costa de Malpica e illas Sisargas. A Costa da Morte, de dominancia granítica inclúe zonas diferenciadas como Costa de Santo Hadrián a Roncudo, Ría de Corme e Laxe, costas de Traba e Vilán, Ría de Camariñas, Costas de Touriñán e Fisterra, Enseada de Corcubión, Costa do Pindo a Monte Louro. Nela, se singulariza o cabo Santo Adrián no seu extremo norte ou os cabos de Touriñán e Vilán. Nas Rías Baixas, de formas abertas e alargadas, atópanse a Ría de Muros e Noia, Costas do Son e Corrubedo, Ría de Arousa, Ría de Pontevedra, Ría de Aldán e Costa dá Veá, Illas Atlánticas Exteriores, e Ría de Vigo. No seu extremo sur, cabo Silleiro. Ao sur de Baiona se estende un tramo litoral rectilíneo, a Costa Sur, no que se distinguen, ao norte o tramo de Cabo Silleiro - A Guarda e o Baixo Miño.

Do leste ao oeste distinguimos en Galicia catro subrexións atendendo ao seu relevo. A interior ou montañosa onde se atopan as maiores altitudes que separan a Galicia do Bierzo e da Meseta. A segunda é unha planicie, cunha depresión lonxitudinal percorrida polo Miño e os seus afluentes e outra transversal pola que flúe o Sil, que divide a subrexión montañosa. Despois da confluencia destes dous ríos a depresión discorre nordés-suroeste. A terceira é a dorsal galega de menor altitude que a interior ou montañosa e unha cuarta litoral onde existen contrastes como a fosa que vai desde o Val do Dubra ata Tui, o chanzo de Santiago e do interior da provincia da Coruña e as serras que separan as rías e o norte da provincia de Lugo, A Mariña (Mapa 2).

Mapa 2. Relevo de Galicia

Fonte: Xunta de Galicia. Elaboración Instituto de Estudios do Territorio, a partir de datos do modelo dixital do terreo do proxecto PNOA

Polo que respecta ás zonas altimétricas, un 76,3% da superficie galega ten unha altitude entre 201 e 1000 metros, porcentaxe superior á media española que se sitúa no 70,2%. As provincias con maior altitude son Lugo e Ourense, nesta última a superficie ocupada con altitudes superiores a 1000 metros é do 20,6%, moi superior á media galega (6,7%) e á media española (17,5%).

Táboa 1. Extensión superficial por zonas altimétricas. Km²

	Ata 200 m		De 201 a 600 m		De 601 a 1.000 m		De 1.001 a 2.000 m		Total	
	km2	%	km2	%	km2	%	km2	%	km2	%
España	57.615	11,4	156.370	30,9	198.650	39,3	88.766	17,5	505.988	100
Galicia	5.018	17,0	15.292	51,7	7.278	24,6	1.986	6,7	29.574	100
A Coruña	2.758	34,7	5.029	63,3	163	2,0	-	-	7.950	100
Lugo	572	5,8	5.991	60,8	2.807	28,5	486	4,9	9.856	100
Ourense	160	2,2	2.117	29,1	3.498	48,1	1.498	20,6	7.273	100
Pontevedra	1.528	34,0	2.155	48,0	810	18,0	2	0,0	4.495	100

Fonte: INE. Anuario Estatístico de España

En definitiva, as características do relevo mostran un medio de orografía non extrema, pero complexa, que dificulta o desenvolvemento de infraestruturas en todo o territorio e que, simultaneamente, obrigan a tomar medidas complexas de protección fronte a riscos naturais. O forte investimento en infraestruturas de comunicación terrestre das últimas décadas mellorou en mobilidade, interconexión e integración do mercado rexional.

Climatoloxía

O clima galego é unha transición entre o oceánico e o mediterráneo. Está determinado pola localización xeográfica de Galicia nas latitudes tépedas da fachada europea atlántica. É un clima de tipo húmido oceánico, en xeral suave, cunha baixa amplitude térmica anual, da orde de 11°C na costa e 16°C no interior.

Domina o clima de carácter atlántico marítimo e submarítimo. Ademais, nas zonas de fronteira hai presenza de clima europeo occidental marítimo e submarítimo e de clima continental atenuado. As zonas circundantes con León e Zamora e Portugal teñen influencia da meseta continental, incluíndo as depresións de Ourense, do Miño e do Sil - onde se alcanzan os niveis máis altos de mediterraneidade de Galicia -, a chaira de Monforte e as serras suborientais galegas limítrofes coa Meseta e Portugal.

Galicia presenta unhas precipitacións anuais elevadas, con valores que oscilan entre os 700 mm e os 1800 mm. A Táboa 2 recolle as precipitacións medias provinciais de 2012, así como as temperaturas medias e as horas de sol.

Táboa 2. Datos climatolóxicos de Galicia (2012)

Provincia	Temperatura media (°C)	Número de horas de sol	Precipitación (mm)
A Coruña	15,5	2.259	927,8
Lugo	13,0	1.961	781,8
Ourense	15,9	2.245	629,9
Pontevedra	15,4	2.300	1311,1

Fonte: INE. Climatoloxía

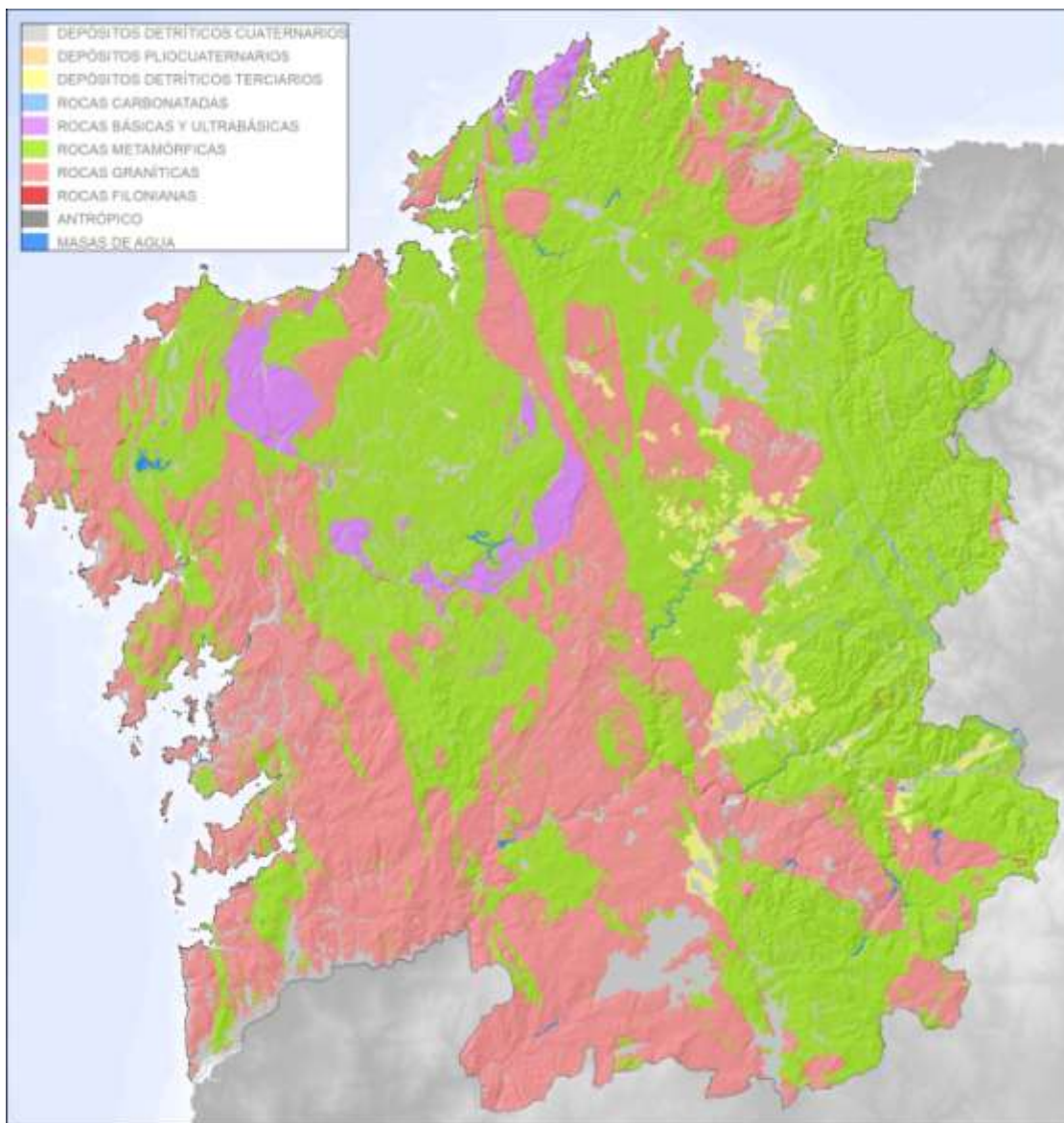

Chan

Galicia atópase na súa totalidade baixo unha área silíceica con relevo granítico de erosión diferencial. A presenza da banda granítica abarca a zona occidental das provincias da Coruña e Pontevedra, ampliándose cara ao Leste por unha boa parte da provincia de Ourense. Existe tamén presenza de área calcaria, na que destaca o relevo cárstico (Ou Courel, Lastra).

Outro elemento característico son as lousas, situadas na zona oriental de Lugo e na zona norte da Coruña. É posible identificar tamén varios núcleos de materiais sedimentarios como son A Terra Chá, principalmente na zona de Cospeito, a depresión de Chantada e a plana da Limia. O mapa 3 mostra as rexións litolóxicas presentes na Comunidade Autónoma.

Mapa 3. Esquema litolóxico de Galicia

Fonte: Xunta de Galicia. Elaboración Instituto de Estudios do Territorio, a partir de datos de cartografía base do IGME

Máis aló das características litolóxicas, a edafoloxía de Galicia dá mostras de chans xeralmente acedos e ricos en materia orgánica, sobre os que inflúe tamén a frecuencia e intensidade das precipitacións.

Para computar o uso que se lle dá ao chan, tendo en conta que a conservación do patrimonio natural é tamén un activo para o desenvolvemento de Galicia, utilizamos a porcentaxe de superficie dos sistemas e dinámicas predominantes no chan empregando a clasificación da ocupación do chan realizada no Sistema de Información de Ocupación del Suelo en España (SIOSE) para Galicia.

As paisaxes galegas son o froito inacabado da interrelación de factores moi diversos; naturais uns, como é o caso das formas do terreo, dos chans, da vexetación ou da maior ou menor abundancia de auga; de orixe antrópico e cultural outros, caso dos cultivos, das vías de comunicación, dos espazos de lecer, das construcións residenciais, etc. A complexa dinámica que se establece entre eles xera un rico mosaico de paisaxes que se encadean no territorio por medio de diversas transicións. Así mesmo, o plan de seguimento das directrices de ordenación do territorio e da sustentabilidade territorial analiza no seu indicador OC.A01 Usos do chan, a ocupación do territorio por usos de dinámica natural¹ e de alto valor ecolóxico que alcanza un 45,8%, superior á media estatal (36,2%) e tamén claramente superior á media da Unión europea (22,6%). A provincia con maior porcentaxe deste uso é Ourense con máis dun 60% do seu territorio, aínda que é Lugo con máis de 460 mil ha é a que presenta o máximo rexistro en valor absoluto (Táboa 3). A Coruña e Pontevedra alcanzan un 34,5% e un 40,4% respectivamente, o que supón no caso de Pontevedra unhas 181.350 ha.

Os municipios con maior porcentaxe de superficie ocupada por usos de dinámica natural sitúanse maioritariamente no interior de Galicia na subregión montañosa, especialmente no sector suroriental da comunidade, na dorsal, tamén con máis intensidade canto máis ao sur, e nalgúns montes próximos á costa (Mapa 4). A metade dos municipios presentan máis dun 41% da súa superficie ocupada por estes usos, 3 de cada 4 superan o 28% e un de cada 4 o 54%. Destacan A Lama en Pontevedra cun 82% e 9.153 ha e Lobios en Ourense, con 13.753 ha, o que constitúe unha porcentaxe próxima ao 82% do seu territorio. Fronte a esta realidade, atópase Cambados, con menos de 180 ha de superficie de dinámica natural, menos dun 8% da súa superficie total. Isto debuxa unha situación claramente diferenciada entre a Galicia do eixo atlántico e a Galicia interior.

Táboa 3. Usos do chan en Galicia. Ano 2006

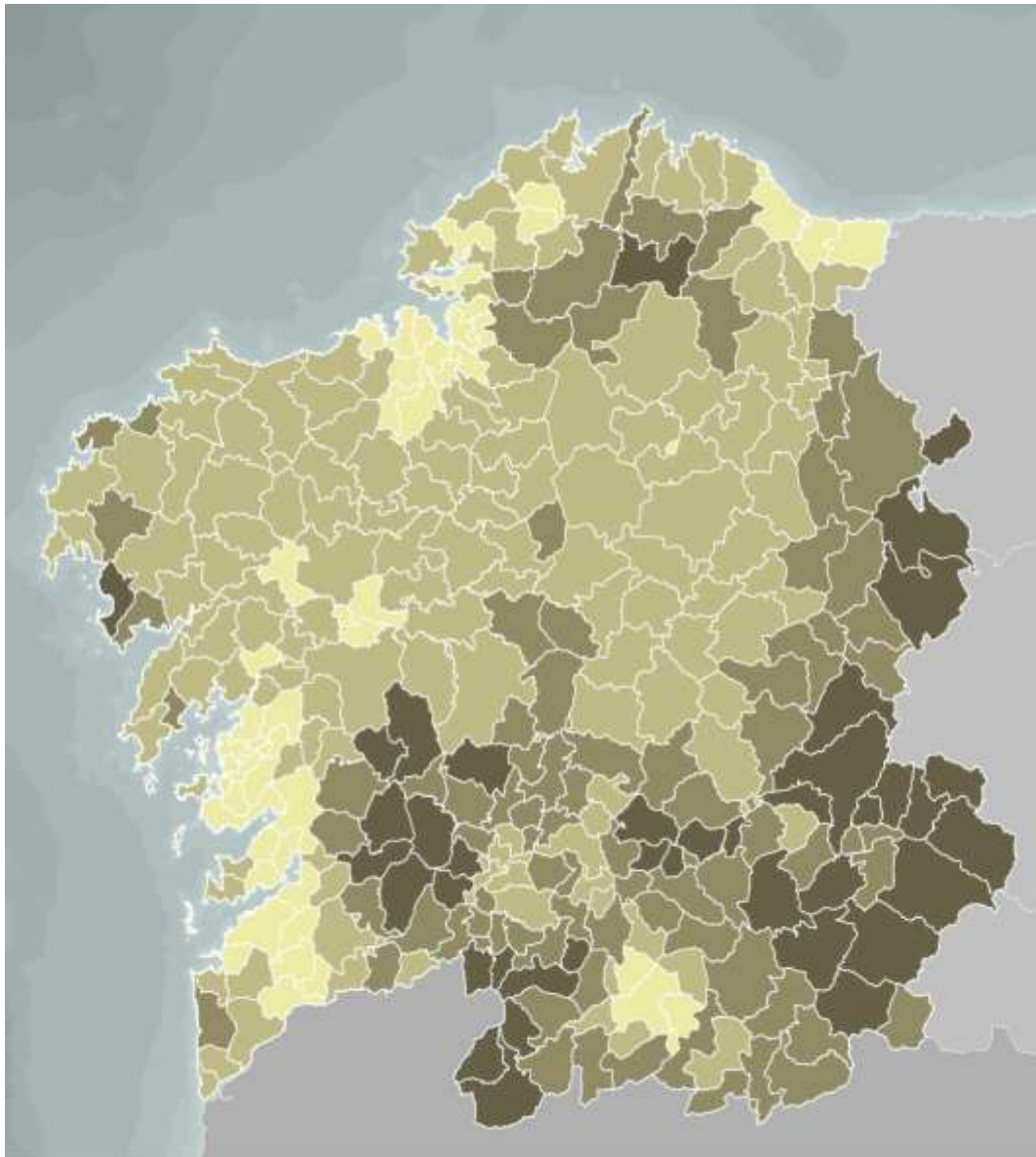
Provincia	Dinámica natural	Agroforestal	Construído
Galicia	45,8	46,0	5,8
A Coruña	34,5	56,0	7,5
Lugo	46,9	46,4	4,8
Ourense	60,1	32,6	3,7
Pontevedra	40,4	49,3	8,5

Fonte: IGN. Sistema de Ocupación del Suelo en España (SIOSE)

¹ Emprégase a clasificación da ocupación do chan en coberturas simples do Sistema de Información de Ocupación del Suelo en España (SIOSE). Os usos de dinámica natural non presentan unha antropización implícita, teñen un elevado valor ecolóxico e non requiren enerxía exosomática para o seu mantemento.

Mapa 4. Porcentaxe de superficie dos concellos ocupada por chans de dinámica natural

Porcentaxe de usos de dinámica natural por concello

6 - 25	26 - 45	46 - 65	66 - 85
--------	---------	---------	---------

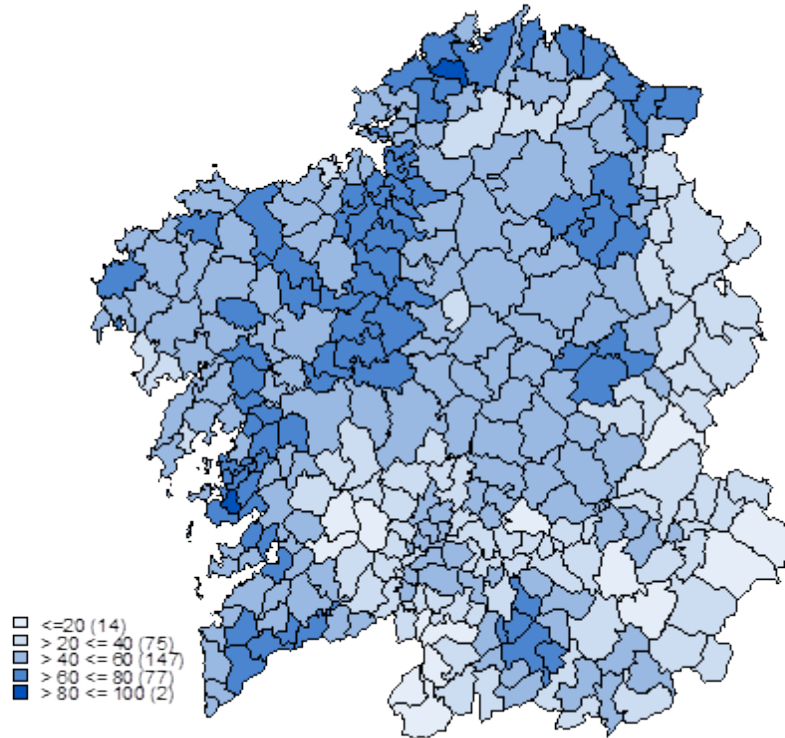
Fonte: Plan de seguimento das DOT e da sustentabilidade territorial. Xunta de Galicia – Elaboración IET

Se profundamos máis nesta realidade, o citado indicador destaca a alta porcentaxe de uso agroforestal na provincia da Coruña, cun 56% respecto da súa superficie e un 15% respecto ao total de Galicia (Mapa 5). Hai que sinalar tamén a importancia do solo construído en Galicia, que representa un 5,8% da súa superficie. Neste sentido, destaca o municipio da Coruña co 46,5% da súa superficie ocupada por este uso. Tamén é salientable a alta porcentaxe do solo construído en Pontevedra, que alcanza máis do 8% sobre o total provincial (Mapa 6).

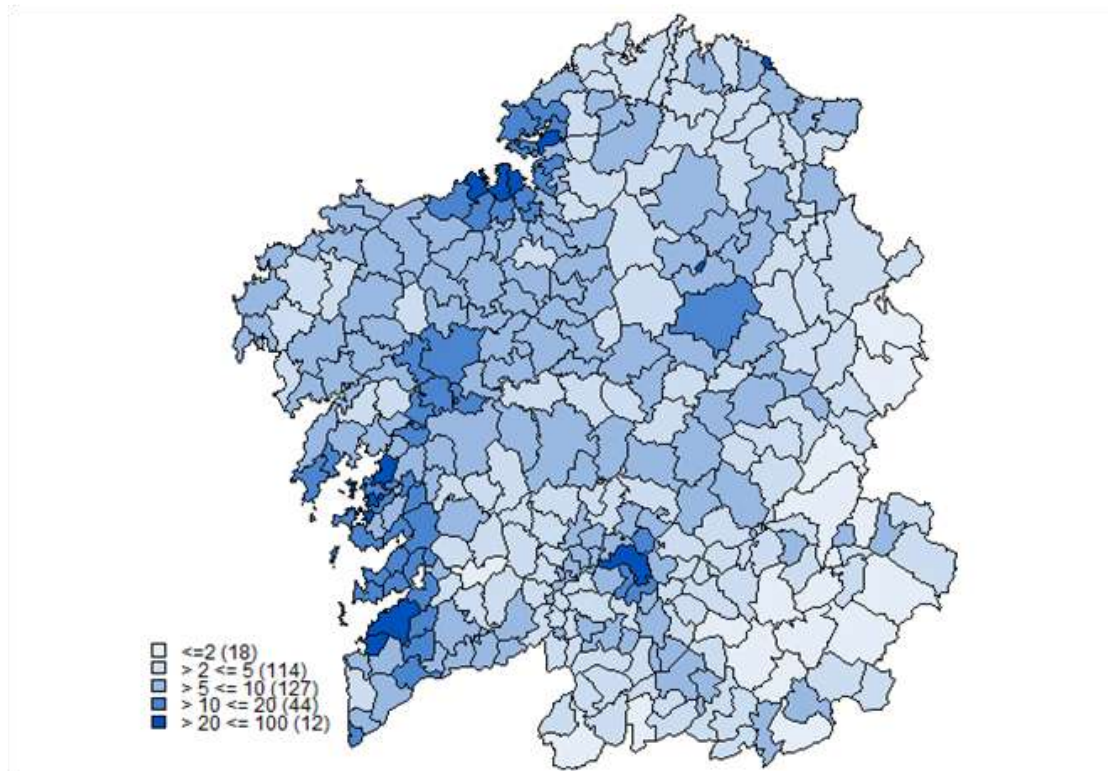

Mapa 5. Porcentaxe de superficie dos concellos ocupada por chans agroforestais

Fonte: Xunta de Galicia -IGN. Sistema de Ocupación del Suelo en España (SIOSE)

Mapa 6. Porcentaxe de superficie dos concellos construída

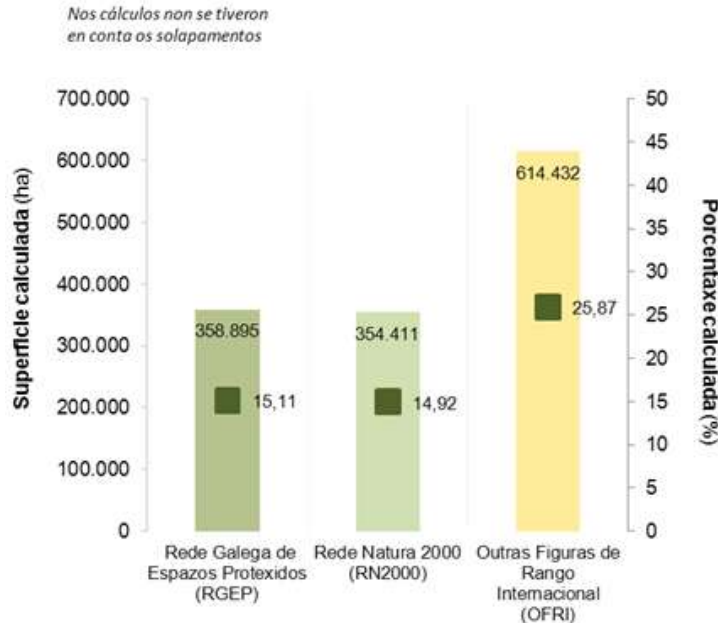

Fonte: Xunta de Galicia -IGN. Sistema de Ocupación del Suelo en España (SIOSE)

No referente aos espazos naturais, o plan de seguimento das DOT analiza na súa indicador PN.C01 Superficie de espazos naturais protexidos, e obtén o seguinte gráfico que expresa as tres clasificacións dos espazos naturais en Galicia.

Gráfico 1. Superficie terrestre de espazos naturais protexidos e porcentaxes segundo categoría de clasificación en Galicia. Año 2012

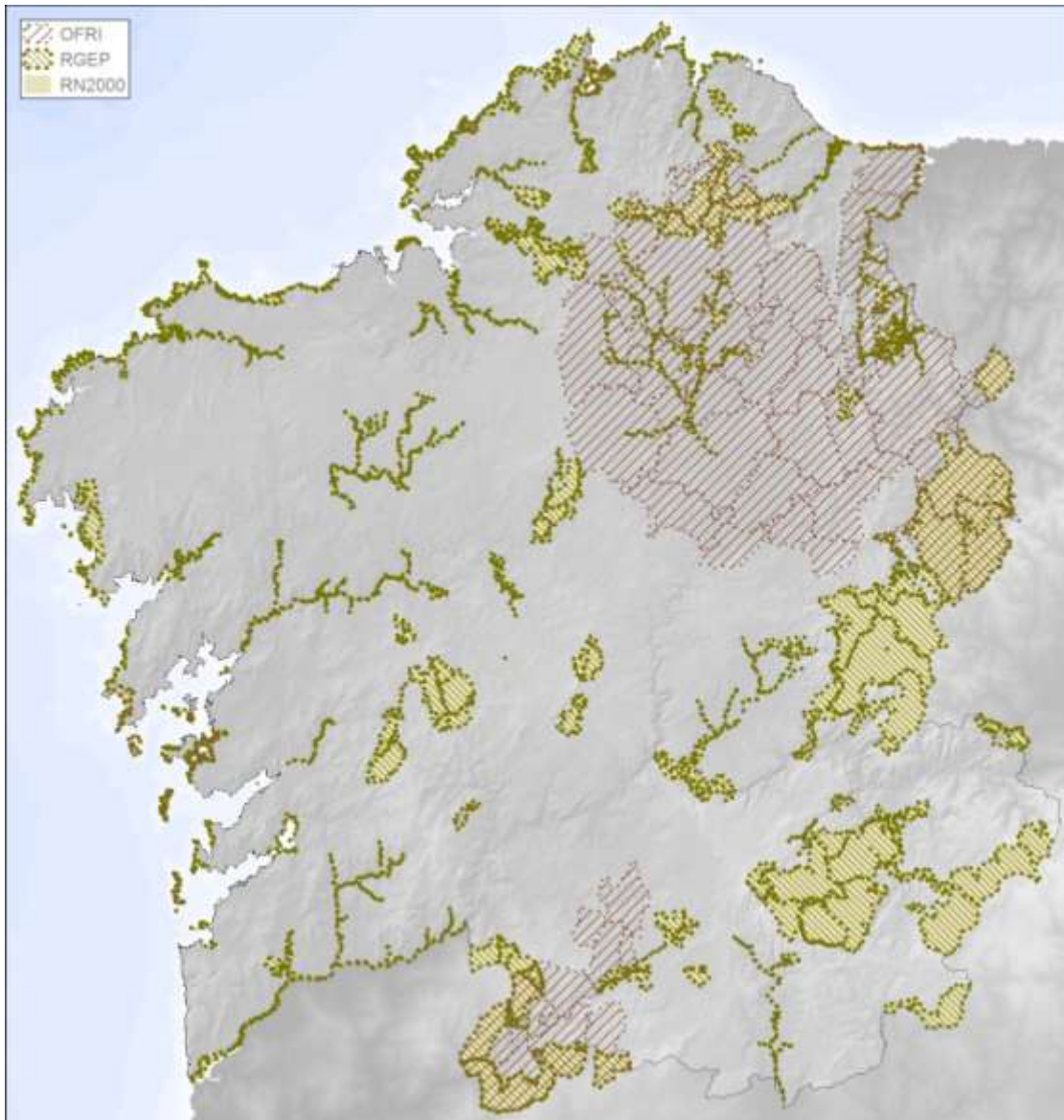
Fuente: IGN. Xunta de Galicia -IGN. Sistema de Ocupación del Suelo en España (SIOSE)

A análise dos datos provinciais relacionados revela que as provincias con maior porcentaxe de superficie protexida en calquera das tres categorías de clasificación consideradas son Ourense e Lugo. Destaca a alta porcentaxe que se obtén para a provincia de Lugo para as OFRI. A explicación a isto baséase en que cando a UNESCO declara Reservas da Biosfera, inclúen concellos completos (e por tanto o 100% da súa superficie figura como protexida). No Mapa 7 móstranse os espazos naturais protexidos.

Mapa 7. Espazos naturais protexidos

Fonte: Plan de seguimento das DOT e da sustentabilidade territorial. Xunta de Galicia –
Elaboración IET

Infraestruturas

Galicia ten 17.643 quilómetros de estradas, o 10% dos quilómetros de estradas de España. Se analizamos os quilómetros de estradas por 1000 Km² de superficie ou os quilómetros de estradas por 100.000 habitantes, obsérvase que Galicia e as súas provincias teñen unha posición mellor que a media española. Con todo, se realizamos a comparación co indicador Km de estrada por 100 entidades singulares, a posición de Galicia está moi por baixo da media española. Isto vén determinado pola dispersión da poboación galega e o feito de que en Galicia están preto da metade das entidades singulares que hai en España, como veremos posteriormente.

Nesta rede de estradas o 5,6% dos quilómetros corresponden a vías de altas prestacións. En Galicia, as autovías, autoestradas e outras vías de altas prestacións alcanzan na actualidade os 1000 Km. Neste tipo de infraestruturas destacan pola súa relevancia a autovía das Rías Baixas, a autovía do Noroeste que son os eixos de comunicación principal coa Meseta, a autovía do Cantábrico, e a autoestrada do Atlántico, que une cinco dos sete núcleos urbanos máis importantes de Galicia, verdadeira columna vertebral do eixo atlántico en Galicia.

Mediante estas vías de altas prestacións están interconectados a maioría dos núcleos urbanos importantes, xa sexa pola súa poboación ou pola súa puxanza económica.

Táboa 4. Quilómetros de estradas

	Km	Km de carreteras por 1.000 Km ² de superficie	Km de carreteras por 100.000 habitantes	Km de carreteras por 100 entidades singulares
España	165.593	327	350	268,8
Galicia	17.643	597	634	58,5
A Coruña	4.392	552	384	42,1
Lugo	6.365	646	1824	65,1
Ourense	3.383	465	1024	91,7
Pontevedra	3.504	780	366	56,1

Fonte: Ministerio de Fomento. Anuario Estatístico

Nota: só se inclúen as estradas dependentes do Estado, das CCAA e das deputacións provinciais e cabidos

Mapa 8. Rede de estradas

Fonte: Xunta de Galicia. Elaboración Instituto de Estudos do Territorio

Con respecto ao transporte ferroviario, Galicia tiña en 2012 1.777 Km de vías férreas, a maior parte de vía única (84,7%) e con vías sen electrificar (64,2%). En España estas porcentaxes sitúanse no 64,5% para os quilómetros con vía única e no 39,4% para os quilómetros con vías sen electrificar.

Actualmente as comunicacións ferroviarias de Galicia co resto de España realízanse a través de tres puntos: Lubián (liña Zamora-Ourense) e Covas (liña León-Monforte de Lemos) na rede ADIF, e Ribadeo na conexión do cantábrico da rede FEVE. Existe tamén unha conexión internacional coa rede portuguesa a través da ponte internacional do Río Miño en Tui. A posta en marcha das conexións ferroviarias de alta velocidade entre A Coruña-Santiago-Ourense supuxo unha redución substancial nos tempos de interconexión entre estas tres cidades e tamén con Madrid.

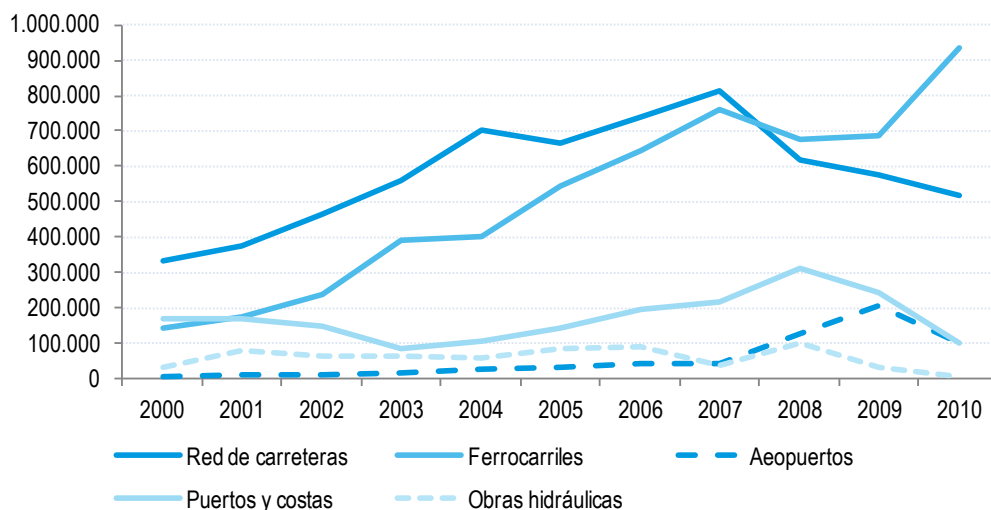

Esta rede de alta velocidade, cando estea terminada, permitirá a conexión das principais cidades de Galicia entre elas e co resto de España, excepto, en principio, Lugo e Ferrol, o que propiciará a aparición de dinámicas de cooperación entre os principais centros urbanos do territorio galego. Como asunto pendente queda o de levar as liñas de alta velocidade aos aeroportos e aos portos de nova creación.

Un dos principais activos cos que conta Galicia en materia de infraestruturas é o sistema portuario. Galicia conta con 8 portos de titularidade estatal: San Cibrao, Ferrol (exterior), Ferrol, A Coruña, A Coruña (exterior), Vilagarcía, Marín e Vigo. Ademais destes, conta con 120 portos de titularidade autonómica repartidos ao longo do 1.498 Km de costa. Unha referencia da importancia dos portos galegos constitúea o valor en primeira venda da pesca fresca capturada, así en Galicia este valor en 2011 alcanzou os 551 millóns de euros, o que supón o 46% do valor en primeira venda de España.

Se analizamos os investimentos realizados desde o ano 2000 na rede de estradas, aeroportos, ferrocarrís, nos portos e costas e nas obras hidráulicas observamos que a tendencia é descendente nos últimos anos debido á crise económica, a excepción dos ferrocarrís.

Gráfico 2. Investimentos na rede de estradas, aeroportos, ferrocarrís, portos e costas e nas obras hidráulicas

Fonte: Ministerio de Fomento. Anuario Estadístico

Finalmente, nas infraestruturas viarias considérase importante prestarlle atención a aspectos moi relevantes e que non sempre se puxeron en primeiro plano, como son a conservación e o mantemento da rede secundaria coa correspondente mellora da seguridade viaria. O dato que resulta máis preocupante é o descenso nos últimos anos do investimento na reposición da rede de estradas tanto do Estado como das comunidades autónomas ou as deputacións, tal e como se mostra na táboa 5.

Táboa 5. Inversión na reposición da rede de estradas de Galicia

	Total	Carreteras del Estado	Carreteras de la comunidad autónoma	Carreteras de las diputaciones
2008	224.267	116.879	80.157	27.231
2009	267.379	125.969	117.338	24.072
2010	225.647	102.448	90.677	32.522
2011	243.199	88.769	125.554	28.876
2012	171.322	55.553	95.648	20.120

Fonte: Ministerio de Fomento. Anuario Estadístico

Nota: Non se inclúen os investimentos realizados polas sociedades concesionarias de autoestradas.

Densidade de poboación

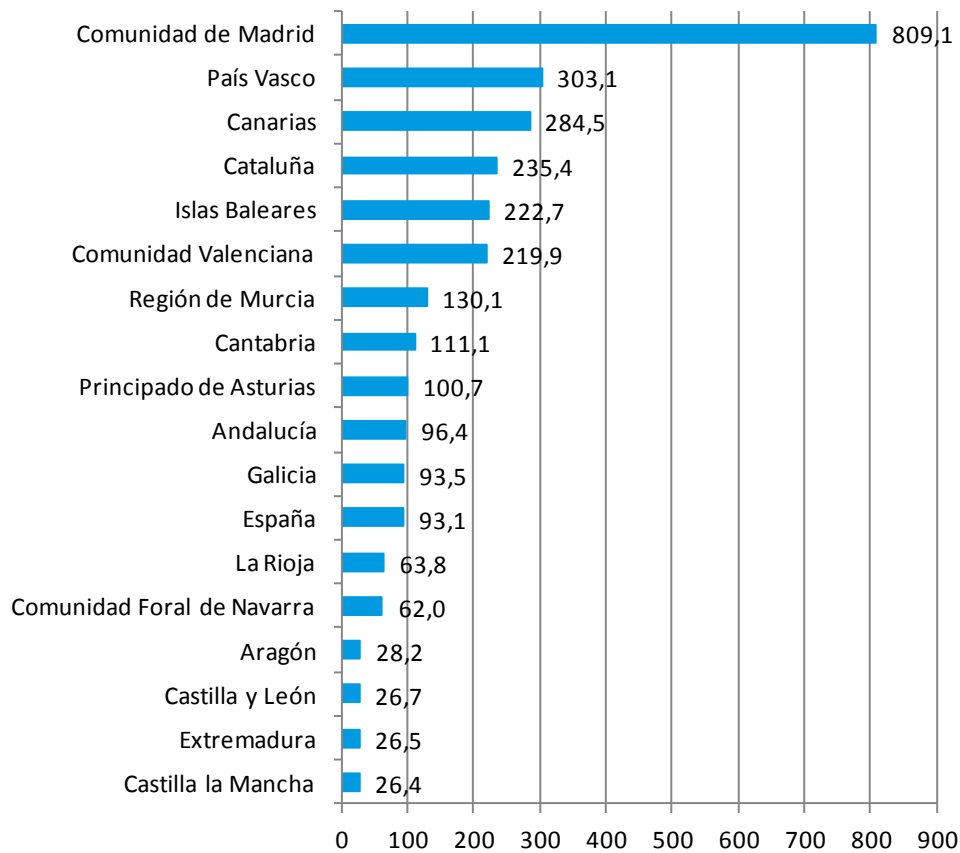
Tendo en conta os datos de poboación e superficie, Galicia ten unha densidade de poboación de 93,5 hab./Km², moi similar á media española que se sitúa en 93,1 hab./Km² e moi por baixo de Madrid ou do País Vasco (809,1 e 303,1 hab./Km², respectivamente) tal e como se pode observar no Gráfico 3. Por provincias, Pontevedra, con 212,5 hab./Km² é a que presenta unha maior densidade de poboación. No outro extremo atópase Lugo, con 35,1 persoas por quilómetro cadrado (Táboa 6).

Táboa 6. Superficie e densidade de poboación. Ano 2013

	Superficie (km ²)	Densidad (hab./km ²)
España	505.988	93,1
Galicia	29.575	93,5
A Coruña	7.950	143,2
Lugo	9.857	35,1
Ourense	7.273	44,9
Pontevedra	4.495	212,5

Fonte: INE. Padrón municipal de habitantes

Gráfico 3. Densidade de poboación por comunidades autónomas. Ano 2013

Fonte: INE. Padrón municipal de habitantes

A fragmentación dos asentamentos poboacionais é un dos trazos territoriais máis singulares de Galicia. Así, en Galicia están 3.772 das 4.920 entidades colectivas que hai en España. Ademais Galicia conta con máis de 30 mil entidades singulares, preto da metade (48,9%) das entidades singulares que hai en España e máis da metade dos diseminados españois. O 41,8% destes diseminados atópase na provincia de Lugo e o 31,4% na da Coruña (Táboa 7).

Táboa 7. Entidades de poboación. Ano 2012

	España	Galicia	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra
Áreas	—	20	6	4	4	6
Comarcas	—	53	18	13	12	10
Concellos	8.116	315	94	67	92	62
Entidades colectivas (parroquia)	4.920	3.772	926	1.264	916	666
Entidades singulares	61.594	30.148	10.430	9.781	3.689	6.248
Núcleos de poboación	37.124	10.270	4.032	1.334	2.599	2.305
Diseminados	40.453	20.557	6.457	8.601	1.184	4.315

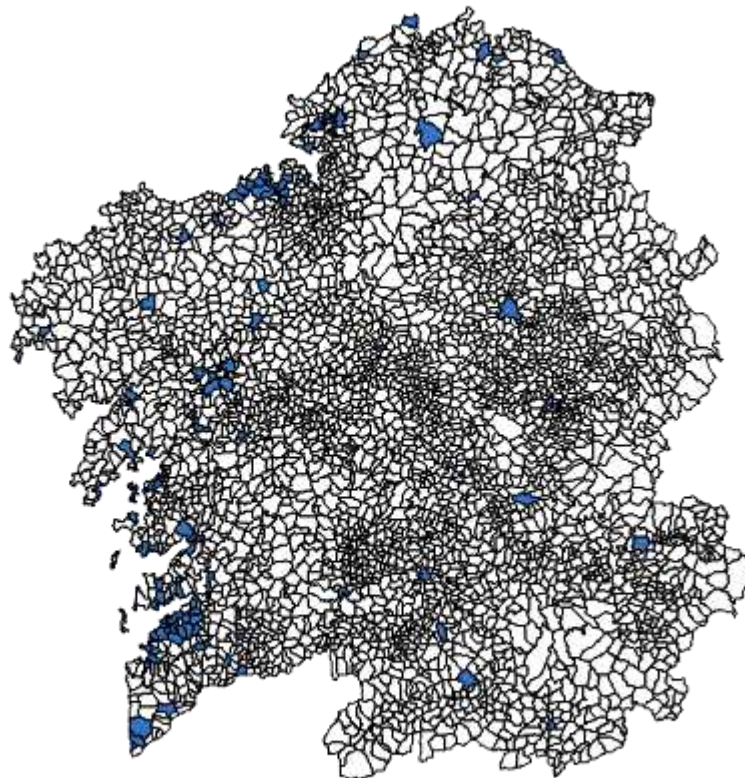
Fonte: INE. Padrón. Explotación estatística e Nomenclátor a 1 de xaneiro

Os cambios demográficos e económicos ocorridos ao longo da segunda metade do século XX provocaron o tránsito dun modelo de asentamentos rurais baseado na agricultura a outro predominantemente urbano. Este proceso levou a unha concentración da poboación nas principais áreas urbanas, principalmente no eixo atlántico, na Mariña Lucense, nos concellos interiores de Lugo, Ourense e Santiago e nalgúns vilas repartidas polo territorio (Monforte de Lemos, Vilalba, O Barco, Xinzo de Limia, Verín, Lalín, ...).

Así, considerando todas as entidades colectivas (en Galicia, parroquias) e as entidades singulares que non están incluídas en ningunha entidade colectiva (en diante áreas locais) co obxectivo de cubrir todo o territorio galego, observamos que as unidades locais que teñen máis de 3.000 habitantes (131) concentran o 58% da poboación galega. Estas 131 unidades locais só ocupan o 3% do territorio (Mapa 9).

Mapa 9. Unidades locais que concentran o 70% da poboación galega. Ano 2009

Fonte: IGE. Clasificación segundo o grao de urbanización

Nota: neste mapa considéranse as parroquias e as entidades singulares non incluídas en ningunha entidade colectiva.

Por tanto, hoxe Galicia é fundamentalmente urbana. Así, segundo a clasificación sobre o grao de urbanización proposta polo Instituto Galego de Estatística (IGE)², o 50,1% da poboación vive en zonas densamente poboadas (ZDP) ou en zonas intermedias pero cun grao de urbanización alto (ZIP alta), tal e como se pode observar na Táboa 8. Esta poboación ocupa o 2% da superficie do territorio galego. Nas zonas cun grao de urbanización que poderíamos definir como intermedio (ZIP baixa, ZPP alta, ZPP intermedia e ZPP baixa) vive o 26,3% da poboación nun 10,4% da superficie. A zona rural galega (ZPP superbaixa) ocupa o 87,5% da superficie, pero só ten o 23,7% da poboación.

Táboa 8. Distribución da poboación e da superficie por tipo de zona definida a partir das parroquias. Ano 2009

	Nº entidades	Poboación	Superficie	% poboación	% superficie
ZDP	70	1.152.566	348	41,2	1,2
ZIP	399	629.506	2.144	22,5	7,3
ZIP alta	52	247.785	244	8,9	0,8
ZIP baixa	347	381.721	1.901	13,7	6,4
ZPP	3.321	1.014.017	27.061	36,3	91,6
ZPP alta	95	191.078	615	6,8	2,1
ZPP intermedia	30	77.012	213	2,8	0,7
ZPP baixa	55	83.463	364	3,0	1,2
ZPP superbaixa	3.141	662.464	25.869	23,7	87,5
Total	3.790	2.796.089	29.553	100,0	100,0

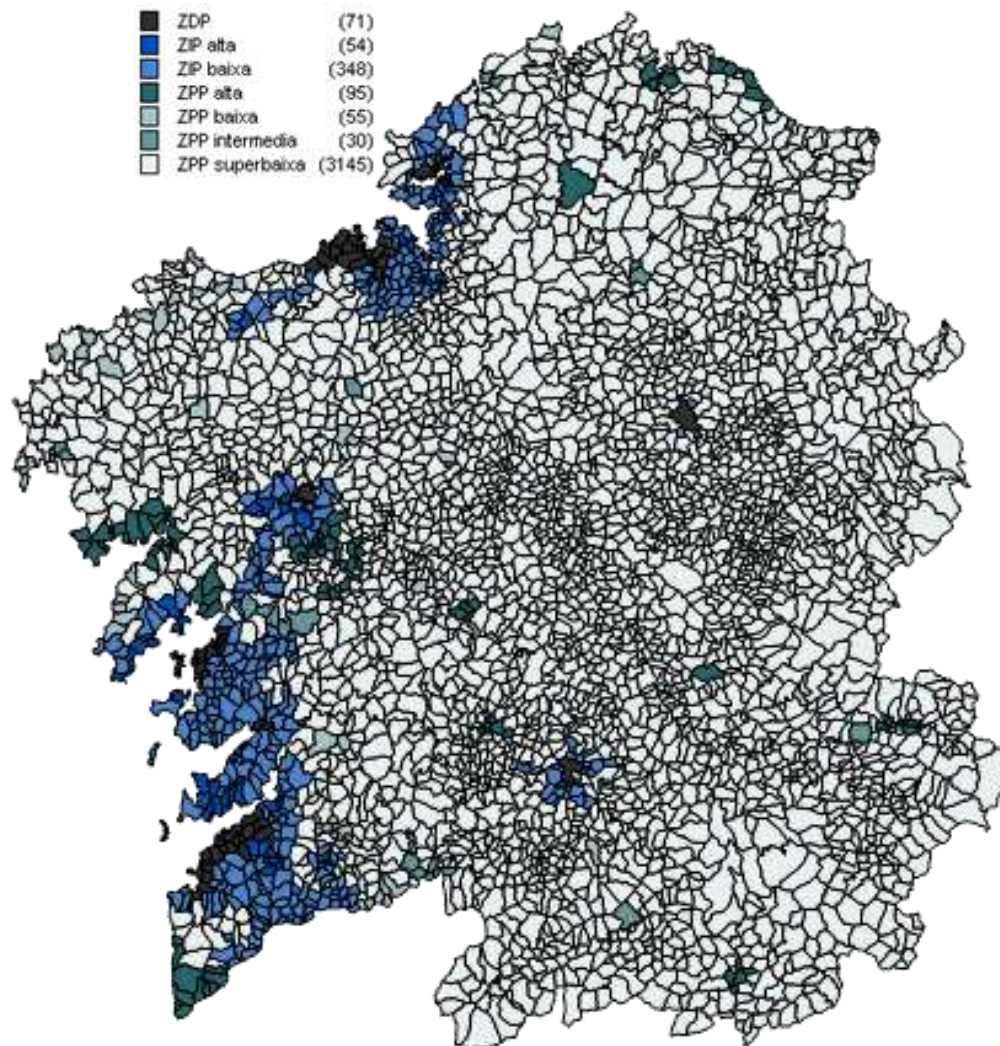
Fonte: IGE. Clasificación segundo o grao de urbanización

Tal e como se pode observar no Mapa 10 as zonas densamente poboadas e intermedias alta correspóndense coas áreas dos 9 concellos máis grandes de Galicia: Ferrol, Narón, A Coruña, Santiago, Vilagarcía, Pontevedra, Vigo, Lugo e Ourense. As zonas intermedias unen a área densamente poboadada de Ferrol-Narón coa zona da Coruña, ata Carballo. Tamén unen Santiago co sur da provincia de Pontevedra pola costa. Moitas son zonas que non pertencen propiamente a periferias urbanas pero si están baixo a súa influencia pola existencia de importantes vías de comunicación. Nesta zona intermedia tamén se inclúen zonas que se poderían considerar urbanas por ter unha poboación considerable (como A Estrada, Lalín, a costa norte de Ría de Arousa ou a zona de Verín) ou por presentar unha importante puxanza económica (como Cervo, Burela e Viveiro na Mariña Lucense ou os concellos da zona de Valdeorras).

² A clasificación segundo o grao de urbanización está baseada na clasificación de EUROSTAT-INE.

Mapa 10. Distribución das parroquias galegas segundo o grao e subgrao de urbanización. Ano 2009.

Fonte: IGE. Clasificación segundo o grao de urbanización

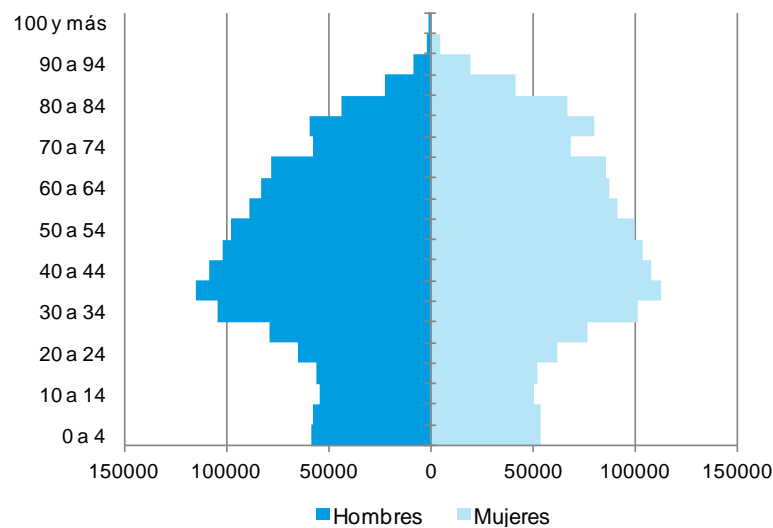

POBOACIÓN

A poboación residente na Comunidade Autónoma de Galicia a 1 de xaneiro de 2013 ascende a 2.761.970 persoas, que representan un 5,9% do total da poboación de España, cifrada en 46.727.890 habitantes, segundo os resultados definitivos das *Cifras de poboación* do INE. A poboación galega caracterízase por estar inmersa nun proceso de envellecemento que afecta a toda Europa, pola dispersión territorial e polas consecuencias derivadas dos procesos migratorios do século pasado.

Gráfico 4. Pirámide de poboación. Galicia. Ano 2013

Fonte: INE. Cifras de poboación

Nota: a data de referencia dos datos é o día 1 de xaneiro.

O territorio de Galicia non está habitado de forma uniforme; un indicador desta circunstancia é o feito de que máis do 75% da poboación reside nas dúas provincias occidentais, A Coruña e Pontevedra. Tamén é destacable a sobrerrepresentación feminina en todas as provincias galegas, chegando a contabilizarse en 2013 un 6,7% máis de mulleres que de homes, relación moi superior á española, que alcanza un 3,0%, e tamén superior á europea, que en 2012 (último dato dispoñible) alcanzaba o 4,8%.

Táboa 9. Poboación. España, Galicia e provincias. Ano 2013

	Total	Hombres	Mujeres	Índice de masculinidade
España	46.727.890	23.017.758	23.710.132	97,1
Galicia	2.761.970	1.335.964	1.426.006	93,7
A Coruña	1.138.494	548.031	590.463	92,8
Lugo	344.845	167.629	177.217	94,6
Ourense	325.389	157.223	168.166	93,5
Pontevedra	953.241	463.081	490.160	94,5

Fonte: INE. Cifras de poboación

Nota: a data de referencia dos datos é o día 1 de xaneiro.

A idade media da poboación residente en Galicia a 1 de xaneiro de 2012 é de 45,4 anos, 4 anos superior á idade media de España; esta variable presenta claras diferenzas segundo o sexo: os homes teñen de media 43,7 anos e as mulleres 46,9. Por outra banda, as provincias orientais (Lugo e Ourense) son as máis envellecidas de Galicia, mentres que Pontevedra é a provincia máis nova:

Táboa 10. Idade media da poboación. España, Galicia e provincias. Ano 2012

	Total	Hombres	Mujeres
España	41,5	40,2	42,8
Galicia	45,4	43,7	46,9
A Coruña	45,0	43,4	46,6
Lugo	48,5	47,0	50,0
Ourense	49,0	47,2	50,6
Pontevedra	43,4	41,7	45,0

Fonte: INE. Indicadores demográficos básicos. IGE. Indicadores demográficos

Nota: a data de referencia dos datos é o día 1 de xaneiro.

Por grandes grupos de idade, o colectivo de poboación entre os 15 e os 64 anos alcanza o 65% da poboación en Galicia, segundo os datos de 2013:

Táboa 11. Poboación por grupos de idade. UE-27, España, Galicia e provincias. Ano 2013

	Menos de 15 años	De 15 a 64 años	Más de 64 años
UE-27 (*)	15,6	66,6	17,8
España	15,2	67,1	17,7
Galicia	11,9	65,0	23,1
A Coruña	12,1	65,6	22,4
Lugo	9,7	62,1	28,2
Ourense	9,6	60,7	29,6
Pontevedra	13,3	66,8	19,9

Fonte: Eurostat. Population. INE. Cifras de poboación.

Nota: a data de referencia dos datos é o día 1 de xaneiro.

Os datos da UE-27 corresponden ao ano 2012, último ano dispoñible.

Esta distribución por idades condiciona e, á súa vez, vén condicionada polos principais fenómenos demográficos: natalidade e mortalidade.

Táboa 12. Principais indicadores demográficos. UE-27, España e Galicia. Ano 2011

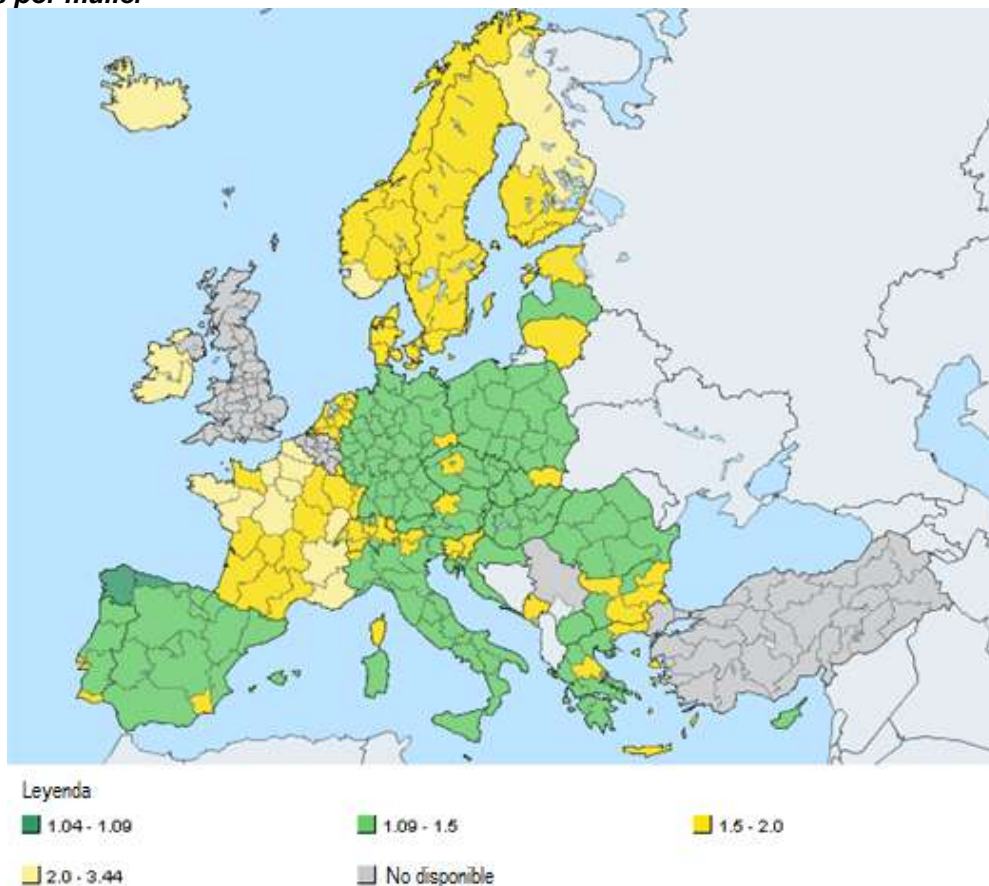
	UE-27	España	Galicia
Tasa bruta de natalidad	10,4	10,1	7,7
Edad media a la maternidad	30,1 (*)	31,4	32,1
Índice sintético de fecundidad	1,6 (*)	1,3	1,1
Tasa bruta de mortalidad	9,6	8,3	10,7
Esperanza de vida al nacer	80,4 (*)	82,6	82,4

Fonte: Eurostat. Population. INE. Indicadores demográficos básicos. IGE. Indicadores demográficos

(*) os datos corresponden á UE-28. Os datos da UE-27 corresponden ao ano 2012, último ano.

Galicia presenta a terceira taxa de fecundidade máis baixa de toda Europa (a nivel de NUTS II); tan só supera a outras dúas comunidades autónomas españolas, Canarias e Asturias.

Gráfico 5. Índice sintético de fecundidade por NUTS II. Europa. Ano 2011. Número de fillos por muller

Fonte: Eurostat. Population

Nota: na propia fonte non aparece Canarias

En Galicia a brecha da esperanza de vida ao nacer entre homes e mulleres está próxima aos 7 anos:

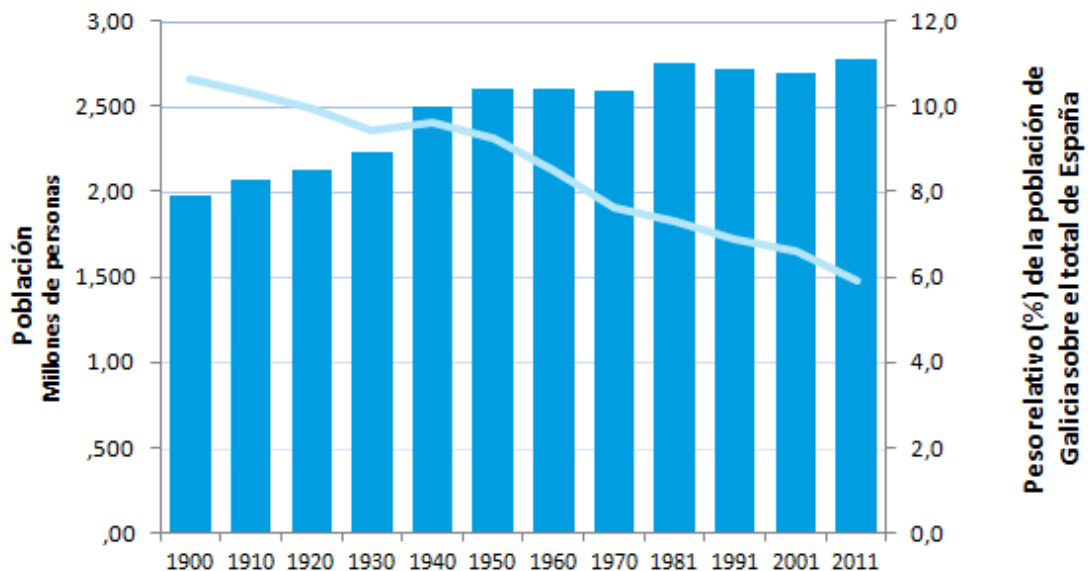
Táboa 13. Esperanza de vida ao nacer por sexo. UE-27, España e Galicia

	Total	Hombres	Mujeres
UE-27	80,4	77,4	83,2
España	82,6	79,5	85,6
Galicia	82,4	79,0	85,8

Fonte: Eurostat. Population. IGE. Indicadores demográficos

Para analizar a estrutura e o comportamento actual da poboación galega é necesario ter en conta a súa evolución temporal. Ao longo do século XX, Galicia experimentou diversos fenómenos demográficos que a levaron a perder peso relativo e a intensificar as diferenzas existentes co resto da poboación do Estado, acentuándose o proceso de envellecemento que se estaba producindo en toda Europa.

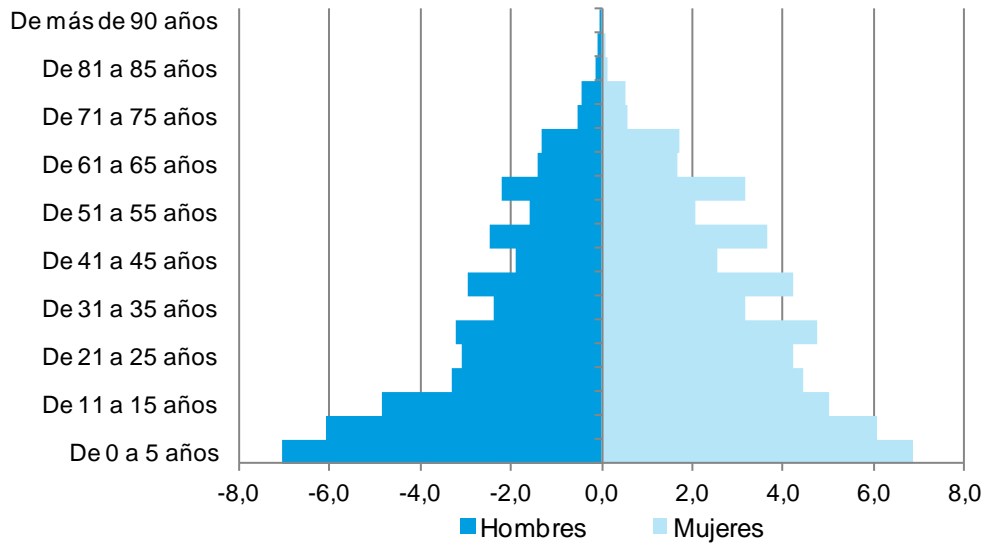
Gráfico 6. Serie histórica de poboación de Galicia

Fonte: INE. Censos de poboación

A comezos do século XX, Galicia rozaba os dous millóns de habitantes, o 10,6% do total de España. Esta poboación de 1900 era unha poboación nova, cunha pirámide poboacional de base ancha, con altas taxas de natalidade e mortalidade infantil.

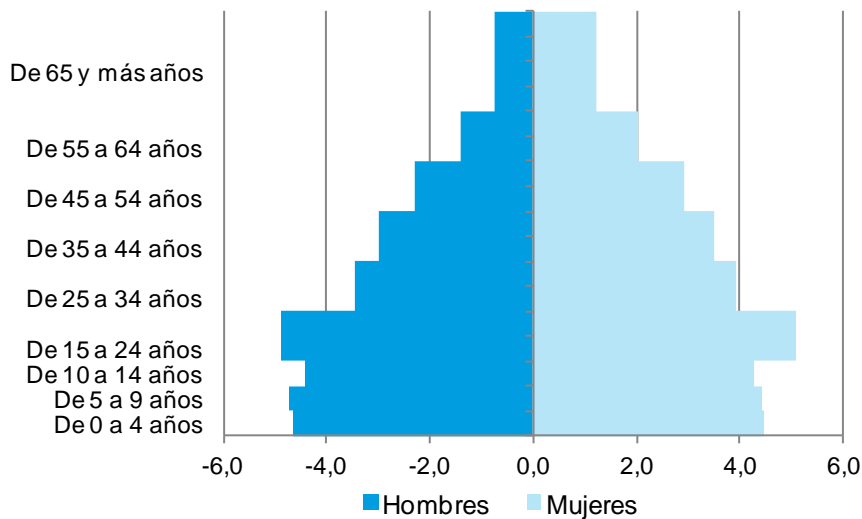
Gráfico 7. Pirámide de poboación. Galicia. Ano 1900

Fonte: INE. Censo de 1900

Na primeira metade do século XX, a pesar da diminución da fecundidade, dos grandes movementos emigratorios e da guerra, a poboación de Galicia crecía a un ritmo espectacular, un 30% neses 50 anos. En 1950, a poboación galega chegou aos 2,7 millóns de habitantes, cifra similar á actual.

Gráfico 8. Pirámide de poboación. Galicia. Ano 1950

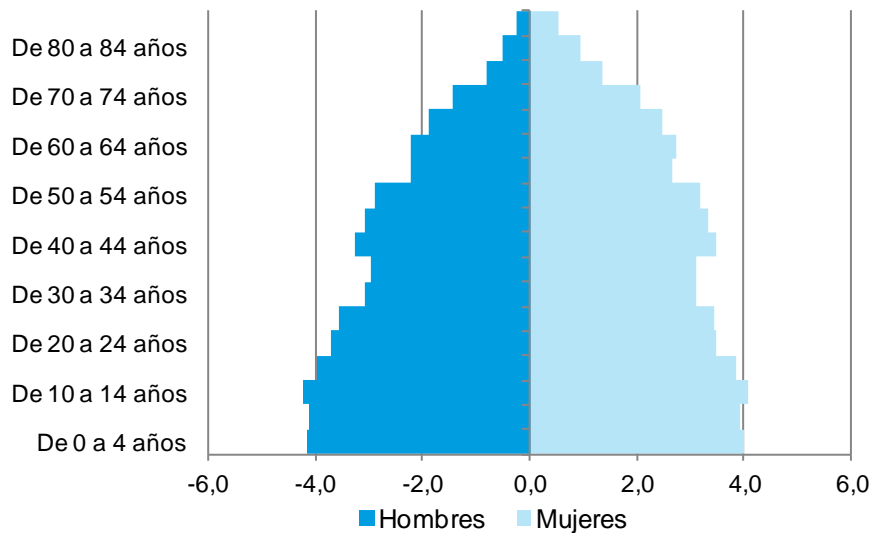
Fonte: INE. Censo de 1950

A estrutura da poboación de metade de século xa non é a mesma que a anterior: a base da pirámide empeza a estreitarse pola diminución da natalidade; por outra banda, a intensa emigración fai que se reduza o colectivo de poboación en idade de traballar e que, unido á diminución das taxas de mortalidade, empezo a producirse unha acumulación de efectivos na parte alta da pirámide.

Na segunda metade do século XX empezan a notarse as consecuencias dos procesos de diminución da natalidade, e debido ao envellecemento que se estaba empezando a producir, deixa de diminuír a taxa de mortalidade, e mesmo comeza a incrementarse. As taxas de crecemento vexetativo deixan de compensar, como sucedía durante a primeira metade de século, os efectos dunha emigración masiva nas décadas precedentes. Nos anos 50 a emigración volveu a repuntar, primeiro coa reactivación da corrente transoceánica e despois, nos anos 60, cos desprazamentos a Europa.

Coa chegada dos anos 70 e a crise mundial do ano 73, redúcese a emigración e comeza a producirse en Galicia o fenómeno de inmigración de retorno, que implica a recuperación das cifras de poboación, sobre todo nalgúns grupos de idade (maiores de 50 anos).

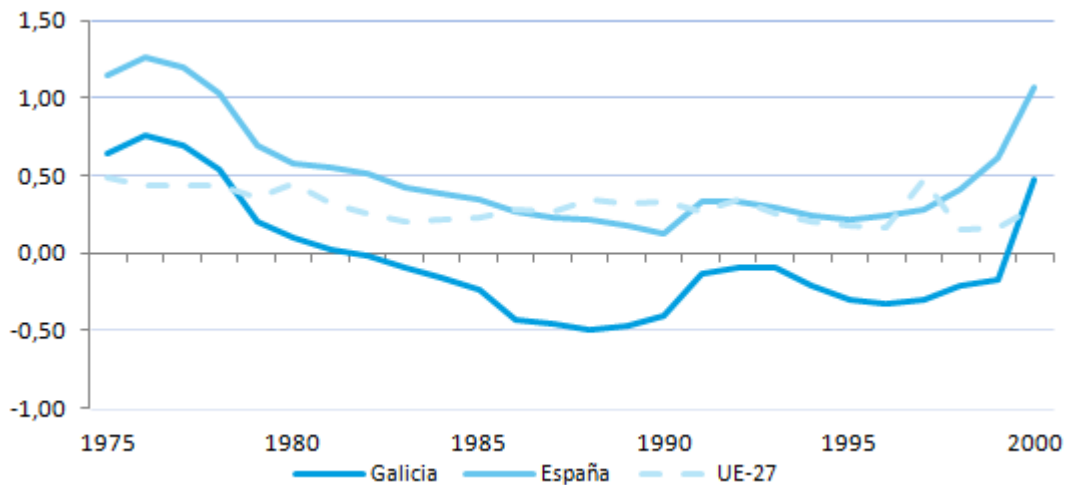
Gráfico 9. Pirámide de poboación. Galicia. Ano 1975

Fonte: INE. Estimacións intercensais de poboación

Galicia alcanza a súa máxima poboación no censo do ano 1981, con 2,8 millóns de habitantes, marcado polo final do período denominado *baby-boom* dos anos 60 e 70. A partir deste ano, Galicia comeza a perda de poboación que vivimos na actualidade. Tanto en España como na actual UE-27, as taxas de crecemento poboacional son positivas, aínda que moi próximas a cero, no último cuarto de século.

Gráfico 10. Taxa de crecemento da poboación. UE-27, España e Galicia. Período 1975-2000

Fonte: Eurostat. Population. INE Estimacións intercensais de poboación

A maior parte dos concellos galegos perderon poboación na segunda metade do século XX, sobre todo nas provincias orientais.

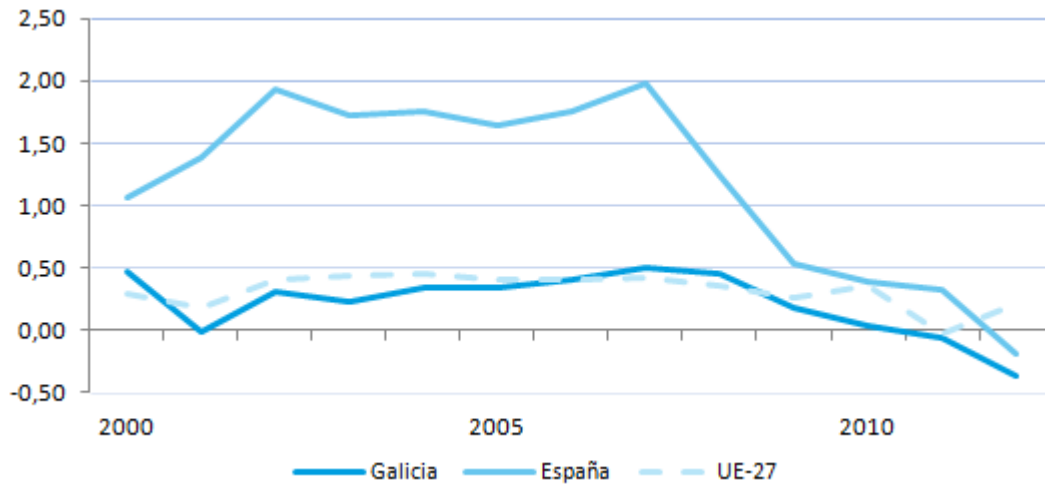
Na primeira década do século XXI, España presenta unha transformación sociodemográfica moi significativa: pasou de ser un país de emigrantes a ser un país netamente receptor de inmigración; pasou de ter entradas anuais de poboación procedente do estranxeiro ao redor de 100.000 inmigrantes a alcanzar un máximo histórico en 2007 de 1.000.000 de novos residentes que viñan do estranxeiro.

Esta masa inmigratoria non chega de forma uniforme a todo o territorio español. No caso concreto de Galicia prodúcese un incremento máis moderado: pásase de menos de 10.000 entradas a finais dos anos noventa a un máximo de 26.000 inmigracións no ano 2007; estas chegadas a Galicia son, nunha porcentaxe superior ao do conxunto nacional, de españois que retornan a Galicia tras emigrar en épocas anteriores.

A partir do máximo rexistrado no ano 2007, a mobilidade das poboacións viuse condicionada pola crise global que alterou o contexto macroeconómico internacional. No caso español, a diminución na demanda de forza de traballo freou a entrada de poboación procedente doutros países, volvendo a niveis similares aos do principio da década. Unido a isto, a continua diminución das taxas de fecundidade e o aumento das de mortalidade, debido ao envellecemento da poboación, provocan o retorno a valores negativos das taxas de crecemento da poboación.

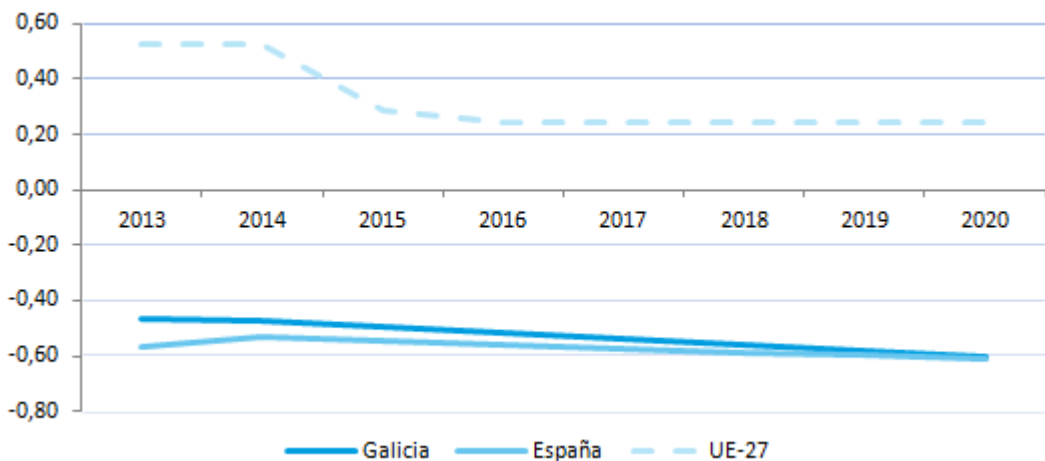
Gráfico 11. Taxa de crecemento da poboación. UE-27, España e Galicia. Período 2000-2012

Fonte: Eurostat. Population. INE Estimacións intercensais de poboación e cifras de poboación

Para os próximos anos, as proxeccións de poboación a curto prazo prevén que continuará a perda de poboación, tanto en Galicia como en España; por outra banda, na UE-27 as taxas de crecemento serán cada vez máis próximas a cero, aínda que positivas.

Gráfico 12. Taxa de crecemento da poboación proxectada. UE-27, España e Galicia. Período 2013-2020

Fonte: Eurostat. Population. INE Proxeccións de poboación a curto prazo

No período 2015-2020 seguirá intensificándose o proceso de envellecemento que se está a vivir en toda Europa; por grupos de idade, tanto en Galicia como en España diminuírá o colectivo de poboación menor de 45 anos; en Galicia a diminución nese período de cinco anos de poboación con idades comprendidas entre os 25 e os 44 anos será do 15%, mentres que no total da UE-27, esta diminución estará próxima ao 3%.

Por outra banda, os grupos de maior idade verán incrementado o seu peso; tanto en España como en Galicia esperándose incrementos de máis do 22% no colectivo de persoas de 85 ou máis anos, mentres que para o total da UE-27, a cifra estimada é inferior ao 14%.

Táboa 14. Evolución da poboación proxectada por grupos de idade. UE-27, España, Galicia e provincias

	Total	Menores de 15	15-24 años	25-44 años	45-64 años	65-84 años	De 85 o máis anos
UE-27	1,2	0,9	-4,2	-2,8	2,2	8,3	14,5
España	-2,8	-6,0	-0,9	-16,4	5,9	4,9	22,3
Galicia	-2,7	-4,4	-4,3	-14,7	4,6	0,7	22,7
A Coruña	-2,4	-3,5	-2,9	-15,3	4,7	1,6	26,1
Lugo	-4,0	-2,8	-9,3	-13,4	2,0	-4,2	14,1
Ourense	-4,8	-4,9	-9,5	-14,7	0,9	-4,9	16,8
Pontevedra	-1,8	-5,8	-2,7	-14,4	6,7	4,3	27,4

Fonte: Eurostat. Population. INE Proxeccións de poboación a curto prazo

As 53 comarcas non terán un comportamento demográfico uniforme na súa evolución temporal. Segundo as proxeccións de poboación do IGE, é previsible que só dúas comarcas incrementen a súa poboación total no período 2015-2020: a de Santiago e a de Pontevedra; pero en todas as comarcas incrementarase a idade media da poboación.

Táboa 15. Evolución da poboación proxectada por grupos de idade. Comarcas de Galicia con incremento de poboación no período 2015-2020

Comarcas	Población 2015	Población 2020	Variación porcentual en el período					De 85 o máis anos
			Menores de 15 años	15-24 años	25-44 años	45-64 años	65-84 años	
Santiago	165.551	166.445	-1,1	1,6	-14,7	9,6	9,6	25,8
Pontevedra	122.117	122.396	-3,1	0,7	-12,9	8,3	6,8	28,3

Fonte: IGE. Proxeccións de poboación a curto prazo

Nota: a data de referencia dos datos é o día 1 de xaneiro.

Por outra banda, varias comarcas perderán máis do 10% da súa poboación no período 2015 – 2020; esta perda de poboación producirase en todos os grupos de idade considerados, excepto no de 85 ou máis anos, que se incrementará en todas elas.

Táboa 16. Evolución da poboación proxectada por grupos de idade. Comarcas de Galicia con diminución de poboación no período 2015-2020 superior ao 10%

Comarcas	Población 2015	Población 2020	Variación porcentual en el período					
			Menores de 15 años	15-24 años	25-44 años	45-64 años	65-84 años	De 85 o más años
Ortegal	13.188	11.743	-14,5	-19,0	-18,7	-8,4	-10,5	16,2
Muros	13.455	12.037	-18,3	-18,6	-18,7	-7,9	-7,2	22,6
Xallas	14.132	12.623	-20,0	-20,1	-18,4	-8,1	-6,1	19,5
Quiroga	5.610	5.021	3,9	-20,7	-18,8	-6,5	-13,3	2,4
Os Ancares	10.569	9.381	-16,0	-27,9	-15,1	-9,3	-11,5	6,8
A Fonsagrada	5.414	4.679	-21,6	-33,4	-18,3	-11,9	-14,9	13,8
O Ribeiro	16.382	14.203	-18,5	-26,2	-23,9	-10,2	-10,9	12,9
Terra de Caldelas	3.172	2.740	-6,5	-35,7	-19,6	-10,4	-16,4	4,7
Terra de Trives	4.363	3.766	-17,6	-31,5	-19,6	-10,5	-14,3	2,7
Baixa Limia	7.539	6.430	-24,7	-33,5	-21,3	-11,5	-15,7	9,8
Terra de Celanova	18.875	16.136	-17,4	-26,9	-25,1	-10,4	-14,9	10,1

Fonte: IGE. Proxeccións de poboación a curto prazo

Nota: a data de referencia dos datos é o día 1 de xaneiro.

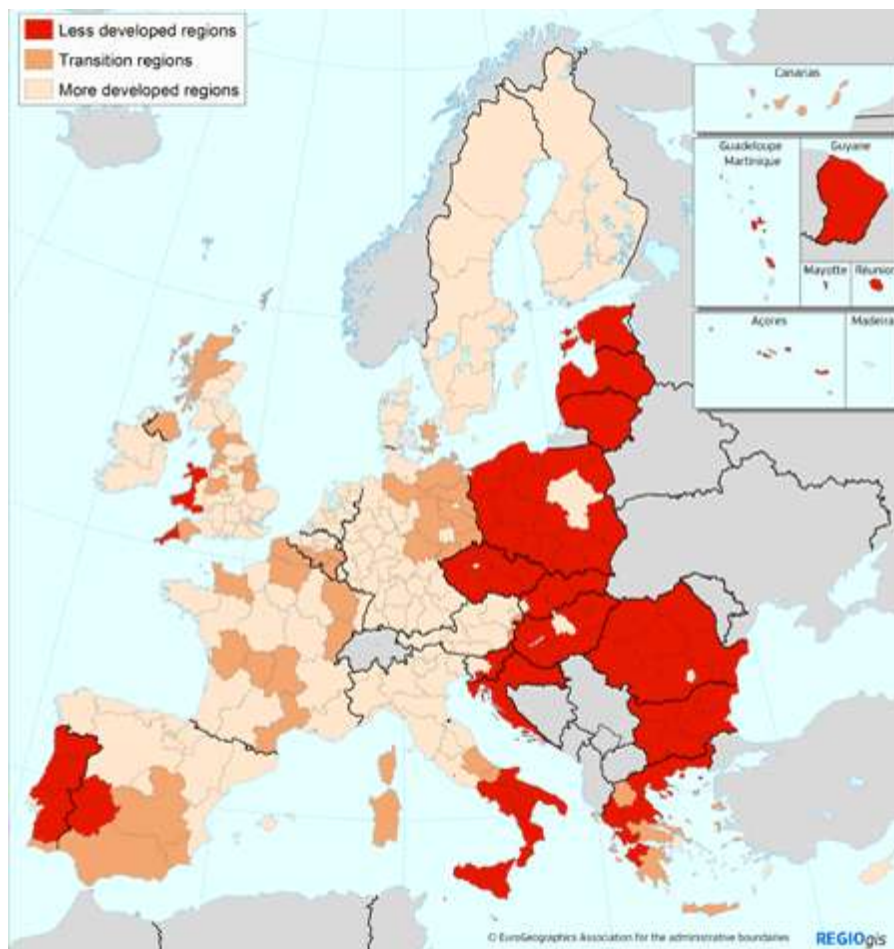

ACTIVIDADE ECONÓMICA

Nivel de actividade económica e comparativa espacial

De cara ao Marco Financeiro Plurianual da UE 2014-2020, Galicia figura dentro das rexións máis desenvolvidas da Unión Europea ao superar no período de referencia (2007-2009) o 90% do PIB per cápita da UE-27, sendo a única comunidade autónoma de España que pasa de ser rexión converxencia no período 2007-2013 (PIBpc inferior ao 75% da media da UE-27) a rexión máis desenvolvida no período 2014-2020.

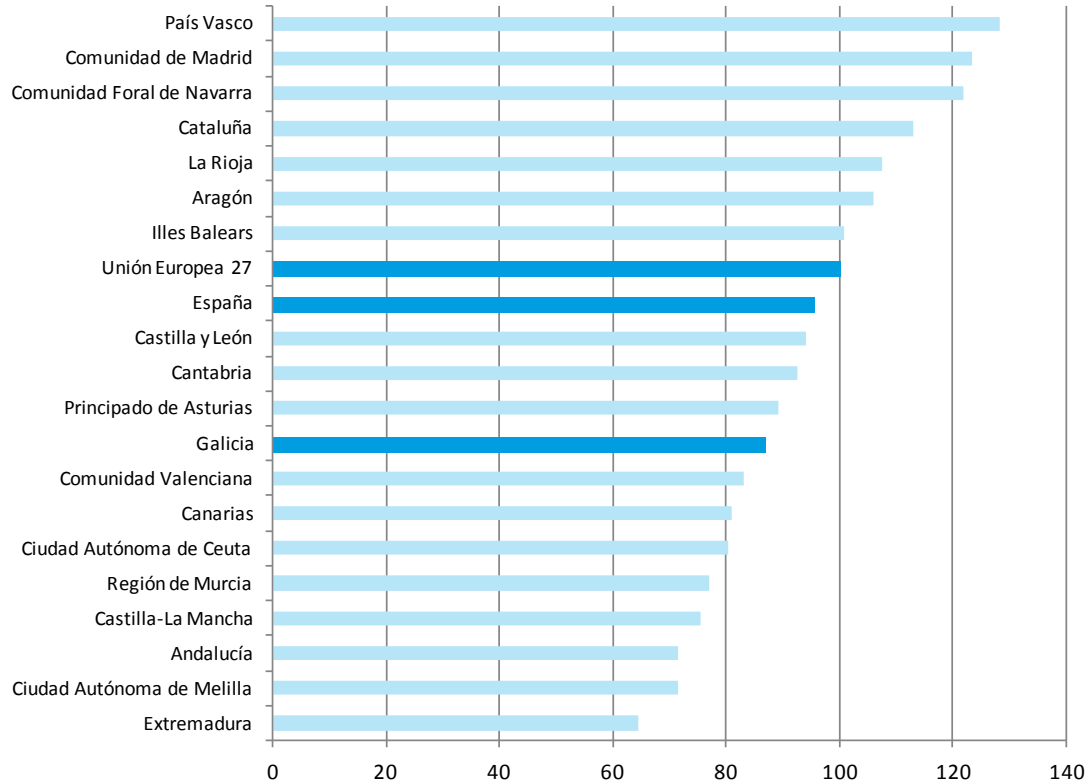
Mapa 11. Clasificación das rexións da Unión Europea

Fonte: Eurostat

En 2012, Galicia atópase por baixo da media nacional en Produto Interior Bruto por habitante (PIBpc) cun diferencial de 8,8 puntos, por diante de comunidades autónomas como a Comunidade Valenciana ou Canarias e por detrás de rexións da cornixa cantábrica como Asturias ou Cantabria ou a limítrofe Castela e León. Ese ano alcánzase o maior grao de converxencia coa media estatal, de feito, desde o ano 2000, mellórase en 14 puntos.

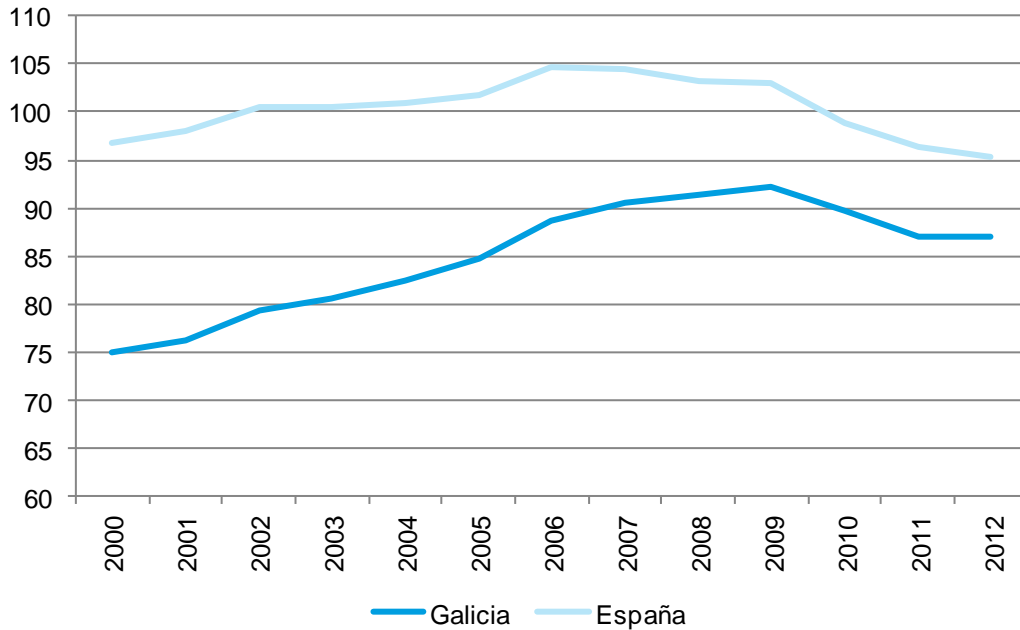
Gráfico 13. Produto Interior Bruto por habitante en paridades de poder de compra (PPA). Ano 2012

Fonte: España e UE-27: Eurostat. National accounts. Comunidades Autónomas: Elaboración propia a partir de: INE. Contabilidade Rexional de España. Base 2008

Respecto da media da Unión Europea (UE-27), a situación actual é o resultado dunha evolución marcada pola crise, pero tamén pola redución, nunha perspectiva a máis longo prazo, das distancias coa media europea. En 2000, o PIBpc de Galicia medido en paridades de poder adquisitivo (PPA) representaba o 75,0% da media europea, mentres que en 2009 alcanzou o 92,3% da media da UE-27, sendo o período no que alcanza o nivel de converxencia máis elevado. Tras ese período as distintas evolucións da economía marcan un novo distanciamento na variable analizada, ata alcanzar en 2012 a cifra do 86,9%.

Gráfico 14. Produto Interior Bruto por habitante en paridades de poder de compra PPA

Fonte: España: Eurostat. National accounts. Galicia: Elaboración propia a partir de: INE. Contabilidade Rexional de España. Base 2008

Desde ao ano 2000 oito comunidades autónomas perderon posicións relativas no contexto europeo. Galicia é a única comunidade que mellorou en máis de dez puntos os niveis de actividade económica con respecto á media europea.

Mapa 12. Diferenciais entre Comunidades Autónomas e a UE-27

Fonte: Elaboración propia a partir de: INE. Contabilidade Rexional de España. Base 2008 - Eurostat. National accounts

O crecemento da economía galega medido a través das taxas de variación do PIB en termos reais é superior ao de España e a UE-27 nos últimos anos. Así, o crecemento medio anual desde o ano 2000 é do 1,9%, tres e sete décimas máis que a economía española e a europea, respectivamente. Este diferencial prodúcese basicamente nos anos expansivos, xa que durante os oito primeiros anos da serie, o crecemento medio anual da economía galega foi do 3,4%, máis dun punto superior á

economía da UE-27. Deste xeito, no últimos catro anos prodúcese unha maior contracción na nosa economía.

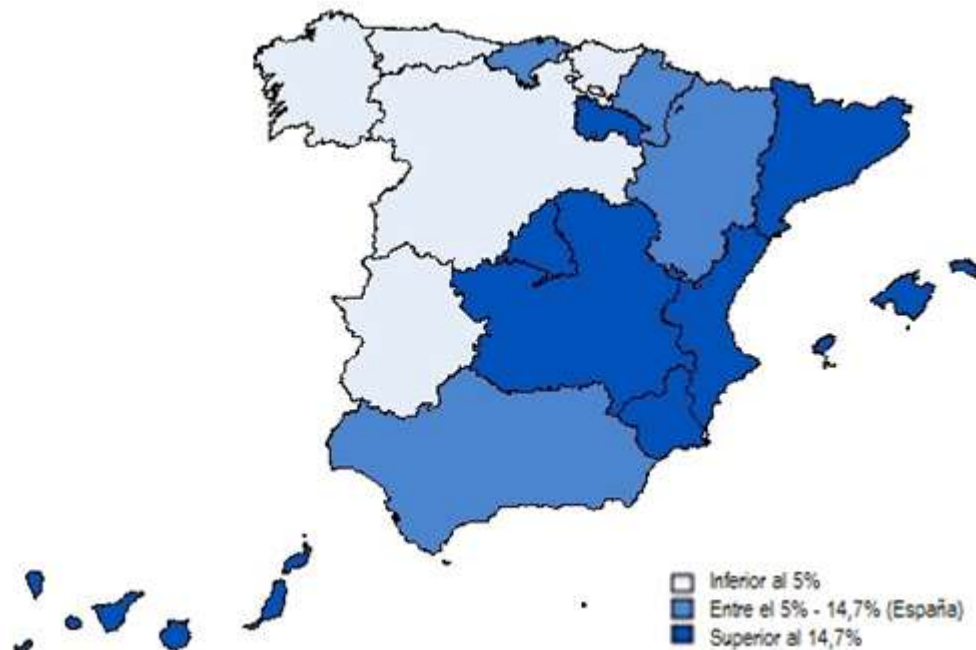
Táboa 17. Produto Interior Bruto a prezos de mercado. Variacións de volume. Taxas de variación medias anuais

	2000-2012	2000-2008	2008-2012
Galicia	1,9	3,4	-1,1
España	1,6	3,1	-1,4
UE27	1,2	2,1	-0,4

Fonte: Elaboración propia a partir de: INE. Contabilidade Rexional de España; INE. Contabilidade Nacional de España; EUROSTAT. Annual National Accounts

Esta mellora relativa do PIB por habitante está fortemente relacionada coa dinámica demográfica de Galicia. A poboación galega creceu entre o ano 2000 e o 2012 só un 1,1%, mentres a poboación española incrementouse case un 15%. Nese período, na Unión Europea a poboación creceu un 4,4%. Soamente cinco Comunidades Autónomas creceron por baixo do 5% entre 2000 e 2012: Galicia, Castela e León, Asturias (única que perdeu poboación), Extremadura e País Vasco. En cambio, as comunidades do arco mediterráneo gañaron poboación a un ritmo superior ao do conxunto estatal, do mesmo xeito que Madrid, A Rioxa e Castela A Mancha.

Mapa 13. Evolución da poboación por Comunidade Autónoma

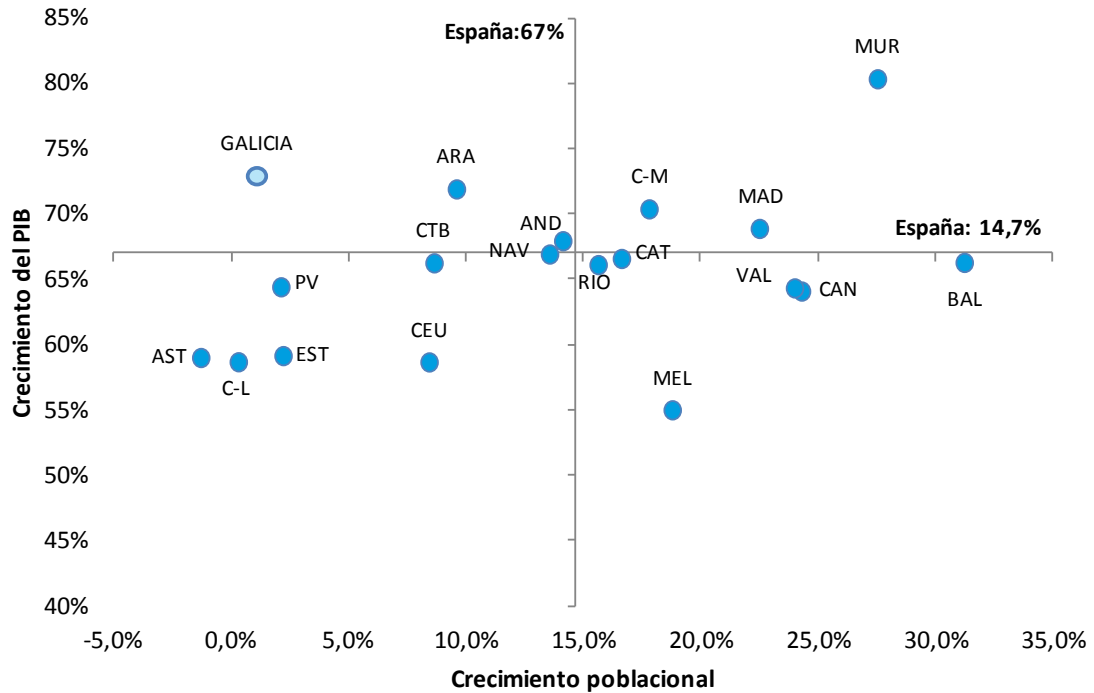

Fonte: Elaboración propia a partir de: INE. Estimacións de poboación actual

A combinación do crecemento do PIB xunto coa evolución demográfica dáunos o perfil da converxencia galega, cun PIB que creceu máis que a media nacional e unha poboación practicamente estancada. É un caso singular e soamente Aragón

presenta un patrón similar, se ben con taxas de crecemento poboacionais máis importantes.

Gráfico 15. Evolución da poboación e do PIB por Comunidade Autónoma

Fonte: Elaboración propia a partir de: INE. Contabilidade Rexional de España. Base 2008

Descomposición do PIB: produtividade, factores demográficos e mercado de traballo

O PIB por habitante pódese descompoñer como o produto de tres expresións:

$$PIB_{pc} = \frac{Poboación\ 15 - 64\ anos}{Poboación\ total} \times \frac{Emprego}{Poboación\ 15 - 64\ anos} \times \frac{PIB}{Emprego}$$

A primeira compoñente é o factor demográfico, xa que ofrece a porcentaxe de poboación que está en idade de traballar, e por tanto de achegar o factor traballo á economía. A segunda compoñente é unha taxa de ocupación, que mide que porcentaxe de poboación en idade de traballar está a xerar rendas no territorio económico. Por último, o cociente PIB entre emprego é unha medida da produtividade.

Na seguinte táboa resúmese a posición relativa de Galicia no contexto europeo para catro anos (2000, 2004, 2008 e 2012). Galicia presenta valores similares aos europeos no factor demográfico, mentres nas outras dúas compoñentes presentadas sempre se situou por baixo da Unión Europea e de España.

Táboa 18. Descomposición do PIBpc en termos comparativos coa Unión Europea

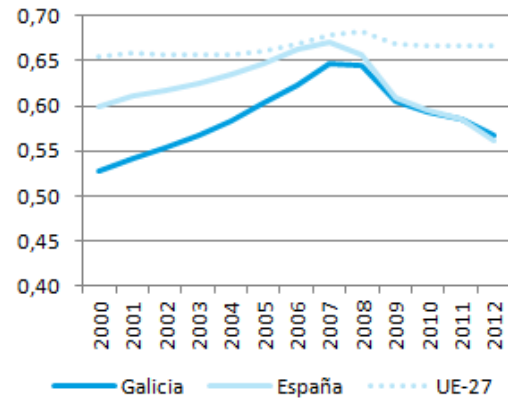
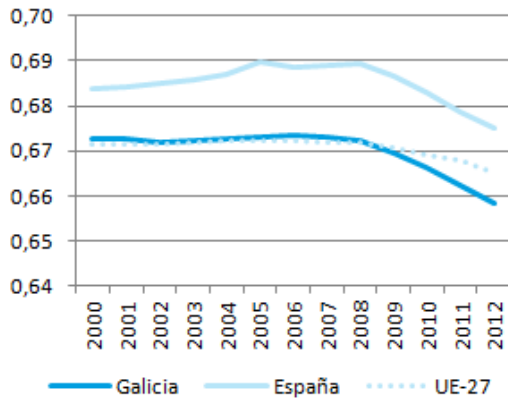
	2000	2004	2008	2012
PIB pc en PPA				
Galicia	75,0	82,5	91,3	86,9
España	96,9	100,9	103,2	95,3
Factor demográfico				
Galicia	100,2	100,0	100,0	99,0
España	101,8	102,2	102,6	101,5
Factor mercado de traballo				
Galicia	80,5	88,7	94,4	85,1
España	91,4	96,6	96,2	84,4
Produtividade				
Galicia	78,7	83,6	89,0	93,4
España	88,4	92,2	95,9	99,7

Fonte: Elaboración propia a partir de: INE. Contabilidade Rexional de España; INE. Contabilidade Nacional de España; EUROSTAT. Annual National Accounts; INE. Estimacións intercensais de poboación; INE. Estimacións de poboación actual.

A compoñente da produtividade e do mercado de traballo son os factores que máis inflúen no proceso de converxencia coa UE-27, aínda que, destaca a dinámica negativa dos últimos anos nos que o mercado de traballo evoluciona de forma moi negativa e o factor demográfico comeza a ofrecer signos de esgotamento, xa que a porcentaxe de poboación en idade de traballar reduciuse aos niveis máis baixos na serie analizada. Esta é unha tendencia compartida coas economías española e europea, aínda que, o decrecemento no caso galego nos últimos anos é especialmente forte.

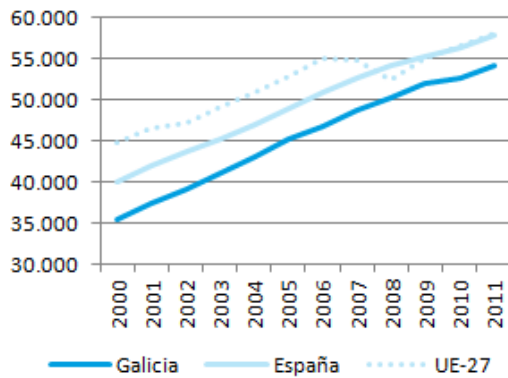

Gráfico 16. Descomposición do PIB

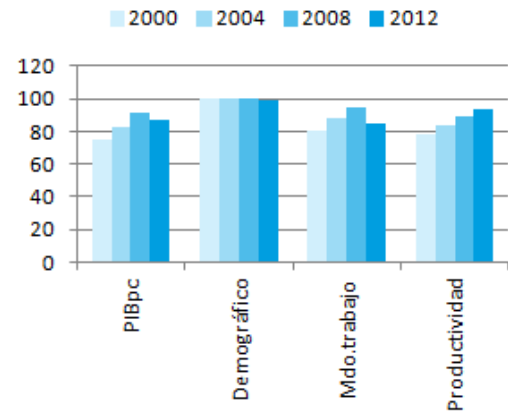

Produtividade

PIB en prezos correntes (en PPA) / Empleo

Descomposición del PIBpc en términos comparativos con la UE. GALICIA (UE-27=100)

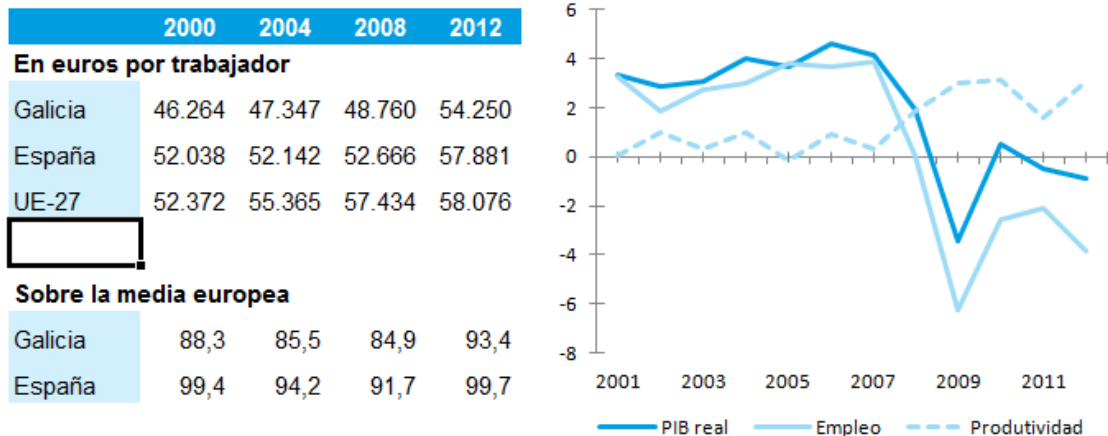
Fonte: Elaboración propia a partir de: INE. Contabilidade Rexional de España; INE. Contabilidade Nacional de España; EUROSTAT. Annual National Accounts; INE. Estimacións intercensais de poboación; INE. Estimacións de poboación actual.

A produtividade é un indicador da eficiencia do factor traballo, da capacidade produtiva dos traballadores dunha economía. A análise temporal da produtividade debe ter en conta o efecto dos prezos no agregado do PIB para medir correctamente a eficiencia do factor produtivo. A compoñente exposta anteriormente está en termos correntes e apréciase unha diminución moi significativa das diferenzas entre Galicia e a Unión Europea (a produtividade por traballador pasa do 78,7% no ano 2000 ao 93,4% en 2012) e no caso español mesmo chega a ter produtividades superiores ás europeas. En termos reais³, que non ten en conta a evolución dos prezos, o diferencial con Europa é menor, e a produtividade real galega pasou do 88,3% da europea no ano 2000 a un 93,4% no ano 2012. Esta redución prodúcese nos últimos anos da serie e débese fundamentalmente ao proceso de destrución de emprego. O PIB real creceu ata 2007 a ritmos moi superiores que a produtividade, grazas ao crecemento do emprego. A partir de 2008 esta tendencia invístese e a produtividade real incrementa as súas taxas de crecemento.

³ Tomando 2012 como ano base calcúlase o PIB real a partir das taxas de variación en termos de volume e a continuación calcúlase a produtividade do traballo como o cociente entre o PIB real e o emprego.

Táboa 19. Produtividade en termos reais. PIB real, emprego e produtividade (gráfico)

Fonte: Elaboración propia a partir de: INE. Contabilidade Rexional de España; INE. Contabilidade Nacional de España; EUROSTAT. Annual National Accounts

A produtividade por traballador utilizada descomponse en dous factores. Por unha banda, a produtividade aparente por hora traballada e por outro, a xornada anual por ocupado en horas:

$$\text{Produtividade aparente do traballo} = \frac{PIB}{\text{Emprego}} = \frac{PIB}{\text{Horas}} \times \frac{\text{Horas}}{\text{Emprego}}$$

Esta descomposición mostra nos últimos anos que Galicia presenta unhas xornadas medias anuais máis elevadas pero un cociente de produto por hora traballada menor. Neste cociente, Galicia reduciu as diferenzas con Europa nos últimos catro anos, de novo grazas á redución do emprego, mentres as diferenzas nas xornadas medias están a niveis do trienio 2001-2003.

A longo prazo o crecemento da produtividade constitúe a principal vía para incrementar o PIB por habitante, xa que hai límites demográficos e do mercado de traballo para manter incrementos no uso intensivo da forza de traballo. O compoñente do mercado de traballo chegou a pesar máis que os incrementos de produtividade nos procesos de converxencia do PIB por habitante en Galicia con respecto a España e Europa, co agravante de que o factor demográfico comeza a dar signos de esgotamento en Galicia.

Táboa 20. Compoñentes da produtividade en termos reais

	2000	2004	2008	2012
PIB real / horas trabaxadas (euros)				
Galicia	26,5	27,4	28,8	31,7
España	30,1	30,6	31,7	34,7
UE-27	30,8	33,0	34,5	35,4
Sobre la media europea				
Galicia	85,9	83,0	83,5	89,7
España	97,5	92,8	91,9	98,2
Jornadas medias anuais (Horas trabaxadas / Empleo)				
Galicia	1.746	1.731	1.694	1.709
España	1.731	1.704	1.663	1.666
UE-27	1.698	1.679	1.667	1.642
Sobre la media europea				
Galicia	102,8	103,1	101,6	104,1
España	101,9	101,5	99,8	101,5

Fonte: Elaboración propia a partir de: INE. Contabilidade Rexional de España; INE. Contabilidade Nacional de España; EUROSTAT. Annual National Accounts

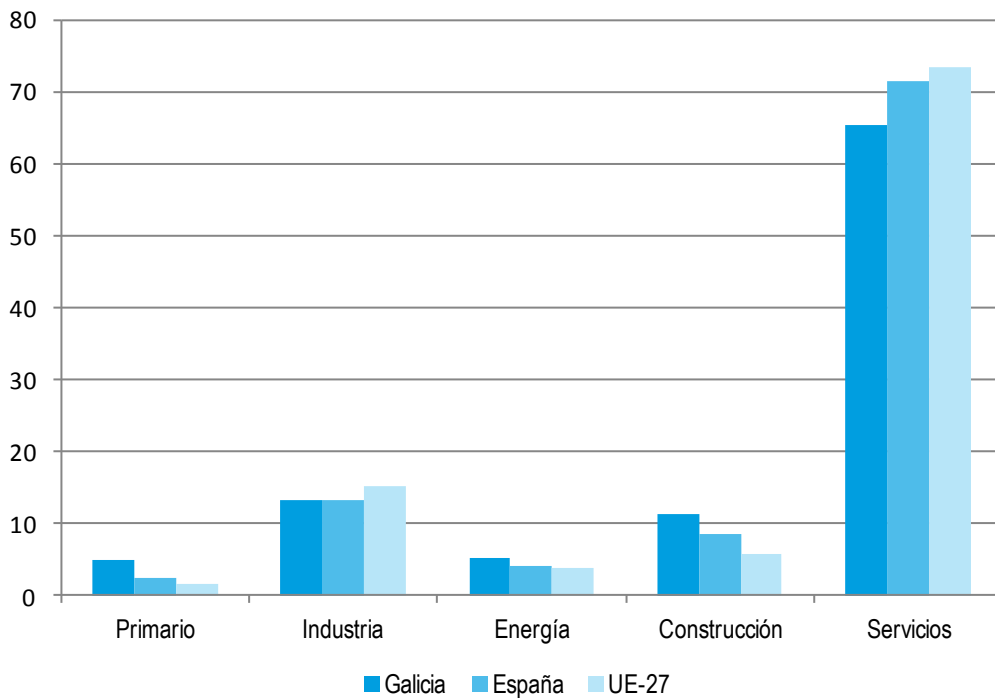
Estrutura produtiva

O sector servizos achegou en 2012 o 65,5% do valor engadido xerado en Galicia. Do mesmo xeito que ocorre noutras economías occidentais o sector terciario é o predominante na estrutura produtiva galega, aínda que, unha análise comparada da nosa estrutura coa composición do valor engadido en España e en Europa pon de manifesto diversos trazos diferenciais:

- O sector primario presenta contribucións de case o 5%, mentres no conxunto da Unión Europea non chega ao 2%.
- O sector enerxético ten un peso, que en 2012 rolda o 5%, superior á media europea e estatal.
- A construción aínda ten un elevado peso na economía, do 11,3%, superior ao estatal (8,6%) e moi superior á media da UE-27 (5,9%).
- A achega do sector industrial á economía é similar á de España e inferior á media europea.
- Os servizos, a pesar de ser o principal sector na economía galega, presentan unha importancia cuantitativa inferior ás economías española e europea.

Gráfico 17. Estrutura produtiva. Ano 2012

Fonte: Elaboración propia a partir de: INE. Contabilidade Nacional Trimestral; IGE. Contas Económicas Trimestrais; EUROSTAT. National Accounts

Esta situación é o resultado dunha evolución recente na que se foi transformando a economía galega. De feito, se realizamos unha análise a máis longo prazo, nos últimos trinta anos o peso do sector primario reduciuse de forma notable, pero tamén se aprecia unha perda de peso do sector industrial e a importancia da construción nos anos expansivos da pasada década.

Táboa 21. Estrutura produtiva de Galicia

	1980	1990	1998	2008	2012
Primario	13,9	9,3	7,4	4,8	4,8
Industria	20,3	18,3	15,9	15,4	13,3
Energía	6,1	9,8	5,0	3,9	5,1
Construcción	7,9	8,4	10,5	15,0	11,3
Servicios	51,8	54,2	61,2	60,8	65,5

Fonte: Fonte: IGE (2010): "A Economía galega a través do Marco Input-Output de Galicia 2005"; IGE. Contas Económicas de Galicia. Base 2008; IGE. Contas Económicas Trimestrais

Índices de especialización da economía galega

Para detectar os sectores característicos da economía utilizamos os índices de especialización produtiva⁴, o que implica realizar unha comparativa con outras economías da contorna. Miden en que medida a nosa economía está máis especializada en diversos sectores fronte á española e europea. Non significa que o peso sexa elevado en Galicia, se non que é relativamente máis elevado (ou menos) que os mesmos sectores noutros espazos económicos. Esta perspectiva complementa a visión das achegas de cada rama ao PIB, xa que presenta os trazos diferenciais da nosa economía.

Os índices de especialización produtiva (IEP) dun sector *i*, entre dúas economías (*j* e *k*) defínense do seguinte modo:

$$IEP_{ijk} = \frac{VEB_{ij}/PIB_j}{VEB_{ik}/PIB_k}$$

É o cociente entre o que representa unha rama de actividade *i* na economía *j*, dividido entre o que representa ese mesmo sector na economía *k*.

Os índices de especialización produtiva máis elevados fronte á economía española e europea resúmense na seguinte táboa:

Táboa 22. Índices de especialización produtiva da economía galega fronte á española e europea

Rama de actividad	CNAE	Índice de especialización respecto de: (a)		Empleo (b)	Productividade (Galicia= 100) (b)
		España	UE-27		
Pesca y acuicultura	03	9,3	23,3	22.982	71
Silvicultura y explotación forestal	02	3,4	3,7	7.066	92
Industria de la madera	16	2,6	2,6	9.567	80
Fabricación de vehículos de motor	29	2,4	2,2	18.120	143
Industrias extractivas	05-09	2,3	0,9	5.236	87
Reparación e instalación de maquinaria y equipamie	33	1,8	1,2	9.422	81
Generación de energía eléctrica	35	1,7	1,7	2.351	1.930
Coquerías y refino de petróleo	19	1,6	1,9	674	882
Industria textil, confección y del cuero y calzado	13-15	1,4	1,6	14.434	64
Actividades asociativas	94	1,2	0,6	5.444	68

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Contas Económicas de Galicia. Base 2008 e INE. Contabilidade Nacional de España. Base 2008

(a) Datos media 2000-2009. Non existe información cunha desagregación a 64 ramas para España a partir de 2009.

(b) Datos de 2011. A produtividade está medida como o cociente entre o VAB xerado en cada rama e o número de horas traballadas. O emprego fai referencia ao número de persoas

⁴ O nivel de desagregación utilizado será o máximo para o que se poden realizar comparacións. Utilízase a información das "Contas Económicas de Galicia. Base 2008" elaborada polo IGE e que permite realizar análises comparativas con España e UE para 64 ramas de actividade.

A pesca e acuicultura é o sector no que Galicia presenta unha especialización relativa máis forte, especialmente na comparativa coa Unión Europea. O peso do sector no PIB galego representa en media o 1,4% e en 2011 daba emprego a case 23.000 postos de traballo.

O seguinte sector cunha especialización produtiva máis alta é a Silvicultura e explotación forestal. Este sector e a industria da madeira forman os primeiros elos da cadea forestal-madeira, e ocupan a 16.633 postos de traballo.

A fabricación de vehículos de motor é o cuarto sector cun coeficiente de especialización máis elevado. A presenza dunha gran multinacional do automóbil, xunto coa industria auxiliar desenvolvida ao redor desta empresa, marcan este trazo diferencial da economía galega fronte á española. Este sector, que pesa un 2,5% no conxunto da economía, presenta ademais unha produtividade superior á media.

Tamén destacan dúas actividades directamente relacionadas coa industria naval: "Reparación e instalación de maquinaria e equipo" epígrafe baixo o que se inclúen as grandes reparacións navais, e a "Fabricación doutro material de transporte", actividade que ocuparía o undécimo lugar cun índice do 1.2 respecto de España.

Galicia presenta unha elevada especialización produtiva no sector enerxético, derivada da explotación de recursos hidráulicos e eólicos da rexión, e do emprazamento de centrais térmicas na Comunidade. Ademais, presentan unha produtividade do traballo moi elevada posto que son actividades intensivas en factor capital.

A presenza dunha refinería de petróleo marca a especialización na rama de "Coquerías e refino de petróleo", actividade que tamén se caracteriza por unha elevada produtividade.

A industria extractiva, que achega ao PIB o 0,7%, é outro sector no que Galicia destaca en comparación con España, aínda que na confrontación con Europa, non é un sector que marque un trazo diferencial.

Tamén se observa un elevado índice para as actividades relacionadas co téxtil e a confección, a pesar de que perderon peso durante o período considerado. De feito, se a análise realizácese incluíndo os anos 2010 e 2011, a interpretación podería cambiar, posto que o emprego neste sector entre 2009 e 2011 descendeu en máis de 3.000 persoas.

En definitiva, a especialización produtiva de Galicia está moi relacionada co aproveitamento dos recursos naturais (pesca, madeira, minería ou enerxías renovables) ou coa implantación dunha empresa nun sector cun elevado arrastre (automóbil) ou con escasa competencia (refino de petróleo).

Pola contra, na táboa seguinte móstranse as dez ramas cun menor índice de especialización.

Táboa 23. Índices de especialización produtiva da economía galega fronte á española e europea

Rama de actividad	CNAE	Índice de especialización respecto de: (a)		Empleo (b)	Productividad (Galicia= 100) (b)
		España	UE-27		
Actividades relacionadas con el empleo	78	0,5	0,2	3.573	106
Actividades jurídicas y de contabilidad, de las sedes centrales y de consultoría y de gestión empresarial	69-70	0,4	0,2	19.554	65
Actividades de agencias de viajes y actividades relacionadas con estes	79	0,4	0,5	1.550	100
Fabricación de productos informáticos, electrónicos y ópticos	26	0,4	0,1	1.031	102
Actividades de alquiler	77	0,3	0,2	2.941	122
Industria química y fabricación de productos farmacéuticos	20-21	0,3	0,2	3.216	126
Investigación y desarrollo	72	0,2	0,0	629	26
Actividades relacionadas con la informática; servicios de información	62-63	0,2	0,1	5.361	69
Publicidad y estudios de mercado	73	0,2	0,2	4.286	49
Transporte aéreo	51	0,1	0,1	321	248

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Contas Económicas de Galicia. Base 2008 e INE. Contabilidade Nacional de España. Base 2008

(a) Datos media 2000-2009. Non existe información cunha desagregación a 64 ramas para España a partir de 2009.

(b) Datos de 2011. A produtividade está medida como o cociente entre o VAB xerado en cada rama e o número de horas traballadas. O emprego fai referencia ao número de persoas

O transporte aéreo é a principal, pero tamén destacan dous sectores industriais de alta produtividade como son a industria química e farmacéutica ou a fabricación de produtos informáticos, electrónicos e ópticos.

A publicidade, a investigación e desenvolvemento ou as actividades relacionadas coa informática tamén presentan índices de especialización de escasa relevancia. Trátase de servizos cunha implantación reducida, e nos que as importacións procedentes do resto de España son moi elevadas.

Dúas actividades relacionadas co turismo presentan unha menor especialización produtiva: as Actividades de axencias de viaxe e as Actividades de aluguer (nas que se inclúen os servizos de aluguer de automóbiles). En ambos os casos, a contribución ao PIB de España é moi superior ao caso galego, o que indica unha menor importancia do sector turístico que no conxunto do Estado⁵.

⁵ As actividades relacionadas co turismo teñen presenza en varias actividades da economía, e non exclusivamente nas dúas mencionadas. En Galicia non existe unha estatística oficial que proporcione a contribución do turismo ao PIB, aínda que hai algún indicador suficientemente esclarecedor da menor importancia do sector en termos comparativos con España.

Análise territorial

Datos provinciais

A maior parte da actividade produtiva de Galicia concéntrase nas provincias da fachada atlántica. As provincias da Coruña e Pontevedra achegaron en 2010 máis do 76,7% do PIB. A Coruña achega o 44,2% cun PIB por habitante superior nun 7,5% á media de Galicia. En cambio, o PIB por habitante en Pontevedra é inferior á media. As provincias de Lugo e Ourense representan o 12,5 e 10,9% do PIB, respectivamente.

Táboa 24. Distribución territorial. Produto Interior Bruto e Produto Interior Bruto por habitante. Ano 2010

Provincia	PIB (a)	%	PIBpc (b)	Sobre la media gallega
A Coruña	25.005	44,2	21.952	107,5
Lugo	7.050	12,5	20.127	98,6
Ourense	6.154	10,9	18.600	91,1
Pontevedra	18.402	32,5	19.315	94,6
Galicia	56.612	100,0	20.415	100,0

Fonte: IGE. Produto Interior Bruto Municipal

Por grandes sectores económicos, destaca o elevado peso do sector primario en Lugo que representa o 10,8% do PIB provincial, cifra que representa máis do dobre do peso do sector en Galicia. A industria nas provincias de Pontevedra e Ourense presentan un peso superior á media, e na provincia da Coruña destaca o sector servizos cunha contribución ao PIB provincial superior (2,3 puntos) á media.

Táboa 25. Estrutura produtiva provincial. Datos en porcentaxes sobre o PIB provincial. Ano 2010

Provincia	Primario	Industria	Construc ción	Servicios	Impuestos netos
A Coruña	3,2	14,7	12,2	60,9	9,1
Lugo	10,8	15,4	11,8	52,9	9,1
Ourense	3,9	19,7	12,2	55,1	9,1
Pontevedra	2,7	18,6	10,9	58,8	9,1
Galicia	4,1	16,6	11,7	58,6	9,1

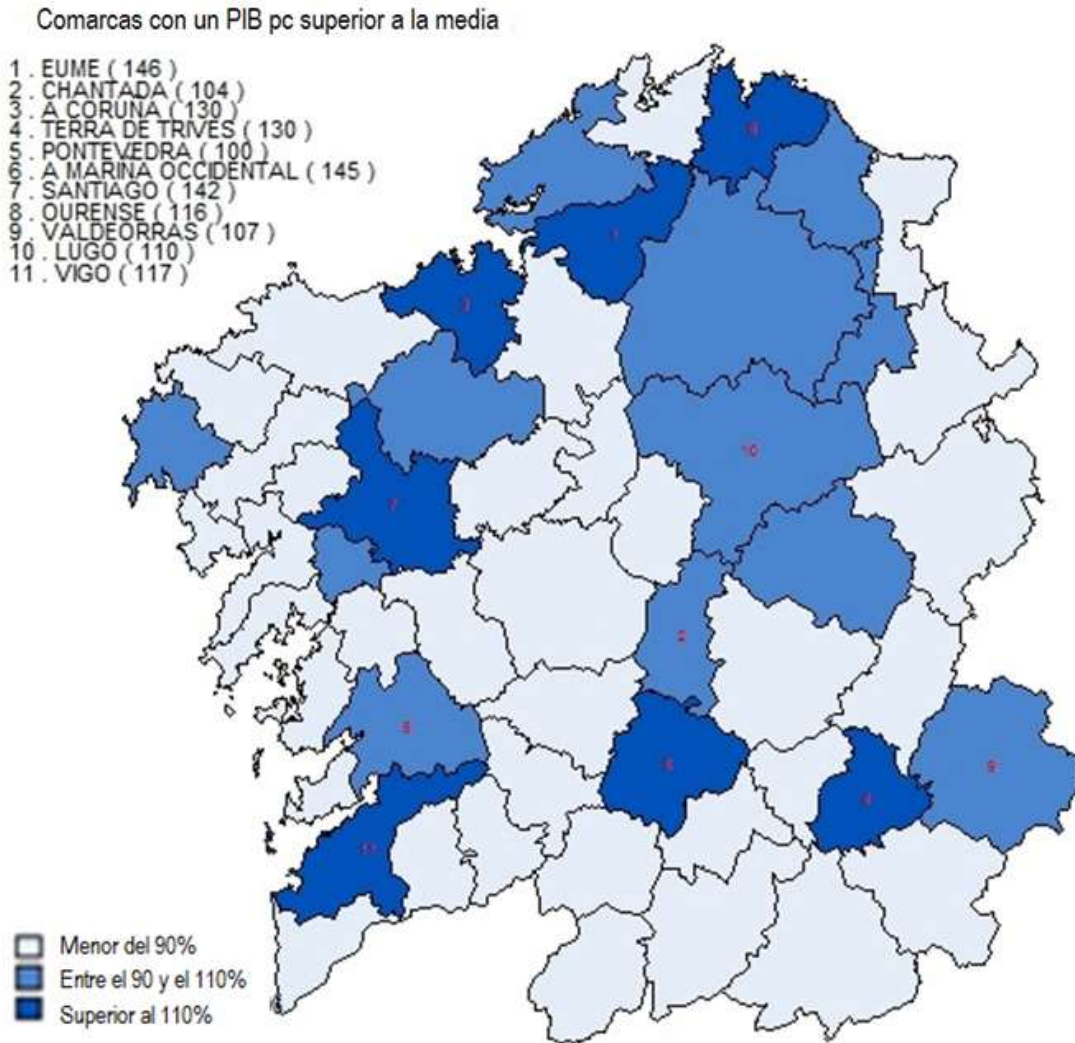
Fonte: IGE. Produto Interior Bruto Municipal

Datos comarcais

O 18,4% da actividade produtiva de Galicia en 2010 xerouse na comarca da Coruña, seguida pola de Vigo cun 17,6% do total. A continuación, figuran as comarcas de Santiago, Ourense, Ferrol, Lugo e Pontevedra. Estas sete comarcas achegan case dous terzos ao PIB de Galicia.

En relación ao PIB por habitante a perspectiva é distinta. A comarca con maior nivel é a do Eume cun 46% superior á media de Galicia, seguida pola comarca de Santiago e a Mariña Occidental. As comarcas con menor actividade por habitante están situadas no sur de Galicia: A Paradanta, Baixa Limia e Terra de Celanova.

Mapa 14. Produto Interior Bruto por comarcas. Ano 2010

Fonte: IGE. Produto Interior Bruto Municipal

Hai once comarcas cun PIB por habitante superior á media: as que inclúen as capitais de provincia, Santiago, Vigo e outras de magnitude poboacional máis reducida; Eume, Terra de Trives, Valdeorras, A Mariña Occidental e Chantada.

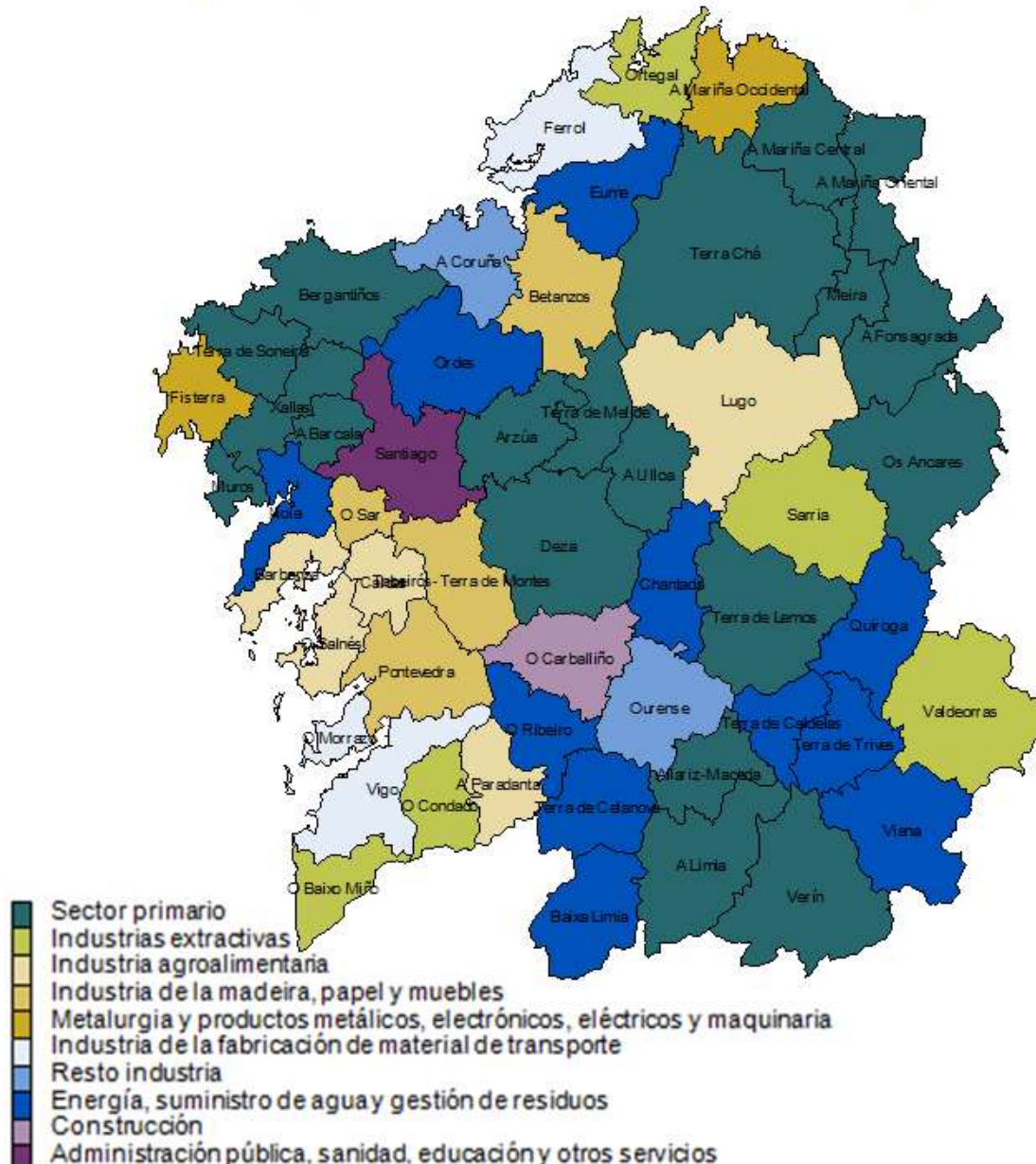
É útil analizar a estrutura produtiva de cada comarca para coñecer mellor as diferenzas entre os niveis de actividade e para determinar os patróns de especialización en función da localización, para o que comparamos a estrutura produtiva de cada comarca coa de Galicia, para determinar aquel sector no que a comarca está especializada (en termos relativos).

Das 53 comarcas, dezanove teñen especialización produtiva no sector primario (agricultura, gandería, pesca e silvicultura) e once no sector enerxético (Eume, Noia, Ordes, Chantada, Quiroga, A Baixa Limia, O Ribeiro, Terra de Caldelas, Terra de Celanova, Terra de Trives e Viana), en moitos casos derivados da explotación de recursos hidráulicos ou eólicos.

Mapa 15. Especialización comarcial. Ano 2010

Sector en el que la comarca está especializada en términos relativos con el conjunto gallego

Fonte: IGE. Produto Interior Bruto Municipal

A presenza industrial destaca en varias comarcas: o sector da extracción e fabricación doutros minerais non metálicos en Ortegal, Sarria, Valdeorras, O Baixo

Miño e O Condado; o sector da madeira en Betanzos, O Sar, Pontevedra e Tabeirós-Terra de Montes; o sector industrial agroalimentario en Barbanza, Lugo, Caldas, A Paradanta e O Salnés; por último, o sector de fabricación de material de transporte e grandes reparacións en Vigo, O Morrazo e Ferrol que xeran o 83% do valor engadido deste sector.

Datos municipais

A información sobre o PIB municipal móstranos que os sete grandes municipios achegan o 45% do PIB. Tan só Arteixo, supera a algún dos sete grandes, a pesar de que a súa poboación, en 2010, era lixeiramente superior aos 30.000 habitantes.

En termos de PIB por habitante, nos primeiros postos aparecen municipios de poboación reducida, xa que entre os dez con maior PIB por habitante, soamente superan os 10.000 habitantes Arteixo, As Pontes e O Porriño . Podemos resumir as súas características na seguinte tipoloxía:

- Municipios cun tecido industrial moi consolidado, próximos a grandes núcleos e con acceso a vías de comunicación de alta capacidade: San Cibrao das Viñas, Rábade ou O Porriño , estarían neste grupo.
- Municipios nas que se estableceu un importante grupo empresarial: Arteixo, As Pontes de García Rodríguez, Cervo ou As Somozas .
- Municipios nos que se xera un valor engadido moi elevado pola explotación dun recurso natural –a enerxía hidráulica ou eólica e minerais non metálicos, fundamentalmente- como ocorre nos casos de Carballeda de Valdeorras, Muras ou Manzaneda.

Análise da demanda

En 2012 a estrutura da demanda na economía galega non é moi diferente á presentada pola economía española e europea. O investimento achega menos ao PIB que en España e a Unión Europea e, por contra, o gasto en consumo final ten maior relevancia. A demanda externa neta (saldo comercial co exterior que inclúe os intercambios de bens e servizos co resto do Estado español) presenta, en termos relativos, o valor máis baixo dos tres espazos económicos considerados.

**Táboa 26. Distribución porcentual do PIB pola vía da demanda
 Datos en porcentaxe sobre PIB. Ano 2012**

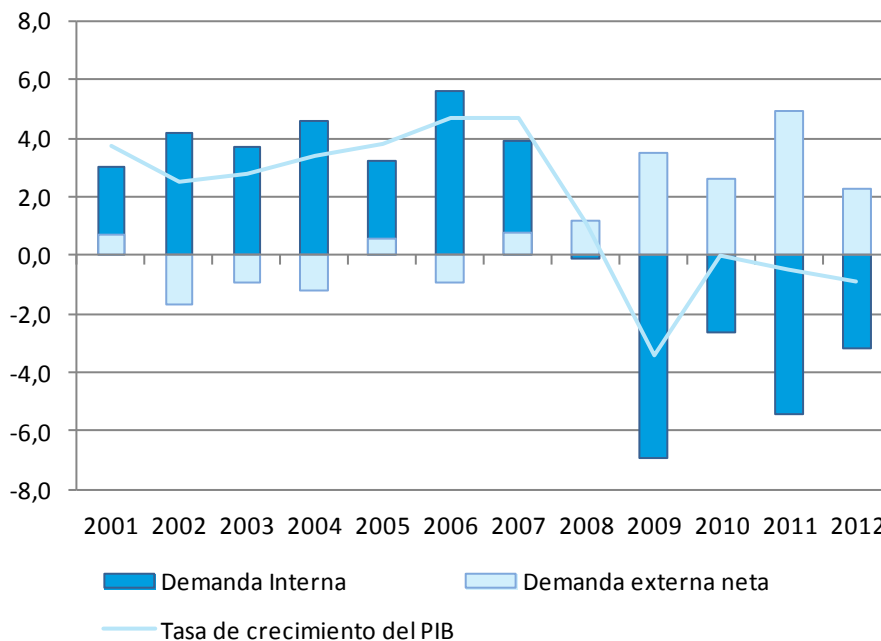
	Galicia	España	UE-27
Demanda interna	99,9	99,3	98,1
Gasto en consumo final	82,3	79,5	80,0
Formación bruta de capital	17,6	19,8	18,0
Demanda externa neta (a)	0,1	0,7	1,9

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Contas Económicas de Galicia. Base 2008; EUROSTAT. National accounts
 (a) Diferenza entre exportacións e importacións

A composición do PIB cambiou significativamente nos últimos anos e, de feito, o ano 2012 é o primeiro da serie no que a demanda externa neta é positiva.

Nos últimos anos as importacións⁶ contraéronse máis que as exportacións, facendo que o sector exterior sexa a compoñente que máis contribúe positivamente ao PIB. De feito, en promedio durante o período 2009-2012 a demanda interna contribúe negativamente ao crecemento real do PIB, mentres que o saldo exterior achega 3,3 puntos positivos, escenario moi distinto ao da etapa máis expansiva no que a demanda interna era o motor económico.

Gráfico 18. Taxa de variación do PIB e contribucións ao crecemento real

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Contas Económicas de Galicia. Base 2008

A demanda exterior neta

Galicia presenta unha taxa de apertura⁷ superior ás economías española e europea, ao tratarse dunha economía rexional integrada nun mercado nacional que á súa vez forma parte dun mercado común europeo. Con todo, nos últimos anos este indicador minorouse, fundamentalmente pola forte contracción nas importacións, que en 2007 representaban o 68% do PIB e en 2012 só o 52%. En cambio, nos últimos anos incrementábase o peso das exportacións dentro do PIB (en 2009 presentaron a porcentaxe máis baixa da serie, o 47,4%, e en 2012 xa representaban o 52%).

Nunha análise do comercio exterior a partir de Marco Input-Output de Galicia 2008, conclúese que case a metade dos fluxos comerciais son con outras comunidades

⁶ As importacións entre 2007 e 2012 diminuíron un 24% en termos correntes e un 29% en volume.

⁷ A taxa de apertura defínese como o peso no PIB dos intercambios comerciais (suma de importacións e exportacións).

autónomas⁸ e máis do 30% destes intercambios teñen orixe/destino a Unión Europea.

Táboa 27. Estrutura do comercio exterior e taxa de cobertura por espazos xeográficos

	Estructura	Tasa de cobertura (a)	% sobre déficit comercial
TOTAL	100,0	82,0	100,0
Resto de España	47,7	89,7	26,2
UE-27	31,5	94,8	8,5
Resto del mundo	15,6	41,9	65,0
Gasto de los hogares (b)	5,2	98,6	0,4

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Marco Input-Output de Galicia 2008

(a) Exportacións / Importacións

(b) O gasto dos fogares refírese ao gasto turístico. O gasto que non residentes realizan en Galicia é unha exportación. O gasto que os residentes realizan fóra do territorio é equivalente a unha importación

A principal exportación foron os vehículos de motor, cuxo principal mercado son os países da Unión Europea (UE-27). O seu volume de exportación representou o 99% da produción e achega o 24% das vendas no exterior en 2008. Tamén destacan as exportacións de compoñentes de vehículos de motor, que representan preto do 70% da súa produción e que teñen como destino fundamental o mercado nacional e comunitario.

Na relación dos principais produtos exportados ven reflectidos algún dos sectores nos que Galicia presentaba unha especialización produtiva en termos comparativos con España: a construción naval, a electricidade, os produtos da madeira ou as pezas de vestir. En todos eles, o mercado nacional é o principal destino e en todos eles, salvo a electricidade, a exportación representa máis da metade dos destinos da produción interior.

⁸ Todas as relacións comerciais co resto de España rexístranse como exportacións e importacións. É o principal espazo económico co que Galicia realiza intercambios comerciais: o 47,7% das importacións e exportacións galegas teñen orixe/destino noutras comunidades autónomas.

Táboa 28. Principais produtos exportados e os seus destinos. Ano 2008

	Destinos (%)				Exportación / Producción (a)
	Total exportaciónes	Resto de España	UE-27	Resto del mundo	
Vehículos de motor	5.846.652	17,7	72,6	9,7	99,0
Productos de metalurgia y productos metálicos	2.380.103	59,4	31,4	9,1	79,8
Prendas de vestir	2.095.589	53,5	36,0	10,5	85,9
Carrocerías y partes e piezas de vehículos de motor	1.767.751	42,0	46,1	11,9	68,6
Refino de petróleo	1.629.412	66,3	13,9	19,8	57,3
Construcción naval	1.481.387	43,5	18,2	38,3	92,4
Conservas (pescado, moluscos y crustáceos)	1.425.343	71,0	26,3	2,7	87,1
Servicios de producción, transporte y distribución de energía eléctrica	940.625	98,9	0,6	0,5	23,8
Material y equipo eléctrico	760.813	54,7	10,5	34,9	79,0
Otros productos de madera	742.699	61,2	30,8	8,1	67,2

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Marco Input-Output de Galicia 2008

(a) Exportacións a prezos básicos / Importacións a prezos básicos

Con respecto ás importacións destacan os produtos da metalurxia, as compoñentes de vehículos e o petróleo cru e gas natural. Estes tipos de produtos representan o 22% das importacións totais. O perfil da orixe destes produtos é completamente diferente: os produtos da metalurxia teñen na súa maioría procedencia nacional, mentres as compoñentes de vehículos proceden en gran parte do mercado europeo; o petróleo cru e o gas natural (materia prima da refinería de petróleo e da planta gasificadora) proceden fundamentalmente de mercados extracomunitarios.

Táboa 29. Principais produtos importados e os seus destinos. Ano 2008

	Origen (%)			
	Total importaciones	Resto de España	UE-27	Resto del mundo
Productos de metalurgia e produtos metálicos	2.800.594	51,1	40,5	8,4
Carrozarias e partes e pezas de vehículos de motor	2.676.034	3,5	92,0	4,5
Petróleo cru e gas natural	2.451.586	-	3,8	96,2
Otros produtos metálicos; agás maquinaria e equipamento	1.771.823	86,7	10,3	3,1
Maquinaria	1.541.018	22,4	59,7	17,9
Refino de petróleo	1.515.187	58,4	18,4	23,2
Vehículos de motor	1.273.849	17,4	69,9	12,8
Otros produtos informáticos, electrónicos e ópticos	1.107.155	4,3	47,5	48,2
Productos farmacéuticos	991.313	26,2	50,2	23,6
Prendas de vestir	990.518	19,2	22,8	58,0

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Marco Input-Output de Galicia 2008

O comercio exterior segundo as estatísticas tributarias

A utilización das estatísticas de comercio exterior a partir da información do Departamento de Aduanas da Axencia Estatal de Administración Tributaria permite coñecer os países cos que Galicia realiza maiores intercambios comerciais e a

evolución máis recente das compras e das vendas na Unión Europea e en terceiros países.

Portugal e Francia son os principais destinos da nosa produción representando conxuntamente o 36,8% do total, seguidos de Italia (7,7%) e todo o mercado de América Latina, que supón o 6% das vendas galegas ao exterior en 2012. No seu conxunto, a UE-27 é o destino de dous terzos das exportacións.

Nas importacións destacan de novo Francia e Portugal como principais subministradores, aínda que os países de América Latina xunto cos países da OPEP teñen un elevado peso. Destaca o peso dos produtos procedentes de China (3,9%).

Os saldos comerciais máis favorables son con países da UE-27 (Francia, Italia e Portugal), mentres que hai saldos negativos fronte a países da OPEP, América Latina ou China.

Táboa 30. Comercio exterior de Galicia sen incluír o resto de España. Ano 2012

Zona / País	Exportaciones/expediciones		Importaciones / introducciones	
	Miles de euros	% total	Miles de euros	% total
Total	16.499.234	100,0	14.848.730	100,0
Zona Euro	9.601.764	58,2	5.882.459	39,6
UE-27	11.155.035	67,6	7.094.198	47,8
Francia	3.916.237	23,7	2.181.770	14,7
Portugal	2.160.910	13,1	1.666.512	11,2
Italia	1.266.761	7,7	524.919	3,5
Alemania	790.461	4,8	676.733	4,6
Reino Unido	727.304	4,4	525.818	3,5
Países Bajos	520.238	3,2	390.434	2,6
Países candidatos a la UE	408.660	2,5	354.715	2,4
Estados Unidos	392.154	2,4	328.907	2,2
China	170.059	1,0	579.730	3,9
Marruecos	465.518	2,8	352.991	2,4
OCDE	12.923.794	78,3	9.045.357	60,9
OPEP	1.053.521	6,4	1.756.286	11,8
MERCOSUR	302.868	1,8	304.631	2,1
América Latina	997.778	6,0	1.936.258	13,0

Fonte: Elaboración IGE a partir dos ficheiros facilitados polo Departamento de Aduanas da Axencia Estatal de Administración Tributaria

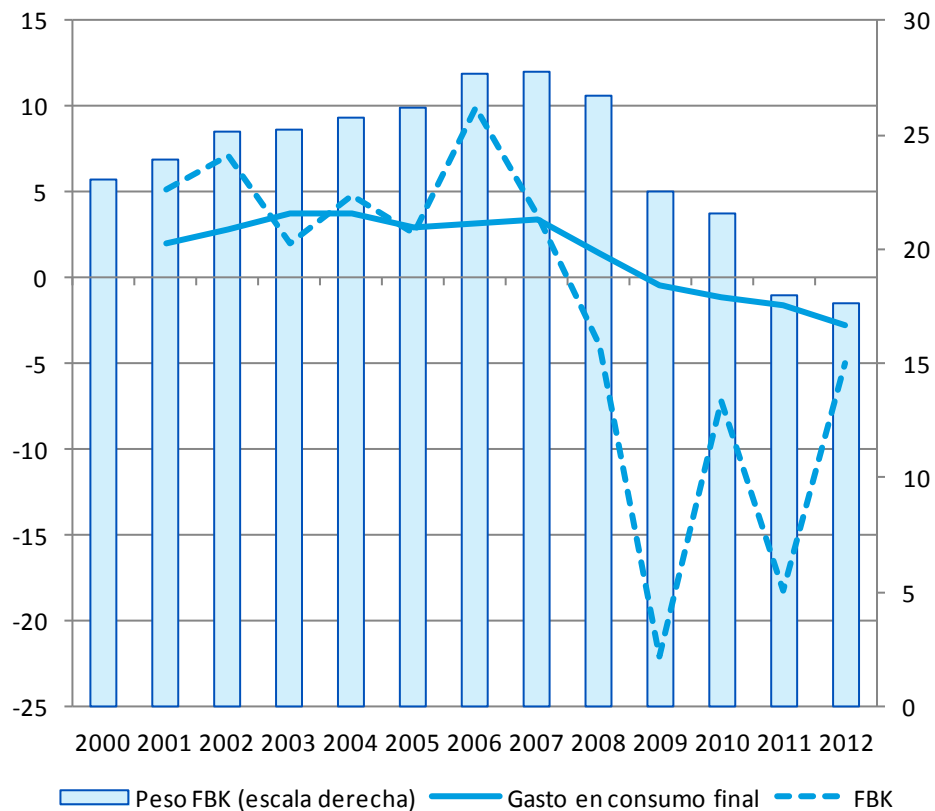
A demanda interna

En 2012 o gasto en consumo final representaba o 82,0% da demanda interna e o 18,0% é a formación bruta de capital (FBK). O investimento chegou a representar máis do 25,0% da demanda interna nos anos 2002-2008, para sufrir posteriormente un descenso continuado no seu peso, derivado das taxas de variación negativas nos

anos 2009 a 2012. A compoñente de investimento en vivenda nova é a que presenta as caídas máis importantes.

Dentro do gasto en consumo final, o gasto das Administracións Públicas incrementou o seu peso na demanda interna (pasou do 17,7% da demanda interna en 2000 a un 21,0% en 2011). Este gasto non é tan sensible ao ciclo económico como o investimento e o consumo privado, aínda que desde 2009 presenta caídas en termos correntes⁹.

Gráfico 19. Evolución das compoñentes da demanda interna. Galicia.
Peso FBK en porcentaxe. Taxas de variación en termos reais do gasto en consumo final e a formación bruta de capital

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Contas Económicas de Galicia. Base 2008, Contas económicas trimestrais.

Análise das rendas

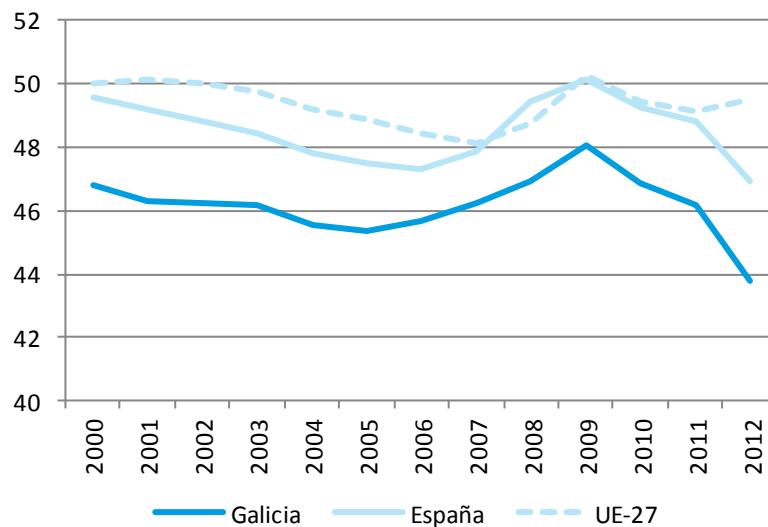
O PIB pódese descompoñer en función da contribución dos factores de produción (traballo e capital) á xeración de valor engadido e do papel redistributivo de rendas das Administracións Públicas.

⁹ O gasto das administracións públicas recolle a súa produción de non mercado que se estima polos custos de produción.

En 2012, a remuneración de asalariados representa o 43,8% do PIB, sendo o nivel máis baixo na serie 2000-2012; mentres o excedente de explotación achegaba o 46,9%, e os impostos netos o 9,4% restante.

En termos comparativos, a participación das rendas salariais son menores en Galicia que en España e na Unión Europea. O seu peso incrementábase ata o 2009 (48%), a partir do cal cae máis de catro puntos porcentuais. Esta tendencia é similar á que se aprecia no caso da economía española. Na Unión Europea tamén se observa un axuste no peso dos salarios nos anos de crises, pero a tendencia cambiou no último ano.

Gráfico 20. Peso da remuneración de asalariados no PIB

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Contas Económicas de Galicia. Base 2008; INE. Contabilidade Nacional de España. Base 2008; Eurostat. National Accounts

Para coñecer as causas do menor peso das rendas do traballo no PIB descompoñemos o cociente remuneración de asalariados (RA) / Produto Interior Bruto en catro factores:

$$\frac{RA}{PIB} = \frac{RA}{HEA} \times \frac{Horas Efectivas(HEA)}{Persoas asalariadas} \times \frac{Persoas asalariadas}{Persoas totais} \times \frac{Persoas}{PIB}$$

Táboa 31. Descomposición do peso da remuneración de asalariados no PIB. Ano 2011

	Galicia	España	UE-27
Salario por hora trabaxada (RA / HEA)	16,4	19,4	20,9
Jornada media anual asalariada (HEA / Persona asalariada)	1.730	1.638	1.580
Cociente (%) de asalarización (Persona asalariada / Personas)	84,4	86,8	84,5
Inversa de la produtividade (Personas / PIB)	0,019	0,018	0,018
Remuneración asalariados / PIB	46,2	48,8	49,2

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Contas Económicas de Galicia. Base 2008; INE. Contabilidade Nacional de España. Base 2008; Eurostat. National Accounts

Galicia presenta un menor salario por hora traballada que España e a Unión Europea, ademais dunha produtividade inferior, o que está relacionado coa estrutura produtiva.

Doutra banda, Galicia ten un cociente de asalarización menor. Isto significa que a porcentaxe de asalariados no total de ocupados é menor que en España. Os non asalariados perciben excedente de explotación polo seu traballo e esas rendas non estarán recollidas no agregado remuneración dos asalariados.

Tamén se aprecia unhas xornadas medias máis elevadas. Neste caso, a estrutura da poboación asalariada marcaría as diferenzas con España e sobre todo coa Unión Europea.

A renda bruta dispoñible do sector fogares

A remuneración de asalariados é a compoñente máis importante da renda dispoñible bruta do sector fogares. Este agregado é a contía que os fogares teñen para tomar as súas decisións de consumo ou aforro, xa que é o saldo entre os seus recursos (rendas do traballo, rendas do capital, prestacións sociais ou outros ingresos) e os empregos dos devanditos recursos (pago de cotizacións sociais e impostos, fundamentalmente). É, por tanto, a variable que explicará boa parte do comportamento consumidor dos fogares que, como xa indicamos, representa unha alta porcentaxe do PIB.

A renda bruta dos fogares descendeu un 2,6% no período 2008-2011, e situouse no 94,9% da media nacional en termos per cápita. Os salarios perden peso progresivamente na renda dispoñible, mentres outras variables como as prestacións sociais gañaron moita importancia. Este proceso ocorre tamén no conxunto de España. Nas prestacións sociais inclúense as relacionadas coa idade, por iso é polo que na renda dos fogares galegos teña máis transcendencia o volume de

prestacións. Tamén se inclúen as prestacións por desemprego cuxo aumento nos últimos anos é notable¹⁰.

Táboa 32. Renda bruta dispoñible do sector fogares
Datos de renda bruta en euros; pesos en porcentaxes

	2008	2009	2010	2011
Renda Bruta Disponible por habitante (€)				
Galicia	14.619	14.528	14.158	14.233
España	15.504	15.476	15.014	14.992
Peso de la remuneración de asalariados (%)				
Galicia	67,8	67,0	67,8	66,5
España	76,1	73,8	74,4	73,9
Peso de las prestaciones sociales (%)				
Galicia	24,2	27,0	28,7	29,3
España	21,4	23,9	25,7	26,1

Fonte: INE. Contabilidade Rexional de España. Base 2008; Contas de renda dos fogares. Serie 2008-2011

A combinación dunha masa salarial en descenso, unha poboación cada vez máis envellecida, xunto co incremento das prestacións por desemprego, fai que a estrutura da renda dos fogares cambie de forma significativa nos últimos anos. Tamén contribúe a que a caída da renda non fose máis elevada, pero non é un proceso que poida ter continuidade a medio prazo. De feito, as taxas de cobertura das prestacións por desemprego (porcentaxe de desempregados que perciben unha prestación) descenden desde o ano 2010 ata situarse no 62% en 2013.

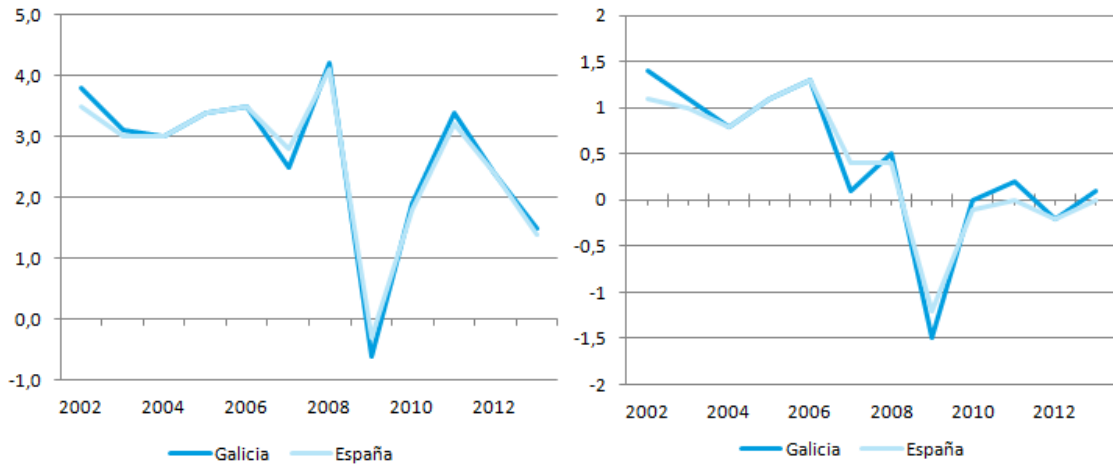
Prezos: evolución dos prezos de consumo, industriais e custos laborais

Prezos de consumo

Non se aprecian diferenzas importantes entre a evolución dos prezos de consumo en Galicia en comparación con España. En medias anuais os prezos evolucionaron de forma relativamente similar. Non ocorre o mesmo se comparamos coa Unión Europea. Neste caso, e ata 2008, as taxas de variación superaron ás europeas, aínda que os diferenciais redúcense desde 2010.

¹⁰ En 2011, segundo as estatísticas do Ministerio de Empleo y Seguridad Social, 146.915 residentes percibían prestacións por desemprego. En 2008 esta cifra era de 94.279.

Gráfico 21. Índice de prezos de consumo. Diferencial de crecemento respecto da media UE-27 (esquerda)

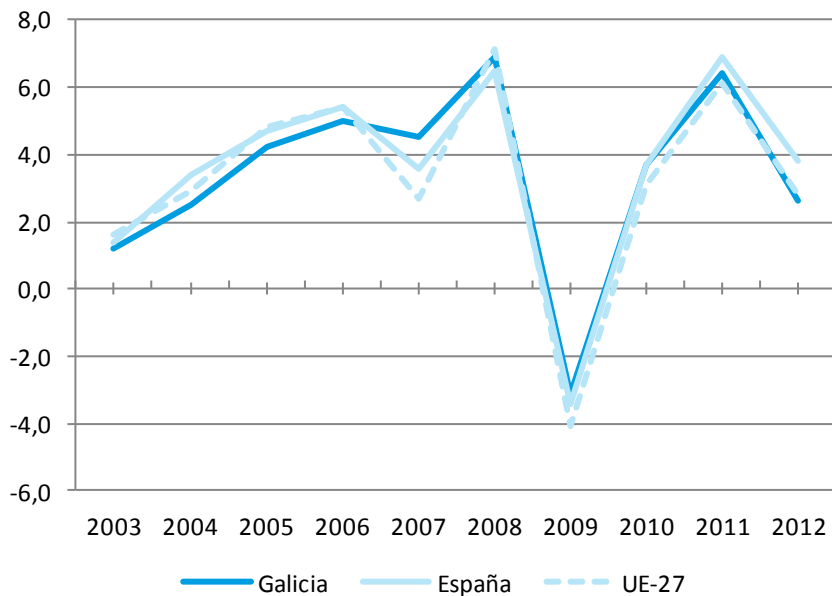

Fonte: INE. Índice de prezos ao consumo. IPC. Base 2011. Eurostat. Harmonized Indices of Consumer Prices (HICP)

Prezos industriais

Polo que respecta aos prezos industriais, a evolución nos últimos anos está marcada por unha evolución diferente en Galicia e España, onde creceron a un maior ritmo e que presenta maiores taxas que a Unión Europea.

Gráfico 22. Índice de prezos industriais

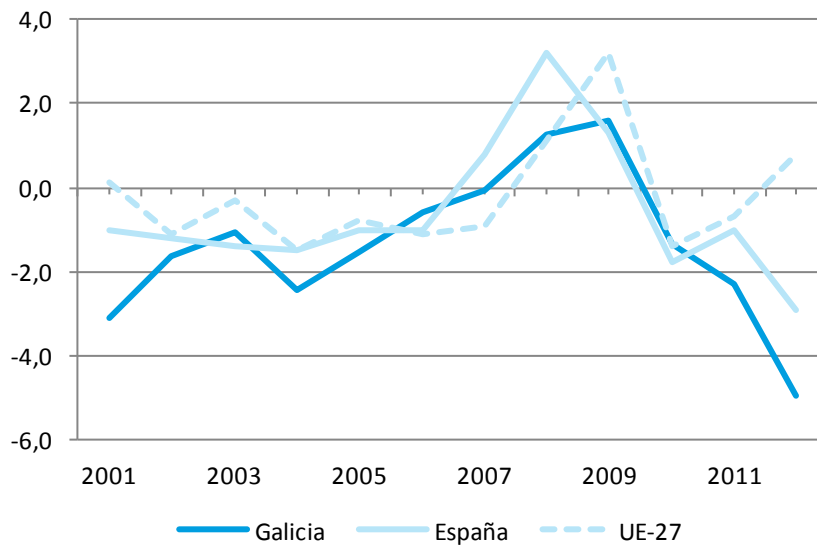
Fonte: INE. Índice de prezos industriais (IPRI). Eurostat. Producer prices in industry

Custo laboral unitario real

Se analizamos a súa evolución podemos ver como evolucionan os salarios fronte ao comportamento dos prezos e da produtividade nominal. Taxas de variación positivas indicarían que os salarios crecen máis que a produtividade, feito que en Galicia só ocorre en 2008 e 2009. Nos últimos anos este indicador presenta taxas negativas, especialmente en 2012, é dicir, a remuneración nominal cae de forma máis forte que a evolución dos prezos e a produtividade do traballo. Esta idea entronca co analizado no apartado da produtividade real na que destacabamos que non hai incrementos ata os últimos anos do período.

Gráfico 23. Custo laboral unitario real

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE.; Eurostat. National Accounts

Este perfil do custo laboral unitario real incide na chamada competitividade exterior da economía galega. As caídas do custo laboral unitario real melloran a posición das exportacións galegas na medida en que as empresas exportadoras poidan mellorar a súa cota de mercado no exterior por un descenso nos custos (laborais) de produción que poidan trasladar a prezos de venda. Os índices de competitividade exterior da economía galega¹¹ mostran nos últimos anos unha mellora da competitividade no exterior, especialmente intensa se utilizamos como indicador de prezos os custos laborais unitarios.

¹¹ Este índice compara os prezos de Galicia cos prezos dun grupo de referencia de países; trátase de tipos de cambio efectivo real con respecto a grupos de países. Unha caída do índice indicaría melloras de produtividade fronte aos países do exterior. Neste índice non se recollen as relacións comerciais co resto de España, aínda que o perfil de evolución dos prezos non presentaba diferenzas significativas.

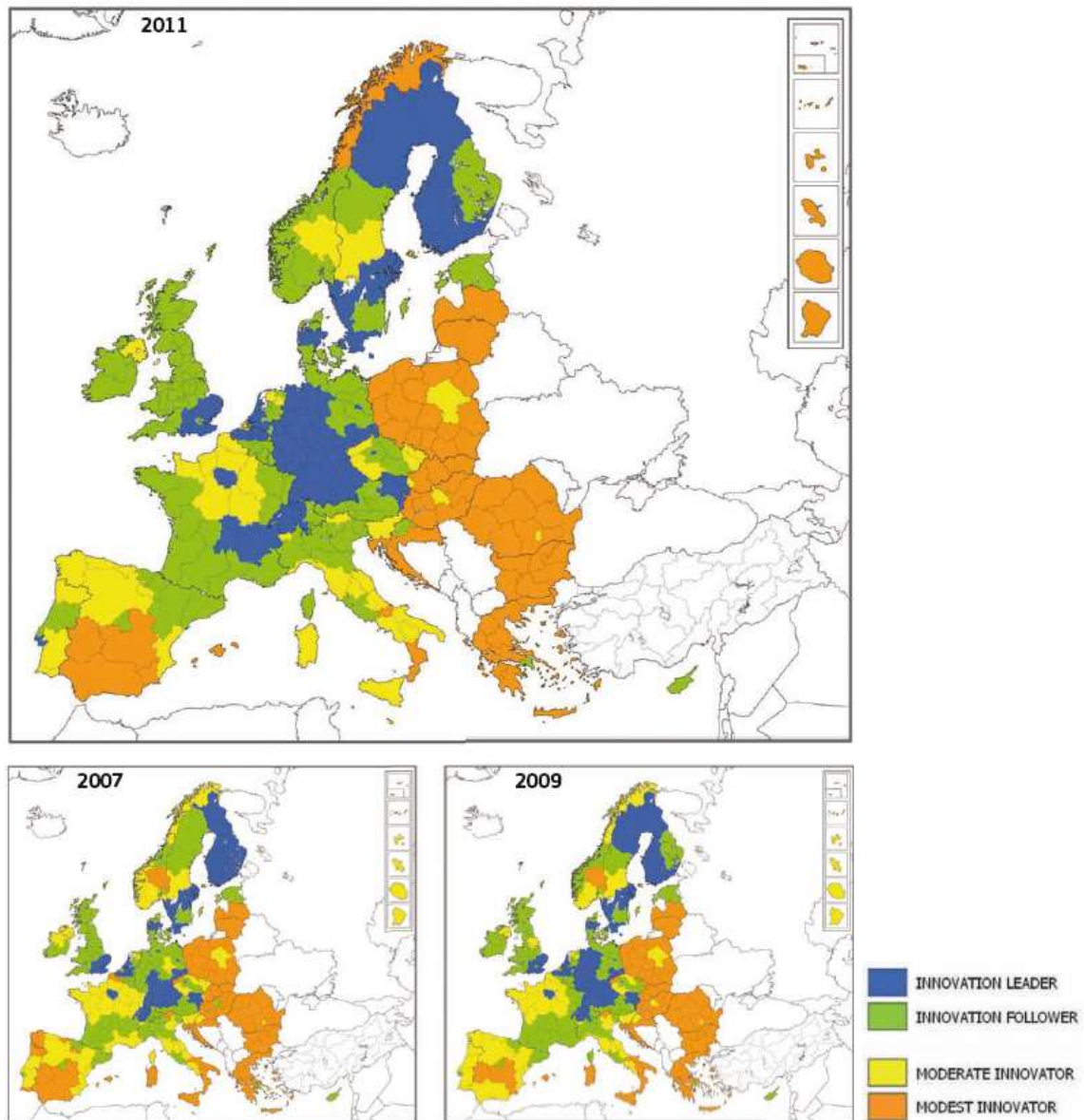

1. ANÁLISE DO I + D + INNOVACIÓN EN GALICIA

A investigación científica e técnica, o desenvolvemento e a innovación constitúen factores clave para o crecemento económico e a mellora da competitividade. A ciencia e a tecnoloxía son, cada vez máis, elementos clave tanto para a competitividade empresarial como para a dos territorios. A innovación, entendida esta como a aplicación produtiva do devandito desenvolvemento científico e tecnolóxico é, por tanto, un motor de desenvolvemento rexional importante se a aspiración é a mellora da produtividade e un cambio no modelo produtivo ocupando, por elo, un lugar preferente nos principios da Estratexia Europa 2020.

Mapa 16. Índice de innovación rexional.

Fonte: *Regional Innovation Scoreboard 2013*

O Mapa 16 representa o **Índice de Innovación Rexional** que clasifica ás rexións europeas en catro grupos atendendo ao seu nivel de desempeño en relación á I+D+i (líderes innovadores, innovadores seguidores, innovadores moderados e modestos innovadores). O primeiro ano que se calculou este índice foi 2007, momento en que Galicia ocupaba unha posición de innovador modesto. Desde entón produciuse unha mellora relativa, segundo o indicador calculado en 2011, no grupo de economías cun compoñente innovador baixo o cal mostra que resta un longo camiño de mellora por diante. Por elo, aínda que se produciu unha mellora nalgúns aspectos vinculados ao devandito investimento como é o caso da poboación con estudos terciarios, o investimento en I+D pública e privada, cooperación de pemes para a innovación, innovación non-tecnolóxica, Galicia aínda se atopa nunha posición atrasada con respecto á media europea dos principais centros de desenvolvemento de innovación rexional e sobre todo, na actualidade, nunha fase de retroceso investidor.

A nivel **de investimento** económico, o **gasto interno en Investigación e Desenvolvemento (I+D)** en Galicia foi de case 488 millóns de € no ano 2012 (en España foi de 13.392 millóns de euros), o que supuxo unha baixada do 7,3% (5,6% a nivel nacional) respecto ao ano anterior, significando un descenso de máis de 38 millóns de euros.

En canto á situación rexional, persisten importantes disparidades en materia de esforzo e **investimento** en I+D+i . Como se observa na Táboa 33, as Comunidades Autónomas que realizaron en 2012 un maior esforzo en actividades de I+D, superiores á media nacional (1,30% do PIB), foron País Vasco (2,25% do seu PIB); Navarra (1,95%); Madrid (1,85%) e Cataluña (1,55%). En Galicia a intensidade de gasto supuxo un baixo 0,88% do seu PIB.

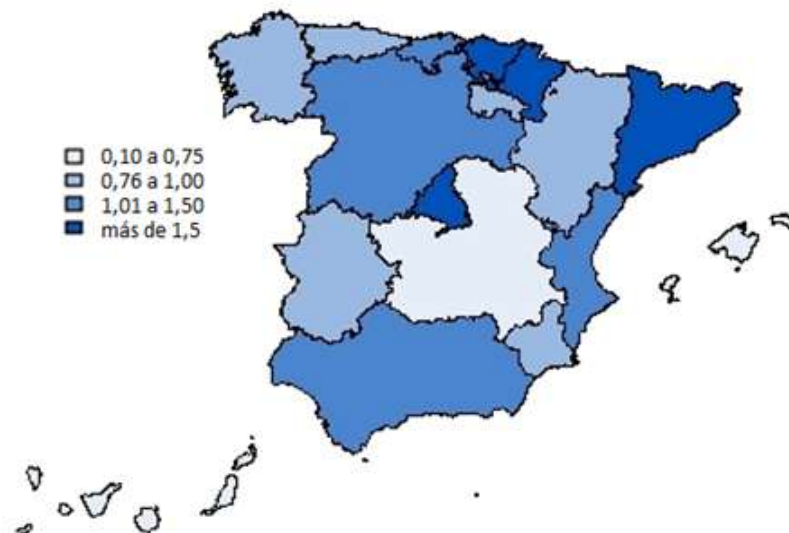
Táboa 33. Gasto Interno e esforzo en I+D. Ano 2012 (miles de euros e porcentaxes)

	Gasto interno en I+D		Esfuerzo en I+D	
	miles de €	Variación 2011-2012 (%)	Gasto I+D/PIBpm (%)	
País Vasco	1.431.108	2,43	2,25	
UNIÓN EUROPEA 27	266.568.223	2,87	2,06	
Navarra, Comunidad Foral de	346.690	-9,68	1,95	
Madrid, Comunidad de	3.433.677	-8,75	1,85	
Cataluña	2.991.010	-3,63	1,55	
ESPAÑA	13.391.607	-5,59	1,30	
Castilla y León	617.467	7,51	1,14	
Andalucía	1.480.460	-10,19	1,07	
Comunitat Valenciana	1.008.041	-3,48	1,03	
Cantabria	126.166	-11,04	1,01	
Aragón	312.795	-2,89	0,96	
Asturias, Principado de	195.892	-10,19	0,89	
GALICIA	487.840	-7,34	0,88	
Rioja, La	69.297	-15,30	0,88	
Murcia, Región de	227.759	-2,70	0,86	
Extremadura	128.432	-10,71	0,78	
Castilla - La Mancha	230.547	-11,12	0,64	
Canarias	211.495	-12,95	0,53	
Baleares, Illes	89.921	-6,15	0,35	
Ceuta y Melilla	3.008	-2,72	0,11	

Fonte: INE. *Estatística sobre as actividades en I+D, Contabilidade Rexional e Nacional de España. Eurostat. Statistics on research and development*

Nota: datos provisionais de PIBpm.

Mapa 17. Porcentaxe de gasto en I+D respecto ao PIB a prezos de mercado (esforzo en I+D). Ano 2012

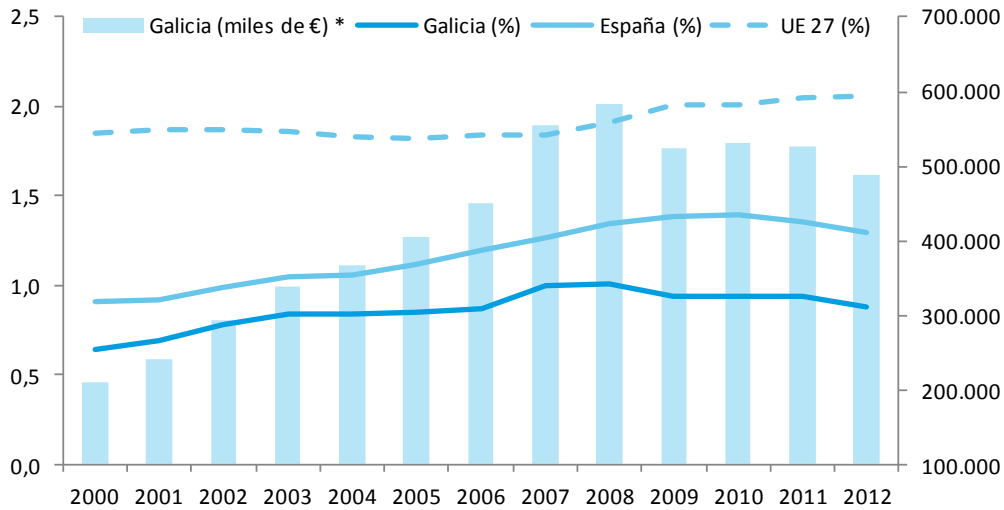
Fonte: INE. *Estatística sobre as actividades en I+D, Contabilidade Rexional e Nacional de España*

Nota: datos provisionais

Con todo, analizando a evolución desde o ano 2000 (gráfico 24) si houbo un aumento no investimento en I+D sobre o PIB tanto a nivel nacional como galego.

Nos últimos anos o efecto da crise económica afectou negativamente tanto ao nivel desta variable como á porcentaxe sobre o PIB manifestando unha maior caída do gasto en I+D que do PIB.

Gráfico 24. Gastos en I+D e porcentaxe sobre o PIB pm (esforzo en I+D). Serie 2000-2012

* Escala dereita

Fonte: INE. *Estadística sobre as actividades en I+D, Contabilidade Rexional e Nacional de España. Eurostat. Statistics on research and development*

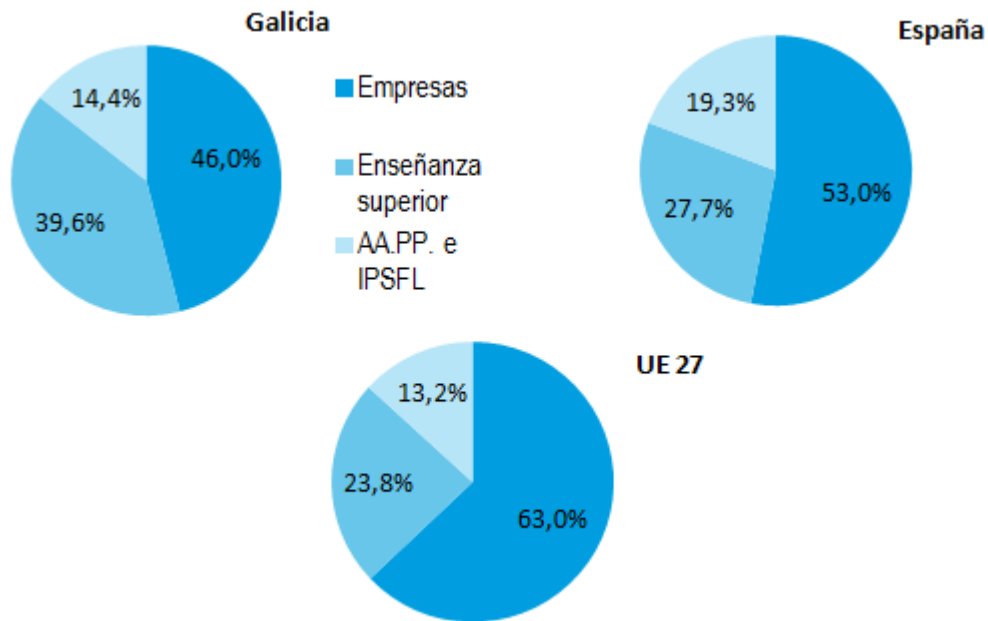
Nota: datos provisionais 2010-2012

Os datos do ano 2002 en diante inclúen I+D continua e ocasional

Por sectores de execución, no ano 2012, o sector empresas ten a maior porcentaxe sobre o gasto total en I+D, con 46,0% (53,0% España). O sector do ensino superior representa o 39,6% do gasto total (27,7% España) e o sector da Administración Pública e IPSFL o 14,4% (19,3% España). Obsérvase unha distinta distribución do gasto entre Galicia e España, cun maior peso do investimento empresarial en I+D en España mentres que en Galicia é maior a porcentaxe de investimento en I+D no ensino superior. Na Unión Europea dos 27, o investimento en I+D no sector empresarial alcanza o 63,0% do gasto total en I+D, mentres que no sector do ensino superior só achega o 23,8% do gasto total en I+D..

Gráfico 25. Distribución do gasto interno total en I+D por sectores de execución. Ano 2012

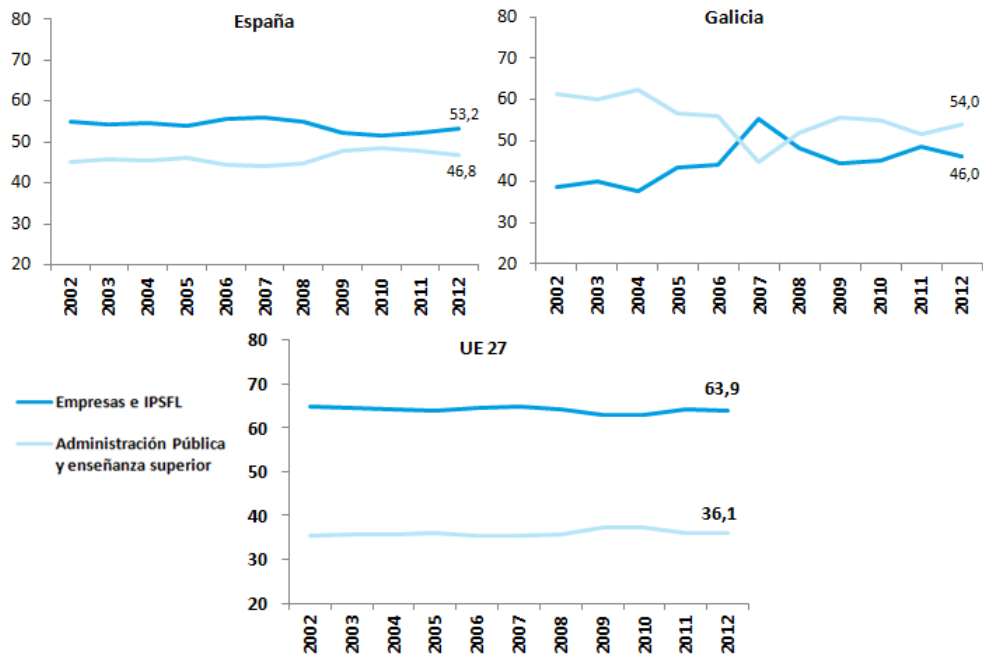
Fonte: INE. Estatística sobre as actividades en I+D. Eurostat. Statistics on research and development. IPSFL: Institucións privadas sen fins de lucro.

Analizando cal foi a evolución entre 2002 e 2012, obsérvase (Gráfico 26) que ao longo destes anos en España e na Unión Europea, o maior gasto en I+D corresponde ao sector empresarial, mentres que en Galicia corresponde aos sectores das Administracións Públicas e do ensino superior. Estes datos reflicten o maior peso do investimento público fronte á empresarial en Galicia que na media da nosa contorna.

Do cálculo do peso do gasto en I+D en Galicia sobre o total nacional por sectores (Gráfico 27), derivamos as seguintes conclusións, baixo peso do gasto empresarial e do gasto da administración pública, en cambio o sector do ensino superior ten un peso máis acorde con outras variables como o PIB, o emprego ou a poboación.

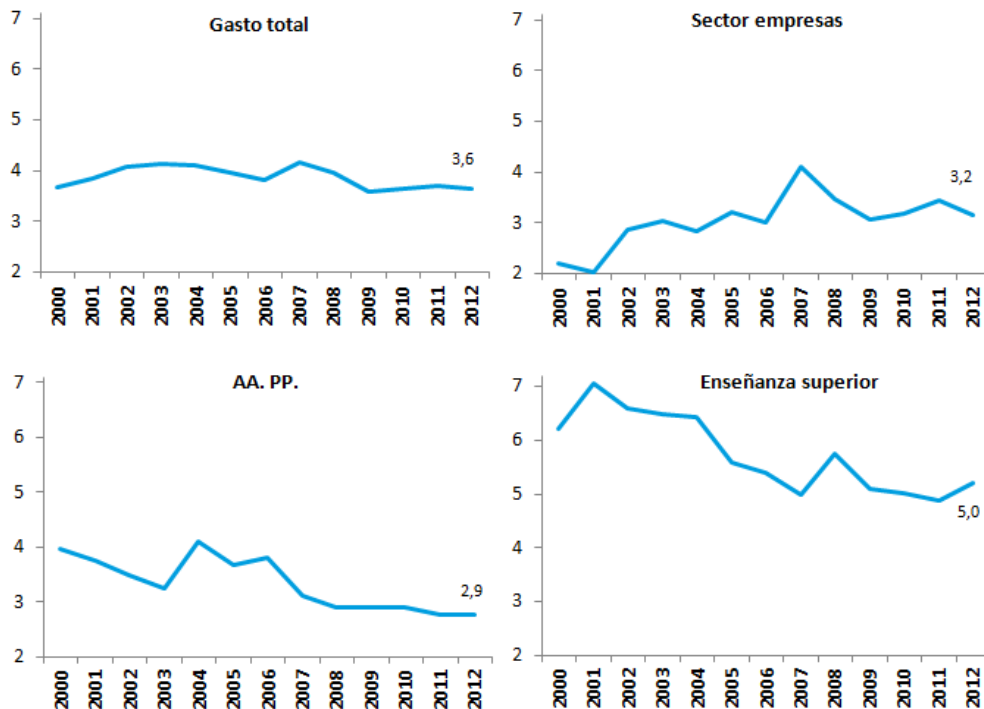

Gráfico 26. Distribución do gasto interno total en I+D por sectores de execución. Serie 2002-2012

Fonte: INE. Estatística sobre as actividades en I+D. Eurostat. Statistics on research and development. IPSFL: Institucións privadas sen fins de lucro.
 Nota: en Galicia nos anos 2011 e 2012 o sector IPSFL está incluído na Administración Pública

Gráfico 27. Gasto interno total en I+D por sectores de execución. % Galicia sobre España. Serie 2002-2012

Fonte: INE. Estatística sobre as actividades en I+D.

En canto aos **recursos humanos** vinculados á I+D en Galicia, no ano 2012 en Galicia un total de 9.509 persoas dedicáronse a actividades de I+D, en equivalencia a xornada completa (EJC), o 41,7% foron mulleres. Por sectores, a maior participación feminina dáse no sector Administración Pública e IPSFL, cun 58,4% seguido polo Ensino Superior cun 47% e por último o sector empresarial cun 28,4% de participación feminina.

Táboa 34. Persoal e investigadores dedicados a I+D a xornada completa segundo sector e sexo. Ano 2012

	España		Galicia		EU 27	
	Total	% mulleres	Total	% mulleres	Total	% mulleres
Persoal en I+D	208.831	40,1	9.509	41,7	2.634.936	..
Sector empresas	89.364	30,6	3.610	28,4	1.390.716	..
Sector Administración Pública e IP	42.229	51,2	1.487	58,4	384.472	..
Sector ensinanza superior	77.238	44,9	4.412	47,0	859.747	..
Investigadores en I+D	126.778	38,5	5.443	40,6	1.643.672	..
Sector empresas	44.920	30,2	1.638	29,7	763.993	..
Sector Administración Pública e IP	22.082	46,8	705	54,2	219.639	..
Sector ensinanza superior	59.775	41,6	3.100	43,2	660.040	..

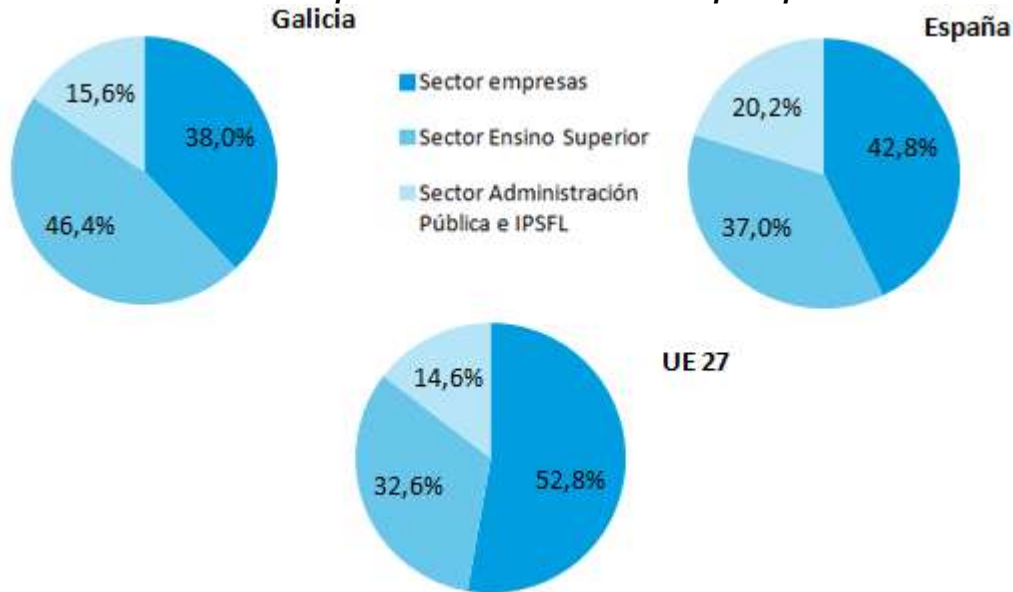
Fonte: INE. Estatística sobre as actividades en I+D. Eurostat. Statistics on research and development. IPSFL: Institucións privadas sen fins de lucro.

O número de investigadores en Galicia foi de 5.443, cunhas porcentaxes de participación feminina similares ao do total de persoal en I+D.

Comparando con España e a UE-27, o peso do persoal en I+D de Galicia respecto a España é do 4,6%, baixando ao 4,3% no caso dos investigadores. Na distribución do persoal en I+D por sectores, en Galicia o persoal no sector empresarial alcanza o 38,0% do persoal total en I+D, en España e na Unión Europea esta porcentaxe sobe ata o 42,8% e o 52,8% respectivamente. En Galicia, o sector do ensino superior concentra a maior porcentaxe de persoal en I+D, o 46,4%. Estas diferenzas tamén se presentan no caso dos investigadores, tal e como figura nas gráficas seguintes.

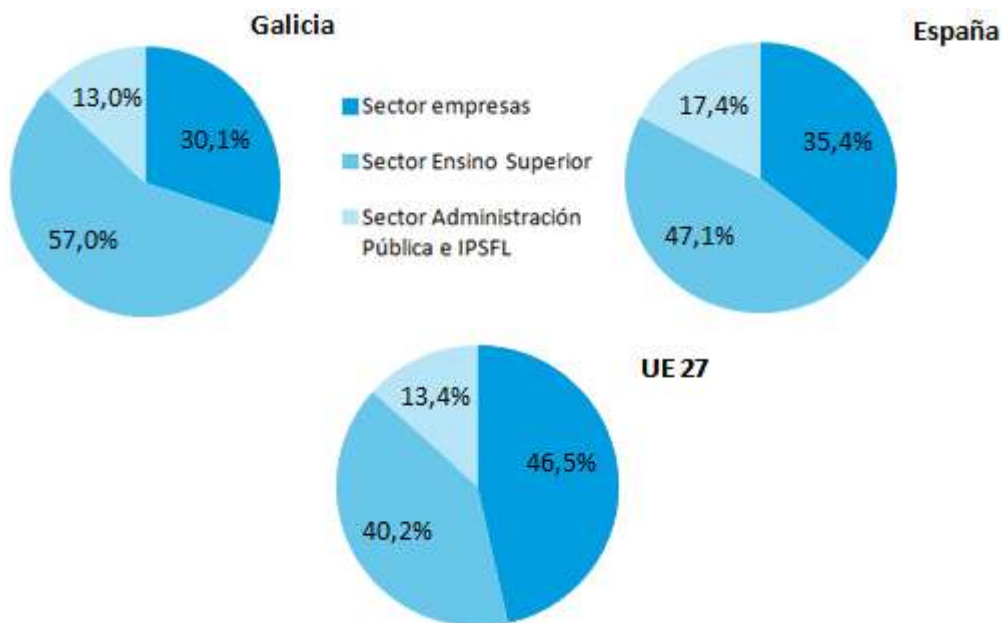

Gráfico 28. Distribución do persoal en I+D a xornada completa por sectores. Ano 2012

Fonte: INE. *Estadística sobre as actividades en I+D. Eurostat. Statistics on research and development.* IPSFL: *Institucións privadas sen fins de lucro.*

Gráfico 29. Distribución dos investigadores a xornada completa por sectores. Ano 2012

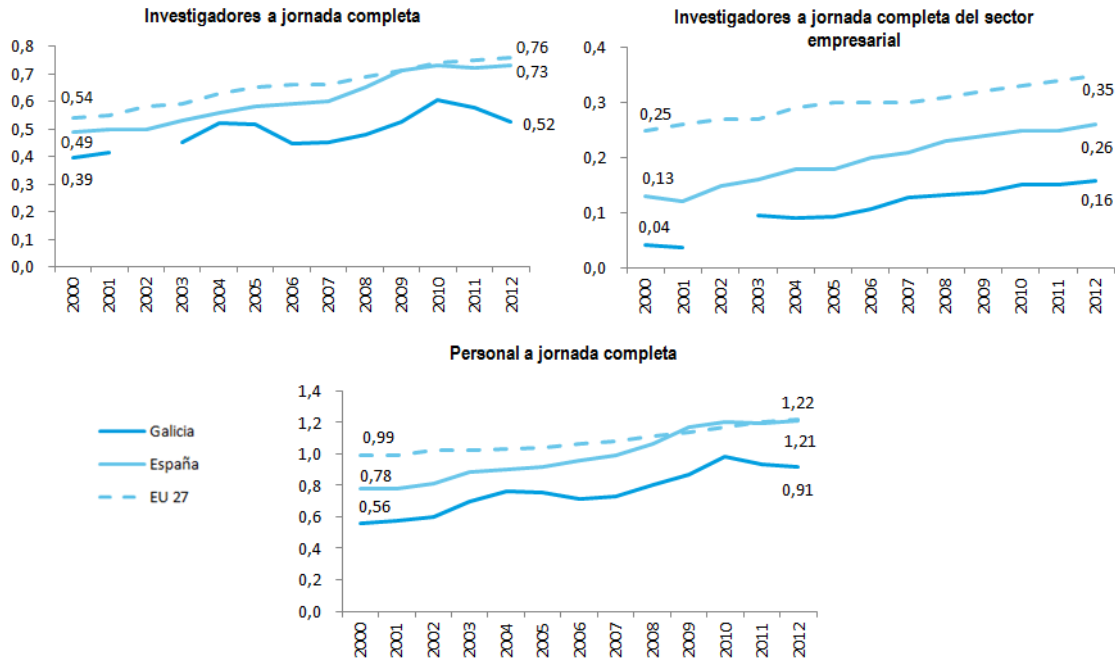
Fonte: INE. *Estadística sobre as actividades en I+D. Eurostat. Statistics on research and development.* IPSFL: *Institucións privadas sen fins de lucro.*

Analizando a evolución na última década, a porcentaxe do persoal dedicado a I+D con respecto ao total de ocupados creceu en Galicia en case todo o período excepto nos anos 2006, 2011 e 2012, onde diminuíu. En España a situación é similar, cun descenso desta cociente só nos dous últimos anos. Na Europa dos 27 o aumento foi progresivo ao longo de todo o período 2000 a 2012.

En Galicia no ano 2012, o persoal total en I+D representa o 0,91% sobre a poboación ocupada, unha porcentaxe moi inferior á media española (1,21%) e ao europeo (1,22%), aínda que debemos ter en conta que este indicador está moi influenciado en Galicia e España nos últimos anos polo importante descenso da poboación ocupada.

Gráfico 30. Porcentaxe de recursos humanos dedicados a I+D sobre total de ocupados.

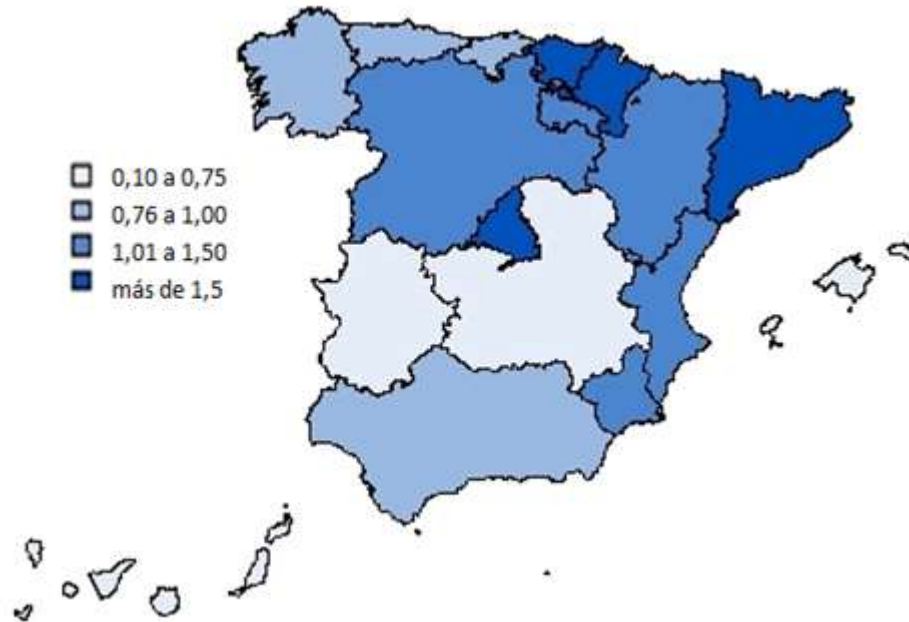
Fonte: INE. *Estadística sobre as actividades en I+D.* Eurostat. *Statistics on research and development.* INE-IGE *Enquisa de Poboación Activa.*

Nota: En Galicia nos anos 2011 e 2012 o sector IPSFL está incluído na Administración Pública

Por comunidades autónomas, no ano 2012, tres comunidades autónomas, Madrid, Cataluña e Andalucía concentran o 56,4% do persoal en I+D nacional, a Galicia correspóndelle o 4,6% do total de emprego en I+D de España. En Galicia o persoal total en I+D representa o 0,91% da poboación total ocupada, en comunidades autónomas como o País Vasco representa o 2,1% e a media española está no 1,2% da poboación ocupada. A continuación móstrase o mapa do emprego en I+D por comunidades autónomas en porcentaxe sobre o total de ocupados para 2012.

Mapa 18. Porcentaxe de persoal en I+D a xornada completa en relación á poboación ocupada por Comunidades Autónomas. Ano 2012

Fonte: INE. Estatística sobre as actividades en I+D. INE-IGE Enquisa de Poboación Activa.

Segundo os datos do Informe Cotec de 2013¹², a distribución da **producción científica** en revistas de difusión internacional no ano 2011, en Galicia era de 16,29 documentos por cada 10.000 habitantes, correspondente ao 6,11% de produción de documentos 2007-2011 respecto de España. Estes datos están lonxe da concentración da produción en Madrid (34,6% do total nacional) e en Cataluña (25,8%).

En Galicia a **actividade inventiva** (número de solicitudes de patentes por millón de habitantes), foi en progresivo aumento ao longo dos anos, ata alcanzar na actualidade case a media española. No ano 2001 o número de solicitudes por millón de habitante era de 33,8, moi por baixo da cifra nacional (62,0); en 2012 este indicador rexistra un dato de 68,0 patentes por millón de habitantes en Galicia e 69,7 en España.

¹² Informe Cotec 2013: Tecnoloxía e Innovación en España.

Táboa 35. Patentes

	Nº Solicitudes (1)		Nº Concesións publicadas (2)		Actividade inventiva (3)	
	Galicia	España	Galicia	España	Galicia	España
2001	91	2.523	53	1.699	33,8	62,0
2002	105	2.763	30	1.056	38,9	66,9
2003	106	2.804	46	1.599	39,2	66,8
2004	110	2.864	59	1.642	40,6	67,1
2005	129	3.027	80	2.319	47,5	69,7
2006	145	3.098	67	1.895	53,3	70,3
2007	130	3.244	80	2.317	47,6	72,3
2008	176	3.599	93	2.017	64,3	78,9
2009	173	3.566	122	2.328	63,2	77,6
2010	194	3.540	103	2.457	70,9	76,8
2011	188	3.398	120	2.582	68,8	73,7
2012	185	3.219	157	2.536	68,0	69,7

Fontes: Oficina española de patentes e marcas. INE. Estimacións Intercensais de Poboación, Estimacións da poboación actual

(1) Solicitudes vía nacional presentadas na Oficina Española de Patentes e Marcas (OEPM) por residentes. Soamente considérase o primeiro solicitante.

(2) Número de patentes publicadas concedidas pola Oficina Española de Patentes e Marcas (OEPM) a residentes.

(3) Actividade inventiva é o número de solicitudes por millón de habitantes. Poboación a 1 de xullo.

En canto á **innovación empresarial**, no período 2010-2012, o 23,5% das empresas galegas de dez ou máis asalariados foron innovadoras (25,9% España), e o 14,7%, foron empresas con innovacións tecnolóxicas (España 13,2%). As comunidades con maior porcentaxe de empresas innovadoras foron o País Vasco (32,6%), A Rioxa (31,4%) e Aragón (29,7%), Galicia ocupa a posición novena. As empresas innovadoras de Galicia representan o 5% do total de empresas innovadoras nacionais.

Táboa 36. Empresas innovadoras por comunidades autónomas. Período 2010-2012

	Empresas innovadoras		Empresas con innovacións tecnológicas(1)		Empresas con innovacións no tecnológicas (2)	
	Número	%	Número	%	Número	%
Total Nacional	40.761	25,9	20.815	13,2	32.275	20,5
País Vasco	3.046	32,6	1.896	20,3	2.293	24,6
Rioja, La	390	31,4	278	22,4	247	19,8
Aragón	1.422	29,7	806	16,8	1.087	22,7
Cataluña	8.952	29,3	4.415	14,4	7.318	23,9
Comunitat Valenciana	4.658	29,0	2.329	14,5	3.666	22,8
Navarra, Comunidad Foral de	731	27,1	462	17,1	547	20,3
Melilla	34	26,4	12	9,6	25	19,2
Madrid, Comunidad de	6.830	26,2	3.199	12,3	5.631	21,6
Galicia	2.023	23,5	1.267	14,7	1.490	17,3
Asturias, Principado de	698	22,9	359	11,8	545	17,9
Castilla y León	1.597	22,8	958	13,7	1.183	16,9
Murcia, Región de	1.107	22,6	535	10,9	901	18,4
Andalucía	4.989	22,1	2.295	10,2	3.979	17,6
Castilla - La Mancha	1.250	22,0	609	10,7	957	16,8
Cantabria	385	21,5	251	14,0	268	15,0
Balears, Illes	837	21,3	307	7,8	711	18,1
Canarias	1.315	20,6	605	9,5	1.058	16,6
Extremadura	471	18,6	219	8,7	349	13,8
Ceuta	25	18,4	12	9,0	20	14,8

Fonte: INE. Enquisa sobre innovación nas empresas

Nota: porcentaxes calculadas sobre a poboación de empresas de 10 ou máis asalariados de cada comunidade.

(1) Empresas con innovacións de produto e/ou de proceso.

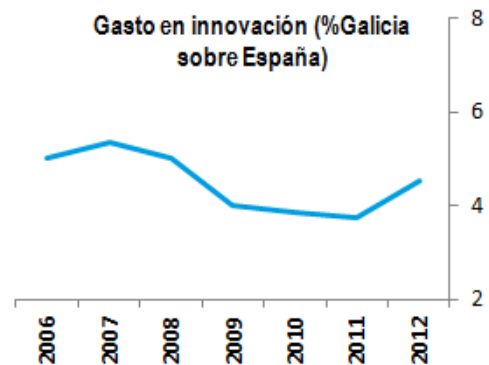
(2) Empresas con innovacións organizativas e/ou de comercialización.

Polo que respecta ao gasto en innovación tecnolóxica, no ano 2012 en Galicia este foi de case 607 millóns de euros, e representou un 4,5% do nacional. A súa evolución desde o ano 2006 presenta descensos anuais en 2009, 2010 e 2011, en 2012 produciuse un aumento do 9,9% respecto ao 2011, a nivel nacional os descensos foron menores que os galegos entre 2009 e 2011, en 2012 rexistrou unha caída do 9,1%.

Táboa 37. Gasto en innovación tecnolóxica. Serie 2006-2012

	España		Galicia	
	Miles de euros	Variación %	Miles de euros	Variación %
2006	16.533.416	21,2	829.447	22,1
2007	18.094.616	9,4	965.920	16,5
2008	19.918.946	10,1	1.002.938	3,8
2009	17.636.624	-11,5	706.328	-29,6
2010	16.171.218	-8,3	626.353	-11,3
2011	14.755.807	-8,8	552.317	-11,8
2012	13.410.348	-9,1	606.887	9,9

Fonte: INE. Enquisa sobre innovación nas empresas

No ano 2012 Galicia situouse na sexta posición entre todas as comunidades autónomas con maior gasto en innovación tecnolóxica

Táboa 38. Gasto en innovación tecnolóxica. Ano 2012

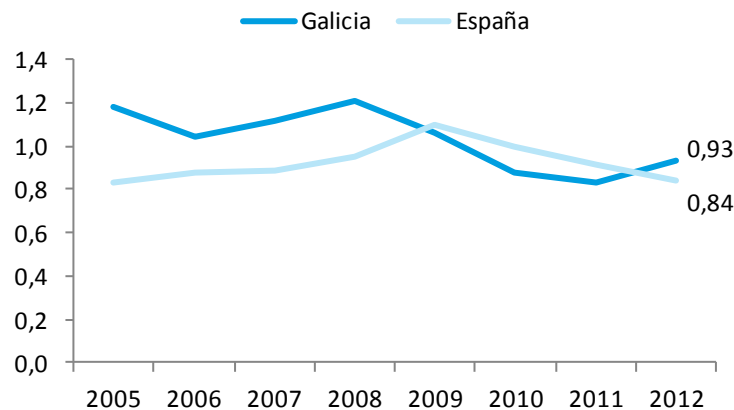
	Gasto en innovación	
	Miles de euros	%
Total Nacional	13.410.348	100,0
Madrid, Comunidad de	4.470.315	33,3
Cataluña	3.311.976	24,7
País Vasco	1.515.740	11,3
Andalucía	867.280	6,5
Comunitat Valenciana	623.797	4,7
Galicia	606.887	4,5
Castilla y León	564.357	4,2
Aragón	369.205	2,8
Navarra, Comunidad Foral de	289.454	2,2
Castilla - La Mancha	217.438	1,6
Murcia, Región de	151.603	1,1
Asturias, Principado de	143.238	1,1
Cantabria	73.817	0,6
Canarias	72.665	0,5
Rioja, La	51.525	0,4
Extremadura	44.664	0,3
Balears, Illes	35.222	0,3
Melilla	826	0,0
Ceuta	339	0,0

Fonte: INE. Enquisa sobre innovación nas empresas

A intensidade de innovación (porcentaxe do gasto en actividades innovadoras sobre a cifra de negocios), tamén se reduce desde o ano 2009, aínda que en Galicia prodúcese unha pequena recuperación no ano 2012, superando á media nacional.

Gráfico 31. Evolución da intensidade de innovación. Serie 2005-2012

Fonte: INE . Enquisa sobre innovación nas empresas

Intensidade de innovación = (Gasto actividades innovadoras/cifra de negocios)x100

Resumindo todos os indicadores anteriores podemos concluir que Galicia caracterízase por un baixo gasto en I+D, en 2012 a porcentaxe deste gasto sobre o PIB foi do 0,88%, por baixo da media nacional (1,30%) e lonxe do 2,06% da UE 27. Por sectores que realizan o gasto a repartición está concentrado no ensino superior e no sector empresarial, en 2012 o primeiro sector supoñía case o 40,0% do gasto e o segundo o 46,0%; esta estrutura sectorial apártase da nacional e aínda en maior medida da europea onde o peso do sector empresarial é do 63,0%. Da análise do peso do gasto galego sobre o nacional observamos que o sector do ensino superior é o único que posúe un peso similar ao das principais variables económicas ou demográficas.

Outras variables indicadoras do investimento en I+D como os recursos humanos dedicados a esta mostran unha situación similar, neste caso a concentración no sector do ensino superior é aínda maior, un 46,4% (57,0% no caso dos investigadores), e lonxe de converxer coa media española e co europeo. Débese ter en conta que o gasto en I+D do ensino superior depende fortemente do simple tamaño das universidades, ao computarse nunha gran parte como unha porcentaxe estándar de tempo que os profesores deben dedicar a actividades de investigación.

No apartado de intensidade innovadora das empresas galegas e da actividade inventiva de Galicia, a situación é máis favorable dado que na actualidade os indicadores desta fracción do obxectivo 1 sitúanse na media española ou lixeiramente por baixo, así o gasto en innovación tecnolóxica en Galicia no 2012 foi o 4,5% do rexistrado a nivel nacional, o gasto en innovación das empresas galegas en porcentaxe da cifra de negocios situouse en 0,93 puntos porcentuais en 2012, superando os 0,84 puntos rexistrados a nivel nacional e, por último, o número de patentes solicitadas por millón de habitantes en 2012 foi de 68,0, preto das 69,7 rexistradas a nivel nacional.

O principal indicador da estratexia 2020 para este apartado é o de gasto en I+D en porcentaxe sobre o PIB, que fixa para o ano 2020 unha cifra obxectivo do 3,0%, á vista da situación actual o esforzo neste apartado terá que ser considerable para conseguir este propósito.

2. TECNOLOXÍAS DA INFORMACIÓN E DAS COMUNICACIÓNS EN GALICIA

Galicia marcouse como obxectivo, dentro do actual marco establecido polo Plan Estratéxico Galicia 2010-2014, o reto de converxer co horizonte europeo para 2020. Na liña do logro do obxectivo temático *Mellorar o uso e a calidade das tecnoloxías da información e das comunicacións e o acceso ás mesmas* e, do devandito Plan Estratéxico xorde a Axenda Dixital de Galicia como aposta para a definición dunha estratexia clara en materia de sociedade da información que permita competir como rexión no novo mercado único dixital europeo definido pola Axenda Dixital para Europa e na nova economía do coñecemento, como camiño para unha recuperación económica sustentable.

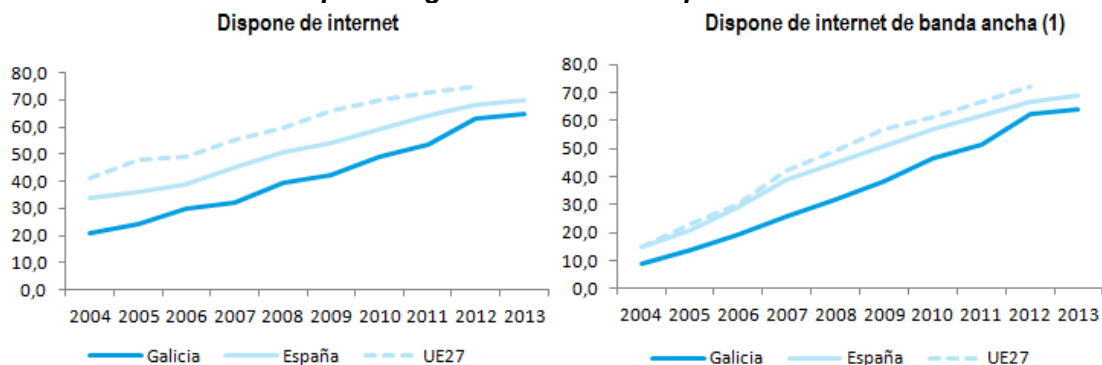
A análise da situación actual e a súa evolución nos últimos anos realízase, como adoita ser habitual, por separado para a demanda de fogares, a demanda de empresas e a oferta do sector TIC.

As análises da demanda de tecnoloxías da información e a comunicación (TIC) estudan os fogares e as empresas como dous ámbitos de características moi diferentes. En ambos acostúmase a comezar por analizar o grao de penetración das TIC, e estudar se existe algún factor limitante, para, posteriormente, pasar revista ao grao de uso que as TIC permiten na sociedade da información.

Fogares

Comezando polo gran catalizador das TIC, Internet, observamos que Galicia está inmersa nun proceso de converxencia no nivel de acceso co conxunto de España e da UE-27. Con todo, aínda atópase a máis de 5 puntos porcentuais de España e máis de 10 puntos da UE-27. Xa non digamos os países do centro e norte de Europa, onde a porcentaxe de acceso supera o 80% e nalgúns países rolda o 95%. Queda aínda camiño por percorrer para mellorar esta estatística clave na economía do coñecemento, da que dependen moitos outros indicadores.

Gráfico 32. Acceso a TIC polos fogares en Galicia / España / UE27

Fonte: Galicia e España, INE - TIC-H (2). UE27, EUROSTAT - ICT usage in households and by individuals

Notas: Considéranse aqueles fogares con polo menos un membro entre 16 e 74 anos de idade.

(1) Utilizaron internet polo menos unha vez por semana nos últimos 3 meses

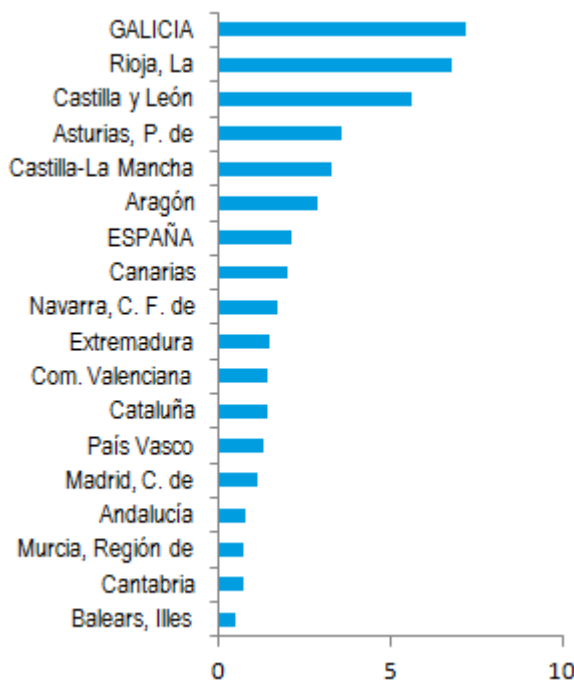
(2) TIC-H: Enquisa sobre Equipamento e Uso de Tecnoloxías de Información e Comunicación nos Fogares

Como observamos no gráfico anterior o desenvolvemento de infraestruturas mellorou nos últimos anos, onde se veu desenvolvendo o denominado Plan de Banda Ancha 2010-2013 de Galicia, que permite unha cobertura do 95% do territorio e máis de 1,1 millóns de persoas con posibilidade de acceso ás redes de nova xeración. O Plan de banda ancha facilitou o acceso a internet a 655.000 galegos/as dos 786.000 que carecían deste servizo a principios do 2010.

Aínda así, en 2013 un 7,2% dos fogares galegos que non tiñan acceso a Internet non tiña posibilidade de conectarse por banda ancha, sendo a maior porcentaxe de todas as comunidades autónomas.

Gráfico 33. Fogares en zonas con banda ancha non dispoñible por CC.AA. 2013

Fonte: Galicia e España, INE - TIC-H

Notas: Considéranse aqueles fogares con polo menos un membro entre 16 e 74 anos de idade. Porcentaxe sobre fogares que non tiñan acceso a internet

En canto a outros equipamentos dos fogares as cifras galegas están por baixo da media nacional, exceptuando a conexión telefónica fixa, onde a elevada penetración do seu uso en España é xeneralizada en todo o territorio nacional, incluído o galego. Os fogares que dispoñen de computadores en Galicia son un 68,5% do total, cinco puntos menos que a nivel nacional. A penetración da telefonía móbil é moi elevada e só está un punto por baixo da nacional e espérase que nos próximos anos moitos dos novos servizos asociados coa economía do coñecemento xurdan nas tecnoloxías móbiles.

Táboa 39. Equipamento TIC dos fogares en Galicia / España. Porcentaxes de fogares. 2013

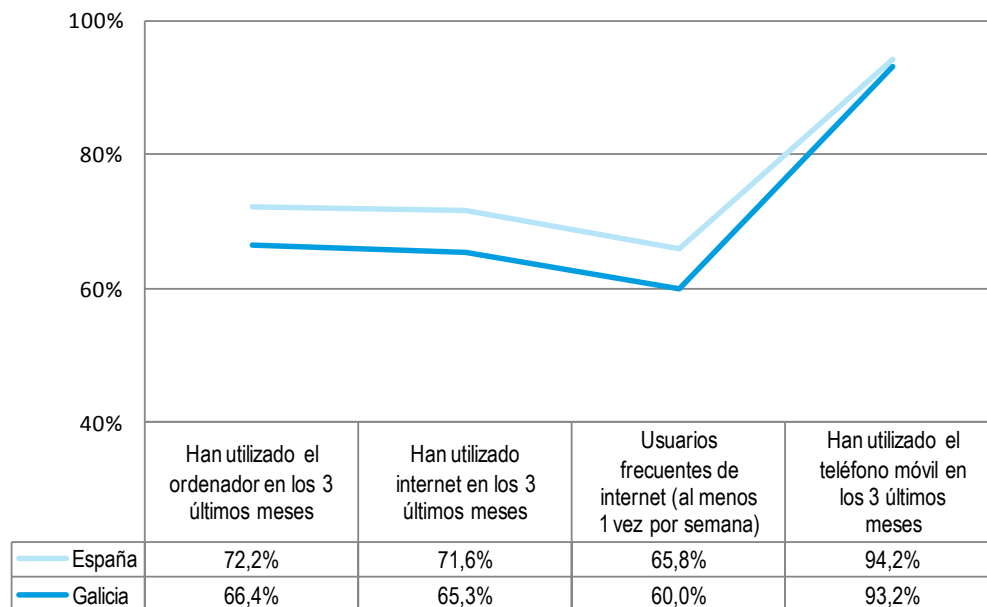
	Galicia	España
Dispone de ordenador	68,5	73,4
Dispone de acceso a Internet	64,7	69,8
Dispone de acceso a Internet de banda ancha	64,0	68,9
Dispone de teléfono fijo	79,2	78,0
Dispone de teléfono móbil	95,1	96,1

Fonte: Galicia e España, INE - TIC-H

Notas: Considéranse aqueles fogares con polo menos un membro entre 16 e 74 anos de idade.

Respecto ao **uso das TIC** polos fogares, do mesmo xeito que ocorría cos equipamentos, Galicia atópase atrasada respecto ao conxunto de España e da UE-27. A diferenza de Galicia con España e a UE-27 no uso habitual de Internet e de ordenador, reduciuse nos últimos dous anos, así, entre 2007 e 2011 a diferenza era duns 10 e 15 puntos porcentuais respectivamente; en 2012 e 2013 estas porcentaxes reducíronse a 6 e 10 puntos respectivamente. En 2013 o 65,3% da poboación galega entre 14 e 74 anos utilizou internet e o 66,4% computador, a nivel nacional estas porcentaxes foron do 71,6% e do 72,2%. O mesmo ocorre no uso frecuente de internet. No uso de teléfono móbil a diferenza é de 1 punto porcentual (93,2% fronte a 94,2%).

Gráfico 34. Usos TIC nos fogares. 2013

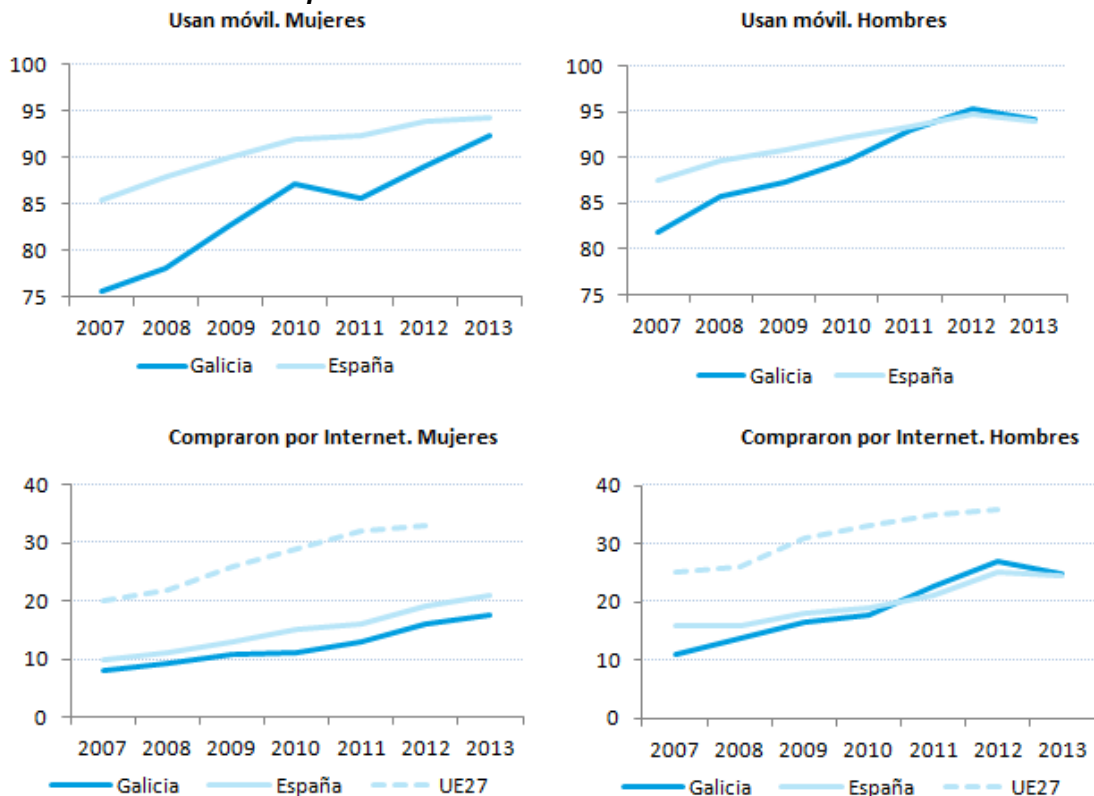

Fonte: Galicia e España, INE - TIC-H

A situación de atraso é aínda máis acusada no uso de Internet para realizar compras. Galicia mantense nos últimos anos máis de dez puntos porcentuais por baixo da UE-27. Con todo, este problema é común ao conxunto do Estado.

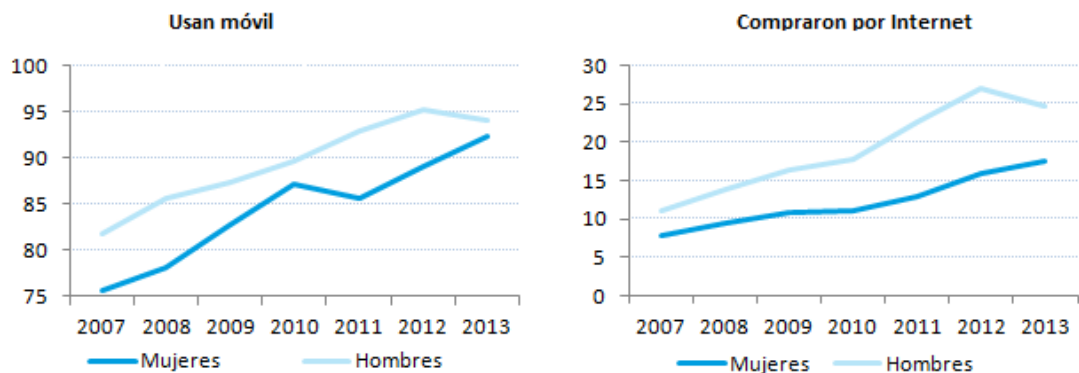
As diferenzas entre homes e mulleres no uso das TIC sitúanse entre os 3 e os 7 puntos porcentuais dependendo da variable usada para medir, e tamén se foron reducindo ao longo dos últimos anos. Estas diferenzas son similares entre Galicia e España no que respecta ao uso do ordenador e de internet, pero son máis amplas en Galicia nas compras por Internet e no uso do teléfono móbil. A diferenza entre homes e mulleres en media para o período 2007-2013 nas compras por internet foi de 4,8 puntos para España e 6,9 para Galicia, no uso do teléfono móbil a diferenza é de 0,9 puntos en España e de 5,2 en Galicia, esta diferenza débese fundamentalmente aos primeiros anos do período.

Gráfico 35. Uso das TIC por sexo

Fonte: Galicia e España, INE - TIC-H. UE27, EUROSTAT - ICT usage in households and by individuals

Gráfico 36. Galicia. Uso TIC por sexo

Fonte: INE - TIC-H.

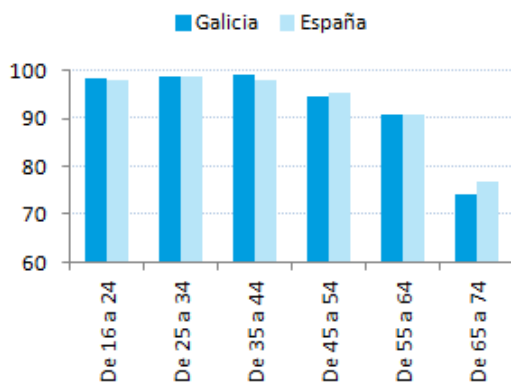
Se facemos unha análise similar por grupos de idade, observamos que ata os 44 anos non hai diferenzas significativas entre Galicia e España no uso de Internet, nin nas compras por Internet, onde Galicia supera a España nestes grupos de idade. Con todo, a partir desa idade a situación de Galicia empeora. De 45 a 54 anos a diferenza rolda os 4-5 puntos porcentuais, e no seguinte grupo de idade a diferenza en ambos os indicadores supera os 10 puntos porcentuais. No uso do ordenador a diferenza entre Galicia e España ábrese a partir dos 55 anos.

As compras por Internet para os maiores de 65 anos son moi baixas, tanto en Galicia como en España. De feito, aproximadamente só 1 de cada 16 compraron algunha vez por internet.

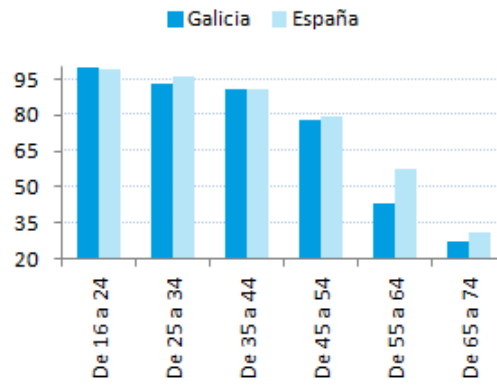
A boa situación da penetración da telefonía móbil en Galicia é común a todos os grupos de idade. A penetración desta tecnoloxía é moi similar en Galicia e España para os diferentes grupos.

Gráfico 37. Uso das TIC por grupos de idade

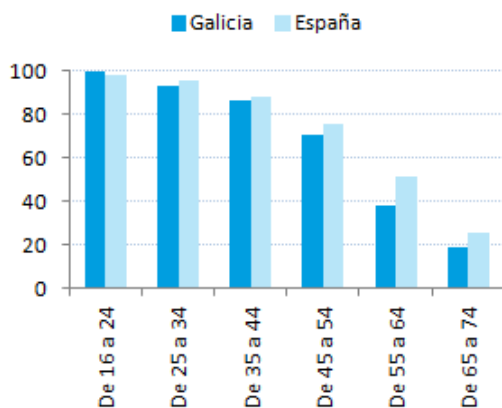
Usaron teléfono móbil en los últimos 3 meses

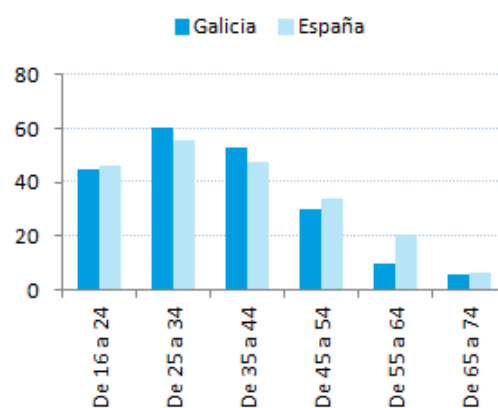
Usaron alguna vez ordenador

Usaron alguna vez Internet

Compraron alguna vez por Internet

Fonte: Galicia e España, INE - TIC-H

As estatísticas dispoñibles para anos anteriores indican que o nivel de uso **da e-Administración** polos cidadáns en España non difire substancialmente do uso na UE-27. E a situación en Galicia en 2013 mesmo mellora algo á española. Con todo, queda marxe para o progreso. Os usos máis altos danse nas consultas de información, pero só un terzo envía formularios cubertos.

Táboa 40. Interacción por internet coa Administración Pública. 2013

	Galicia	España
Obtener información de páginas web de la Administración	61,4	55,9
Descargar formularios oficiales	43,1	39,6
Enviar formularios cumplimentados	33,6	31,9

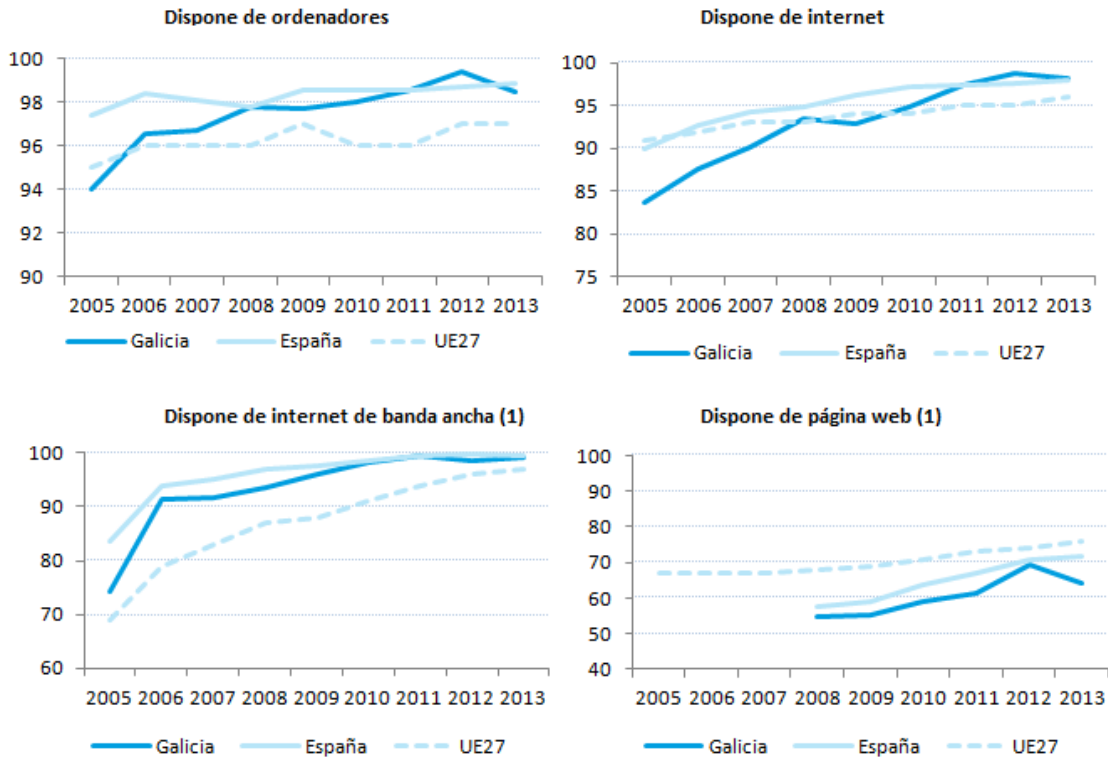
Fonte: Galicia e España, INE - TIC-H

Empresas

A análise da demanda de TIC por parte das empresas comezámolo pola situación dos seus equipamentos. A gran maioría das empresas galegas de 10 ou máis empregados dispón de ordenadores e Internet de banda ancha. E a súa situación non difire de España ou a UE-27 no seu conxunto.

Con todo, dispoñer de páxina web é un indicador que mostra unha actitude máis activa para aproveitar os beneficios da sociedade da información. En 2013 a diferenza neste indicador entre as empresas galegas e as de UE-27 situouse nos 11,6 puntos porcentuais, favorable ás europeas, este dato supón volver á situación previa a 2012 onde parecía que se recortaba o diferencial. España, que se atopa nunha situación intermedia, si mostrou certa converxencia neste indicador coa UE-27, pero non é o caso de Galicia.

Gráfico 38. Usos TIC nas empresas con sede social en Galicia / España / UE-27

Fonte: Galicia e España, INE - ETICCE (2). UE-27, EUROSTAT - ICT usage by enterprises

Notas:(1) Porcentaxe sobre as empresas con acceso a internet

(2) ETICCE: Enquisa sobre o Uso de Tecnoloxías da Información e as Comunicacións e do Comercio Electrónico nas Empresas

Case 3 de cada 4 empresas galegas de máis de 9 empregados usa software libre e emprega firma dixital nalgunha das súas comunicacións. Este dato é algo superior ao caso de España.

En xeral, se para Galicia incluímos as empresas con sede fóra de Galicia pero que teñen algún establecemento aquí, os datos de uso das TIC melloran. Nese caso, a porcentaxe de empresas que teñen páxina web é similar en Galicia e España, e o de empresas que usan software libre ou usan firma dixital nalgunha comunicación mesmo é superior.

Táboa 41. Usos TIC nas empresas con sede social en Galicia / España. Porcentaxes de empresas de máis de 9 empregados. Xaneiro de cada ano

	Galicia			España		
	2012	2013	Dif.	2012	2013	Dif.
Dispone de ordenadores	99,4	98,5	-0,9	98,7	98,9	0,2
Dispone de Internet	98,8	98,2	-0,6	97,5	98,0	0,5
Dispone de Internet de banda ancha (1)	98,7	99,3	0,6	99,7	99,5	-0,2
Dispone de páxina web (1)	69,4	64,4	-5,0	71,0	71,6	0,6
Software de código aberto	80,0	74,4	-5,6	82,4	70,5	-11,9
Firma digital en alguna comunicación (1)	74,7	72,4	-2,3	70,7	71,8	1,1

Fonte: Galicia e España, INE - ETICCE

Notas:(1) Porcentaxe sobre as empresas con acceso a internet

Nas pequenas empresas galegas de 9 ou menos empregados a situación dos equipamentos básicos é ben distinta. Case un 30% non ten ordenador e máis dun terzo non ten acceso a Internet. No último ano produciuse unha mellora importante nestes indicadores que permitiu aproximarse á situación de España.

Con todo nos usos do TIC máis sofisticadas queda moito camiño por percorrer para estas empresas. Menos da metade delas usa software libre e unha cuarta parte emprega firma dixital nalgunha das súas comunicacións.

Táboa 42. Usos TIC nas empresas con sede social en Galicia / España. Porcentaxes de empresas de 9 ou menos empregados. Xaneiro de cada ano

	Galicia			España		
	2012	2013	Dif.	2012	2013	Dif.
Dispone de ordenadores	62,8	71,2	8,4	71,3	71,6	0,3
Dispone de Internet	57,8	64,9	7,1	65,2	65,7	0,5
Dispone de Internet de banda ancha (1)	97,8	96,0	-1,8	99,0	98,5	-0,5
Software de código aberto	50,5	44,3	-6,2	56,8	46,1	-10,7
Firma dixital en algunha comunicación (1)	35,6	25,5	-10,1	36,2	32,7	-3,5

Fonte: Galicia e España, INE - ETICCE

Notas:(1) Porcentaxe sobre as empresas con acceso a internet

As diferenzas no nivel de equipamentos básicos TIC (ordenadores, Internet) entre as diferentes Comunidades Autónomas non son demasiado grandes. Pero na porcentaxe de empresas que teñen páxina web hai diferenzas significativas e Galicia atópase neste apartado por baixo da media.

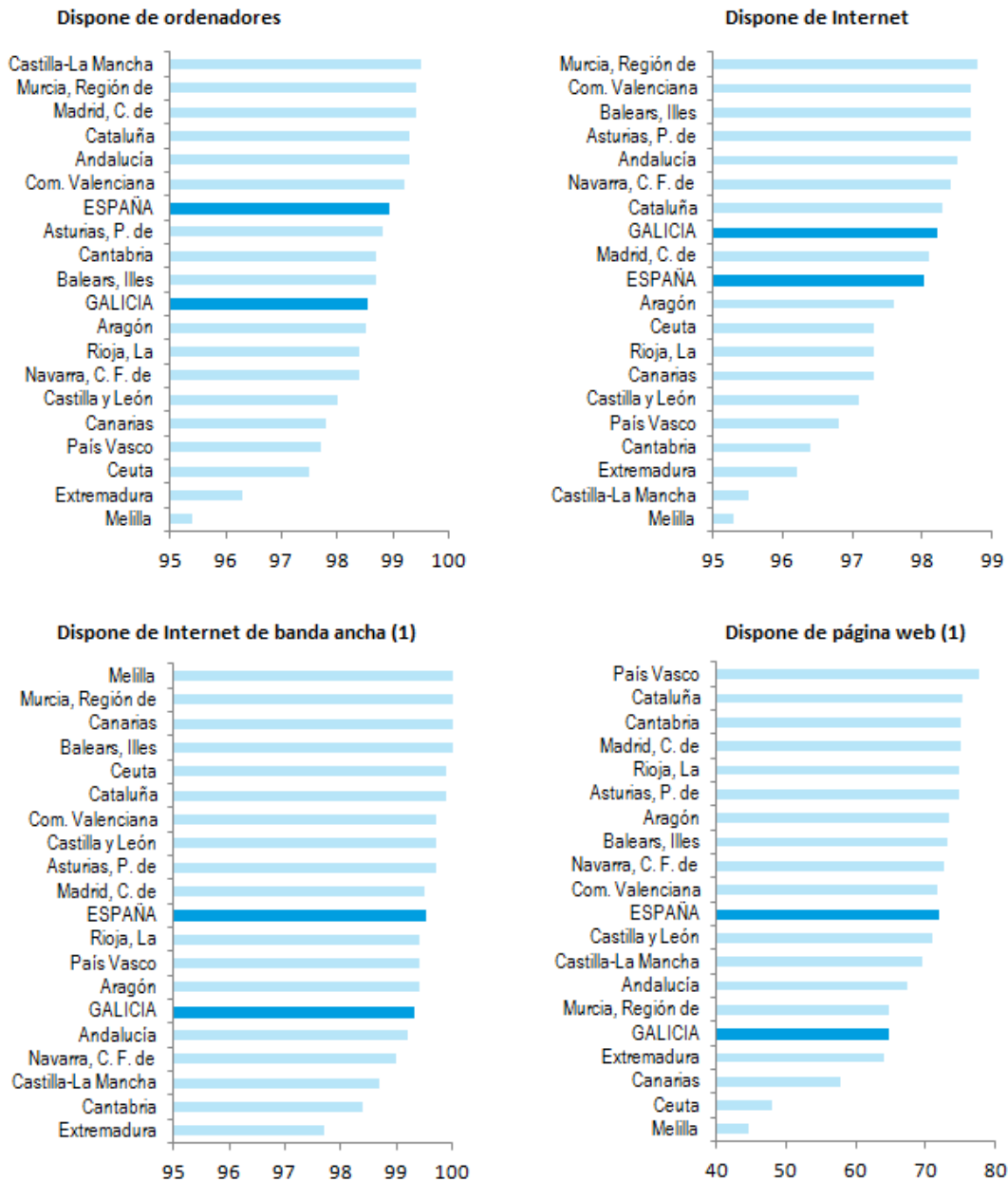
O uso dos medios sociais en Internet e, en especial, as tecnoloxías da nube non están moi desenvolvidos en España. En 2013 case a metade das empresas galegas de máis de 9 empregados con acceso a Internet non emprega os medios sociais ou só os emprega para anunciarse. Moi próximo ao dato de España.

O conxunto de tecnoloxías da nube é máis recente pero está a vivir unha explosión a nivel internacional en economías desenvolvidas, por exemplo, permite ás pequenas empresas acceder a recursos elásticos ilimitados consumidos en función da demanda e acceder a un número de clientes xigantesco. España en xeral e Galicia en particular atópanse algo demoradas na adopción desta tecnoloxía. De feito, Galicia atópase no grupo das peores Comunidades Autónomas, cun 16,3% de empresas con acceso a internet que usan tecnoloxías da nube.

Con todo, Galicia destaca no uso do software libre, sendo a mellor Comunidade Autónoma neste apartado.

Gráfico 39. Usos TIC nas empresas con sede social en Galicia / España. Porcentaxes de empresas de máis de 9 empregados. Xaneiro de 2013. (1/2)

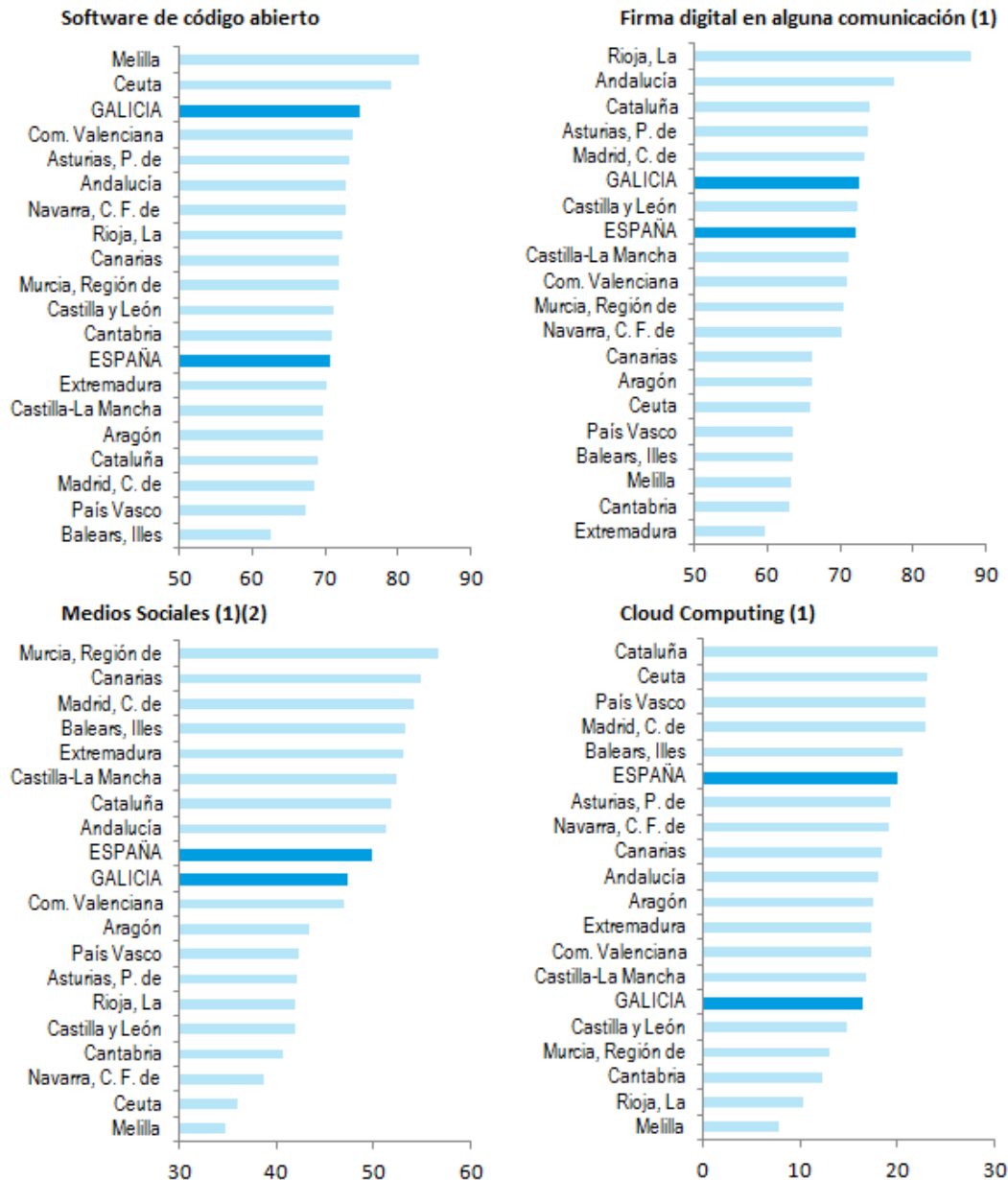
Fonte: Galicia e España, INE - ETICCE

Notas:(1) Porcentaxe sobre as empresas con acceso a internet

Gráfico 40. Usos TIC nas empresas con sede social en Galicia / España. Porcentaxes de empresas de máis de 9 empregados. Xaneiro de 2013. (2/2)

Fonte: Galicia e España, INE - ETICCE

Notas:(1) Porcentaxe sobre as empresas con acceso a internet

Un dos principais intereses que as TIC poden ter para as empresas é o comercio electrónico, xa que lles permite incrementar os clientes potenciais a un custo reducido. Con todo, o comercio electrónico aínda non está moi estendido entre as empresas españolas. Só un 14,4% das empresas españolas de máis de 9 empregados realizaron vendas por comercio electrónico no 2012. Esa porcentaxe para Galicia é do 12,8%. E en ambos os casos os principais clientes son outras empresas (B2B), e están radicados en España.

Se para Galicia incluímos as empresas con sede fora pero con actividade na Comunidade, sobe a porcentaxe de empresas que fixeron compras e vendas por comercio electrónico. A porcentaxe de empresas que fixeron compras achégase ao de España, e o das que fixeron vendas mesmo supera ao de España.

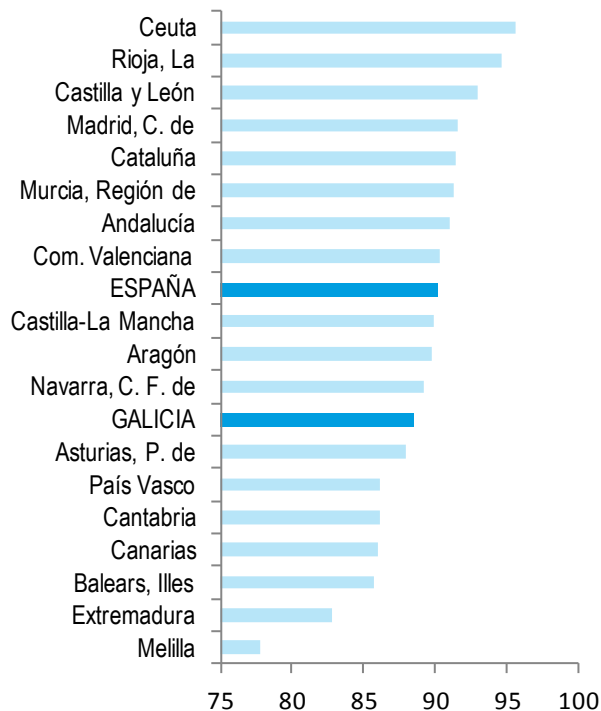
Táboa 43. Comercio electrónico das empresas con sede social en Galicia / España. Empresas de máis de 9 empregados. 2012

	Galicia	España
% de empresas que hizo compras por comercio electrónico	18,7	22,6
% de empresas que hizo ventas por comercio electrónico	12,8	14,4
Distribución por tipo de cliente de las ventas por comercio electrónico: Otras empresas (B2B)	91,1	89,9
Distribución por tipo de cliente de las ventas por comercio electrónico: Administración pública (B2G)	0,0	2,0
Distribución por tipo de cliente de las ventas por comercio electrónico: Consumidores finales (B2C)	8,9	8,1
Distribución por zona geográfica de las ventas por comercio electrónico: A España	83,4	82,0
Distribución por zona geográfica de las ventas por comercio electrónico: A otros países de la UE	13,7	14,7
Distribución por zona geográfica de las ventas por comercio electrónico: Al resto de países	2,9	3,3

Fonte: OSIMG

En xeral, non existen diferenzas importantes entre Comunidades Autónomas na porcentaxe de empresas de máis de 9 empregados con interacción por Internet coa Administración Pública. No caso de Galicia é do 88,4%, e no caso de España é do 90,1%.

Gráfico 41. Interacción por internet coa Administración Pública das empresas segundo CC.AA. da sede social. Porcentaxes de empresas de máis de 9 empregados. Xaneiro de 2013.

Fonte: Galicia e España, INE - ETICCE

A oferta de servizos na administración electrónica é moi ampla e, con todo, podería impulsarse un uso máis completo dos devanditos servizos por parte das empresas.

A interacción coa Administración Pública máis importante é conseguir información. Para a presentación de impresos baixa o nivel de interacción a, aproximadamente, dous terzos das empresas. E en xeral, o nivel de interacción das empresas galegas para presentar documentación é 5 puntos porcentuais menor que o das empresas españolas.

Os niveis de e-tendering, ofertar en contratacións electrónicas, están aínda moi baixos. Pero fóra de España é practicamente inexistente.

Táboa 44. Interacción por internet coa Administración Pública das empresas segundo a sede social. Porcentaxes de empresas de máis de 9 empregados. Xaneiro de 2013

	Galicia	España
Obter información	75,0	77,6
Conseguir impresos o formularios	71,4	75,5
Devolver impresos cumplimentados	61,3	64,4
Declaración de impresos de forma electrónica	67,3	72,5
Declaración de contribucións a la Seguridad Social	48,3	53,4
Acceder a documentación de contratacións electrónicas	19,8	19,3
Ofrecer bienes o servizos en alguna contratación electrónica en España	4,5	5,1
Ofrecer bienes o servizos en alguna contratación electrónica en el resto de países	0,7	0,9

Fonte: OSIMGA

Oferta do sector TIC

O sector TIC é moi amplo e abarca actividades moi diversas. Desde a industria que fabrica equipos de telecomunicacións, circuitos impresos, compoñentes electrónicos... ata os servizos de comercialización de equipos electrónicos, os propios servizos de telecomunicacións, actividades informáticas...

Nos últimos 6 anos incrementouse o número de empresas no sector TIC e, con todo, reduciuse o emprego. Ademais, como o resto de sectores tamén destruíu emprego, o peso do emprego do sector TIC no do conxunto de sectores permaneceu estable. En 2013 o número de empresas é de 2.029, cun crecemento con respecto ao ano anterior do 2,7%, e o emprego de 15.144, descenso do 2,1%. Dentro de España, Galicia sitúase en 2012 como a sexta Comunidade Autónoma con maior número de empresas do sector TIC.

A contribución do sector ao PIB é alta, superior ao 2%. E iso sen ter en conta a produción de TIC no resto de sectores.

Táboa 45. Principais magnitudes do sector TIC en Galicia

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Número de empresas	1.575	1.542	1.767	1.897	1.976	2.029
Número de empregados	13.521	16.327	15.851	15.855	15.473	15.144
% del empleo de todos los sectores (1)	1,3%	1,6%	1,6%	1,6%	1,6%	1,7%
Contribución al PIB (2)	2,2%	2,3%	2,2%	2,0%

Fonte: OSIMGA a partir de datos de IGE (INE para número de empresas)

Notas:(1) En 2013, avance xuño, (2) 2010 e 2011 datos provisionais

Investimento público en TIC

De acordo co Balance 2012 da Axenda Dixital de Galicia, o **investimento público galego** no ámbito tecnolóxico no período 2010-2012 contaba cun orzamento previsto de 563.724.766 euros, dos cales se executaron 459.840.079 euros (unha diferenza do -18,4%). Do total investido, o 20% corresponde a Administración intelixente, o 29% a Administración eficiente, o 8% a cidadanía dixital, o 11% a TransformaTIC, o 7% a EconomiC -IT, o 25% a InfraTeleCom e unha porcentaxe residual, que non alcanza o 1%, a medidas instrumentais.

O Balance 2012 da Axenda Dixital de Galicia destaca o avance da **Administración electrónica galega** na modernización dos servizos públicos e na redución da fenda dixital na Comunidade Autónoma.

Unha parte importante da estratexia de mellora do funcionamento das administracións públicas en España vira ao redor da mellora da oferta de servizos de e-Administración. De feito, así o fan cinco dos 10 obxectivos do Plan Estratéxico de Mellora da Administración e do Servizo Público (PEMASP) 2012-2015. En Galicia a estratexia TIC das Administracións Públicas está en pleno proceso de redeseño e reaxuste virando ao redor da Rede SARA a través do convenio asinado en 2008 entre o antigo Ministerio de Administracións Públicas e a Xunta de Galicia que facilita á Administración pública galega acceder ás funcionalidades dos servizos, intercambio seguro de información, dispoñer de firma electrónica, etc.

O **nivel de adaptación de Galicia á tramitación electrónica** para a creación de empresas, sinala que a porcentaxe do total de tramitacións electrónicas con respecto ao total de tramitacións alcanzado en 2012 é do 0% para o nivel 0 (é dicir, carece de información publicada en medios electrónicos), do 89% para o nivel 1 (Información electrónica e formularios dispoñibles), 0% para o nivel 2 (Iniciación completa por medios electrónicos), 11% para o nivel 3 (Tramitación completa) e 0% para o último nivel 4 (Tramitación proactiva).

3. PEQUENAS E MEDIANAS EMPRESAS

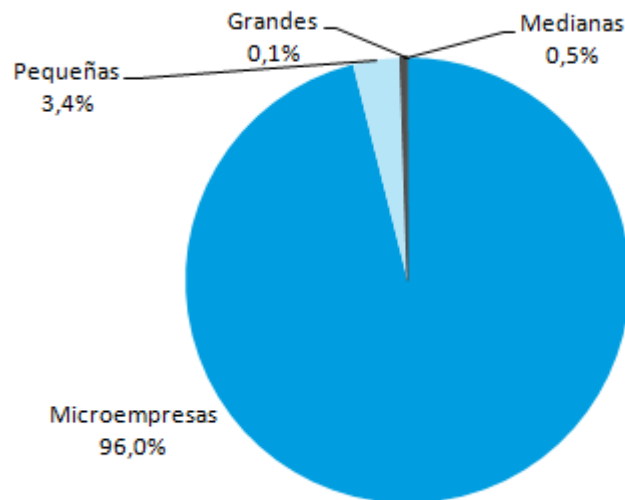
Na análise do **tecido empresarial** de Galicia é fundamental coñecer o número de empresas coas que conta a Comunidade Autónoma, a súa distribución provincial e a súa tipoloxía. Segundo o Directorio de Empresas elaborado polo IGE, en 2012 hai 204.049 empresas activas con sede social en Galicia¹³, que representan o 6,5% do total nacional.

Predominan as empresas de tamaño reducido ou sen asalariados e algo máis da metade son persoas físicas. Concéntranse no sector servizos, especialmente no comercio.

Tamaño

Atendendo ao tamaño en función do número de asalariados que traballan en Galicia, o 96% son microempresas (de 0 a 9 asalariados), un 3,4% pequenas empresas (de 10 a 49 asalariados) e un 0,5% son medianas (de 50 a 249 asalariados). Soamente hai 109 grandes empresas (máis de 250 asalariados) que apenas representan o 0,05% do total. É dicir, o predominio das microempresas é moi elevado, mostrando unha notable necesidade de incrementar o tamaño para gañar en produtividade e competitividade internacional.

Gráfico 42. Empresas segundo o seu tamaño. Galicia. Ano 2012

Fonte: IGE. Explotación do directorio de empresas e unidades locais

Esta característica é común tanto a España como ao conxunto da UE-27, coa excepción de que neste caso, as empresas de maior tamaño teñen máis peso.

¹³ Non inclúe agricultura e pesca, administracións públicas e actividades dos fogares.

Táboa 46. Estrutura en % das PEMES segundo o seu tamaño¹⁴

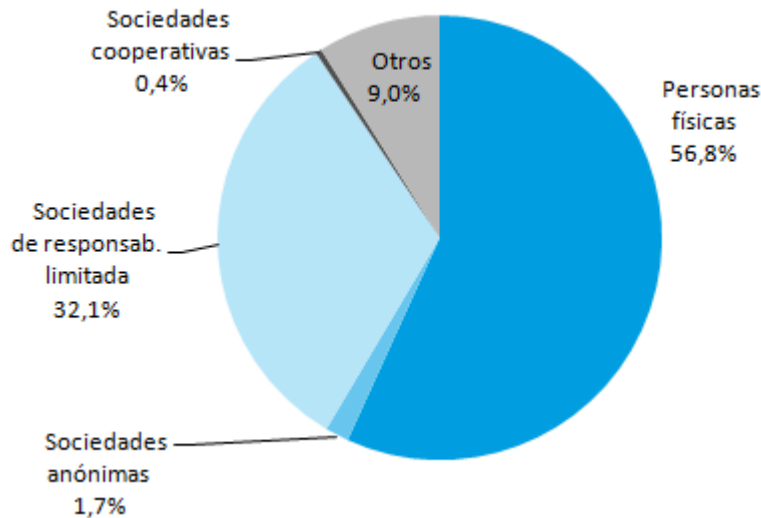
	Galicia	España	UE
Microempresas	96,1	95,4	92,7
Pequeñas	3,4	3,8	6,3
Medianas	0,5	0,8	1,0

Fonte: IGE. *Explotación do directorio de empresas e unidades locais 2012*; INE. *DIRCE 2012*.
 EUROSTAT. *Annual enterprise statistics 2011*

Personalidade xurídica

Respecto da súa titularidade, o 56,8% son persoas físicas e unhas 32,1% sociedades de responsabilidade limitada. O 11,1% restante son sociedades anónimas, cooperativas, sociedades civís, comanditarias, asociacións, etc.

Gráfico 43. Empresas segundo a súa titularidade. Ano 2012

Fonte: IGE. *Explotación do directorio de empresas e unidades locais*

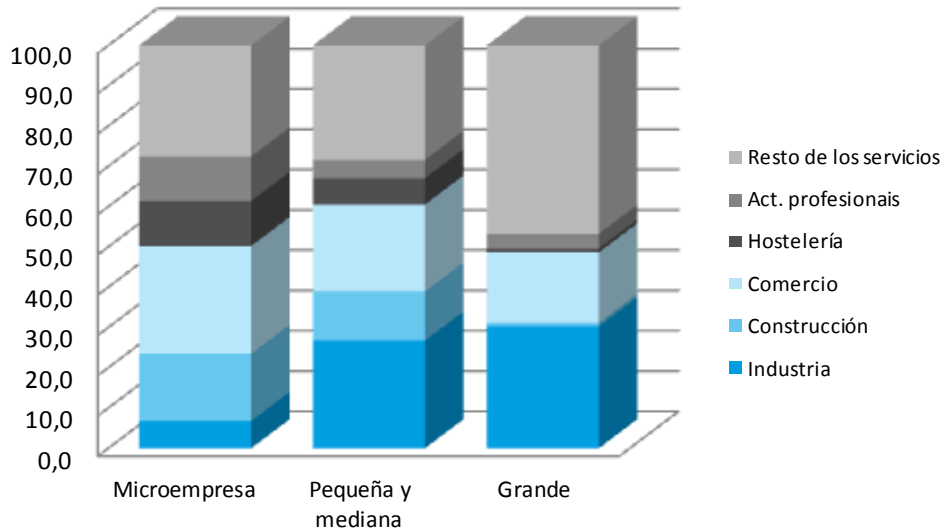
Actividade

As maiores porcentaxes de microempresas atópanse no sector servizos (76,6%), fundamentalmente no comercio (26,8%), hostalería (11,2%) e actividades profesionais (11,1%). As empresas pequenas e de tamaño medio (de 10 a 249 traballadores asalariados), teñen máis presenza na industria (26,7%), mentres que o comercio (21,6%) e a construción (12,2%) son os outros sectores que concentran a maior parte destas empresas.

¹⁴ O DIRCE elaborado polo INE publica unha estratificación das empresas segundo o número de asalariados que non permite cuantificar as medianas empresas. Por ese motivo, agréganse as medianas e grandes empresas na táboa.

Gráfico 44. Distribución (%) das empresas segundo tamaño e sector. Ano 2012

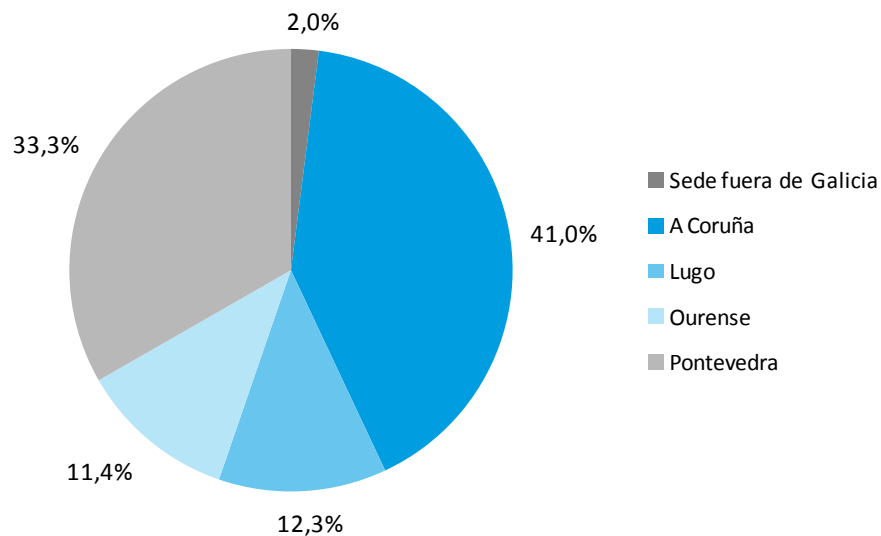

Fonte: IGE. Explotación do directorio de empresas e unidades locais

Localización

De acordo a unha análise provincial, o 41,0% das empresas galegas teñen a súa sede social na Coruña, mentres que en Pontevedra están o 33,3%. En Lugo e Ourense, están establecidas o 12,3 e 11,4% das empresas, respectivamente. Deste xeito, mantense o desequilibrio territorial entre as provincias occidentais e orientais.

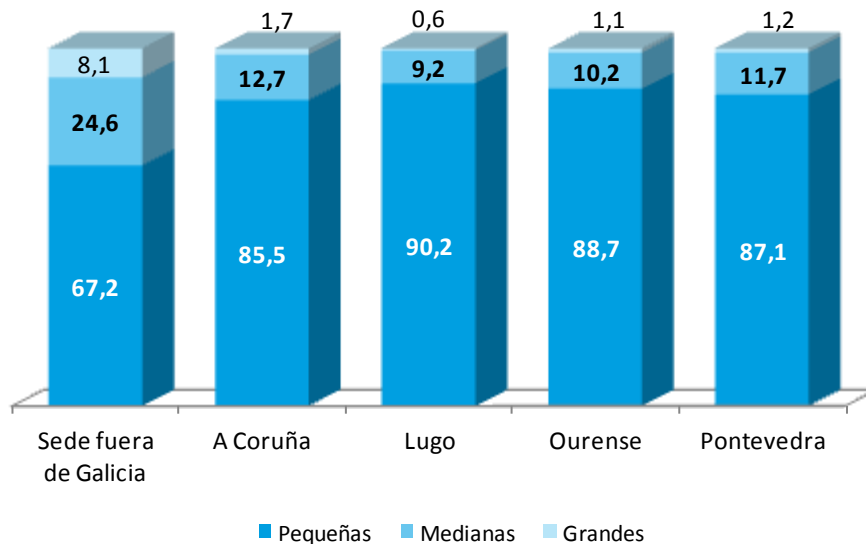
Gráfico 45. Distribución (%) das microempresas segundo a localización da sede social. Ano 2012

Fonte: IGE. Explotación do directorio de empresas e unidades locais

Hai que resaltar que en Galicia operan máis de 5.000 empresas que teñen a súa sede social fora do noso territorio. Sen ter en conta ás microempresas, o 8,1% destas son grandes empresas e o seu tamaño medio multiplica por cinco o das galegas.

Gráfico 46. Distribución (%) das empresas segundo tamaño e localización da sede social. Ano 2012

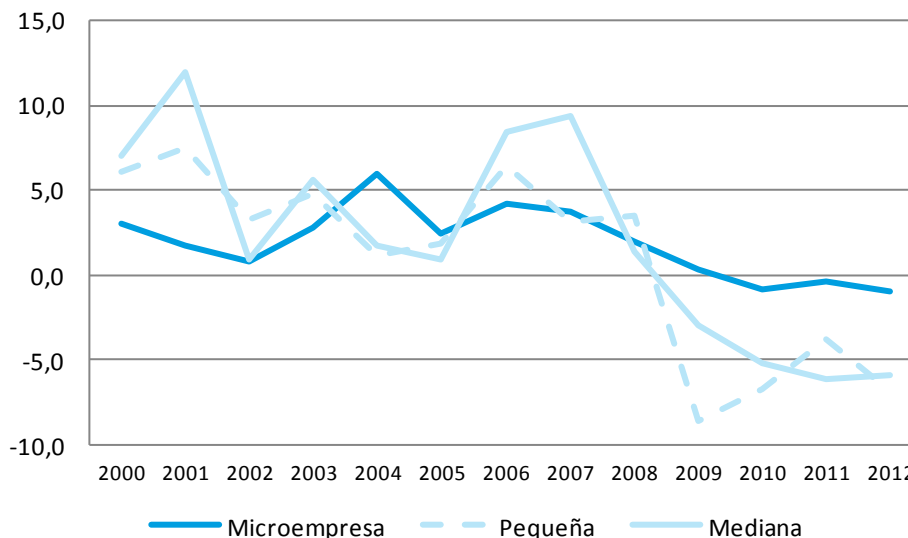

Fonte: IGE. Explotación do directorio de empresas e unidades locais

Evolución

Nos últimos anos, o número de PEME activas descende, acumulando un descenso, desde o máximo de 2008, do 2,9%. É especialmente significativa a caída do 23,4% das empresas pequenas e medianas. Por sectores, a maior diminución desde 2008 prodúcese na construción (12,8%) e na industria manufacturera (7,0%), especialmente na confección e en actividades máis vinculadas á construción como a industria da madeira, a fabricación de produtos metálicos e a fabricación de mobles. No sector servizos, as actividades máis afectadas son o transporte, as actividades administrativas e de servizos auxiliares e o comercio polo miúdo.

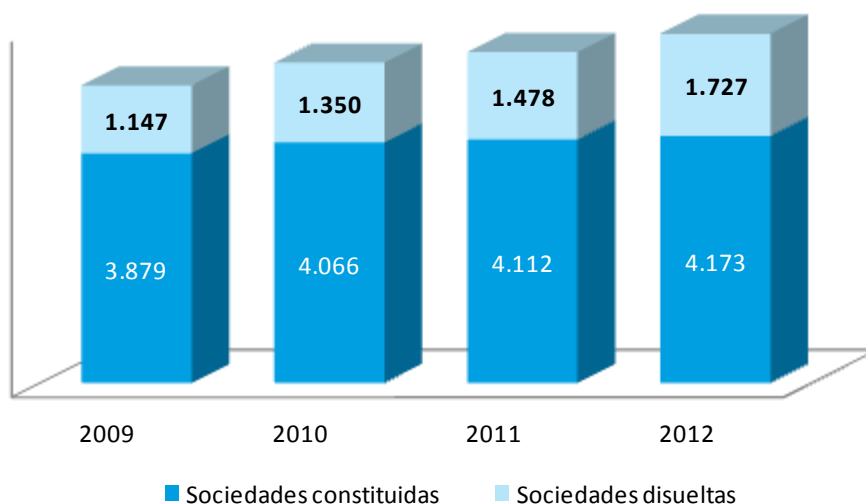
Gráfico 47. Evolución do número de PEME. Taxa variación anual.

Fonte: IGE. Explotación do directorio de empresas e unidades locais

Incluindo a información da Estatística de Sociedades Mercantís cuxo obxectivo é medir a demografía das sociedades, nos últimos anos incrementouse o número de sociedades desaparecidas en maior medida que as constituídas, de maneira que se produce un lixeiro descenso no saldo.

Gráfico 48. Estatística de sociedades mercantís. Galicia. Serie 2009-2012

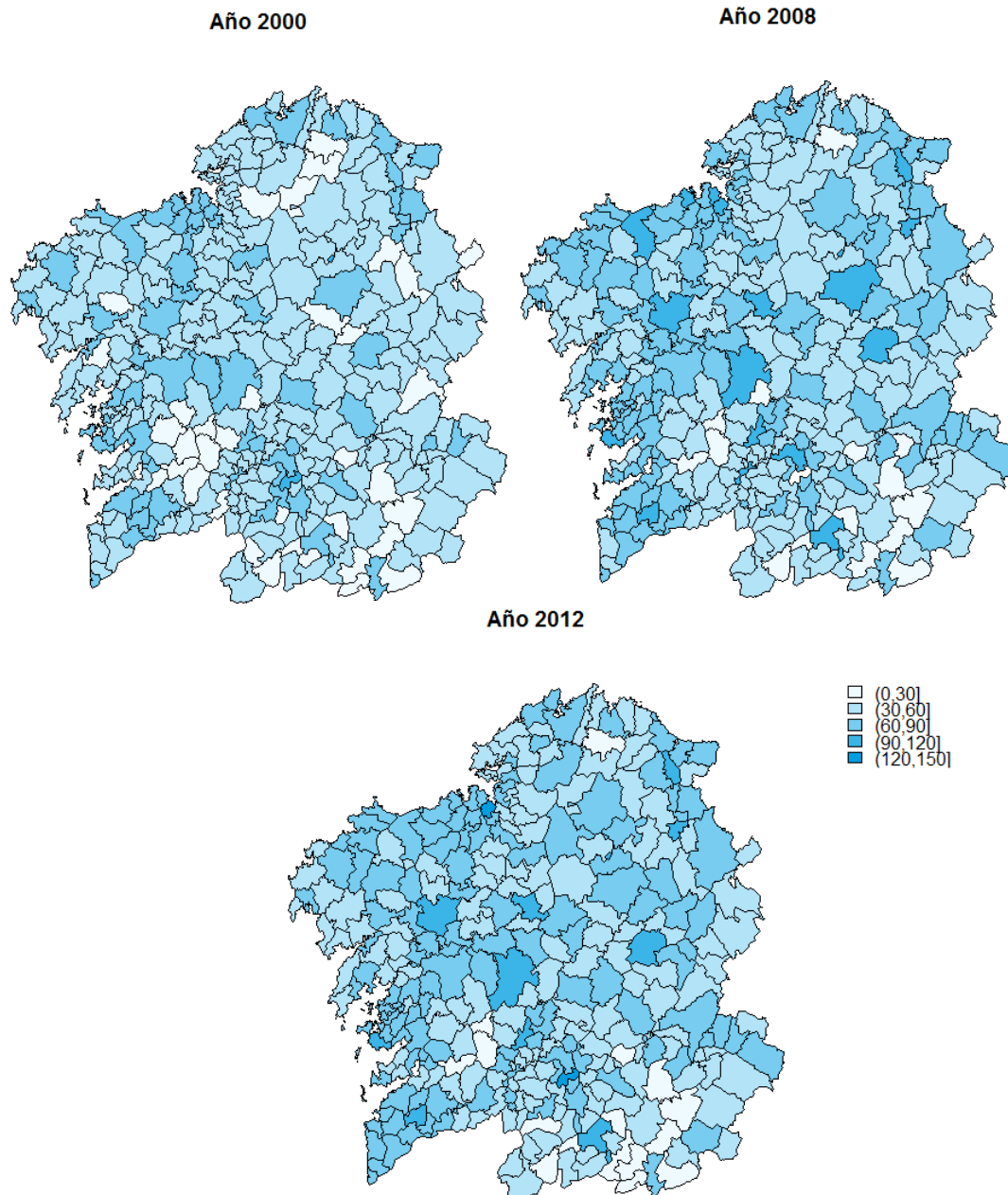
Densidade empresarial

Polo que se refire á densidade empresarial, os niveis incrementáronse notablemente nos últimos anos, pasando de 60,8 empresas por mil habitantes a 73,4 en 2012, superando a media española de 69,3. Con todo, a tendencia desde 2008, ano co

máximo histórico de 75,5 empresas, é decrecente. Por provincias, non hai diferenzas significativas, pero obsérvase unha alta densidade nos municipios próximos ás grandes cidades e que contan con destacadas áreas industriais. Ao contrario, no interior das provincias de Lugo e Ourense, a pesar dos baixos niveis de poboación, a densidade empresarial é moi reducida, derivada do escaso tecido empresarial.

Mapa 19. Densidade empresarial. Empresas por 1.000 habitantes

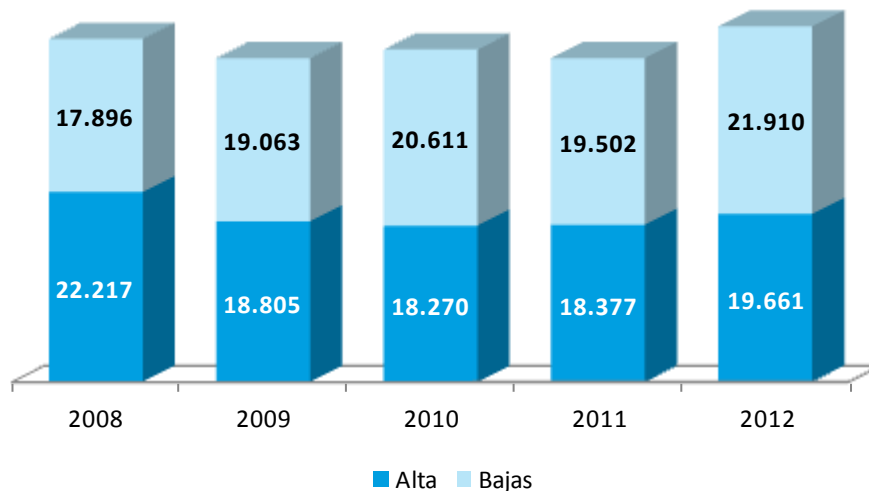
Fonte: IGE. Explotación do directorio de empresas e unidades locais

Demografía empresarial

Respecto da **demografía de empresas** considerando as altas e baixas, obsérvase como nos últimos anos, o número de empresas desaparecidas supera ás creadas. Nos últimos catro anos máis do 80% do saldo (altas – baixas) négativo concéntrase nas provincias da Coruña (37%) e Pontevedra (45%).

Gráfico 49. Demografía empresarial. Serie 2008-2012

Fonte: IGE. Explotación do directorio de empresas e unidades locais

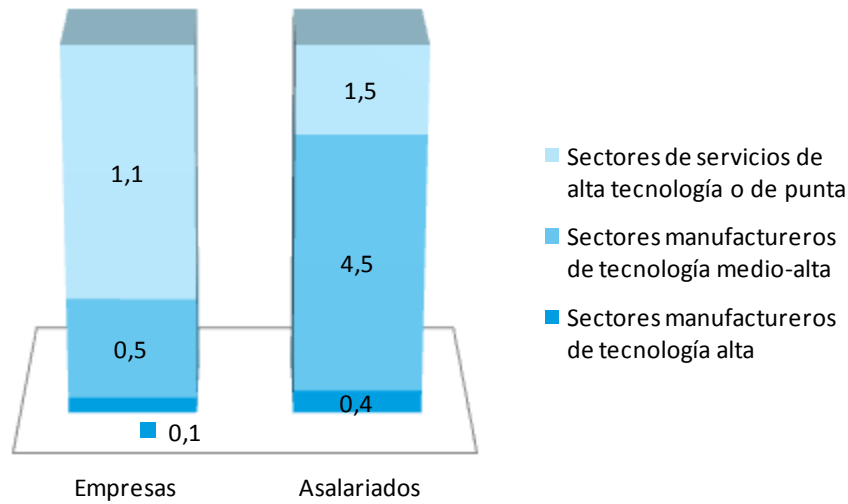
Sectores tecnolóxicos

O 1,7% das empresas galegas (incluíndo as grandes) pertencen a sectores de tecnoloxía alta e media-alta e representan o 4,5% do total das españolas, porcentaxe inferior á correspondente ao total de empresas. Empregan en Galicia ao 6,4% dos asalariados, o que mostra que son sectores con empresas dun tamaño superior á media, especialmente nos sectores manufactureiros de tecnoloxía medio-alta.

En España a porcentaxe destas empresas sobre o total ascende ao 2,3%. O maior diferencial con Galicia prodúcese nos sectores de servizos (0,5 puntos).

Gráfico 50. Porcentaxe de empresas e asalariados que pertencen a sectores de tecnoloxía alta e media-alta. Ano 2012

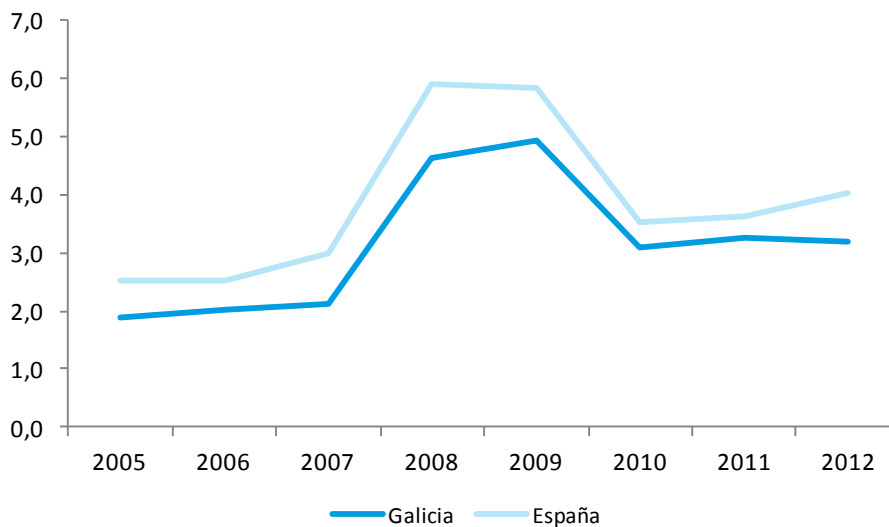

Fonte: IGE. Explotación do directorio de empresas e unidades locais

Financiamento

Desde 2005 o crédito concedido polas entidades financeiras ás empresas e fogares, reduciu as súas taxas de crecemento, rexistrando mesmo valores negativos nos últimos anos. Ademais, desde 2008 o importe dos efectos de comercio en carteira impagados creceu significativamente, coa excepción de 2010. En 2012 representan o 3,2% do total dos efectos vencidos fronte ao 4,0% do conxunto de España.

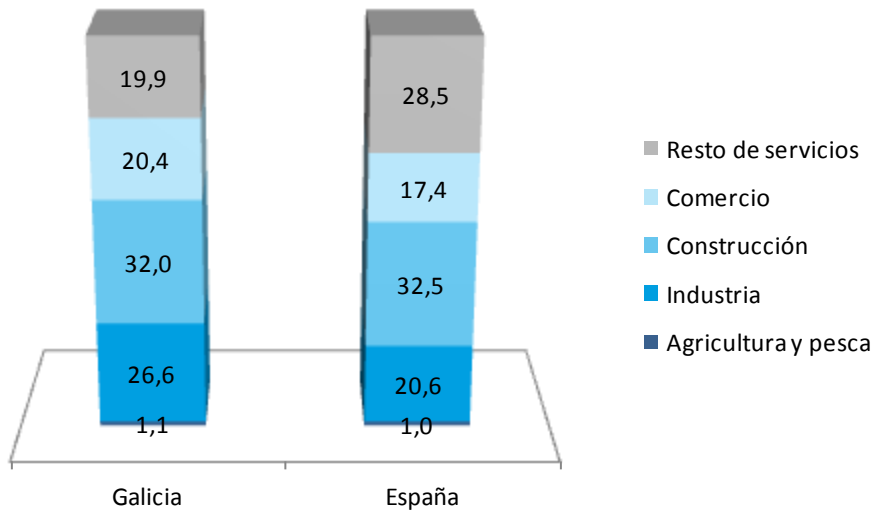
Gráfico 51. Porcentaxe do importe dos efectos comerciais en carteira impagados sobre o total do importe dos efectos comerciais en carteira

Fonte: INE. Estatística de efectos comerciais impagados

Doutra banda, o número de empresas concursadas en Galicia crece anualmente desde 2008, representando no acumulado do período 2008-2012 o 6,1% dos concursos existentes en España. Os sectores da construción, a industria e o comercio por xunto acumulan o 80% das empresas concursadas.

Gráfico 52. Porcentaxe de empresas concursadas por sector económico. Acumulado do período 2008-2012

Fonte: INE. *Estadística do procedemento concursal*

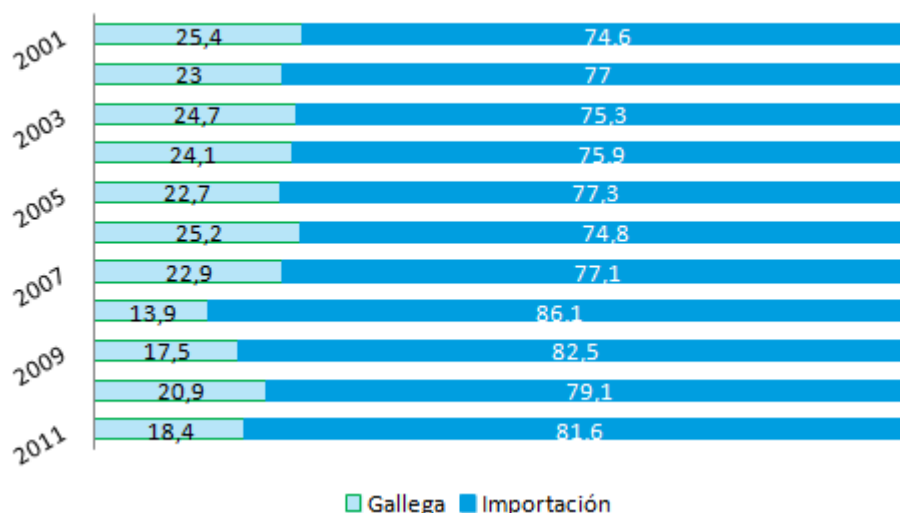
4. O DESENVOLVEMENTO ENERXÉTICO EN GALICIA

España presenta unha elevada **dependencia enerxética** exterior, en torno ao 80% fronte a unha media europea lixeiramente superior ao 50%, segundo datos de Eurostat, ademais dun reducido nivel de interconexión dos sistemas eléctrico e gasista co resto de Europa. Por elo, non estraña que en relación aos datos do Balance Enerxético 2011 de Galicia e os datos do INEGA, a Comunidade Autónoma **é deficitaria en enerxía**. O 18,4% da enerxía primaria provén de Galicia e o 81,6% é importado. No caso de Galicia o saldo de intercambios enerxéticos é sempre negativo e as importacións enerxéticas están centradas en cru de petróleo, produtos petrolíferos, carbón e gas natural.

O Gráfico 53 mostra as **importacións de enerxía fronte á enerxía procedente de Galicia**. Para o ano 2007 o 77,1% da enerxía primaria consumida en Galicia procedía de importacións e, a partir dese ano hai un aumento na porcentaxe de enerxía importada. Cabe lembrar que o ano 2007 foi o último en que funcionaron as minas que subministraban lignito pardo ás centrais termoeléctricas de Meirama e das Pontes, debido ás novas normativas ambientais e ao esgotamento do carbón autóctono, polo que no ano 2011 todo o carbón utilizado foi de importación.

O 2010 redúcese a importación de enerxía ao 79,1%, debido á ampla dispoñibilidade de enerxía renovable en Galicia. En 2011 as importacións volven aumentar debido á diminución de enerxía hidráulica e eólica xerada en consecuencia dun ano máis seco e con menos vento.

Gráfico 53. Evolución da Enerxía primaria galega e importada 2001-2011

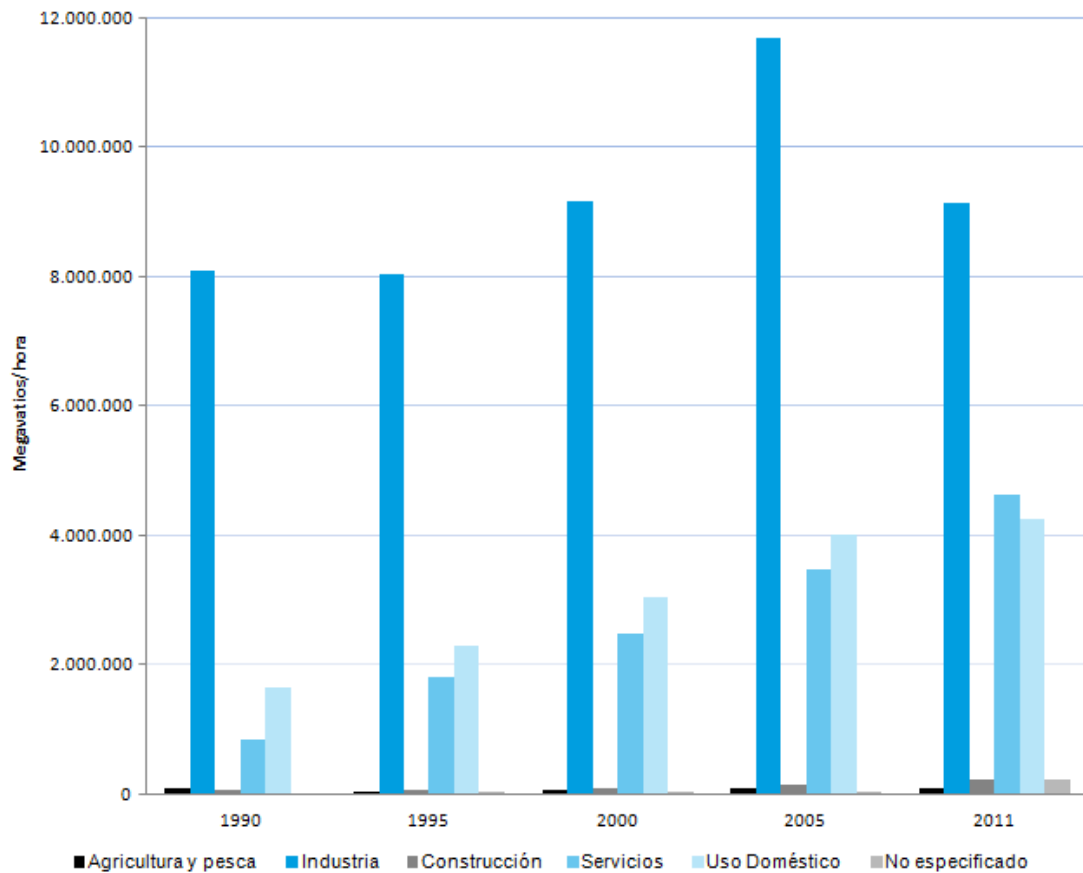
Fonte: INEGA

A **capacidade de autoabastecemento** de electricidade e de calor pasou do 61,1% en 2010 ao 50% en 2011 pola diminución da xeración eléctrica por parte das

enerxías renovables por motivo das condicións meteorolóxicas. Se se inclúe o consumo de produtos petrolíferos, o valor diminúe desde o 35,1% ata o 28,8%.

O **consumo de enerxía eléctrica en Galicia** móvese ao redor de 18-19 millóns de MWh. Por sectores, claramente a industria é o primeiro demandante, seguido polo sector servizos, que foi crecendo na demanda nos últimos anos e o consumo doméstico que mantén unha posición bastante estable. O sector primario é permanentemente o de menor consumo global de enerxía eléctrica. O Gráfico 54 mostra a distribución de enerxía eléctrica por sectores en MWh..

Gráfico 54. Distribución de enerxía eléctrica por sectores (mwh)

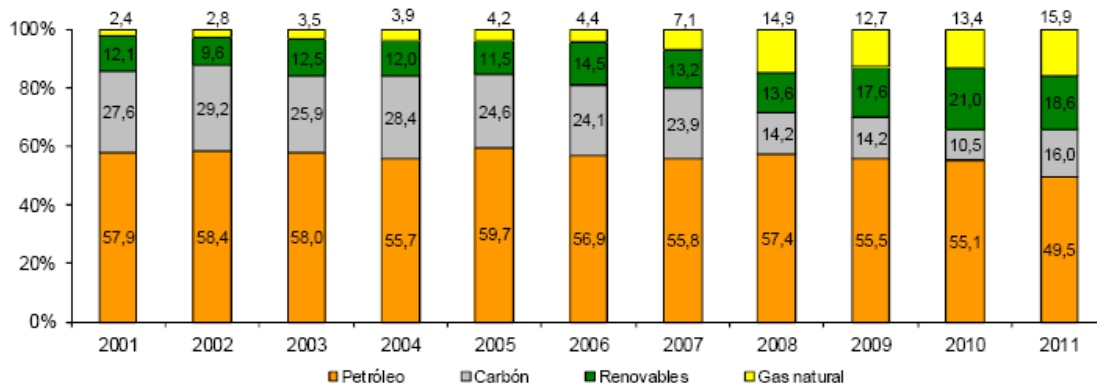

Fonte: Datos IGE

Respecto ao **consumo de enerxía primaria** por fonte, para o ano 2011, de acordo cos datos facilitados polo INEGA no Balance Enerxético de Galicia, o 49,5% do consumo de enerxía primaria procedía do petróleo, o 16,0% do carbón, o 18,6% de enerxías renovables e o 15,9% de gas natural. Na última década con datos dispoñibles (2001-2011), a porcentaxe de consumo de enerxía primaria por fonte diminuíu para o carbón, pasando do 27,6% ao 16,0% polo motivo principal do peche de minas así como tamén para o petróleo do 57,9% ao 49,5%. Na mesma década, o consumo de enerxía do gas natural aumentou do 2,4% ao 15,9% e o das renovables

do 12,1% ao 18,6%. O Gráfico 55 mostra a evolución do consumo de enerxía primaria por tipo de fonte en Galicia.

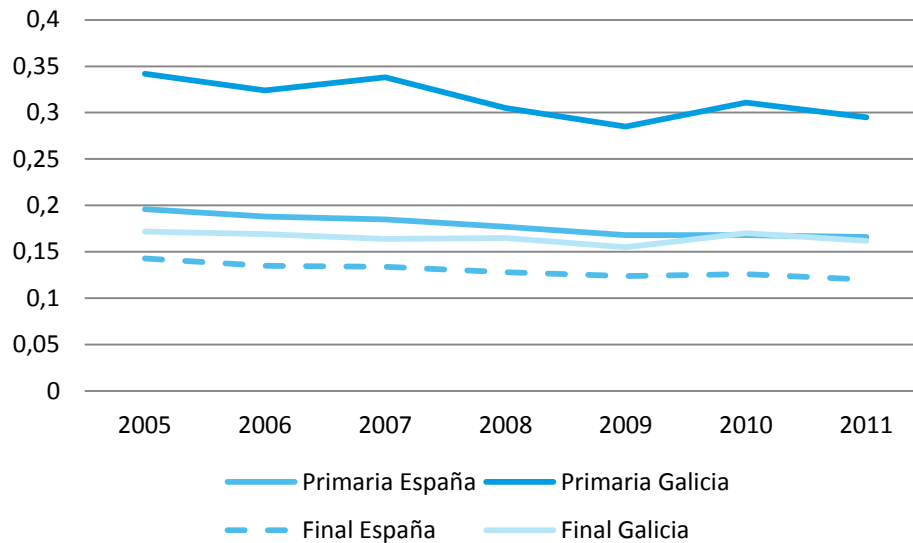
Gráfico 55. Evolución na distribución do consumo de enerxía primaria por tipo de fonte en Galicia

Fonte: Elaboración propia a partir de datos INEGA –Balance Enerxético de Galicia 2011

España presenta un modelo enerxético caracterizado por unha elevada **intensidade enerxética**, entendendo por esta o valor medio da cantidade de enerxía necesaria para xerar unha unidade de riqueza e obtense dividindo o consumo de enerxía polo PIB. Para Galicia o valor é de 295 ktep por 1000 euros, en España 166,2 ktep por 1000 euros e en UE 27 157,8 ktep por 1000 euros. O Gráfico 56 de evolución da intensidade enerxética do consumo de enerxía primaria e final en Galicia e España indica que o consumo de enerxía primaria por unidade de riqueza en Galicia sufriu un lixeiro descenso nos últimos anos, aínda que segue manténdose a niveis que case duplican a media nacional. O consumo de enerxía final galego mantense en niveis constantes os últimos anos e aseméllase ao consumo de enerxía primaria nacional mentres o consumo de enerxía final en España acumula un pequeno descenso desde 2005.

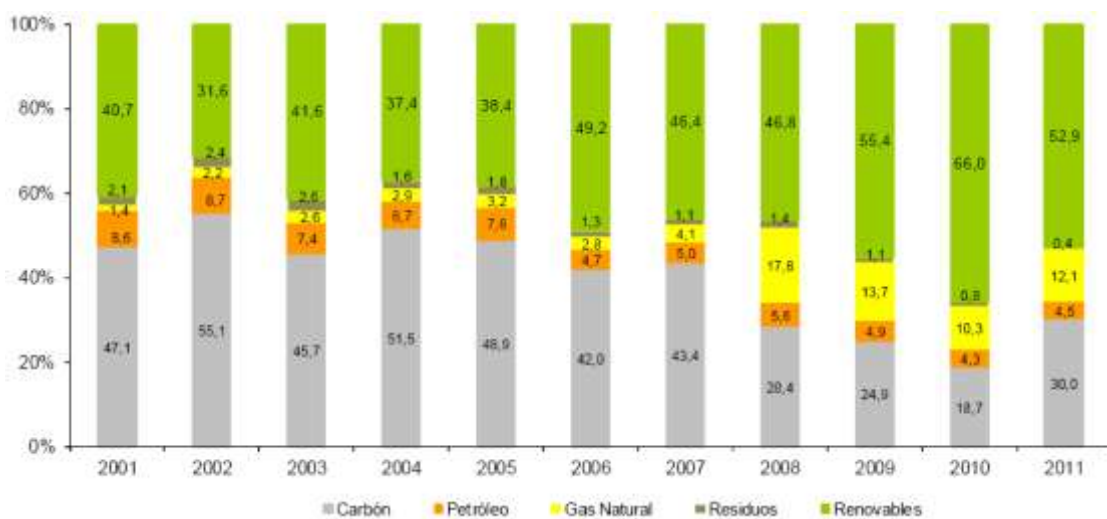
Gráfico 56. Evolución intensidade enerxética Galicia-España Ktep/millóns de euros constantes de 2000

Fonte: elaboración mediante datos IGE

As **enerxías renovables** seguen mantendo un papel fundamental no escenario enerxético galego, con especial incidencia a enerxía eólica. En 2011, de acordo con datos do Balance Enerxético de Galicia, o 52,9% da xeración eléctrica en Galicia procedía de fonte renovables (66,0% en 2010 debido a un ano favorable en ventos), o 30,0% do carbón, 12,1% de gas natural, 4,5% do petróleo e o 0,4% de residuos (ver Gráfico 57).

Gráfico 57. Estrutura da xeración eléctrica en Galicia

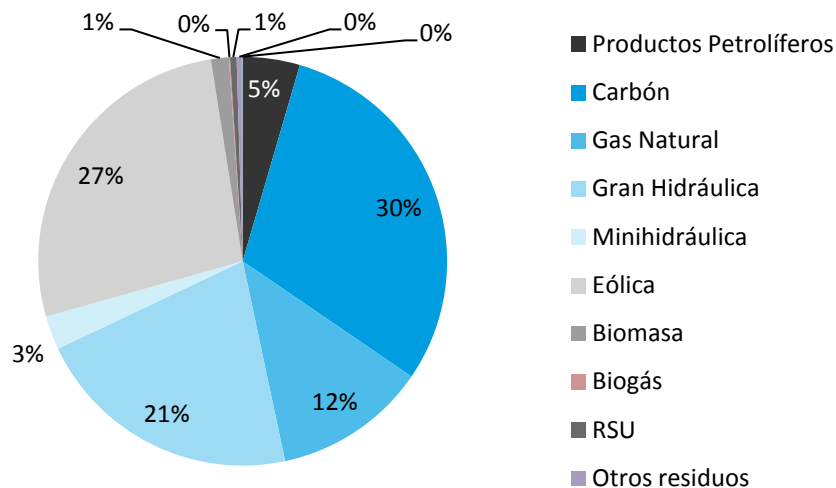
Fonte: Elaboración propia a partir de datos INEGA –Balance Enerxético de Galicia 2011

Do 52,9% pertencente a xeración **por renovables**, cabe destacar o peso da enerxía eólica cun 27% (ver Gráfico 58), importancia que se mostra tanto no número de instalacións de produción de enerxía eólica que pasou desde 2004 de 80 a 145 en 2011, como da potencia instalada, que no devandito período case se dobrou, o que lle permitiu alcanzar unha potencia instalada de 3.287MW, superando con iso a potencia eléctrica instalada nas instalacións deste tipo que en 2010 era de 3.072 MW. Polo demais, se non se ten en conta a gran hidráulica a porcentaxe de xeración procedente de enerxías renovables sería do 32%. O resto de fontes de enerxía renovables seguen supoñendo achegas moi minoritarias, tanto no que respecta á enerxía producida con biomasa, a partir de RSU ou en instalacións minihidráulicas, as cales aínda que foron aumentando, seguen sendo residuais.

As enerxías renovables en 2011 proporcionaron o 70,3% da electricidade consumida, fronte ao 94,5% de 2010. Esta baixada débese por unha banda á diminución dun 39,7% da electricidade de orixe hidráulica como consecuencia de menor pluviosidade e unha baixada do 12,5% da electricidade xerada polas centrais eólicas debido a menores ventos.

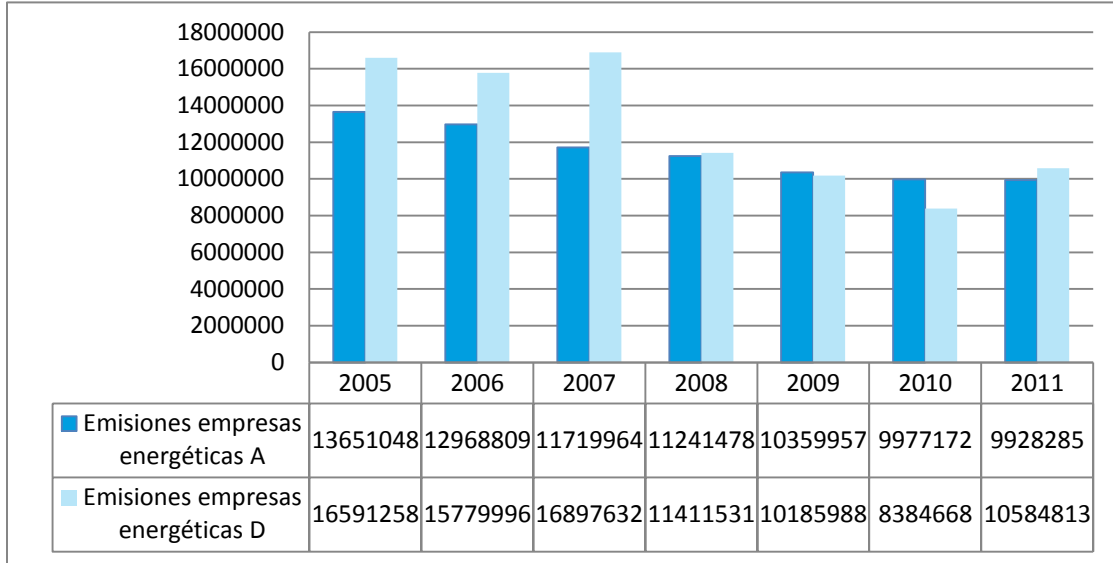
Os valores para Galicia do consumo eléctrico procedente de enerxías renovables duplican e mesmo triplican as medias nacionais considerando a enerxía hidráulica como enerxía renovable. Analizando a súa evolución de acordo cos datos do INEGA no informe da Evolución da Enerxía en Galicia, para o ano 2000 o consumo eléctrico procedente de enerxías renovables en España era do 20,6% e en Galicia do 59,3%, no ano 2005 o 21,8% e o 50,5% e, para os últimos datos dispoñibles de 2011 o 34,5% e 70,3% para España e Galicia respectivamente.

Gráfico 58. Xeración de enerxía eléctrica por fonte

Fonte: Elaboración propia a partir de datos INEGA –Balance Enerxético de Galicia 2011

Gráfico 59. Evolución emisións de empresas enerxéticas declaradas e asignadas

Fonte: elaboración propia mediante datos INEGA

O 92,2% dos **dereitos de emisión** atribuídos a Galicia nos **Plans Nacionais de Asignación** 2005-2007 e 2008-2012 foron asignados a empresas enerxéticas (o 7,8% restante foi asignado a outro tipo de sectores, como a fabricación de aceiro, produción de cal e cemento, fabricación de vidro, etc.); o 95,7% das emisións totais de Galicia en 2011 foron declaradas polas empresas enerxéticas. No Gráfico 59; **Error! No se encuentra el origen de la referencia.** obsérvase que a asignación de ereitos de emisión sufriu unha redución no ano 2008 fronte aos anos anteriores, e mantívose con niveis moi similares nos anos 2009, 2010 e 2011. Nos anos 2009 e 2010 as emisións asignadas superaron ás declaradas debido á diminución da xeración de electricidade por un menor consumo eléctrico e á diminución da fabricación dos produtos relacionados coa construción, debido á crise económica. En 2011 as emisións reais volveron superar ás asignadas, como en anos anteriores a 2009 e 2010.

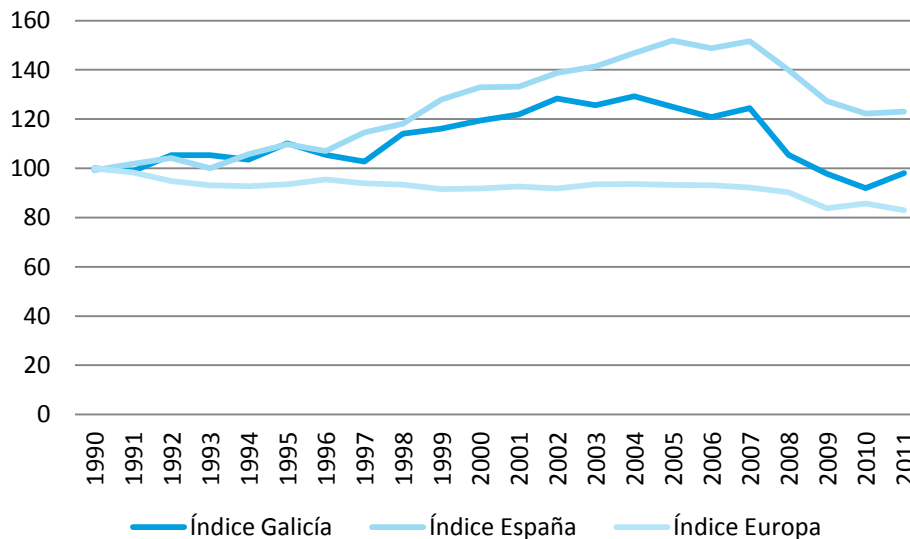
5. O CAMBIO CLIMÁTICO EN GALICIA

O **cambio climático** supón unha ameaza ambiental, social e económica supoñendo un dos maiores retos ambientais actuais. España, tal como indícase no informe "Position Paper" da Comisión, é especialmente vulnerable ao cambio climático e por elo enfróntase a un maior risco de incendios forestais, incidencia na erosión, alteración dos recursos hídricos como seca e inundacións, redución da capacidade dos encoros por acumulación de sedimentos e desertización.

Segundo os datos dispoñibles do Ministerio de Agricultura, Alimentación e Medio Ambiente, no Sistema Español de Inventario SEI durante 2011 **emitéronse en Galicia** 27,60 millóns de toneladas CO₂ equivalente (Mt CO₂ eq) dos gases considerados de efecto invernadoiro (CO₂, CH₄, N₂Ou, PFCs, HFCs e SF₆), o cal representa o 7,87% das emitidas para o conxunto nacional español que foron para ese mesmo ano 350,5 Mt CO₂-eq.

A evolución do **índice de emisión de gases de efecto invernadoiro GEI** desde os niveis do ano 1990 a 2011, tomándose como ano de referencia 1990=100, en Galicia, España e Europa-27 é representada no Gráfico 60. Nos últimos anos, desde 2007-2008 en diante, houbo unha diminución do índice de emisións de GEI como consecuencia da crise que afectou con relevancia nos sectores da construción e transporte, dous dos sectores que máis contribúen ás emisións e, tamén ao desenvolvemento de instalacións de enerxías renovables que contribuíron a que as emisións do sector enerxético diminúan.

Gráfico 60. Evolución índice emisión GEI Galicia-España-Europa 1990-2011

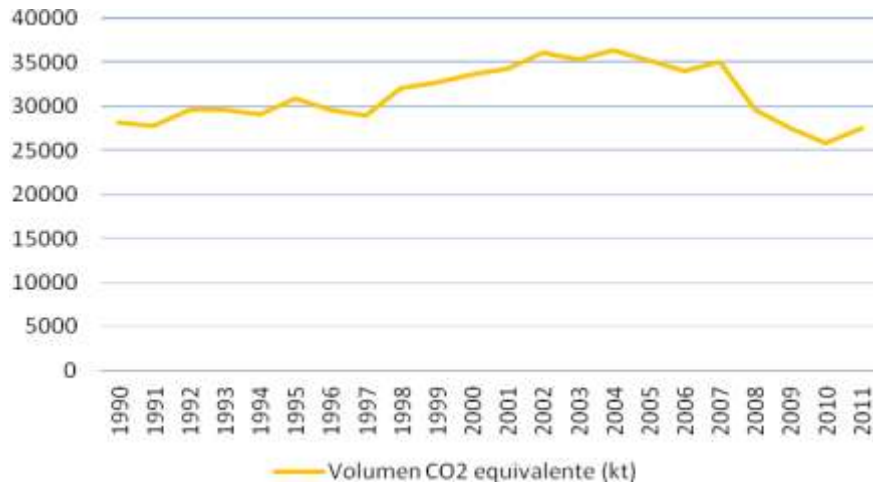
Fonte: elaboración propia mediante datos IGE-EUROSTAT

Na comparación de 2010 e 2011, Galicia sufriu un aumento de 1,70 Mt CO₂ en termos absolutos, e un incremento do 6,6% (ver Gráfico 61). Este aumento das

emisións vese afectado polas condicións climáticas desfavorables en canto a precipitacións e vento que non permitiu o máximo proveito das instalacións de enerxías renovables existentes.

Gráfico 61. Evolución emisión GEI Galicia 1990-2011

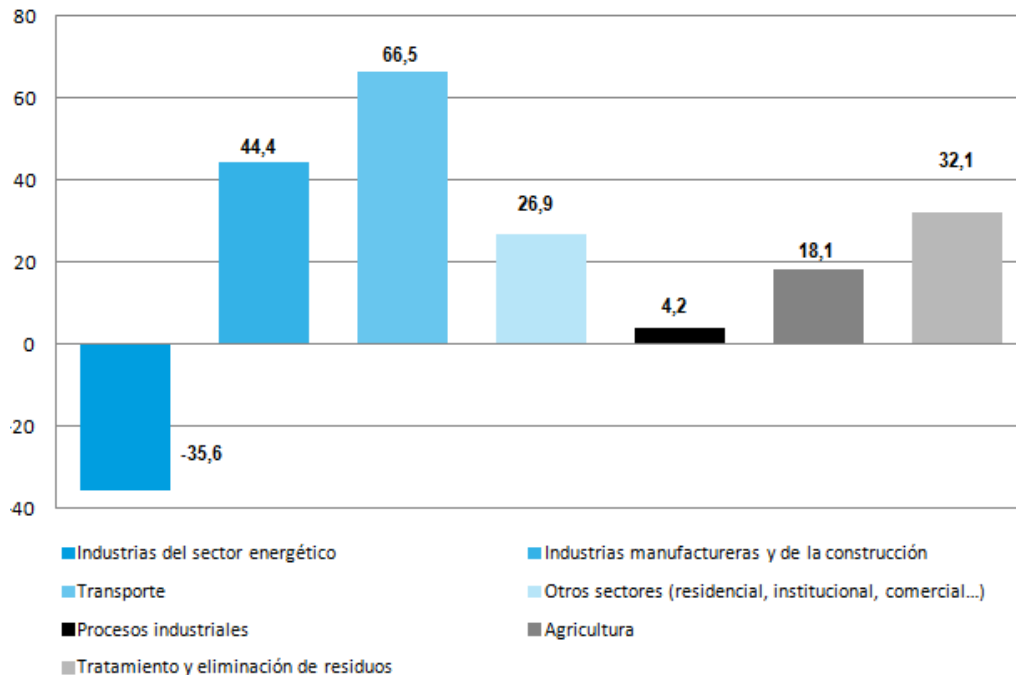
Fonte: IGE

Desde o ano 1990 a 2011 **os distintos sectores** non se comportaron de maneira homoxénea sendo o sector enerxético o único que diminuíu nun 35,6% o volume de emisións. O resto de sectores, construción, transporte, outros sectores (residencial, institucional, comercial...), industria, agricultura e residuos presentan variacións positivas do 44,4%, 66,5%, 26,9%, 4,2%, 18,1% e 32,1% respectivamente (ver Gráfico 62).

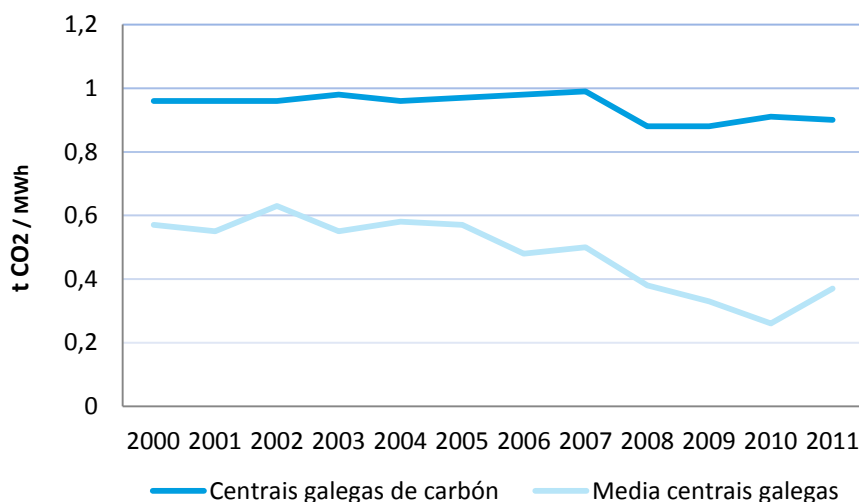
Gráfico 62. Variación emisións GEI en Galicia por sector 1990 – 2011

Fonte: Consellería de Medio Ambiente, territorio e Infraestruturas CMATI da Xunta de Galicia

O **factor de emisións (toneladas de CO₂/ MWh)** diminúe cada ano polo incremento da xeración a través de enerxías renovables, aínda que segue dependendo da pluviosidade e vento e, a iso débese o aumento do factor de emisións da media das centrais galegas do 0,26 en 2010 ao 0,37 no ano 2011 (ver Gráfico 63).

Gráfico 63. Evolución factor de emisión de CO₂ por Mwh xerados polas centrais eléctricas galegas

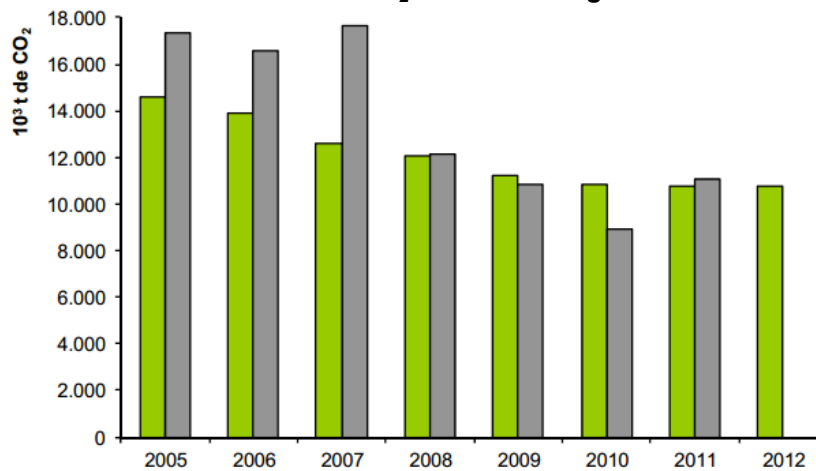
Fonte: INEGA Kioto

De acordo á información dispoñible de acordo ao **Plan Nacional de Asignación de dereitos de emisión 2008-2012** e ao devandito Plan para o 2005-2007, as empresas de Galicia superaron as emisións de toneladas de CO₂ **declaradas fronte ás a priori asignadas** nun 19,2%, 19,3%, 40,2%, 0,3% e 2,8% respectivamente aos anos 2005, 2006, 2007, 2008 e 2011. A diferenza para os anos 2009 e 2010 alcanzáronse valores do 96,7% e o 82,5% das emisións asignadas. Para o ano 2012 non se atopan dispoñibles os datos de emisións declaradas. O Gráfico 64 mostra en verde as emisións asignadas e en gris as emisións declaradas. A diminución dos dereitos asignados é paulatina desde 2005 a 2008 e a partir dese ano mantense constante ata os valores dispoñibles de 2012 a niveis de 11.000 10³ t de CO₂.

Gráfico 64. Evolución das emisións de CO₂ en Galicia asignadas-declaradas 2005-2012

Fonte: Plan Nacional de Asignación 2008-2012 e 2005-2007

6. O MEDIO AMBIENTE EN GALICIA

Os recursos naturais constitúen un factor decisivo para o desenvolvemento dos territorios, sendo un dos obxectivos temáticos do FEDER, precisamente, *conservar e protexer o medio ambiente e promover a eficiencia dos recursos*. Simultaneamente o desenvolvemento pode ser un factor de ameaza para o estado e conservación dos recursos naturais cando aquel prodúcese nunhas condicións que ignoran os límites da sustentabilidade.

6.1. Biodiversidade, patrimonio natural e cultural

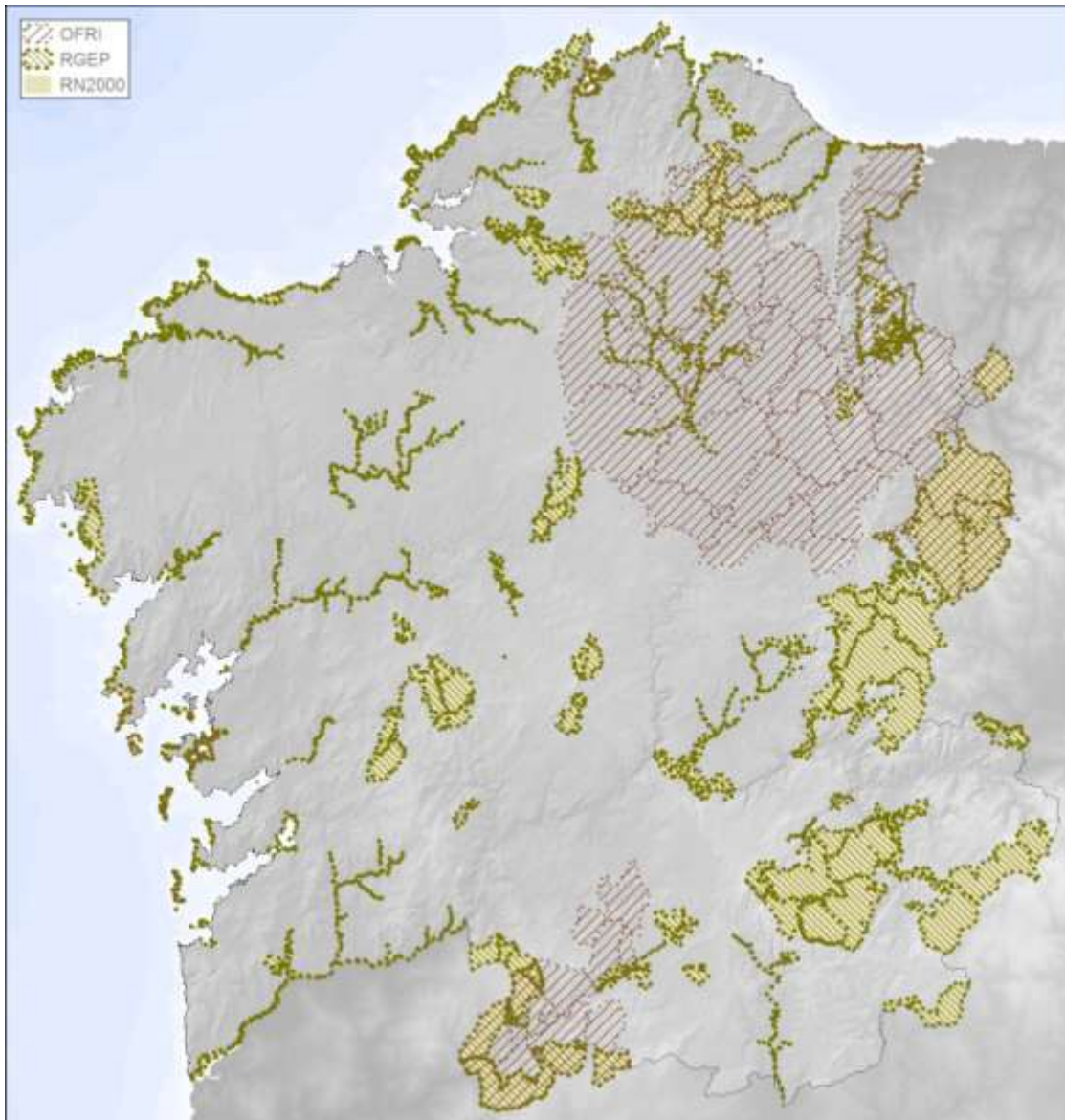
Os recursos naturais e os espazos de interese ambiental son un dos activos diferenciais de Galicia, e unha das claves para o desenvolvemento territorial. Neste sentido, será preciso buscar un desenvolvemento equilibrado entre o máximo aproveitamento dos seus recursos e a conservación do patrimonio natural e cultural. Para iso, é preciso coñecer previamente o estado destes elementos o estado dos recursos naturais e o patrimonio natural e cultural galego.

6.1.1. Espazos Naturais protexidos

Galicia conta cunha **superficie de espazos naturais protexidos de 399.234 hectáreas**, segundo o informe PLADIGA 2013. O Mapa 20 detalla as principais zonas protexidas situadas en Galicia. Inclúe, en primeiro lugar, as que forman parte da Rede Natura 2000, constituída polos **Lugares de Interese Comunitario (LIC) e as Zonas de Especial Protección para as Aves (ZEPA)**, cuxo obxecto é contribuír a garantir a biodiversidade mediante a conservación dos hábitats naturais e da fauna e flora silvestres. Ademais, incorpóranse aquelas que integran a **Rede Galega de Espazos Protexidos**, así como outros espazos con algún tipo de protección.

Mapa 20. Superficie segundo réxime de protección

Fonte: Plan de seguimento das DOT e da sustentabilidade territorial. Xunta de Galicia – IET

Rede Natura 2000. A Táboa 47 detalla para España e Galicia o número e superficie de Zonas **de Especial Protección para as Aves e de Lugares de Interese Comunitario**, así como a porcentaxe desa área respecto da superficie total en Natura 2000 e á porcentaxe terrestre protexida.

Táboa 47. Número e superficie ZEPA e LIC (2012)

	Nº LIC	Nº ZEPA	Superficie LIC (ha)	Superficie ZEPA (ha)	Superficie Total Natura 2000 (ha)	% Terrestres protexido
España	1448	598	12.740.667,0	10.380.299,9	14.798.130,6	27,2
Galicia	59	16	373.999,3	101.545,5	475.544,8	16,0

Fonte: Memoria MAGRAMA 2012.

Galicia conta cun 13,2% de espazo terrestre protexido baixo as figuras de ZEPA e LIC, porcentaxe inferior ao nacional que alcanza o 27%. Concretamente, o 11,59% do territorio galego é LIC e o 2,4% é ZEPA.

Rede Galega de Espazos Protexidos. Galicia conta cunha importante presenza de espazos con outras tipoloxías de protección. A continuación enuméranse os espazos que forman parte da **Rede Galega de Espazos Protexidos** sinalados, anteriormente, no Mapa 20. Como se pode observar, o único Parque Nacional de Galicia é o marítimo terrestre das Illas Atlánticas de Galicia (Vigo, Bueu, Ribeira e Vilagarcía de Arousa), constituído en 2002 como unha das mellores mostras dos ecosistemas propios das costas e fondos mariños atlánticos españois.

PARQUES NACIONAIS
Parque nacional marítimo terrestre das Illas Atlánticas de Galicia (Vigo, Bueu, Ribeira e Vilagarcía de Arousa)
PARQUES NATURAIS
Monte Aloia (Tui)
Complexo dunar de Corrubedo e lagoas de Carrexal e Vixán (Ribeira)
Baixa Limia -Serra do Xurés (Bande, Lobeira, Entrimo, Lobios, Muíños e Calvos de Randín)
Du Invernadeiro (Vilariño de Conso)
Fragas do Eume (Cabanas, A Capela, Monfero, Pontedeume e As Pontes de García Rodríguez)
Serra da Enciña da Lastra (Rubiá)
MONUMENTOS NATURAIS
A fraga de Catasós (Lalín)
Du souto da Retorta(Viveiro)
Du souto de Rozabales (Manzaneda)
A conta de Dexo (Oleiros)
A praia das Catedrais (Ribadeo)
A carballa da Rocha (Rairiz de Veiga)
A pena Corneira (Leiro, Carballeda de Avia e Avión)
UMIDAIS PROTEXIDOS
Ría de Ribadeo (Ribadeo e Trabada)
Ría de Ortigueira de Ladrado (Cariño e Ortigueira)
Lagoa e areal de Valdoviño (Valdoviño)
Complexo das praias, lagoa e duna de Corrubedo (Ribeira)
Complexo intermareal Umia-O Grove, A Lanzada, Punta Carreirón e lagoa Bodeira (Illa de Arousa, Cambados, Meaño, Sanxenxo e O Grove)
PAISAXES PROTEXIDAS
Penedos de Pasarela e Traba (Vimianzo e Laxe)
Val do río Navea (Pobra de Trives e San Xoán de Río)
ZONAS DE ESPECIAL PROTECCIÓN DOS VALORES NATURAIS (ZEPVN)
A Limia (Porqueira, Rairiz de Veiga, Sandiás, Sarreaus, Trasmiras, Vilar de Barrio, Vilar de Santos, Xinzo de Limia e Xunqueira de Ambia)
A Marronda (Baleira e A Fonsagrada)
A Ramallosa (Nigrán e Baiona)
Os Ancares - Ou Courel (Navia de Suarna, Cervantes, Becerreá, As Nogais , Triacastela, Pedrafita do Cebreiro , Samos, O Incio, Folgoso do Courel, A Pobra de Brollón, Quiroga, Ribas do Sil)
Os Ancares (Cervantes e Navia de Suarna)
As Catedrais (Barreiros, Ribadeo)

Baixa Limia (Quintela de Leirado, Vereas, Bande, Lobeira, Entrimo, Lobios, Muíños, Calvos de Randín e Padrenda)
Baixo Miño (A Guarda, O Rosal, Tomiño, Tui, Salvaterra de Miño, As Neves, Arbo, Crecente, A Cañiza, Padrenda)
Betanzos - Mandeo (Aranga, Bergondo, Betanzos, Coirós, Irixoa, Miño, Paderne e Oza dos Ríos).
Bidueiral de Montederramo (Montederramo e Vilar de Barrio)
Brañas de Xestoso (A Estrada, Forcarei e Silleda)
Cabo Udra (Bueu e Cangas)
Canón do Sil (Pantón, Sober, Nogueira de Ramuín e Parada de Sil)
Carballido (A Pontenova, Ribeira de Piquín e A Fonsagrada)
Carnota - Monte Pindo (Cee, Dumbría, Mazaricos, Carnota e Corcubion)
Complexo húmido de Corrubedo (Porto do Son, Ribeira)
Complexo intermareal Umia-O Grove, A Lanzada, Punta Carreirón e lagoa Bodeira (Illa de Arousa, Cambados, Ribadumia, Meaño, Sanxenxo e O Grove)
Complexo litoral de Corrubedo (Ribeira)
Complexo Ons - O Grove (Bueu, Sanxenxo, O Grove, Meaño, Ribadumia, Cambados, A Illa de Arousa)
Costa Ártabra (Cariño, Ortigueira, Cedeira, Valdoviño, Narón, Ferrol, Mugardos, Ares)
Costa da Mariña Occidental (O Vicedo, Viveiro, Xove, Cervo)
Costa da Morte - Norte (Carballo, Malpica de Bergantiños, Ponteceso, Cabana de Bergantiños, Laxe e Camariñas)
Costa da Morte (Arteixo, A Laracha, Carballo, Malpica de Bergantiños, Ponteceso, Cabana de Bergantiños, Laxe, Vimianzo, Camariñas, Muxía, Cee, Fisterra)
Costa dá Veia (Cangas)
Costa de Dexo (Oleiros)
Costa de Ferroltera - Valdoviño (Ferrol, Narón, Valdoviño)
Cruzul - Agüeira (Becerreá e As Nogais)
Encoro de Abegondo - Cecebre (Abegondo, Betanzos, Cambre, Carral e Oza dos Ríos).
Enseada de San Simón (Redondela, Soutomaior, Pontevedra, Vilaboa e Moaña)
Estaca de Bares (Mañón e Ortigueira)
Esteiro do Miño (Tomiño, O Rosal, A Guarda)
Esteiro do Tambre (Brión, Negreira, Noia, Outes e Porto do Son)
Fragas do Eume (Cabanas, A Capela, Monfero, Pontedeume e As Pontes de García Rodríguez).
Gándaras de Budiño (O Porriño, Salceda de Caselas e Tui)
Illa de Ons (Bueu)
Illas Cíes (Vigo)
Illas Estelas (Nigrán)
Macizo Central (O Bolo, Chandrexa de Queixa, Laza, Manzaneda, A Pobra de Trives, Viana do Bolo, Vilariño de Conso, Quiroga, Larouco, Montederramo e Castrelo do Val).
Miño - Neira (Guntín, Lugo, O Corgo e O Páramo)
Monte Aloia (Tui)
Monte e lagoa de Louro (Carnota e Muros)
Monte Faro (Rodeiro, Chantada e Carballedo)
Monte Maior (Viveiro e Xove)
Negreira (Negreira de Muñiz)
Ortigueira - Mera (Cariño, Ortigueira, Cerdido, As Pontes de García Rodríguez, As Somozas)
Parga - Ladra - Támoga (Abadín, Begonte, Castro de Rei, Cospeito, Friol, Guitiriz, Lugo, Outeiro de Rei, Rábade, Vilalba e Xermade)
Pena Maseira (A Gudiña e A Mezquita)
Pena Trevinca (Carballeda de Valdeorras, A Veiga, Viana do Bolo, Manzaneda e O Bolo)

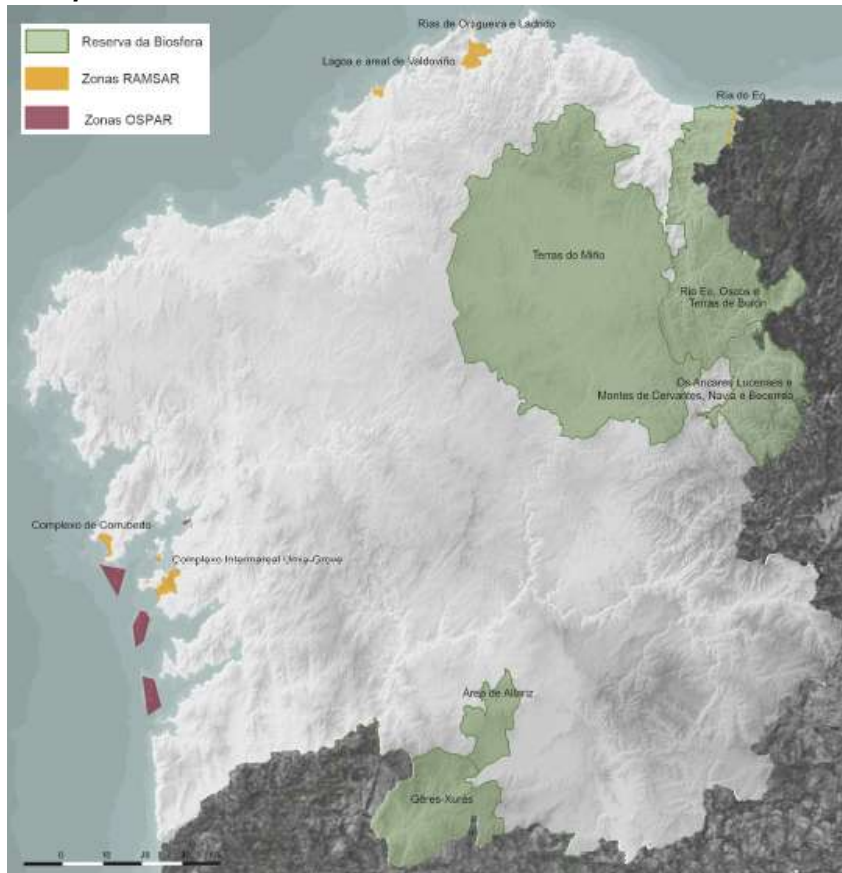

Pena Veidosa (Carballedo e San Cristovo de Cea).
Ría de Foz - Masma (Foz, Barreiros, Lourenzá, Mondoñedo)
Ría de Foz (Foz e Barreiros)
Ría de Ortigueira de Ladrado (Cariño e Ortigueira)
Ribadeo (Ribadeo, Trabada)
Río Anllóns (Cabana de Bergantiños , Ponteceso, Coristanco e Carballo)
Río Cabe (Bóveda, O Incio, Monforte de Lemos, A Pobra do Brollón, Pantón e Sober)
Río Eo (Ribadeo, Trabada, A Pontenova , Riotorto, Meira, Ribeira de Piquín, A Fonsagrada)
Río Landro (Viveiro, Ourol)
Río Lerez (Pontevedra, Campo Lameiro e Cotobade)
Río Ouro (Foz, O Valadouro e Alfoz)
Río Tambre (Tordoia, Ordes, Mesía, Trazo, Oroso, Frades, Santiago de Compostela e O Pino)
Río Tamega (Verín, Castrelo do Val, Laza, Oímbra e Monterrei)
Río Tea (Covelo, Fornelos de Montes, Mondariz, Mondariz-Balneario, Ponteareas e Salvaterra de Miño)
Serra da Enciña dá Lastra (Rubiá)
Serra do Candán (Forcarei, Lalín, Silleda, Beariz e O Irixo)
Serra do Cando (Cerdedo, Cotobade, Forcarei, A Lama e Beariz)
Serra do Careón (Toques, Melide, Santiso, Friol e Palas de Rei)
Serra do Xistral (As Pontes de García Rodríguez, Abadín, Alfoz, Cervo, Mondoñedo, Muras, O Valadouro, Ourol, Vilalba, Xermade, Xove e Viveiro)
Sistema fluvial Ulla - Deza (Catoira, A Estrada, Pontecesures, Silleda, Valga, Vila de Cruces, Boqueixón, Dodro, Padrón, Rianxo, Teo, Touro, Vedra, Brión, Rois e Ames)
Sobreirais do Arnego (Agolada, Lalín e Vila de Cruces)
Veiga de Ponteliñarea (Rairiz de Veiga e A Porqueira)
Xubia - Castro (A Capela, Moeche, Narón, Neda, San Sadurniño, As Somozas e As Pontes de García Rodríguez).
ESPAZOS NATURAIS DE INTERESE LOCAL
Voutureira (San Cibrao das Viñas).
Puzo do Lago (Maside)
Illas de San Pedro (A Coruña)
Kunqueira de Alba (Pontevedra)
ESPAZO PRIVADO DE INTERESE NATURAL
Sobreirais do Faro

Outras Áreas Protexidas. Adicionalmente existen unha serie de áreas protexidas de ámbito internacional, pertencentes a tres categorías: as Reservas da Biosfera, os humidaís a través das zonas RAMSAR e unha zona incluída no Convenio OSPAR pertencente ao parque nacional marítimo terrestre das illas atlánticas de Galicia, cuxa localización se mostra no Mapa 21.

Mapa 21. Áreas protexidas de ámbito internacional

Fonte: Xunta de Galicia CMATI- Directrices de Ordenación Territorial (DOT)

- 5 Áreas declaradas **Reservas da Biosfera** ocupando máis de 700.000 hectáreas, o que supón unha cuarta parte do territorio galego. Estas son: Río Eo, Oso e Terra de Burón; Os Ancares Lucenses e Montes de Navia, Cervantes e Becerreá; Terras do Miño; Áreas de Allariz; e a Transfronteiriza Gerês-Xurés.
- Entre os importantes **humidais galegos baixo as zonas RAMSAR** atópanse o Complexo Intermareal Umia-Grove, o Complexo de Corrubedo, a Ría de Ortigueira e Ladrado, a Lagoa e Areal de Valdoviño e a Ría de Ribadeo .
- Dentro do ámbito **internacional** existe unha reserva mariña declarada en base ao Convenio relativo á Protección do Medio Ambiente Mariño do Atlántico do Nororiental (OSPAR) integrada no marco espacial do Parque Nacional das Illas Atlánticas (Cortegada, Sálvora, Ons e Cíes).

6.1.2. Situación da biodiversidade en Galicia

Hábitats Naturais. Galicia configúrase como unha das **rexións de maior riqueza natural** de España. Unha gran parte dos hábitats naturais galegos presentan un gran interese polo seu alto valor natural, o seu carácter endémico, rareza ou estado de conservación.

Os Directiva Hábitats (92/43/CEE) define 179 diferentes tipos de hábitats **naturais**, dos que en Galicia cóntanse **56** dos que a maior parte correspóndense con hábitats costeiros e halófilos, sistemas dunares, pastos e bosques.

Flora e fauna. Estes hábitats acollen unha das máis ricas representacións de flora e fauna da península Ibérica. En particular, segundo a Estratexia galega para a conservación e uso sustentable da biodiversidade, Galicia suma ao redor de:

- 3.000 taxons vexetais (28% do total peninsular)
- 563 especies de vertebrados: 12 corresponden a peixes de augas continentais, 296 de peixes mariños, 14 de anfibios, 29 de réptiles, 152 de aves e 59 de mamíferos;
- Miles de invertebrados, entre os que se refiren: máis de 850 de moluscos, 72 de crustáceos, 577 especies de anélidos, entre 8.500 e 10.000 de insectos e 137 de equinodermos.

Zonas de Alto Valor Natural. O 29% do territorio Galego, segundo o Informe Final sobre Modernización de Áreas Agrarias e Forestais de Alto Valor Natural en España, está clasificado como Zona de Alto Valor Natural e queda distribuído da seguinte maneira:

- 2.036 km² de superficie agraria (6,88% do territorio galego),
- 6.266 km² de forestal (21,18%)
- 372 km² de agroforestal (1,26%)

Trátase dunha importante rede distribuída por todo o territorio que se fai especialmente densa en todo o arco noroccidental da rexión.

En calquera caso, esta biodiversidade pode verse afectada por factores de distinta índole, como a presión de usos antrópicos, cambios de uso ou degradación e fragmentación de hábitats, etc.

6.1.3. Breve caracterización da paisaxe natural e patrimonio cultural asociado

Paisaxe galega. Unha das principais características de Galicia é a súa riqueza paisaxística. A súa situación xeográfica no planeta, a proximidade do océano e a existencia das altas serras orientais, unha contrastada morfoloxía, os milleiros de ríos que sucun este territorio, a presenza de rocas graníticas e pizarrosas, así como un variado mosaico climático e unha elevada diversidade biolóxica, configuran unha riqueza paisaxística única e irrepetible. De feito, moitas das figuras de protección citadas no epígrafe anterior, non soamente teñen en conta os recursos biolóxicos, senón que teñen na paisaxe uno dos elementos de gran riqueza.

- Sobresaen as **paisaxes costeiras**, de elevado interese e atractivo, a pesar do cal, non soamente están ameazados, senón que experimentaron un intenso dano como consecuencia dos intensos procesos de urbanización. Este fenómeno foi especialmente intenso nas costas das Rías Baixas e na Mariña Lucense.

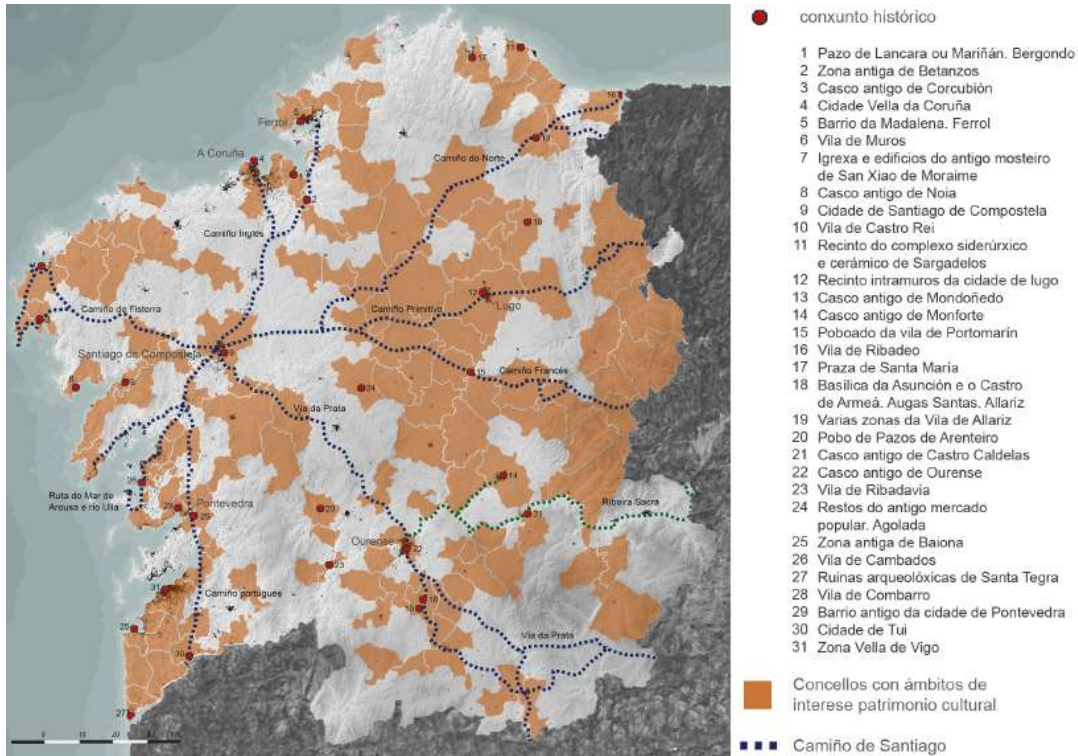
- A **paisaxe de interior** tamén ofrece un notable interese, especialmente asociado ás actividades do sector primario, tanto gandeiras e forestais, como agrícolas. Pastos viñedos, milleirais, hortas e bosques forma parte da paisaxe de interior galego. Con todo, a escasa produtividade agraria e o declive da poboación rural configuran un proceso de relevante repercusión na xestión do territorio, cunha continua transformación da paisaxe rural de Galicia. Debido á configuración territorial da rexión, estas paisaxes, claramente antropizados, integran a presenza de núcleos urbanos de diferente tamaño e mesmo de edificacións illadas.
- A estas paisaxes únese tamén a **paisaxe urbana e periurbano** de moitas cidades galegas, o que constitúe un dos seus activos urbanos máis valiosos. Con todo, o dinamismo urbano das últimas décadas produciu en Galicia unha ruptura da morfoloxía e imaxe tradicional de moitas das cidades.

Un dos maiores atractivos, ao longo de todo o territorio galego, e que se manifesta mesmo en poboacións de moi escasa entidade, é o patrimonio cultural existente, destacable en abundancia, variedade e ampla dispersión xeográfica, así como pola **vinculación á paisaxe que o rodea**.

Así pois, na paisaxe galega, atópanse unha multitude de elementos tradicionais arquitectónicos de gran valor patrimonial, como son camiños rurais, elementos arquitectónicos, patróns de antigos asentamentos, etc.

O elemento máis destacable do patrimonio cultural galego e moi unido á paisaxe constitúeo o **Camiño de Santiago**, así destacado polo Plan Integral de Turismo de Galicia como a súa grande fortaleza, e outras rutas culturais, como a *Ribeira Sacra*, proporcionan un **tecido territorial de enorme valor**, que se estende en territorios veciños. Esta rede de rutas integra centros históricos, pobos e cidades, polo que o espectacular patrimonio disperso en Galicia é unha das fortalezas do territorio que debe promover unha ampla oferta integrada.

Mapa 22. Patrimonio cultural galego

Fonte: Xunta de Galicia CMATI - Directrices de Ordenación Territorial (DOT)

Os vestixios arrincan na Idade do Ferro, da cal se manteñen dolmens, gravados rupestres, castros e poboados fortificados. Tamén abundan os restos romanos, entre os que destaca a Muralla de Lugo, declarada Patrimonio da Humanidade pola UNESCO, e a Torre de Hércules da Coruña.

Outros elementos que mereceron recoñecemento pola UNESCO son a cidade de Santiago de Compostela e o propio Camiño de Santiago, importante ruta de peregrinación cristiá, que durante a Idade Media foi unha das principais vías de comunicación cultural en Europa. Aínda que o camiño fundamental é o *Francés*, non se deben esquecer outros itinerarios, como o tramo galego do Camiño de Santiago na Vía da Prata, os Camiños Portugueses ou o Camiño da Costa.

Os espazos de referencia no ámbito do patrimonio histórico-cultural son abundantes, aínda que destacan o Museo do Pobo Galego, o Museo de Belas Artes da Coruña, o Museo Arqueolóxico de Ourense, o Museo Provincial de Lugo, o Museo de Pontevedra, o Arquivo do Reino de Galicia, o Museo das Peregrinacións e o Museo-Castro de Viladonga.

En definitiva, trátase dun patrimonio abundante, rico e diverso, que non só debe ser respectado nas actuacións que se realicen, senón que mesmo é merecedor de ser posto en valor con actuacións específicas, pero tamén integrándoo indirectamente en calquera das actuacións que se realicen.

6.2. Chan

Características litolóxicas do chan. Galicia atópase na súa totalidade baixo a **área silíceo con relevo granítico de erosión diferencial**. A presenza da banda granítica abarca a zona occidental das provincias da Coruña e Pontevedra, ampliándose cara ao Leste por unha boa parte da provincia de Ourense. Existe tamén presenza de área calcaria, na que destaca o relevo cárstico (Ou Courel, Lastra).

Outro elemento característico son **as lousas**, situadas na zona oriental de Lugo e na zona norte da Coruña. É posible identificar tamén varios núcleos de materiais sedimentarios como son a Terra Chá, principalmente na zona de Cospeito, a depresión de Chantada e a plana da Limia.

Así pois, a rexión conta con importantes **recursos minerais** que contribúen á presenza dunha notable industria de extracción e transformación de pedras ornamentais, sobre todo onde a oroxenia hercínica fai aflorar enormes zonas de rocas cristalinas.

Calidade do chan. Os chans galegos, son xeralmente acedos e ricos en materia orgánica. Así pois, o contido en carbono orgánico que presentan os chans galegos, sitúase entre o 1-10%.

Esta alta cantidade en materia orgánica que se considera unha característica positiva dos chans galegos, pode converterse nunha ameaza, pola **eutrofización**. A súa orixe atópase en fontes difusas de contaminación, como son a elevada cabana gandeira e a utilización de fertilizantes no chan, aínda que non se cheguen a rexistrar casos de saturación de chans por fosfatos.

Erosión e desertización. A **erosión do chan**, é un dos **riscos naturais máis presentes en Galicia**, onde a súa orografía e climatoloxía favorecen moi especialmente os procesos de erosión hídrica. Esas ameazas intensifícanse coa presenza de actividades humanas e doutros riscos ambientais que teñen tamén frecuentemente a súa orixe no home; é o caso do cultivo de terras marxinais, ou tamén o abandono das mesmas, o sobrepastoreo e os incendios forestais, entre outros.

Na actualidade está a realizarse a actualización dos mapas de estados erosivos, correspondentes ao *Inventario Nacional de Erosión de Chans*. Con todo, aínda non hai datos dispoñibles sobre esta cuestión. Os valores dispoñibles de 2002 mostran que **o 97,4% da superficie total de Galicia é erosionable con perdas de chan de 14,1 toneladas/hectárea/ano**. Do total erosionable, o 72% correspondería a niveis de erosión *nula, moi leve, leve e moderada-leve*, e o **28% a niveis de erosión moderada-grave, grave e moi grave**.

Realizando a análise por provincias, A Coruña (35%) e Lugo (33%) teñen unha maior porcentaxe de territorio con risco de erosión de moderada-grave a moi grave. Esas porcentaxes redúcense considerablemente para Pontevedra (21%) e Ourense (18%).

En canto á **desertización**, non se presenta como un problema importante en Galicia, fóra dos chans do litoral costeiro en contacto co mar, situación bastante diferente á doutras partes de España.

6.3. Recursos hídricos

Na Comunidade Autónoma de Galicia, **a auga non é un recurso limitante**, debido ao intenso réxime pluviométrico. Con todo, iso non impide que en determinadas zonas da rexión existan limitacións, fundamentalmente na provincia de Ourense.

En calquera caso, Galicia conta cunha extensa rede hidrográfica, apreciándose certas diferenzas entre a vertente atlántica, con ríos máis longos, destacando o Miño-Sil e, a vertente cantábrica, con ríos curtos e torrenciais.

En canto á xestión dos recursos hídricos, Galicia conta con 47 **concas hidrográficas** que son xestionadas por catro organismos diferentes: a Confederación Hidrográfica Miño-Sil, a Confederación Hidrográfica do Cantábrico, a Confederación Hidrográfica do Douro e a entidade pública empresarial Augas de Galicia, sendo a primeira e a última destas as que controlan case a totalidade das concas, coa única excepción das concas dos ríos Eo e Támega, xestionados polas outras dúas confederacións mencionadas.

6.3.1. Consumo de auga e eficiencia

Disponibilidade e consumo de auga. A **dispoñibilidade de auga** ao longo dos últimos anos seguiu unha evolución negativa, de tal forma que en 2011 o volume de auga dispoñible era de 285 hm³, un 20% inferior aos valores rexistrados no ano 2004.

En canto ao **consumo de auga**, segue unha tendencia similar, rexistrándose descensos durante os últimos anos, ata alcanzar os 183 hm³ que se rexistran no ano 2011, un 23% inferior aos valores rexistrados no ano 2004.

Así, conséntase unha redución tanto da provisión como no consumo de auga nos últimos anos.

Táboa 48: Evolución da dispoñibilidade e consumo de auga en Galicia (hm³)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Agua Consumida	239	235	230	214	207	197	189	183
Agua Dispoñible	357	328	296	320	302	293	280	285

Fonte: Indicadores ambientais da Xunta de Galicia

En canto ao **consumo de auga por sectores**, cabe destacar que os maiores consumos rexístranse nos fogares, acaparando o 72,9% do consumo total, seguido polos sectores produtivos, que demandan o 17,8%.

En canto a perdas **nas redes** de distribución de abastecemento da poboación, como indicador de eficiencia na xestión da auga, cabe destacar que as perdas rexistradas en Galicia ascenden a 22,28%, sendo moi similares ás que se producen no conxunto nacional, considerándose en calquera caso excesivas e sendo preciso incidir na diminución destas.

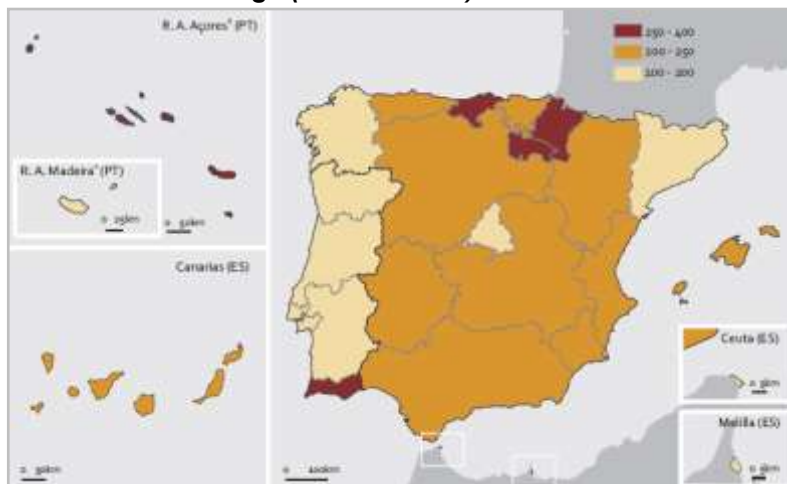
Táboa 49. Distribución de auga por grandes grupos de usuarios (miles de m³)

	2008	2009	2010	2011
Volumen total de agua	206.568	197.023	188.948	182.743
Sectores económicos	30.918	34.690	32.679	32.572
Hogares	145.691	139.027	132.094	133.212
Consumos municipales	29.959	23.306	24.175	16.959
Otros consumos	-	-	-	-
Volumen agua perdida en las redes de distribución	53.280	40.086	49.554	40.723
% pérdidas en redes de distribución	25,8	20,4	26,2	22,3

Fonte: Instituto Galego de Estatística (IGE)

Consumo de auga nos fogares. No que respecta á demanda doméstica, o **consumo medio de auga** en Galicia en 2011 foi de 133 litros/habitante/día, **inferior** aos 142 litros/habitante/día do **conxunto nacional** e en calquera caso en descenso durante os últimos anos.

Mapa 23. Consumo medio de auga (litros/hab/día)

Fonte: INE (A Península Ibérica en Cifras, 2012)

O **custo unitario de auga urbana**, medido como o cociente entre os importes abonados pola subministración, máis a cota de rede de sumidoiros, depuración, canons saneamento ou vertedura e o volume de auga rexistrada e distribuída aos usuarios, cabe destacar que Galicia, ten un dos custos máis baixos do conxunto nacional, situándose en 1,07 euros por m³ (fronte a 1,54 euros por m³ do conxunto nacional). En calquera caso, é certo que nos últimos anos este prezo foise incrementando.

6.3.2. Calidade de augas: saneamento e depuración

Calidade de auga. A calidade da auga, é un elemento imprescindible na caracterización dos recursos hídricos e **directamente vinculado coa eficiencia do**

uso deste recurso, xa que as masas de auga contaminadas non poderán ser utilizadas, diminuíndo a cantidade de auga dispoñible.

Neste sentido, no que respecta á calidade de auga en Galicia, cabe destacar que esta vese afectada polos efluentes urbanos, os industriais e os contaminantes agrarios. As características de cada grupo de vertedura son distintas, caracterizándose as verteduras industriais por presentar principalmente contaminantes inorgánicos, os agrarios por contaminantes orgánicos e os urbanos por estar nun punto intermedio entre os dous.

En xeral, **a calidade de augas, tanto superficiais, como subterráneas, é boa**. Os datos dos plans hidrolóxicos de conca recentemente aprobados para as catro demarcacións hidrográficas nas que se divide o territorio galego revelan, por exemplo, que **das 750 masas de auga superficiais en Galicia un 66,9% alcanzan o bo estado ecolóxico**.

Saneamento e depuración. A política de saneamento e depuración aplícase coa intención de mellorar a calidade destas augas. A Directiva 91/271/CEE establecía o obxectivo de que todos os núcleos con máis de 2.000 habitantes equivalentes dispoñerían de sistemas de depuración a 31 de decembro de 2005.

Para dar cumprimento a estes compromisos, elaborouse o primeiro Plan Nacional de Saneamento e Depuración no que se establece a obriga de que as Comunidades Autónomas elaboren os seus propios Plans. Así pois, en resposta a este requisito, Galicia puxo en marcha o Plan de Saneamento de Galicia 2015, para dar cumprimento ao compromiso de calidade de augas e a implantación dun canon de saneamento, a fin de recuperar os custos dos investimentos necesarios para o cumprimento dos obxectivos de calidade.

Así pois, segundo datos achegados polo Sistema de Información Ambiental a decembro de 2012 (Dirección General del AGUA) Galicia conta con estacións depuradoras no 83,33% das aglomeracións urbanas maiores de 2.000 habitantes (habitantes equivalentes) e no 97,44% das maiores de 15.000 habitantes, polo que aínda non se alcanzou o obxectivo de conformidade, aínda que esta preto de alcanzarse. En calquera caso, estes datos son superiores aos rexistrados no conxunto nacional.

Táboa 50. Aglomeracións Urbanas con EEDD

	> 2.000 h-e	> 15.000 h-e
Galicia	83,33%	97,44%
España	69,12%	93,12%

Fonte: Instituto Galego de Estatística (IGE)

Con todo, en canto ao volume total de auga residual tratada, segundo as últimas cifras que achegan datos (correspondentes a 2007) obsérvase que a porcentaxe de auga tratada con respecto ao total de auga residual recollida é lixeiramente inferior ao do conxunto nacional (85,26% en Galicia, fronte ao 87,8% do conxunto nacional).

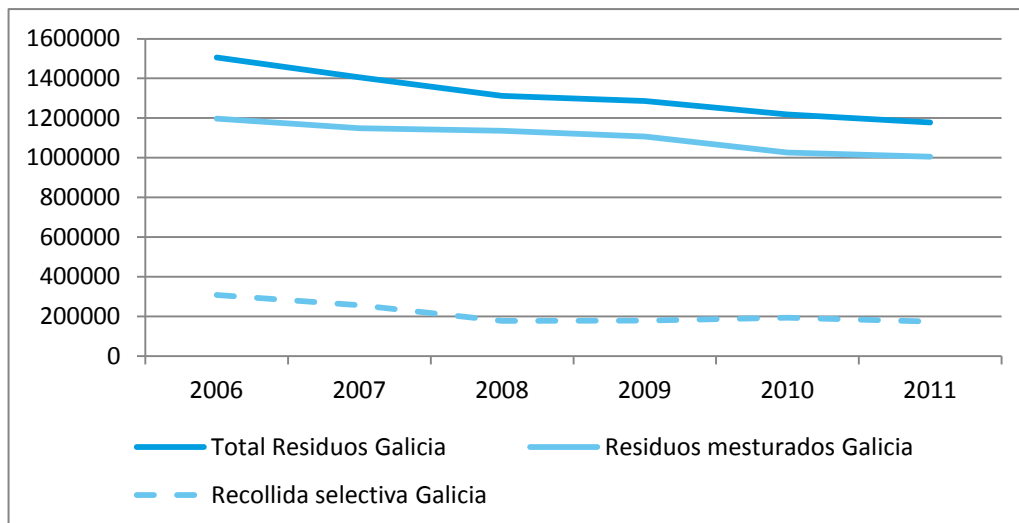
De todo iso, dedúcese a importancia de seguir mellorando e completando o xa alcanzado no plan nacional e rexional de saneamento, tratamento de augas residuais e lodos de depuradoras, optimizando o funcionamento das estacións depuradoras existentes e promovendo unha xestión eficiente dos servizos urbanos de auga.

6.3.3. Residuos

Xeración de residuos. Aínda que a racionalización dos fabricantes e a menor actividade económica favoreceron nos **últimos anos a redución de residuos**, resulta necesario potenciar esforzos adicionais nesta dirección. Ademais, é necesario traballar na vía da separación que favoreza, á súa vez, a reutilización, a reciclaxe e, en última instancia, a valorización enerxética dos mesmos.

O Gráfico 65 mostra esa clara tendencia na redución de residuos que, nos últimos anos, prodúcese precisamente á conta de reducir os mesturados. A recollida selectiva tamén se reduce aínda que a moito menor ritmo. Iso pode ser indicativo de que existe unha mellor separación en orixe.

Gráfico 65. Evolución dos residuos urbanos recolleitos (toneladas) en Galicia

Fonte: Instituto Galego de Estatística (IGE)

En canto ao tipo de residuos **urbanos recolleitos en Galicia**, destaca a maior proporción de residuos domésticos e similares (domésticos e vías públicas) e residuos de animais e vexetais.

Táboa 51. Cantidade de residuos urbanos recolleitos en Galicia, clasificados por tipo de residuo (toneladas, 2011)

Tipo de residuo	Toneladas	kg por hab.
Domésticos y similares (domésticos y vías públicas)	983.351	357,1
Domésticos voluminosos mezclados (enseres domésticos)	21.650	7,9
Metálicos	537	0,2
Vidrio	36.359	13,2
Papel y cartón	38.163	13,9
Plásticos	2.152	0,8
Maderas	4.956	1,8
Textiles	300	0,1
Equipos eléctricos desechados y Componentes de equipos electrónico	6.351	2,3
Pilas y acumuladores	73	0
Animales y vegetales	52.015	18,9
Envases mixtos y embalajes mezclados	22.186	8,1
Lodos comunes (secos)	41	0
Residuos minerales (incluye residuos de construcción y demolición)	10.122	3,7
Otros	271	0,1
TOTAL RESIDUOS	1.178.527	427,9

Fonte: INE

Xestión de residuos e valorización. A xestión e valorización de residuos é un elemento para considerar no marco da sustentabilidade e eficiencia do uso de recursos.

Así pois, Galicia, foi considerada unha das Comunidades Autónomas líderes en xestión de residuos, hai anos, pola súa nova formulación dun modelo de xestión baseado na desaparición de vertedoiros e en tres instalacións (SOGAMA, Nostián e Lousame).

Con todo, na actualidade pasa a estar nunha clasificación media, como consecuencia de que a instalación de SOGAMA está saturada, a planta de Nostián rexistra altos niveis de xeración de rexeitamentos e Lousame é a de reducidas dimensións.

Así pois existe unha **saturación das plantas de tratamento**, o que supón o principal problema, impedindo que unha porcentaxe moi elevada dos residuos sexa tratado da forma máis adecuada, é dicir, primando a reciclaxe e a valorización.

Isto fai que, aínda que se reduciu a xeración de residuos nos últimos anos, con todo a cantidade de refugallos segue estando moi por encima da capacidade de tratamento dos sistemas de xestión galegos, que apenas procesan o 70% do total xerado, quedando un 30% de lixos non tratados.

En resposta a esta necesidade, implementouse o **Plan de Xestión de Residuos Urbanos de Galicia (PXRUG) 2010-2020** como instrumento de xestión en materia de residuos domésticos en Galicia.

7. O DESENVOLVEMENTO DAS INFRAESTRUTURAS DE COMUNICACIÓN EN GALICIA

A actividade do transporte, así como as infraestruturas asociadas á mesma, constitúen un factor decisivo desde o punto de vista económico e social. No caso de Galicia o sector do transporte é moi dependente do petróleo e as importacións.

En 2010 a nivel nacional, o **consumo enerxético do sector transporte** foi de 37.114,6 Ktep, o que representa un descenso do 1,7% respecto ao ano anterior.

O consumo enerxético do sector transporte en Galicia é superior ao do sector servizos e ao uso doméstico. O maior consumo de combustibles no sector transporte corresponde ao transporte terrestre, cun 88,3% do total, seguido do transporte marítimo cun 9,5 % e, en menor medida, o transporte aéreo cun 2,2%¹⁵.

En canto ao **consumo eléctrico en Galicia**, de acordo co Balance Enerxético 2011, **a actividade transporte**, situada dentro do sector terciario, segundo a distribución do MINETUR consumiu 15 ktep que corresponde ao 0,9%. O sector primario, composto polas actividades de agricultura, pesca e minas consumiría o 1,2%, o sector secundario composto por industria e bombeo o 52,7% e, o sector terciario o 46,1% (servizos 25%, construción 1,1%, transporte 0,9% e doméstico 19,1%).

O grao de desenvolvemento da **rede de infraestruturas asociadas ao transporte**, condiciona a accesibilidade do territorio, a competitividade, loxística e mobilidade. Territorialmente Galicia presenta unha orografía accidentada, unha intensiva división minifundista do terreo, así como unha poboación dispersa. Por elo presenta un desequilibrio na distribución das redes de transporte debido aos custos de construción e ao non aproveitamento de economías de escala de rexións máis centralizadas.

Segundo datos do Instituto Galego de Estatística, no ano 2012 Galicia conta cunha **rede de estradas** que se estende sobre 17.643 quilómetros e cuxa xestión se distribúe entre o Estado (2.297km, 13,02%), a Xunta de Galicia (5.474km, 31,03%) e as deputacións provinciais (9.871km, 55,95%). Nesta rede, o 6,17% corresponde a vías de altas prestacións o que supón un total de 1.088 quilómetros entre autovías, autoestradas e vías de altas prestacións.

Actualmente o 30% das estradas de titularidade autonómica atravesan núcleos urbanos coa problemática de retención de tráfico e seguridade viaria. Ademais contéplase que o 30% da rede ten unha anchura inferior a 6 metros e o 50% presenta unha beiravía inferior a 0,5 metros.

Para abordar todos estes elementos, a Xunta de Galicia conta co Plan de Mobilidade e Ordenación Viaria Estratéxica (MOVE) para o período 2010-2015 e nel recóllese a estratexia para o sistema galego de transportes respecto das vertentes viaria e tamén ferroviaria que serán tratadas máis adiante.

¹⁵ Non hai máis datos dispoñibles de consumo enerxético total.

A Táboa 52 mostra a situación da Rede de Estradas en Galicia respecto dos quilómetros de estrada por habitante así como os quilómetros de estrada por 1000 km² de superficie, datos que mostran a desigualdade en canto ao seu desenvolvemento provincial, aínda que algo máis equiparado se se teñen en conta a densidade de poboación de cada provincia e a súa importancia en canto á súa actividade empresarial.

De acordo cos datos da Dirección General de Carreteras no informe do 2011 do MFOM, a taxa de crecemento das estradas no período 2000-2010 foi superior en Galicia (0,21) que a media española (0,14).

En canto á rede de estradas e as conexións entre os distintos núcleos urbanos (ver Mapa 24), é posible observar que existen unha serie de nodos ao redor das principais áreas urbanas (amarelo) e os distintos nodos comarcais existentes, actuando os mesmos como centros de equilibrio do territorio ao ser, así mesmo cabeceiras de comarca do sistema urbano intermedio.

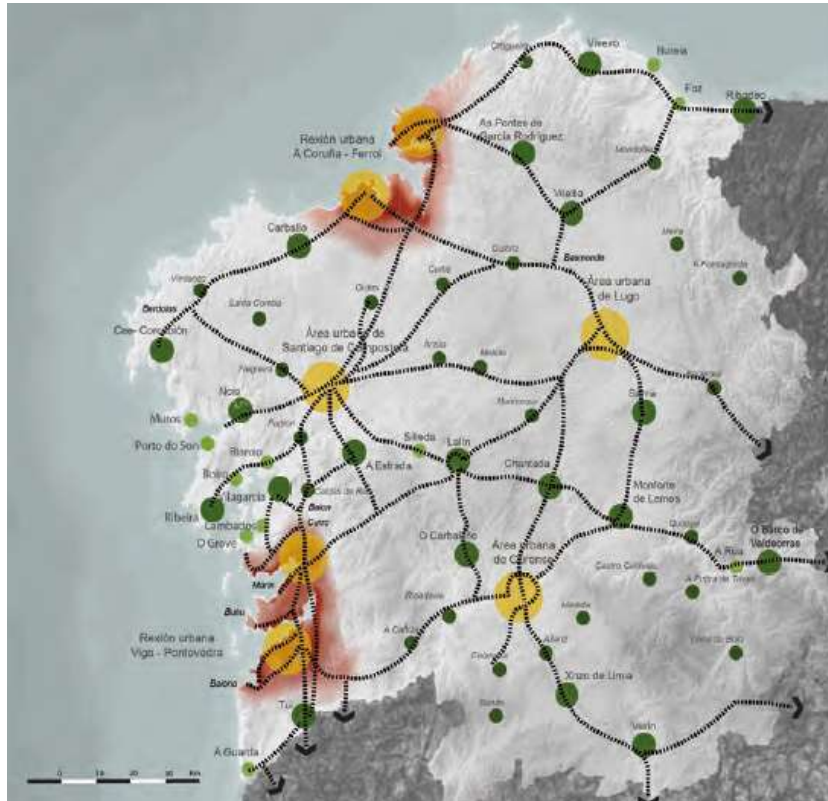
Táboa 52. Rede de Estradas de Galicia en 2012

	Kilómetros de carretera por 100.000 habitantes	Kilómetros de carretera por 1000 km ² de superficie
A Coruña	384	552
Lugo	1824	646
Ourense	1024	465
Pontevedra	366	780
Total Galicia	634	597

Fonte: Datos IGE 2012 e Rede Autonómica de Estradas de Galicia (RAEGA)

Mapa 24. Conexión de estradas entre os distintos núcleos urbanos

Fonte: Directrices de ordenación del territorio de Galicia

Actualmente as comunicacións do **transporte ferroviario** de Galicia co resto de España realízanse por tres puntos: Lubián (liña Zamora-Ourense) e Cuevas (liña de Monforte de Lemos-León) con rede de vía ancha de ADIF, e en Ribadeo a conexión do cantábrico de rede estreita FEVE. Hai tamén unha conexión á rede internacional portuguesa a través da ponte internacional Río Miño en Tui.

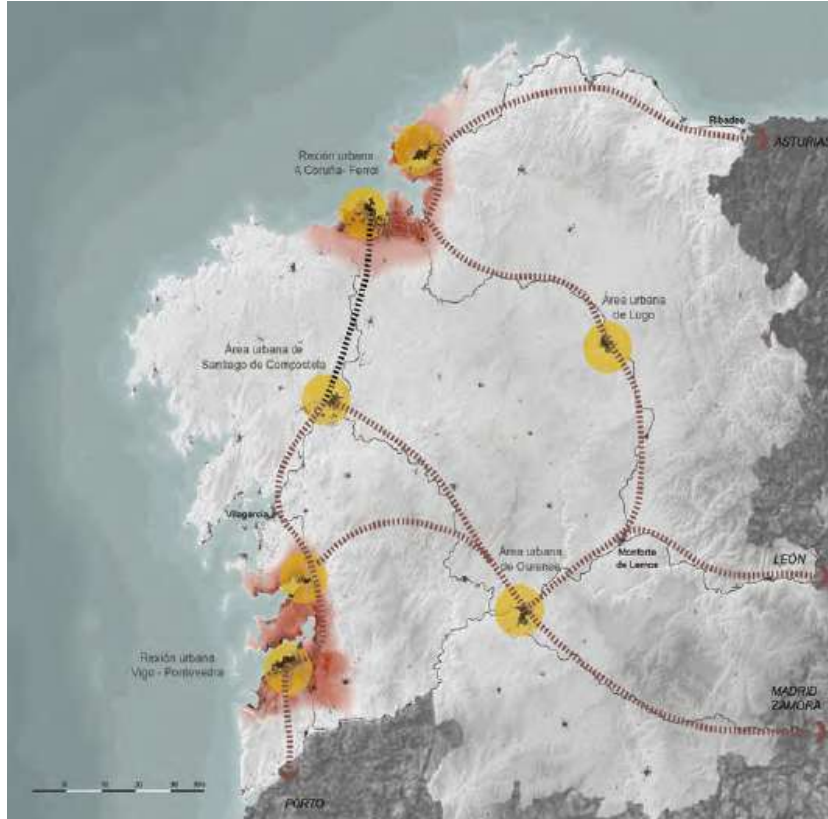
A situación actual do sistema ferroviario de Galicia caracterízase de igual maneira por un excesivo número de pasos a nivel, así como por presentar un trazado ferroviario composto no seu maior parte de vía única (997km), sendo minoritarios os tramos de dobre vía (180km) para un total de 1.177km, dos cales 422km de lonxitude corresponden a rede ferroviaria electrificada e 755km sen electrificar.

Iso si, o panorama da situación ferroviaria experimenta un cambio radical coa posta en funcionamento da conexión por AVE que permitirá a conexión principal con Madrid. O Mapa 25 mostra a conexión ferroviaria en Galicia entre os distintos núcleos urbanos e o exterior (León, Zamora e Madrid a nivel nacional e Porto en conexión con Portugal). En amarelo están representados os núcleos urbanos, en liña descontinua negra os tramos construídos, en liña descontinua vermella os tramos en execución do proxecto e en liña continua negra as vías ferroviarias.

A liña do corredor Atlántico desde Vigo a Ferrol, que conectará o sur á rede portuguesa con Porto e Lisboa, preséntase como unha das mellores oportunidades

existentes na escena internacional, aínda que aínda pendente do seu desenvolvemento.

Mapa 25. Conexión ferroviaria entre os distintos núcleos urbanos e exterior

Fonte: Directrices de ordenación del territorio de Galicia

Un dos principais activos en Galicia en materia de infraestruturas é o **sistema portuario e o transporte marítimo**, que á súa vez, é un elemento crave na organización de territorio. Galicia, pola súa localización xeográfica, forma parte das redes transeuropeas, fundamentalmente na “autoestrada do mar” de Europa occidental. Cabe destacar que o 60,67% da poboación total das provincias da Coruña, Lugo e Pontevedra reside en concellos que contan con instalacións portuarias, e unha gran parte deses poboación desenvolve actividades directa ou indirectamente relacionadas co sector marítimo.

Galicia conta con tres aeroportos, dous deles fundamentalmente nacionais: A Coruña e Vigo e un internacional: Santiago de Compostela. A **estratexia aeroportuaria** trata de potenciar un sistema aeroportuario integrado en Galicia. O aeroporto de Lavacolla en Santiago é unha peza fundamental na proxección internacional. Os aeroportos de Peinador en Vigo e Alvedro na Coruña desenvolven a función de conexión entre rexións urbanas nacionais onde prevalecen as viaxes de negocio aínda que cada vez atraen máis viaxes de turismo e mercadorías.

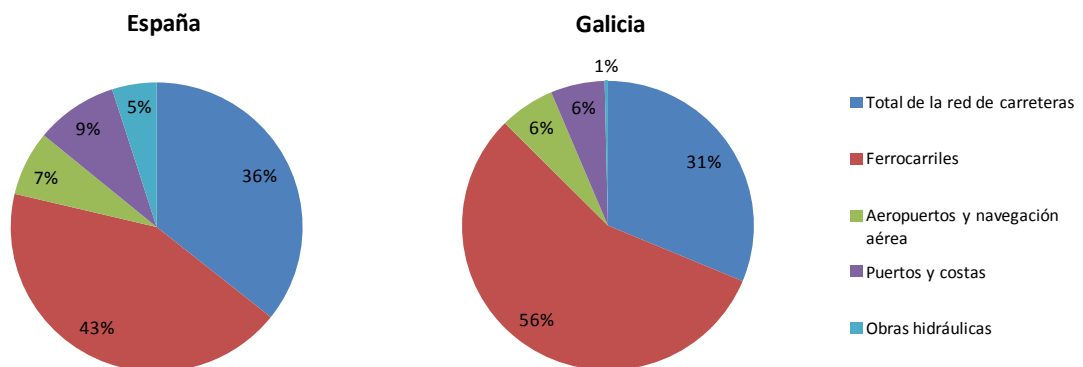
O Mapa 26 mostra a situación dos aeroportos e as zonas portuarias e en vermello os espazos industriais ou empresariais, situados todos eles nas zonas con maior poboación e actividade económica da costa atlántica galega.

Mapa 26. Localización aeroportos e zonas portuarias en relación con espazos industriais ou empresariais

Fonte: Directrices de ordenación del territorio de Galicia

Gráfico 66. Inversións en infraestruturas. Ano 2012. España-Galicia

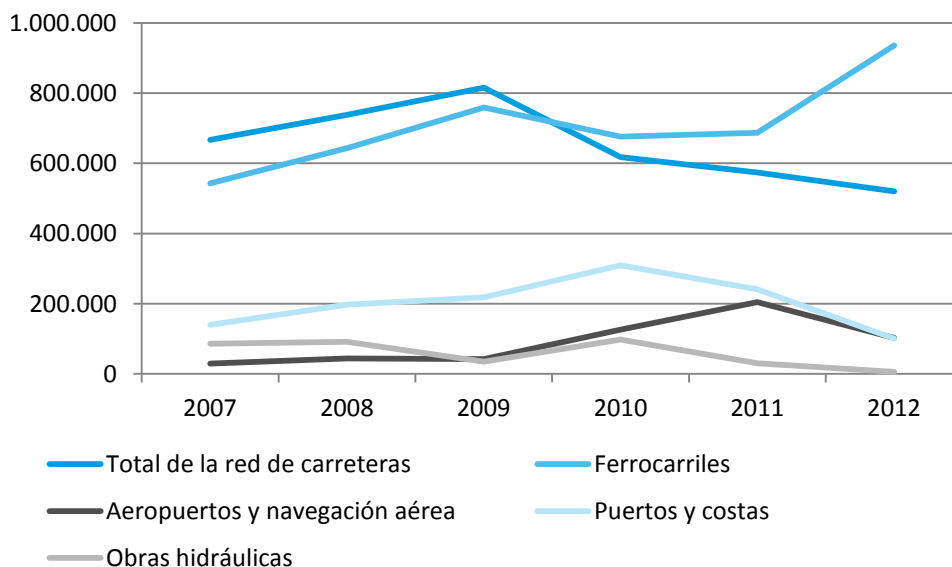
Fonte: Ministerio de Fomento. Anuario estadístico

Galicia atópase nun período crave de transformación debido aos **investimentos en infraestruturas** e, con iso, as novas autovías que se están desenvolvendo que facilitarán as conexións exteriores e vertebración interior, as liñas ferroviarias de AVE, ampliacións portuarias e a execución de plans directores dos aeroportos. Na comparación con España respecto das porcentaxes investidas para cada un dos tipos de infraestruturas (ver Gráfico 66), no ano 2012 Galicia investiu máis recursos económicos no transporte ferroviario (56% Galicia fronte a un 43% nacional) e menos en obras hidráulicas (1% Galicia fronte a un 5% nacional). Existen pequenas diferenzas nos recursos investidos en estradas (36% nacional fronte a 31% en Galicia) e en aeroportos e navegación aérea (7% nacional fronte a 6% en Galicia).

O Gráfico 67 mostra unha evolución positiva nos investimentos ferroviarios en Galicia cun importante aumento o ano 2012 con valores próximos aos 935,4 millóns de euros. Para o resto de infraestruturas: estradas, aeroportos e navegación aérea, portos e costas e, obras hidráulicas a evolución dos investimentos en Galicia foi de decrecemento.

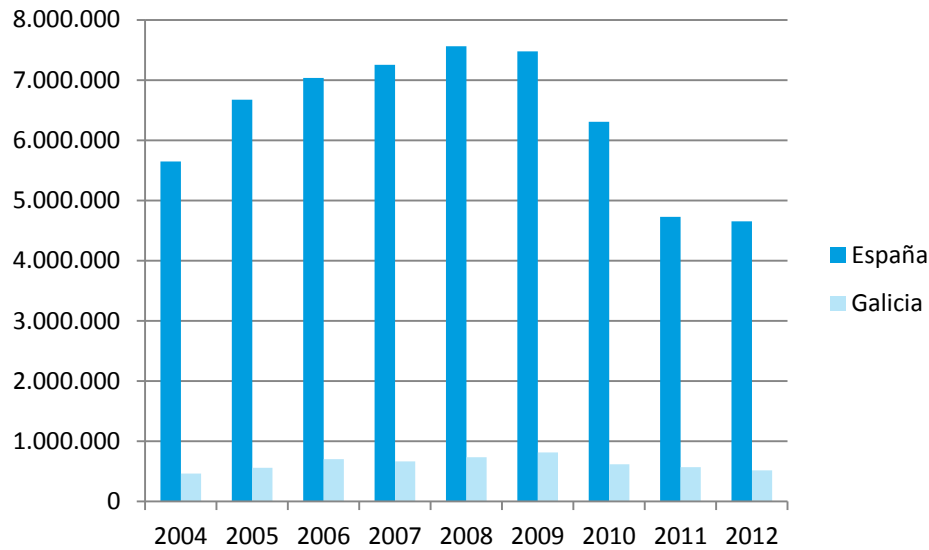
En canto ao investimento total en construción e remodelación en estradas, no período de 2004 a 2012, o total investido nese período por Galicia corresponde ao 9% do total nacional e diminuíu nos últimos anos 2010-2012 tanto a nivel rexional galego como nacional (ver Gráfico 68). Como se indicou anteriormente, de acordo cos datos da Dirección General de Carreteras no informe do 2011 do MFOM, a taxa de crecemento das estradas no período 2000-2010 foi superior en Galicia (0,21) que a media española (0,14). Para o ano 2012, o investimento galego en estradas constituía o 11,17% do investimento nacional. Do total galego investido en estradas nese mesmo ano o 30% correspondeu A Coruña, 35% Lugo, 6% Ourense e 29% Pontevedra.

Gráfico 67. Evolución investimentos Galicia en infraestruturas (miles de euros)

Fonte: Ministerio de Fomento. Anuario estadístico

Gráfico 68. Evolución investimentos en construción e remodelación de estradas 2004-2012 (miles de euros)

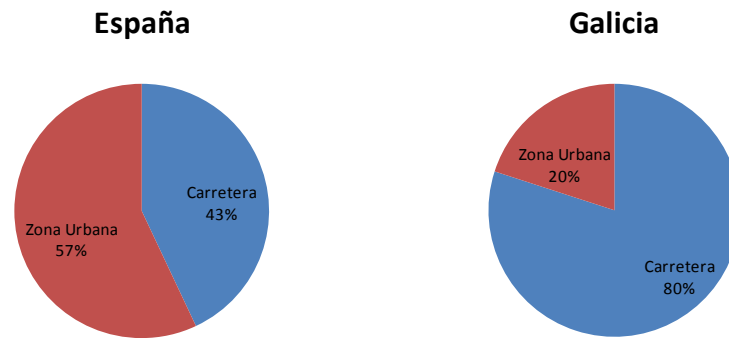

Fonte: Ministerio de Fomento. Anuario estadístico

En Galicia o número de accidentes de tráfico con vítimas que teñen lugar na estrada é significativamente superior á media nacional para o ano 2012, cun 80% en Galicia fronte ao 43% nacional (ver Gráfico 69). Por elo, o investimento en infraestruturas de transporte por estrada e na súa remodelación preséntase como unha intervención necesaria, aínda que hai que ter en conta que en Galicia a zona urbana é significativamente inferior á da media para o conxunto de España.

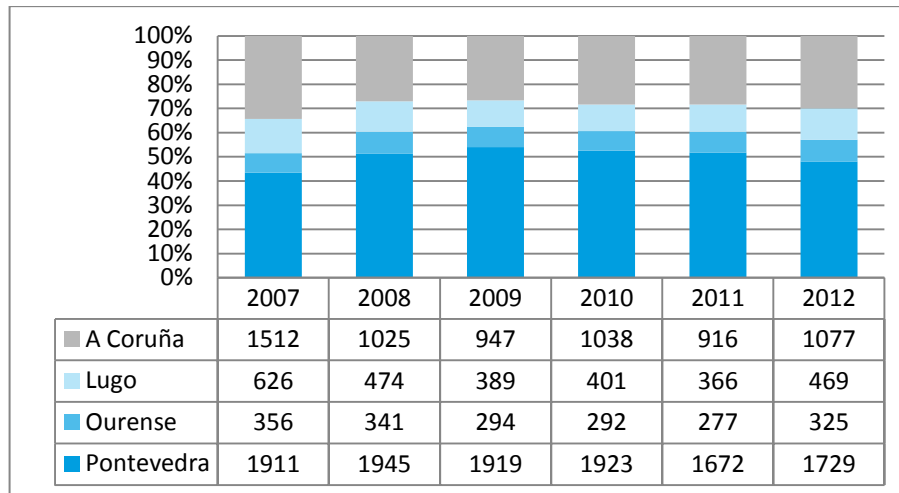
En canto á evolución do devandito indicador nos últimos anos, as porcentaxes por provincias mantéñense constantes. Os valores superiores preséntaos Pontevedra seguido da Coruña, Lugo e por último Ourense. Na estrada e zona urbana en 2012, o número de accidentes en Galicia foi de 3.600, deles, 1.729 (o 48%) corresponderon a Pontevedra, 1.077 (o 30%) A Coruña, 469 (o 13%) a Lugo e 325 (o 9%) a Ourense presentando un desequilibrio provincial, desequilibrio que, por outra banda, é lóxico e está relacionado con que na Coruña e Pontevedra concéntrase a maior parte da poboación de Galicia, en concreto ao redor dun 75%, así como o número de desprazamentos, xerando así maior número de accidentes.

Gráfico 69. Accidentes de tráfico con vítimas na estrada ou zona urbana 2012

Fonte: Ministerio del Interior. Dirección General de Tráfico. Anuario estadístico de accidentes

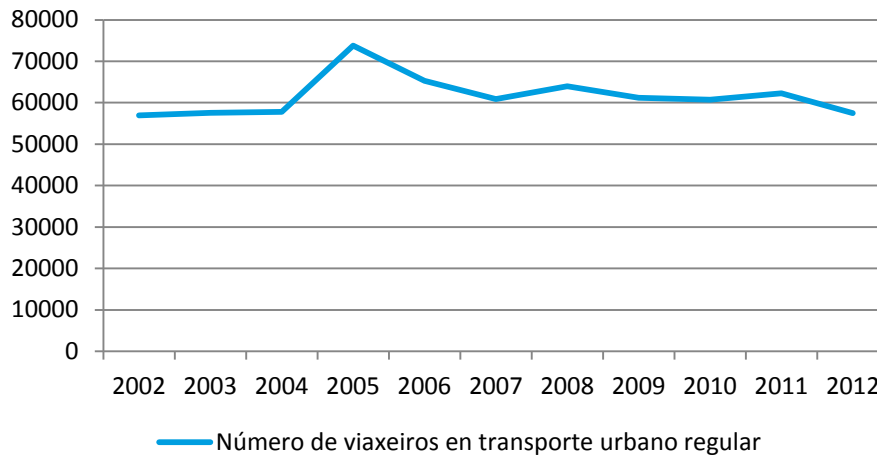
Gráfico 70. Accidentes de tráfico con vítimas Galicia 2012

Fonte: Ministerio del Interior. Dirección General de Tráfico. Anuario estadístico de accidentes

Gráfico 71. Evolución número de viaxeiros en transporte urbano regular Galicia 2002-2012

Fonte: Enquisa Permanente de Transportes de Mercadorías por Estrada (EPTMC) MFOM 2012

Táboa 53. Parque de vehículos principais tipos

	TIPOS DE VEHÍCULOS				VEHÍCULOS POR 1.000 HABITANTES
	CAMIONES Y FURGONETAS	AUTOBUSES	TURISMOS	MOTOCICLETAS	NÚMERO
Galicia	247.776	4.680	1.465.208	133.099	708
A Coruña	84.944	1.746	588.196	45.074	662
Lugo	41.354	693	191.761	14.970	779
Ourense	39.359	946	179.859	14.223	758
Pontevedra	82.119	1.295	505.392	58.832	710

Fonte: Ministerio del Interior. Dirección General de Tráfico

En canto ao número de vehículos en circulación, Galicia representa o 6,16% dos vehículos totais en España. O número de vehículos por cada 1000 habitantes é de 708 para o conxunto galego e de 675 para o nacional, non existindo grandes diferenzas entre as provincias, correspondendo o menor valor A Coruña cunha densidade de vehículos de 662 e o maior a Lugo con 779.

Unha das accións no ámbito da Comunidade Autónoma de Galicia é a medida do **cambio modal** cara a modos de transporte máis eficientes. A estatística de Transporte de Viaxeiros TV do INE facilita información da **movilidade das persoas** sobre o número de viaxeiros transportados en transporte urbano (autobús e metropolitano), interurbano (autobús, ferrocarril, avión e barco) e especial e discrecional por autobús a nivel nacional e número de viaxeiros en transporte urbano a nivel rexional. O número de viaxeiros en transporte urbano regular en Galicia

mantense a niveis constantes desde 2007 e foi no ano 2012 cando houbo unha variación anual negativa¹⁶

Na análise da **dinámica e intercambios no transporte de mercadorías** de Galicia a Enquisa Permanente de Transporte de Mercadorías por Estrada (EPTMC) facilita os datos das operacións de transporte dos vehículos pesados de maneira que se pode medir o grao de actividade do sector¹⁷.

No ano 2012, o volume de operacións foi duns 7 millóns en orixe e en destino cun total de 14.170.049 (8,41% do total de España), sen ter en conta o transporte internacional. Respecto ao volume de mercadorías para o mesmo ano o valor foi duns 100 millóns de toneladas en orixe e en destino cun total de 108.917 miles de toneladas (9,28% do total de España). A principal mercadoría foron os minerais brutos ou manufacturados e materiais de construción seguida de produtos alimenticios e forraxes, maquinaria e vehículos. O balance de transporte, millóns de toneladas expedidas menos os millóns de toneladas recibidas, foi positivo en Galicia ao redor de 2 millóns de toneladas.

Do transporte interior de mercadorías en orixe o 84,16% corresponde a público e o 15,84% privado e do transporte interior de mercadorías en destino o 84,37% corresponde a público e o 15,63% privado (ver Táboa 54).

Os fluxos interrexionais en Galicia represéntanse no Mapa 27. Con orixe en Galicia os fluxos son cara a Asturias e Castela e León cun valor de 2000 a 3000 miles de toneladas e, con destino Galicia o principal fluxo provén de Castela e León entre de 2000 e 3000 miles de toneladas seguido de Asturias, Madrid e País Vasco entre 1000 e 2000 miles de toneladas.

Táboa 54. Transporte interior de mercadorías miles de toneladas 2012

	ORIGEN		DESTINO	
	Público	Privado	Público	Privado
España	984.333	189.651	984.333	189.651
Galicia	82.790	15.585	82.555	15.295

Fonte: INE. Servizos/Transporte e actividades conexas, comunicacións/Transporte de mercadorías por estrada. Transporte interior de mercadorías por CCAA, período, orixe/destino e tipo de transporte.

¹⁶ Sería de utilidade obter indicadores rexionais sobre a Repartición de viaxeiros/ Tráfico de Viaxeiros en función do medio de transporte (tren, coche, autobús).

¹⁷ Sería de utilidade obter indicadores rexionais sobre (volume de mercadorías/PIB) e (volume de persoas/PIB).

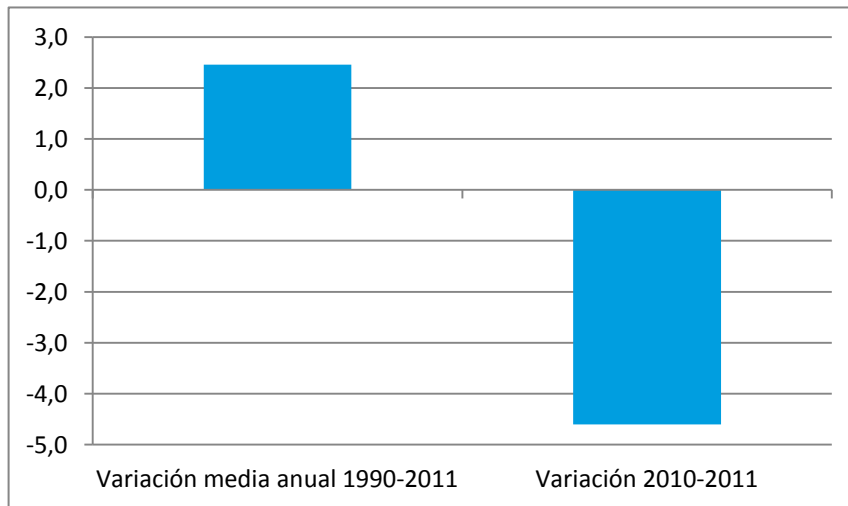
Mapa 27. Fluxos interrexionais en Galicia

Fonte: Enquisa Permanente de Transportes de Mercadorías por Estrada (EPTMC) MFOM 2012

En relación co impacto ambiental, a **variación de emisións de GEI debidas ao transporte** experimentaron un incremento do 66,5% nas últimas dúas décadas, que se corresponde cunha variación media anual do 2,5%. Con todo, esta tendencia mudou nos últimos anos cun decrecemento do 4,6%, variación entre a anualidade 2011 con respecto a 2010 (Gráfico 72)

Gráfico 72. Variación emisións Gases Efecto Invernadoiro debidas ao sector do transporte.

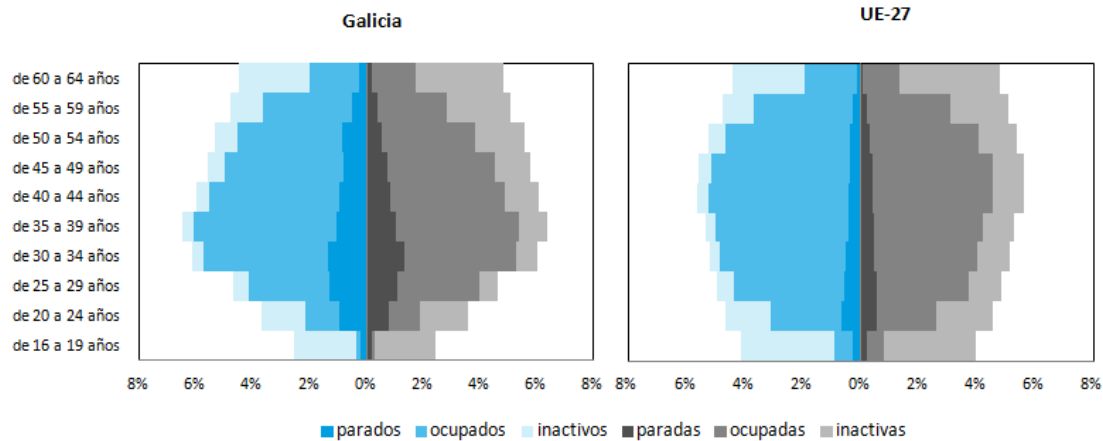

8. O CAPITAL HUMANO E MERCADO DE TRABALLO EN GALICIA

Na análise do **mercado laboral**, segundo a Enquisa de Poboación Activa (EPA) a primeira referencia obrigada é á deterioración do mercado de traballo desde o ano 2007 debido á crise económica. Nos últimos cinco anos (2007-2012), reducíronse os ocupados en 154.000 persoas e incrementouse o número de parados en 172.000 persoas; este problema acentuouse entre a poboación xuvenil, que pasou dunha taxa de paro do 15,9% en 2007 ao 45,5% en 2012.

A **poboación activa** galega superou en 2008 a cifra de 1.300.000 persoas, manténdose desde entón por encima da devandita cota. Nestas cifras sempre houbo unha preponderancia do número de homes sobre o número de mulleres que, aínda que se vai reducindo ano tras ano, aínda supera en máis dun 13% a cifra de homes activos con respecto a porcentaxe de mulleres. A poboación inactiva concéntrase maiormente nos grupos de idade dos extremos, é dicir entre os menores de 25 anos e entre os maiores de 55, ademais o peso da poboación inactiva tamén é maior entre as mulleres que entre os homes.

Gráfico 73. Pirámide da poboación de entre 16 e 64 anos segundo a relación coa actividade económica. Ano 2012

Fonte: IGE-INE. Enquisa de poboación activa. EUROSTAT

No período 2007-2012 a taxa de actividade da poboación galega de 16 a 64 anos incrementouse tres puntos, pero ao retroceder dez anos, o incremento foi superior aos 8 puntos porcentuais. Para o total de España os incrementos foron similares, mentres que na UE-27 a taxa de actividade apenas se incrementou en 3,2 puntos.

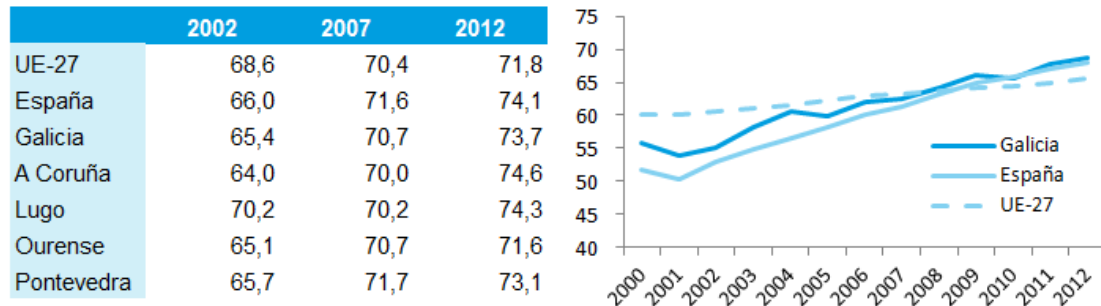
No ano 2012, a taxa de actividade da poboación galega alcanzou o 73,74%, a cota máis alta xamais alcanzada para o grupo poboacional comprendido entre os 16 e 64 anos, cifra moi similar á alcanzada a nivel de España que é do 75,07%.

Segundo o sexo, foi a taxa de actividade feminina a que rexistrou as maiores variacións. O número de galegas activas pasou de supoñer o 55% do total de mulleres en 2002 ao 68,7% en 2012. Con todo, tal e como se sinalaba anteriormente, as taxas de actividade manteñen unha brecha de xénero clara que

debe ser tida en conta dado que, aínda que se vai reducindo co paso do tempo, esta segue sendo 10 puntos porcentuais máis baixa no caso das mulleres.

Táboa 55. Evolución da taxa de actividade da poboación entre 16 e 64 anos e da taxa de actividade feminina (gráfico)

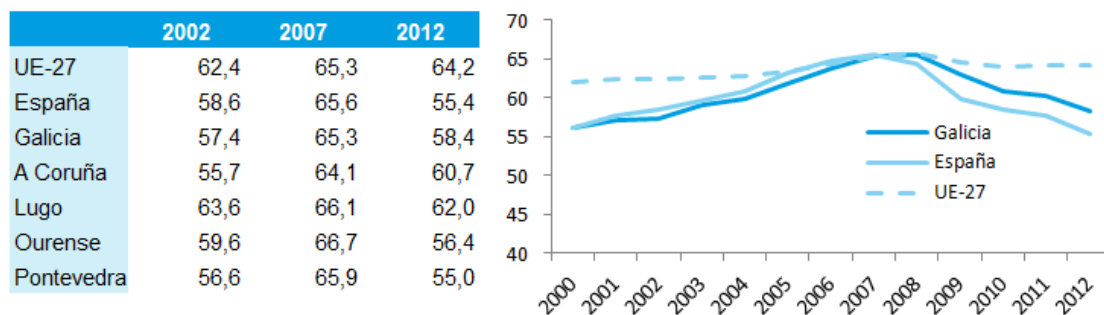

Fonte: IGE-INE. Enquisa de poboación activa. EUROSTAT

A poboación activa galega alcanza o 55,4% do total da poboación, con diferenzas notables entre a franxa costeira e as zonas interiores, onde esta porcentaxe redúcese como consecuencia do envellecemento poboacional.

En canto á taxa de **ocupación**, a tendencia que seguiu durante os últimos anos é similar á representada para a economía galega, cun punto de inflexión claro desde o ano 2008 cando a crise económica empezou a afectar de maneira agresiva sobre a realidade laboral galega. En 2008 a taxa de ocupación consegue o máximo de 65,6 ocupados por cada 100 persoas entre 16 e 64 anos, valor moi próximo a taxa de ocupación da UE-27 (65,8%). É a partir deste ano cando a taxa de ocupación de Galicia sofre caídas, nalgún ano superiores aos dous puntos porcentuais, ata situarse no 58,4% en 2012, durante os últimos anos, esta tendencia temperouse lixeiramente, pero aínda mantén unha tendencia decrecente que, de todos os xeitos, segue sen frearse polos datos presentados nos sucesivos trimestres de 2013. No tocante á UE-27, a taxa presenta unha tendencia máis estable e entre 2008 e 2012 a caída foi de 1,6 puntos.

Táboa 56. Evolución da taxa de ocupación da poboación entre 16 e 64 anos

Fonte: IGE-INE. Enquisa de poboación activa. EUROSTAT

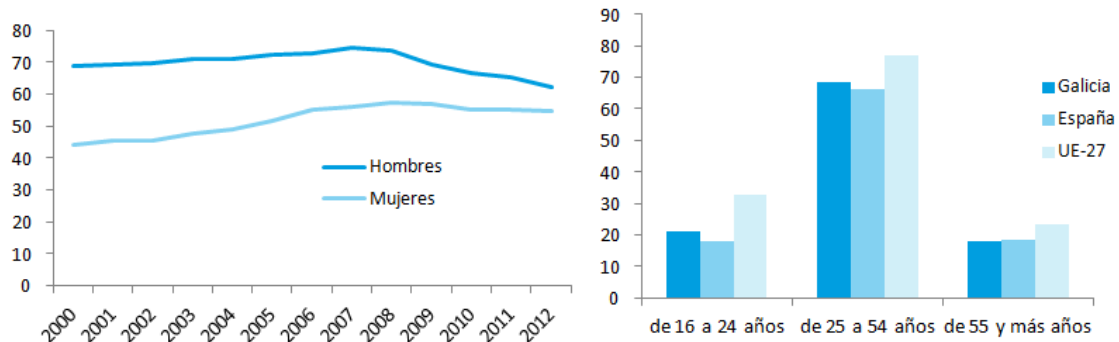
Por provincias, A Coruña e Lugo son as que, en 2012, contan cunha maior porcentaxe de ocupados entre a poboación de 16 a 64 anos, con valores superiores

á media galega (58,4%). No outro extremo atópase Pontevedra onde a taxa de ocupación sitúase 3,4 puntos por baixo da do conxunto da comunidade autónoma.

En canto ás diferenzas de xénero existentes, o rumbo no que se refire á condición laboral non é tan relevante como noutros momentos pasados dado que a brecha foise pechando durante os últimos anos. En 2002, o 69,7% dos homes entre 16 e 64 anos estaba a traballar, mentres que para as mulleres esta porcentaxe era do 45,3%, o que supoñía unha diferenza de 24,4 puntos. Dez anos máis tarde, a diferenza nas taxas reduciuse ata os 7,6 puntos. Con todo, a redución da diferenza entre homes e mulleres debeuse nos últimos anos a que a crise afectou de distinta maneira a ambos os grupos sendo maior o número de homes expulsados do mercado laboral (desde 2007 un total de 127.600 H), sobre todo dos sectores da construción e a industria que o número de mulleres (desde 2007 un total de 26.300 M), neste caso, sobre todo do sector servizos e a industria.

Polo que se refire á idade, cabe destacar que entre a poboación nova (menor de 25 anos), a taxa de ocupación en Galicia e España é significativamente máis baixa que a media da UE-27. Para o conxunto da Unión Europea, aproximadamente un de cada tres dos mozos menores de 25 anos están ocupados, mentres que en Galicia traballan un de cada cinco neste grupo de idade.

Gráfico 74. Evolución da taxa de ocupación por sexo e taxa de ocupación por grupos de idade (2012)

Fonte: IGE-INE. Enquisa de poboación activa. EUROSTAT

Respecto da **ocupación** por sector económico, o número de efectivos que traballan no sector primario en Galicia sufriu unha importante diminución debido aos procesos de terciarización e de migracións do medio rural ás cidades. No ano 1980, o 41,6% dos ocupados galegos realizaban o seu labor neste sector, mentres que esta porcentaxe caeu ata o 7,7% en 2012. Con todo, o peso da agricultura e da pesca na ocupación é maior na Comunidade Autónoma de Galicia que en España e na UE-27. Cabe destacar a división da pesca e acuicultura que dá traballo ao 2% dos ocupados en Galicia fronte ao 0,1% da UE-27.

Por outra banda, o peso do sector industrial en Galicia (15,8%) é superior ao do conxunto de España (14,1%), pero inferior ao da UE-27 (17,5%). Unha análise un pouco máis detallado, mostra que a industria agroalimentaria e a industria da madeira, mobles e papel, ten máis importancia na ocupación en Galicia que na UE-27; mentres que o peso do resto da industria é maior na UE-27.

Polo que concirne ao sector servizos, destaca a rama do comercio, transporte e hostalería onde traballa o 27,8% dos ocupados galegos. Esta porcentaxe supera en 4,3 puntos á media da UE-27 pero é un punto inferior á de España.

Por último, a porcentaxe de ocupados nas administracións públicas, en educación, sanidade e servizos sociais en Galicia (21,5%) sitúase 3,5 puntos por baixo do valor da UE-27.

Táboa 57. Distribución dos ocupados por ramas de actividade (CNAE-2009). Ano 2012

División	Galicia	España	UE-27
Total	100,0	100,0	100,0
01,02 03	5,7	4,1	4,9
Agricultura, ganadería, caza, silvicultura y explotación forestal Pesca y acuicultura	2,0	0,2	0,1
05-09, 23	1,0	0,8	1,0
Industrias extractivas y fabricación de otros productos minerales no metálicos	3,7	2,6	2,2
10,11,12	1,7	1,1	1,3
Industria agroalimentaria y del tabaco Madera, papel y muebles	8,3	8,3	11,4
13-15, 18-22, 24-30, 32-33	1,1	1,3	1,5
Resto de la industria manufacturera	7,6	6,6	7,2
35-39	27,8	28,8	23,5
Energía, distribución de auga y gestión de residuos Construcción	11,9	15,8	15,9
41-43	21,5	22,3	25,0
45-56	7,7	8,0	5,4
Comercio, transporte y hostelería Actividades de información, financieras, inmobiliarias y profesionales			
58-82			
84-88			
AAPP, educación, sanidad y servicios sociales Otros servicios			
90-99			

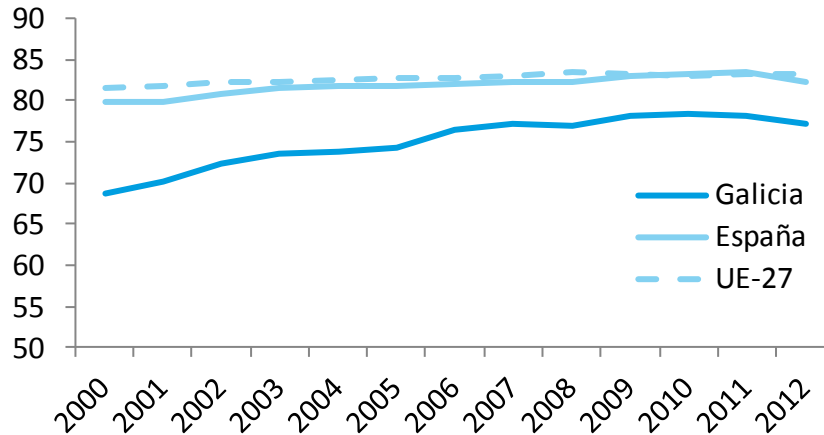
Fonte: IGE-INE. Enquisa de poboación activa. EUROSTAT

Por sector e sexo, os ocupados atópanse distribuídos de forma igualitaria nas actividades de agricultura, gandería, caza e silvicultura do sector primario, con todo hai unha maior ocupación nos homes nas actividades de pesca e acuicultura. Por outra banda, hai maior presenza de homes na industria e na construción, sendo o sector servizos o que maiores porcentaxes de ocupados ten (82% do total de ocupados en mulleres e 56% do total ocupados en homes).

En relación coa **situación profesional dos ocupados**, en 2012 o 77,3% dos traballadores galegos eran asalariados. O peso deste colectivo dentro dos ocupados en Galicia sitúase 5,1 puntos por baixo da media do Estado e 6 puntos por baixo da media da UE-27.

A taxa de asalarización de Galicia (porcentaxe de asalariados sobre o total de ocupados) mostra unha tendencia crecente no últimos dez anos, pasando do 72,4% en 2002 ata o 77,3% en 2012, o que supón un incremento de 4,9 puntos. Neste período, a taxa de asalarización mingou en tres ocasións: en 2008, sufriu un lixeiro retroceso de 4 décimas; en 2011, caeu unha décima e en 2012, baixou 1 punto respecto ao ano anterior. En España, a subida entre 2002 e 2012 foi de 1,6 puntos, pero do mesmo xeito que no caso de Galicia sufriu un retroceso dun punto no último ano. Para a UE-27 a evolución foi máis constante cun crecemento global de nove décimas no decenio.

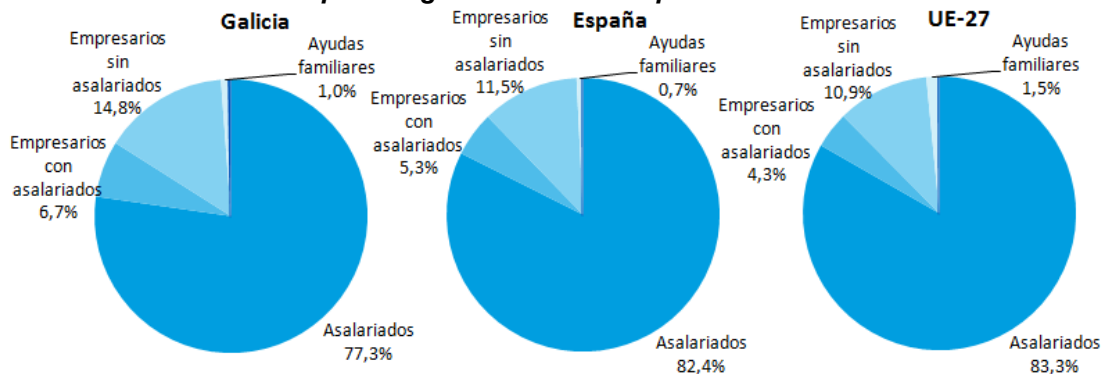
Gráfico 75. Evolución da taxa de asalarización.

Fonte: IGE-INE. Enquisa de poboación activa. EUROSTAT

Respecto ao emprego por conta propia, Galicia conta cunha maior porcentaxe de empresarios que España e a UE-27. Destaca que aproximadamente o 15% dos ocupados galegos sexan empresarios sen asalariados, fronte ao 11,5% en España e ao 10,9% da UE-27.

Gráfico 76. Poboación ocupada segundo a situación profesional. Ano 2012

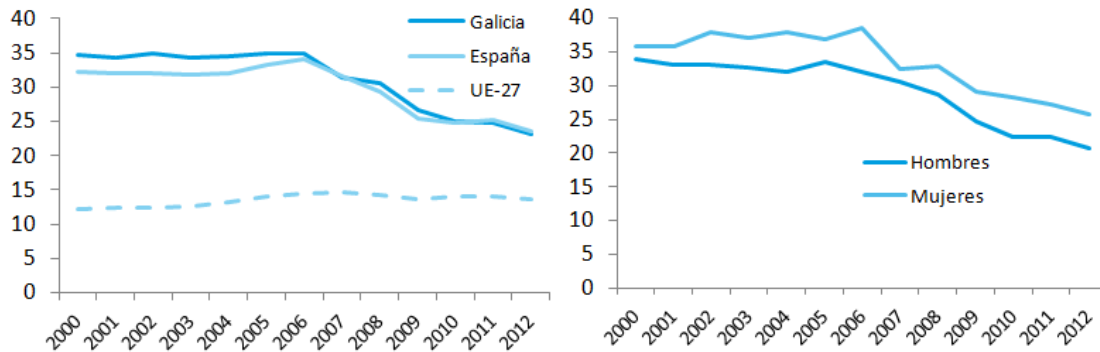

Fonte: IGE-INE. Enquisa de poboación activa. EUROSTAT

A taxa de temporalidade permite analizar a evolución do número de asalariados con contratos ou relacións laborais temporais, entre o total da poboación asalariada. Ata o ano 2006 a taxa de temporalidade en Galicia presenta unha tendencia estable con valores en torno ao 34%, pero a partir deste ano comeza a caer ata situarse no 23,1% en 2012. A evolución desta taxa é moi similar en Galicia e en España, aínda que ata o ano 2006 os datos da comunidade autónoma superan aos do conxunto do Estado. Para a UE-27 a taxa de temporalidade sitúase, nos últimos anos, ao redor dos 14 traballadores con contrato temporal por cada 100 asalariados.

Tendo en conta o sexo do traballador, a taxa de temporalidade de Galicia diminuíu tanto entre a poboación feminina como entre a masculina, aínda que a taxa de temporalidade das mulleres supera á dos homes en todo o período analizado.

Gráfico 77. Evolución da taxa de temporalidade.

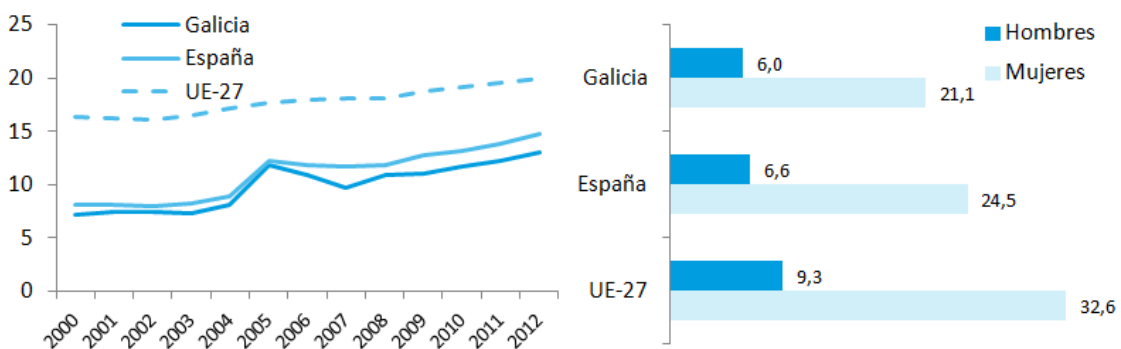
Fonte: IGE-INE. Enquisa de poboación activa. EUROSTAT

No que respecta á duración da xornada laboral, a taxa de parcialidade indica o número de ocupados con xornada parcial sobre o total de persoas ocupadas. A taxa de parcialidade incrementouse nos últimos anos e en 2012 chega ao 13,1%. Esta taxa é 1,7 puntos máis baixa que a de España e 6,8 puntos inferior á da UE-27.

Entre as mulleres galegas a porcentaxe das que teñen xornada parcial é da 21,1% fronte ao 6% dos homes. En España a taxa de parcialidade feminina é maior (24,5%) que en Galicia pero menor que na UE-27 (32,6%).

Ente os motivos principais que teñen as traballadoras galegas para ter unha xornada laboral de duración parcial están: non poder atopar un traballo de xornada completa (62%); o coidado de nenos ou de adultos enfermos, incapacitados ou maiores (11,2%); non querer un traballo de xornada completa (7,7%); outros deberes familiares ou persoais (7,4%), e outros motivos (11,7%).

Gráfico 78. Evolución taxa de parcialidade e taxa por sexo(2012)

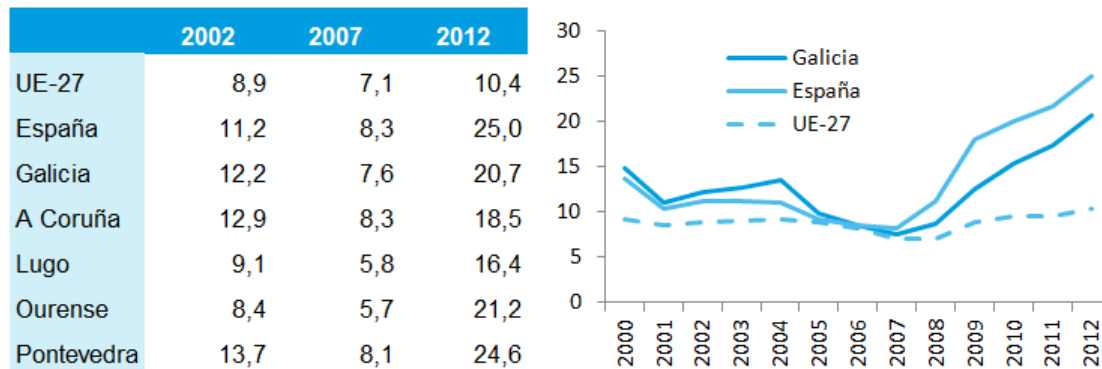
Fonte: IGE-INE. Enquisa de poboación activa. EUROSTAT

Finalmente, o **desemprego**, como noutras rexións españolas, aumentou notablemente nos últimos anos ata superar a taxa de paro do 20% no ano 2012, cifra que en calquera caso demostra certa robustez da economía galega fronte ao resto do conxunto de comunidades dado que a taxa que ofrece a media nacional é bastante superior na actualidade (25,18%) pero lonxe da media europea que se atopaba no 10,4% no devandito ano. Respecto ao desemprego de longa duración,

sinalar que en Galicia o 9,2% do total da poboación activa atópase en desemprego de longa duración fronte a un 11,1% en España e a un 4,6% en Europa.

Dentro da Comunidade Autónoma de Galicia, os maiores incrementos na taxa de paro producíronse nas provincias do sur da comunidade e en especial en Pontevedra, que en 2012 presenta unha taxa moi próxima a do total de España.

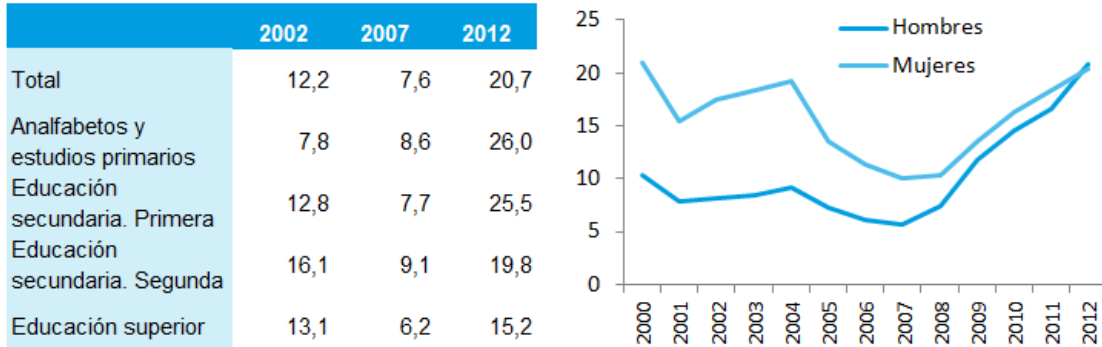
Táboa 58. Evolución taxa de paro

Fonte: IGE-INE. Enquisa de poboación activa. EUROSTAT

Desagregando os datos entre distintos segmentos podemos ver que a taxa de desemprego feminina e a masculina é similar, aínda que neste caso, algo maior no caso dos homes, motivado pola citada destrución maior de emprego en sectores nos que estes están tradicionalmente supra-representados. En 2012, a brecha de xénero na taxa de desemprego é de -0,4 en Galicia, 0,7 en España e 0,1 en UE-27 por tanto, a diferenza entre a taxa de paro nos homes e as mulleres é negativa en Galicia.

Táboa 59. Evolución da taxa de paro por nivel de formación e sexo

Fonte: IGE-INE. Enquisa de poboación activa. EUROSTAT

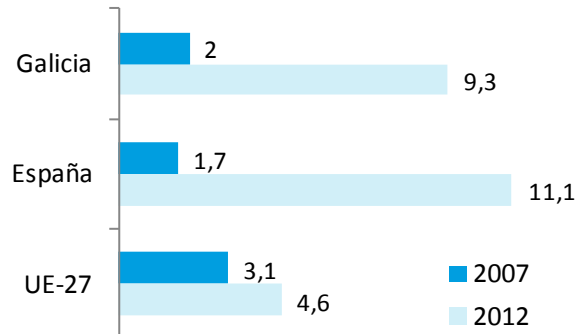
Atendendo ao nivel de formación, obsérvase como as maiores subidas na taxa de paro rexistráronse entre o colectivo con niveis educativos máis baixos. Deste xeito, entre a poboación analfabeta e con estudos primarios a taxa de paro subiu do 8,6% en 2007 ata o 26% en 2012. Con todo entre a poboación con educación superior a variación foi de 9 puntos: do 6,2% ata o 15,2%.

Un indicador para ter en conta á hora de analizar os efectos do desemprego é a taxa de paro de longa duración. Este indicador calcúlase como a porcentaxe de poboación activa que estivo despedida polo menos doce meses. A duración da

situación de desemprego correspóndese co mínimo do tempo de busca de emprego e do tempo que transcorreu desde o último emprego.

En 2007, apenas o 2% da poboación activa galega levaba un mínimo de doce meses despedida, pero esta taxa subiu ata o 9,3% en 2012. Este último valor é inferior ao de España (11,1%) pero supera en 4,7 puntos á taxa de desemprego de longa duración da UE-27.

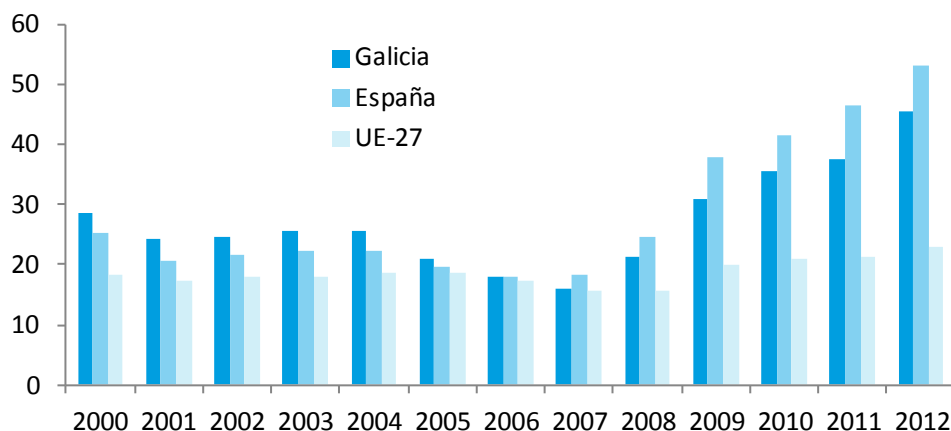
Gráfico 79. Evolución taxa de paro de longa duración.

Fonte: IGE-INE. Enquisa de poboación activa. EUROSTAT

En canto ao **desemprego xuvenil**, é considerado un problema xeneralizado a nivel nacional que, con todo xerará unha maior dotación de fondos para o desenvolvemento de actuacións no marco da Iniciativa Emprego Xuvenil que a Comisión expuxo desenvolver nos próximos anos (2014-2015). En Galicia, aínda que os datos son moi negativos, alcanzando unha taxa de paro do 45,48% en 2012, sen diferenzas apreciables a nivel de xénero (homes, 45,84%; mulleres, 45,07%), e cunha elevada taxa de crecemento posto que en 2007 esta taxa era do 16%, polo menos non alcanza as cotas tan altas que se dan para o conxunto nacional que ofrece un dato tan desolador como que máis da metade (53,16% en 2012) dos menores de 25 anos que buscan emprego non o atopan. A nivel europeo esta taxa situouse no 22,8% en 2012.

Gráfico 80. Evolución taxa de paro xuvenil (16 a 24 anos).

Fonte: IGE-INE. Enquisa de poboación activa. EUROSTAT

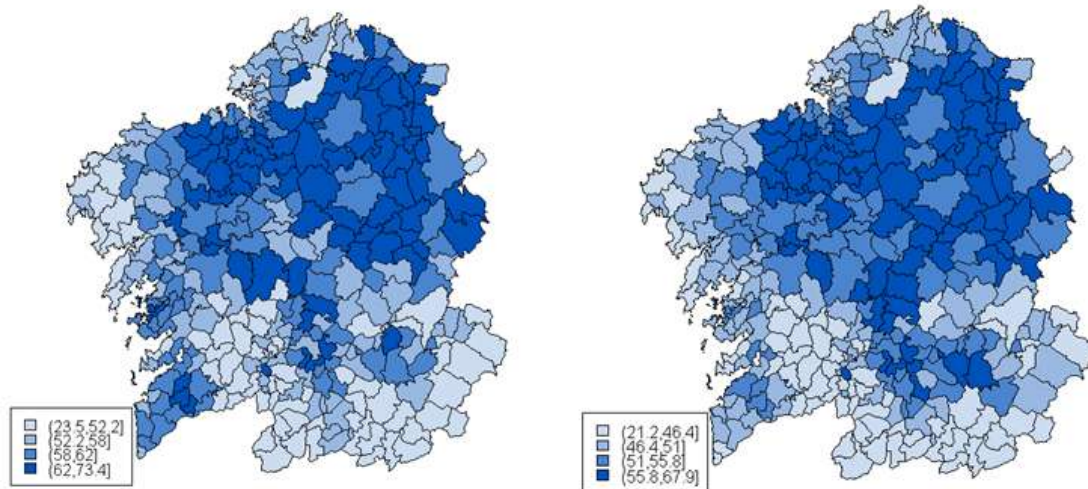
As bases de datos de afiliacións e contas de cotización da Seguridade Social permiten coñecer o número de afiliacións en alta laboral cun nivel de desagregación maior ao da provincia e realizar unha **análise municipal**. A partir deste dato, pódese calcular o número de afiliacións en alta laboral entre a poboación de 16 a 64 anos para os concellos galegos.

Obsérvase que en 2012 os concellos cos valores máis altos deste indicador atópanse na provincia de Lugo e na zona oriental da provincia da Coruña. Moitos destes concellos caracterízanse por contar cunha poboación moi envellecida e cunha alta porcentaxe de afiliacións na agricultura.

Mapa 28. Afiliacións á Seguridade Social entre a poboación de 16 a 64 anos

Año 2007

Año 2012

Fonte: Elaboración IGE a partir dos ficheiros de afiliacións e contas de cotización facilitados pola Seguridade Social e do Padrón municipal do Instituto Nacional de Estadística (INE)

Por sectores de actividade, os municipios cunha maior porcentaxe de traballadores afiliados no sector primario atópanse no interior de Lugo (fóra da capital de provincia, Rábade e Monforte de Lemos), na zona oriental da provincia da Coruña e nas comarca de Xallas, A Limia, e Deza. Tamén hai que destacar municipios costeiros como a Illa de Arousa, Muxía e Camariñas onde a pesca representa o 55,4%, o 25,9% e o 22,4% da ocupación, respectivamente.

A industria ten maior peso nos municipios do sur da provincia de Pontevedra, os situados ao sur e este do concello de Ourense, e en municipios das comarcas do Barbanza, Sar, Caldas, Valdeorras, Bergantiños, Eume e a Mariña Occidental.

No que respecta a construción, sobresaie a costa da morte e os concellos limítrofes, municipios do sur de Ourense así como concellos situados ao norte do concello de Pontevedra.

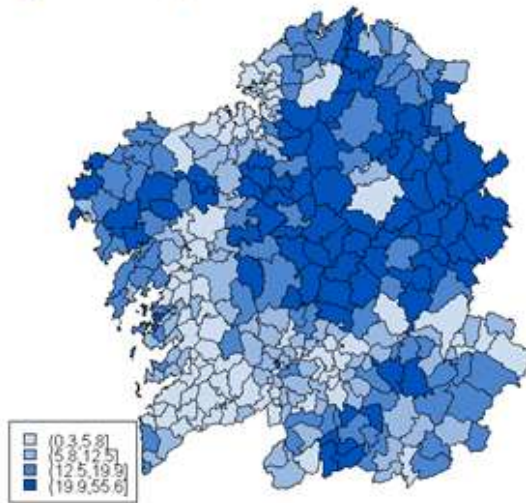
Por último, no sector servizos o peso é maior nos sete grandes concellos, en especial en Santiago de Compostela e na Coruña que conseguen valores próximos ao 85%, e nos municipios da súa área de influencia.

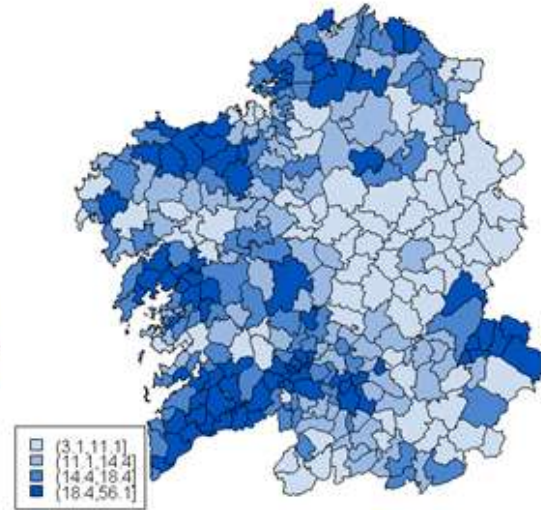

Mapa 29. Afiliacións á Seguridade Social segundo o sector de actividade.% sobre total. Ano 2012

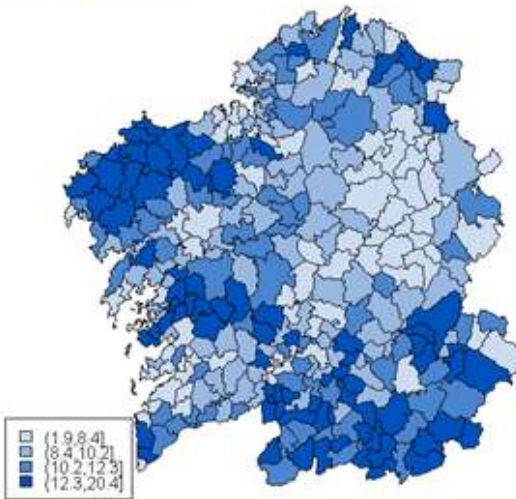
Agricultura y pesca

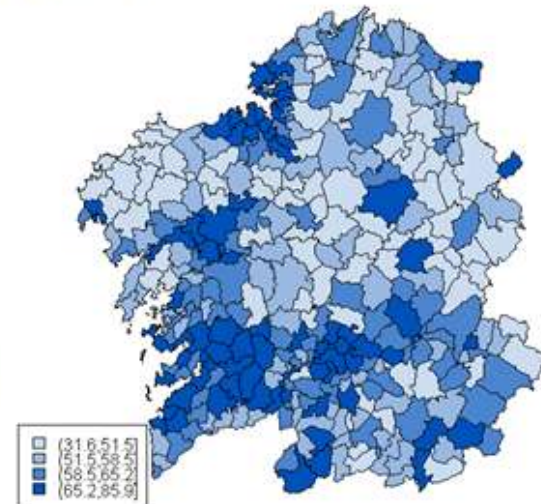
Industria

Construcción

Servicios

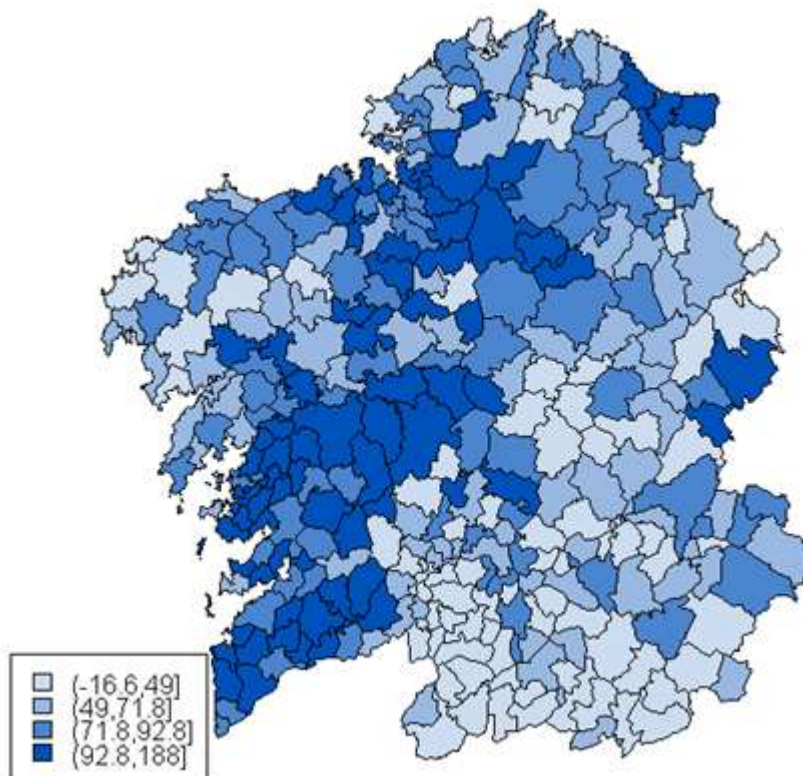

Fonte: Elaboración IGE a partir dos ficheiros de afiliacións e contas de cotización facilitados pola Seguridade Social

Por último, no seguinte mapa móstrase a variación relativa do número de parados rexistrados entre os anos 2007 e 2012. Destacan os incrementos relativos no número de parados rexistrados nos concellos da provincia de Pontevedra.

Mapa 30. Variación relativa do número de parados entre 2007 e 2012 (%)

Fonte: Elaboración IGE a partir dos ficheiros de afiliacións e contas de cotización facilitados pola Seguridade Social

Con respecto á **evolución salarial**, esta considérase un dos factores que inciden negativamente no emprego e a produtividade do factor traballo en España.

Outro dato relevante é o PIB per cápita en euros en España, que no ano 2012 foi de 22.772 euros e en Galicia 20.723 euros.

No **salario bruto anual** pode destacarse a apreciable diferenza **por sexos** xa que o salario medio anual feminino alcanza só o 78,19% do masculino.

Tamén existen grandes desigualdades **por rangos de idade**. O salario medio bruto anual dos menores de 25 anos alcanza o 63,55% da media galega (51,73% no caso das mozas galegas menores de 25 e 77,72% para o tramo dos 25 aos 34 anos).

Respecto ao **nivel educativo**, remárcase que os territorios que presentan unha maior produtividade son tamén os que presentan un capital humano con niveis educativos superiores, influíndo ambos os aspectos no nivel salarial. O grupo de nivel educativo baixo (analfabeto, primaria e primeira etapa de secundaria) conta con salarios brutos do 79,62% da media galega (63,42% se se considera á mulleres con niveis de educación baixos). Para o grupo de estudos superiores, o salario bruto é do 134,19% á media, en homes do 152,96% e en mulleres 119,09%.

9. A POBREZA E EXCLUSIÓN SOCIAL EN GALICIA

Introdución

A Estratexia Europa 2020 promove a inclusión social, en particular nunha das súas tres prioridades sobre Crecemento Inclusivo, co obxectivo da redución do número de europeos que viven por baixo do limiar nacional de pobreza nun 25%, cunha redución de polo menos 20 millóns de persoas en risco de pobreza e exclusión social. Promover a inclusión e a loita contra a pobreza preséntase como o noveno obxectivo temático para os fondos europeos do próximo período de programación 2014-2020, como prioridade de investimento para este obxectivo nos fondos FEDER e FSE e, proba diso é a creación da European Platform agains poverty and Social Exclusion.

Taxa de risco de pobreza ou exclusión social (AROPE)

Para a análise da loita contra a pobreza considérase o **risco de pobreza e exclusión social (AROPE)**. Este indicador corresponde á suma das persoas que están en risco de pobreza ou privados de forma severa de bens materiais ou que viven en fogares con intensidade de traballo moi baixa.

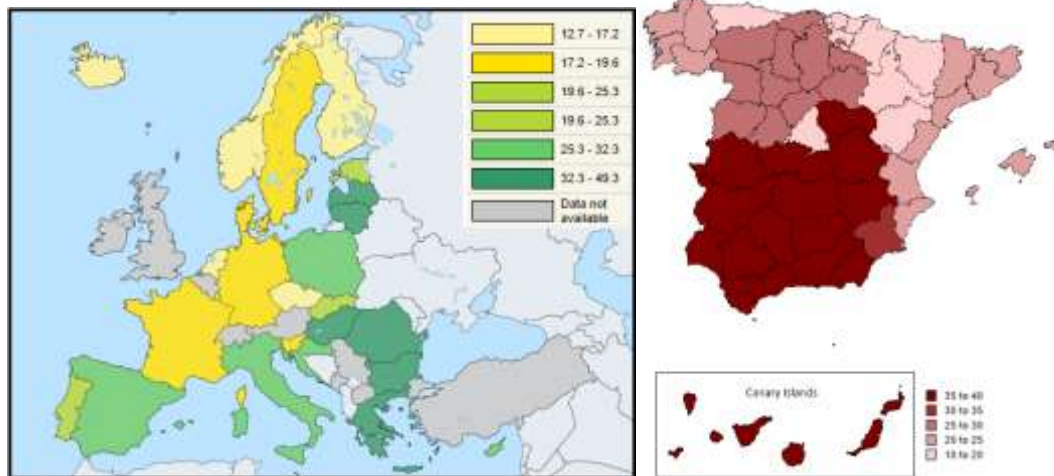
Valórase en risco de pobreza ás persoas cunha renda dispoñible equivalente por baixo do limiar do risco de pobreza, que se fixa no 60% da media da renda nacional equivalente dispoñible (despois das transferencias sociais).

Considérase en privación material severa cando non se pode permitir polo menos catro do seguintes nove conceptos: comida de carne, pito ou peixe polo menos cada dous días, manter a vivenda cunha temperatura adecuada, facer fronte a gastos imprevistos, atrasos no pago de gastos relacionados coa vivenda principal, vacacións polo menos unha semana ao ano, nin dispor de coche, teléfono, televisor en cor ou lavadora.

As persoas que viven en fogares con intensidade de traballo moi baixa son aqueles entre 0 e 59 anos de idade que viven en fogares onde os adultos de 18 a 59 anos traballaron menos do 20% do seu potencial total de traballo durante o último ano.

De acordo cos datos de EUROSTAT, no ano 2011 (difundido para 2012) o número de persoas en situación ou risco de pobreza e exclusión social na UE-28 era de 124.229.000, é dicir, un 24,8% da poboación e en España 13.090.000 persoas o que representa o 28,2% da poboación.

Mapa 31. Poboación en risco de pobreza ou exclusión social- porcentaxe do total de poboación, Europa, España e as súas rexións

Fonte: EUROSTAT

A “Enquisa de condicións de vida das familias” elaborada polo IGE facilita este indicador desde 2011. Ese ano, a porcentaxe de persoas en risco de pobreza ou exclusión social era do 22,1%; en 2012, incrementouse un punto e medio, situándose no 23,6% da poboación galega.

En 2011 o indicador AROPE é máis baixo en Galicia que en España e na UE-27 e para os tres indicadores que o compoñen a situación é diferente. A taxa de risco de pobreza, que se analizará en detalle máis adiante, é máis baixa en Galicia; a porcentaxe de persoas que viven en fogares con carencia material severa (6,7%), é case un punto máis alto que en España, aínda que moito máis baixo que na UE-28; por último, o 10,9% de persoas de 0 a 59 anos que viven en fogares con baixa intensidade de ingresos de traballo é un valor moi similar á UE-28 pero máis de 3 puntos inferior a España.

Táboa 60. Taxa de risco de pobreza ou exclusión social. Ano 2011.

	Galicia	España	UE-28
Tasa de riesgo de pobreza o exclusión social	23,6	28,2	24,8
Tasa de riesgo de pobreza	15,7	22,2	16,9
Personas que viven en hogares con carencia material severa	6,7	5,8	9,9
Persoas de 0 a 59 anos que viven en hogares con baixa intensidade de ingresos de traballo	10,9	14,2	10,3

Fonte: *Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias; INE. Encuesta de condiciones de vida; EUROSTAT. Income and Living Conditions (EU-SILC)*

Para analizar a diferenza con España na carencia material severa, a seguinte táboa recolle a incidencia para os principais conceptos.

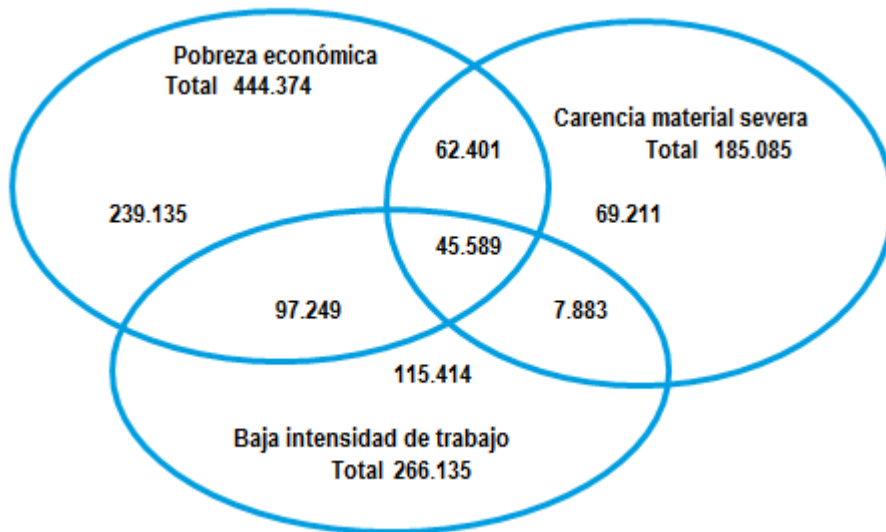
Táboa 61. Persoas (%) que viven en fogares con carencia en determinados conceptos. Ano 2012

	Galicia	España
No pueden permitirse ir de vacaciones por lo menos una semana al año	58,7	46,6
No pueden permitirse una comida de carne, pollo o pescado por lo menos cada dos días	3,8	2,6
No pueden permitirse mantener la vivienda con una temperatura adecuada	20,2	9,1
No tienen capacidad para hacer frente a gastos imprevistos	36,9	42,1
Tuvieron atrasos en el pago de gastos relacionados con la vivienda principal	5,3	9,9
No pudieron permitirse disponer de coche	5,1	5,7
No pudieron permitirse disponer de ordenador	4,2	6,6

Fonte: Elaboración propia a partir de : IGE. Enquisa de condicións de vida das familias; INE. Encuesta de condiciones de vida

A seguinte figura representa a distribución por compoñentes das 636.882 persoas en situación de pobreza ou exclusión social no ano 2012. Delas hai 45.589 persoas (1,7%) que son pobres utilizando calquera dos conceptos.

Gráfico 81. Persoas en pobreza ou exclusión social. Intersección entre as compoñentes. Galicia. Ano 2012

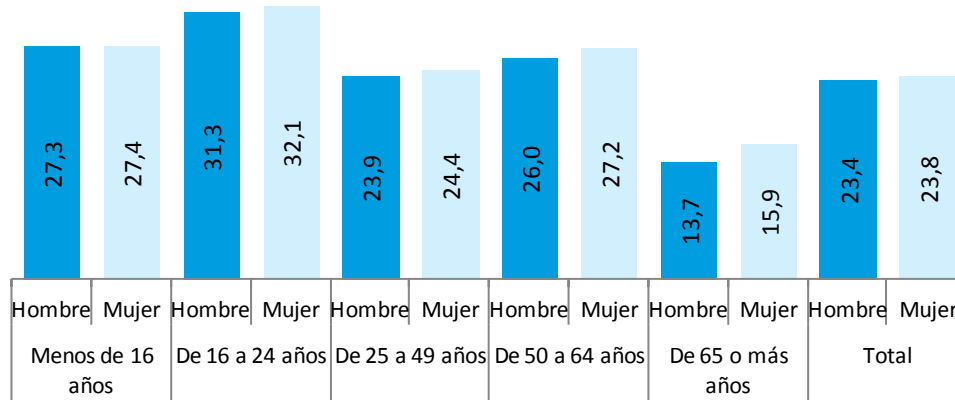

Fonte: Elaboración propia a partir de : IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

A análise da taxa de pobreza ou cohesión social mostra elevados niveis entre a poboación nova, así como na estranxeira, nos fogares monoparentais con nenos a cargo e nos que teñen unha baixa intensidade de traballo.

En 2012, o grupo de idade de 16 a 24 anos é o que presenta unha taxa máis elevada, lixeiramente superior nas mozas. Ao contrario, os maiores de 65 anos son os que teñen unha taxa máis reducida. As mulleres presentan unha taxa 4 décimas superior aos homes.

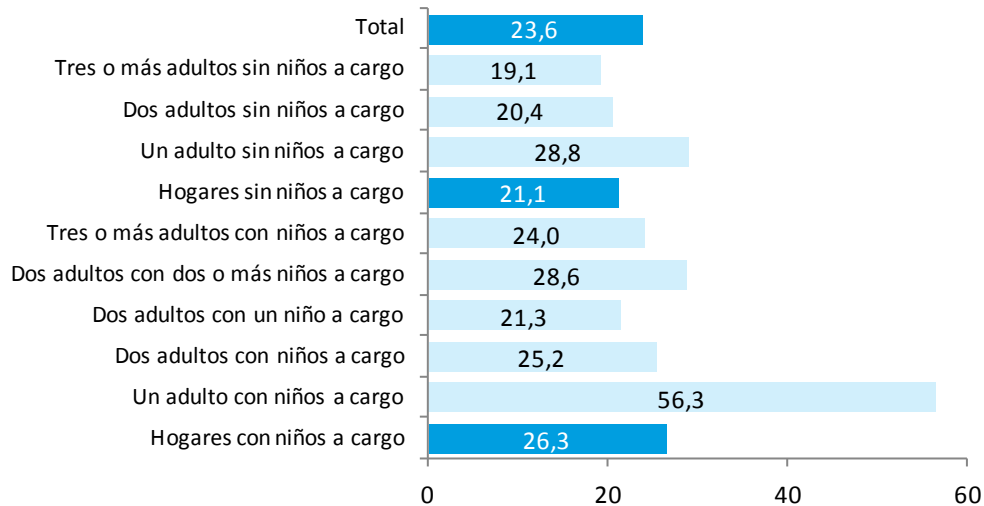
Gráfico 82. Taxa de risco de pobreza ou exclusión social por sexo e idade. Galicia. Ano 2012

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

O 26,3% dos fogares con nenos a cargo está en situación de risco de pobreza ou exclusión social, sendo especialmente rechamante o caso dos fogares monoparentais nos que máis da metade están nesa situación.

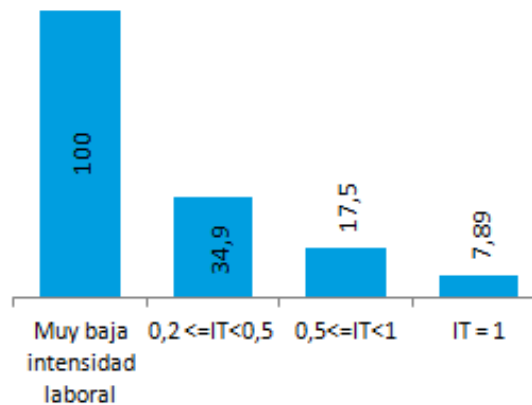
Gráfico 83. Taxa de risco de pobreza ou exclusión social segundo o fogar teña ou non nenos a cargo. Galicia. Ano 2012

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

Obviamente, a taxa de risco de pobreza ou exclusión social aumenta a medida que diminúe a intensidade do traballo nas persoas do fogar.

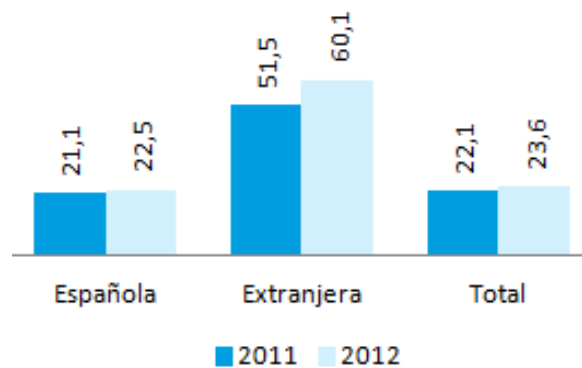
Gráfico 84. Taxa de risco de pobreza ou exclusión social segundo a intensidade do traballo. Ano 2012

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

Segundo a nacionalidade, a taxa entre a poboación estranxeira case triplica a de poboación española residente en Galicia. No conxunto do Estado, a taxa na poboación estranxeira pertencente á Unión Europea é do 34,9%, mentres que a procedente do resto do mundo alcanza o 53,3%¹⁸.

Gráfico 85. Taxa de risco de pobreza ou exclusión social segundo a nacionalidade. Ano 2012

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

En canto a aspectos territoriais, a provincia de Pontevedra é a que presenta a maior taxa de risco de pobreza ou exclusión social seguida de Ourense. Por baixo da media de Galicia, están as provincias de Lugo e A Coruña. No caso dos grandes municipios, todos presentan datos inferiores á media aínda que existe unha clara diferenciación entre os mesmos. Así, o Concello de Ourense, alcanza un valor de 23,2%, Ferrol (23,0%), Vigo (21,2%) e Pontevedra (20,6%), mentres que no resto -A Coruña, Santiago e Lugo- as taxas non chegan ao 20%.

¹⁸ Fonte: INE. Enquisa de condicións de vida. 2012 (comparable co dato de Galicia de 2011)

Táboa 62. Taxa de risco de pobreza ou exclusión social segundo a provincia de residencia

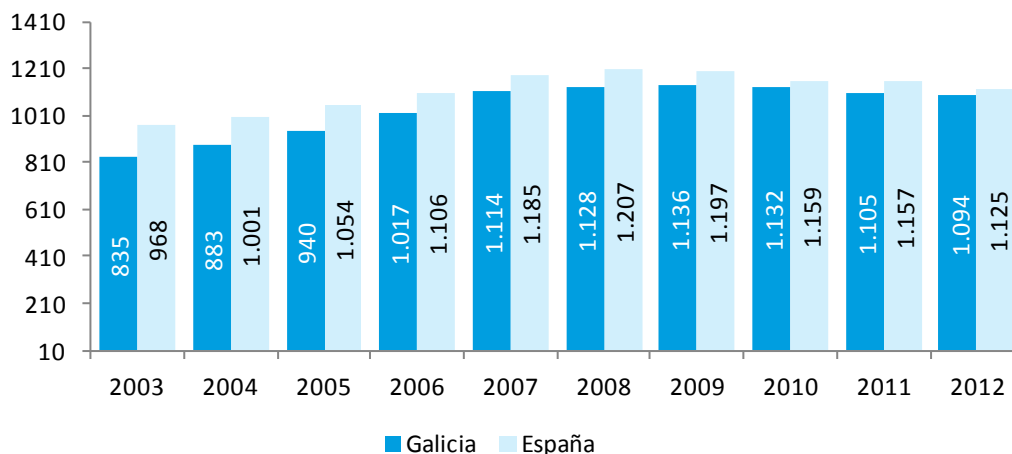
	2011	2012
A Coruña	21,5	21,5
Lugo	18,1	20,4
Ourense	21,1	24,6
Pontevedra	24,4	26,9
Galicia	22,1	23,6

Fonte: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

Evolución dos ingresos mensuais por unidade de consumo

O seguinte gráfico representa a evolución en Galicia, España e a UE-27 do ingreso neto medio mensual por unidade de consumo ou ingreso equivalente¹⁹.

Gráfico 86. Ingreso medio mensual por unidade de consumo

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias; INE. Enquisa de condicións de vida; EUROSTAT. Income and Living Conditions (EU-SILC)

En Galicia obsérvase un incremento do ingreso medio ata 2009, ano no que se alcanza o valor máis alto, para a partir de aí comezar a descender. O comportamento é moi similar en España, aínda que o ingreso medio por unidade de consumo é inferior, a pesar de que se recortaron as diferenzas, pasando do 88,2 da media estatal en 2004 a un 97,2% en 2012.

¹⁹ Esta medida de ingresos fai comparables fogares con diferente composición en canto ao número de persoas e idade das mesmas, para ter en conta as economías de escala que se producen nos fogares. Para o seu cálculo divídense os ingresos netos monetarios entre as unidades de consumo do fogar que se calculan asignando os seguintes pesos (escala OCDE modificada): 1 para o primeiro adulto (persoa de 14 ou máis anos), 0,5 para o resto de adultos e 0,3 para os menores de 14 anos. O ingreso por unidade de consumo do fogar adjudicase a todos os individuos do fogar.

Táboa 63. Ingreso medio mensual por unidade de consumo. Taxas de variación anuais

	2004-2012	2004-2009	2009-2012
Galicia	2,7	5,2	-1,2
España	1,5	3,7	-2,1

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias; INE. Enquisa de condicións de vida

Por provincias, o valor máis alto corresponde á Coruña e o máis baixo a Ourense. Con todo, esta última reduciu distancia nos últimos anos debido a unha menor caída na porcentaxe de fogares con ingresos de traballo. Pola contra, a de Pontevedra é a que máis se viu afectada no período 2009-2012 cunha caída media anual do 2,3%.

Táboa 64. Ingreso medio mensual por unidade de consumo. Provincias

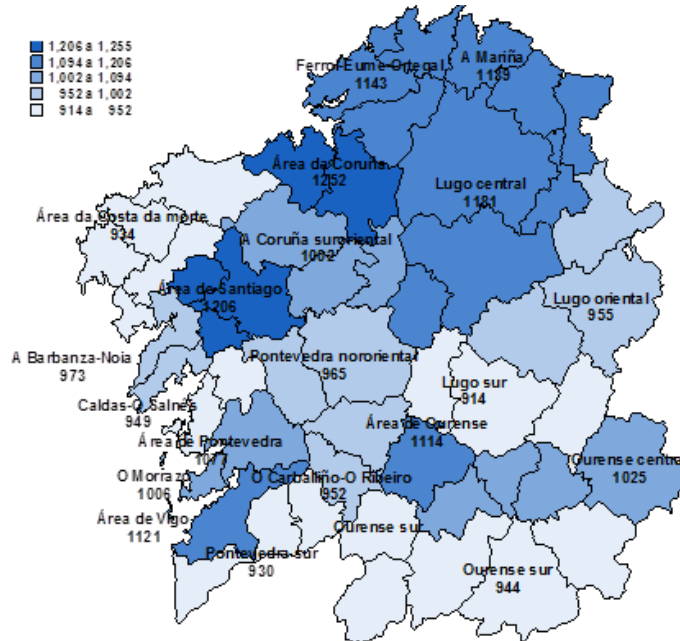
										Taxas de variación medias anuais		
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2004-2012	2004-2009	2009-2012
Galicia	883	940	1.017	1.114	1.128	1.136	1.132	1.105	1.094	2,7	5,2	-1,2
A Coruña	909	987	1.077	1.176	1.196	1.190	1.206	1.141	1.149	3,0	5,5	-1,2
Lugo	850	890	929	1.069	1.107	1.108	1.114	1.105	1.102	3,3	5,4	-0,2
Ourense	808	828	879	1.018	981	1.033	1.050	1.035	1.030	3,1	5,0	-0,1
Pontevedra	894	949	1.035	1.093	1.113	1.121	1.079	1.087	1.046	2,0	4,6	-2,3

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

Nunha análise territorial máis desagregada, obsérvanse diferenzas significativas entre as 20 áreas xeográficas nas que se divide Galicia na enquisa. En 2012 a maior diferenza prodúcese entre a área da Coruña (1.252 €) e Lugo Sur (914 €).

Mapa 32. Ingreso medio mensual por unidade de consumo Áreas xeográficas. Ano 2012

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

Desigualdade na distribución de ingresos

Para analizar a distribución dos ingresos na poboación e o seu nivel de concentración, utilízanse normalmente dous indicadores: o índice de Gini²⁰ e a distribución da renda S80/S20²¹.

En ambos os indicadores, o valor de Galicia desde o ano 2004 sitúase por baixo dos indicadores de España e da UE-27. Obsérvase un valor mínimo en 2008 e un incremento notable nos niveis de desigualdade nos últimos anos en España fronte a unha evolución estable en Galicia e en Europa. Así, en 2012, segundo o indicador S80/S20, os ingresos acumulados polo 20% máis rico da poboación equivale a 4,5 veces os ingresos acumulados polo 20% máis pobre.

²⁰ O índice de Gini é un coeficiente que toma valores entre 0 e 1, onde 0 correspóndese coa perfecta igualdade (todos teñen os mesmos ingresos) e 1 coa perfecta desigualdade (unha persoa ten todos os ingresos).

²¹ Representa os ingresos acumulados polo 20% máis rico da poboación fronte aos ingresos acumulados polo 20% máis pobre.

Gráfico 87. Índice de Gini.

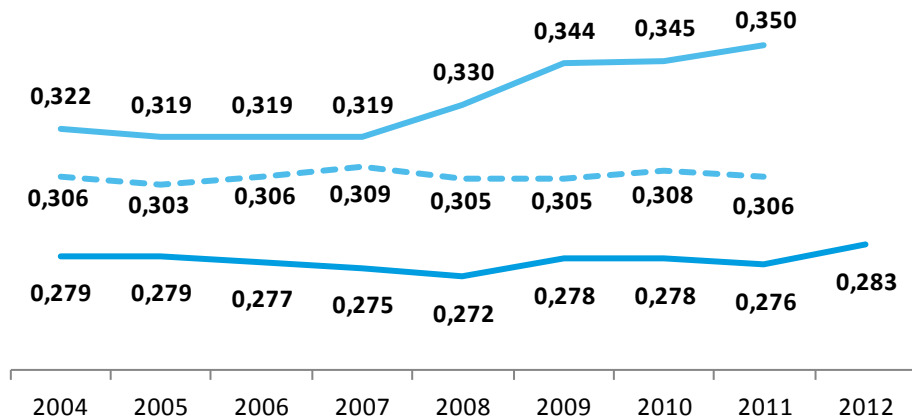
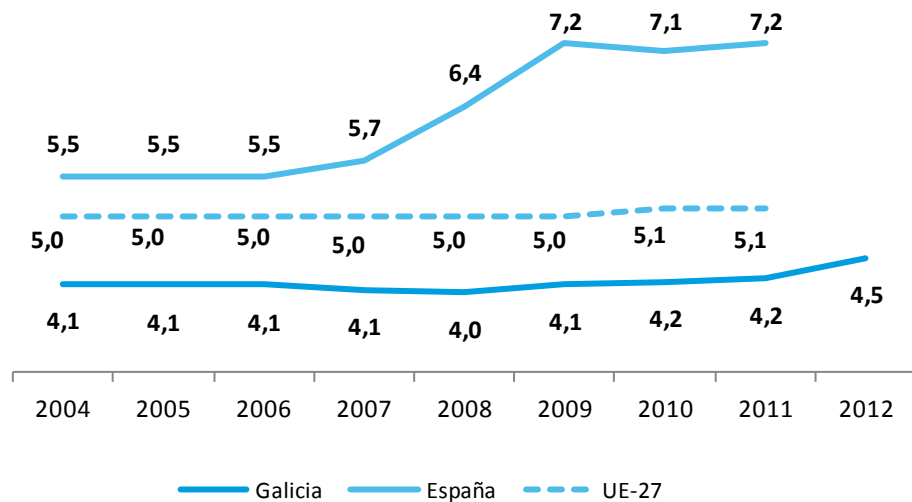

Gráfico 88. Distribución da renda S80/S20

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias; INE. Enquisa de condicións de vida; EUROSTAT. Income and Living Conditions (EU-SILC)

Outra forma de analizar a distribución de ingresos é o estudo dos deciles²². Esta información mostra, de novo, un incremento na desigualdade da distribución dos ingresos, cun empeoramento das condicións das persoas con menos ingresos. A seguinte táboa recolle a evolución dende 2007 dos límites inferiores de cada decil, así como a mediana de ingresos de cada un deles.

²² Cálculanse ordenando as persoas polos seus ingresos por unidade de consumo e divídense despois en 10 grupos iguais, é dicir, cada grupo contén o 10% das persoas.

Táboa 65. Deciles de ingresos por unidade de consumo. Límite inferior e mediana de cada decil. Galicia

	Límite inferior (euros)						Mediana del decil (euros)						Variación mediana 2012-2007 (%)
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Decil 1							437	443	435	420	405	357	-18,3
Decil 2	539	552	544	538	505	478	609	622	614	615	585	568	-6,8
Decil 3	668	688	671	677	660	643	733	750	729	730	719	700	-4,5
Decil 4	786	798	790	789	778	750	835	851	843	840	831	817	-2,1
Decil 5	888	909	893	891	879	878	946	963	951	941	933	933	-1,3
Decil 6	1.005	1.016	1.008	1.005	995	981	1.061	1.081	1.067	1.068	1.050	1.040	-2,0
Decil 7	1.125	1.146	1.131	1.137	1.116	1.108	1.201	1.217	1.220	1.212	1.182	1.175	-2,1
Decil 8	1.290	1.306	1.305	1.304	1.270	1.256	1.386	1.400	1.405	1.400	1.366	1.352	-2,5
Decil 9	1.495	1.503	1.531	1.519	1.480	1.467	1.645	1.663	1.689	1.667	1.618	1.619	-1,6
Decil 10	1.877	1.878	1.915	1.898	1.833	1.827	2.289	2.299	2.320	2.271	2.199	2.204	-3,7

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

Os primeiros deciles, en especial o decil 1, teñen unha caída moito máis alta dos valores entre 2012 e 2007. Por exemplo, o valor da mediana do decil 1 cae nese período de tempo un 18,3%, fronte ao 3,7% que cae ese valor no decil 10.

Se mantivésemos fixos os límites dos deciles de 2007 obsérvase como se vai incrementando a poboación con menos ingresos, chegando a representar en 2012, o 30% da poboación os dous primeiros deciles, fronte ao 20% de 2007. Ao contrario, nos dous deciles de maior ingreso, en 2012 estaría incluída o 13,5% da poboación.

Taxa de risco de pobreza

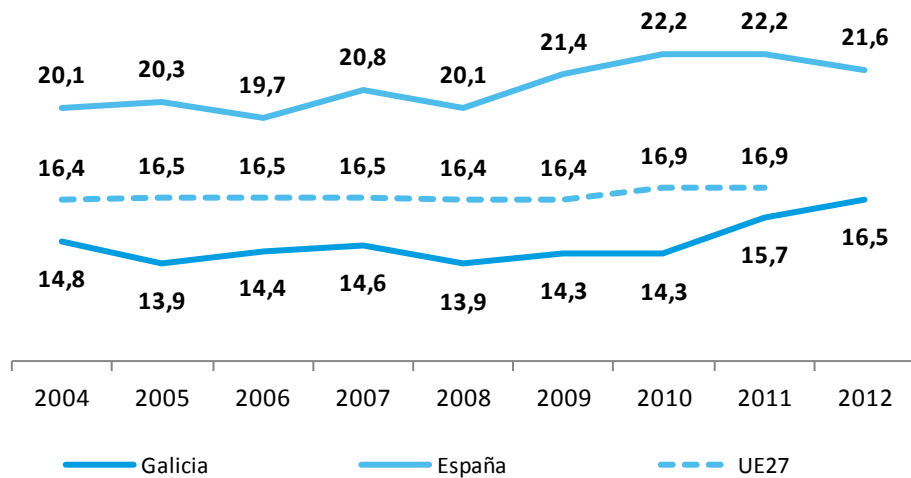
A taxa de risco de pobreza²³ de Galicia situouse no período 2004-2010 en torno ao 14% da poboación, experimentando unha subida de aproximadamente un punto porcentual anual en 2011 e 2012. Neste último ano, o 16,5% da poboación atopábase en risco de pobreza, máis de cinco puntos por baixo do valor provisional de España para ese ano (21,6%).

A seguinte gráfica mostra como esta porcentaxe está por baixo dos valores de España e, en menor medida, da UE-27²⁴. Aínda que parece que nos dous últimos anos se acurtaron distancias debido ao peor comportamento da taxa en Galicia.

²³ Constrúese como a proporción de poboación que vive en fogares cuns ingresos por unidade de consumo inferiores ao 60% da mediana da distribución destes ingresos na poboación, que é o limiar de pobreza. É unha medida de pobreza monetaria relativa que depende de cal sexa a poboación coa que se calcula a mediana. Isto fai complicadas e relativas as comparacións no tempo e no espazo. Así, a taxa é diferente sei consideramos o limiar de pobreza da poboación galega unicamente ou o limiar de pobreza do conxunto da poboación española.

²⁴ Nas comparacións utilízase como dato do ano t o difundido polo INE ou EUROSTAT para o ano (t+1), por ser máis comparable co dato de Galicia para ese ano xa que todos se calculan cos ingresos do ano t.

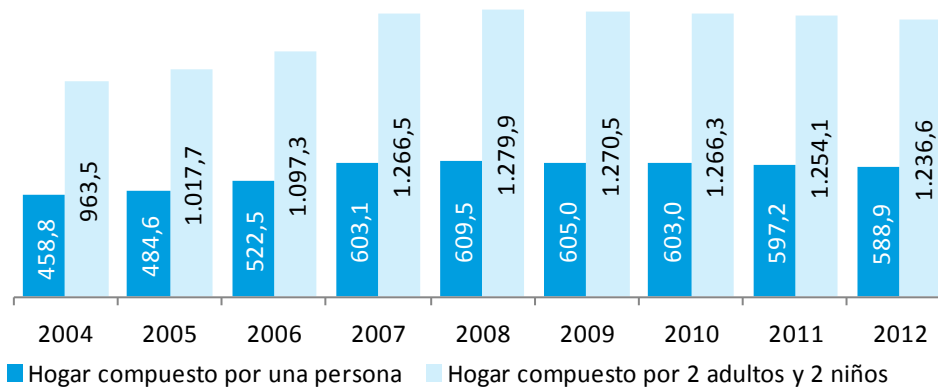
Gráfico 89. Taxa de risco de pobreza (%)

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

Destaca o incremento da pobreza nestes dous últimos anos, a pesar da diminución do limiar a partir do cal unha persoa considérase pobre, reflexo da diminución do nivel de ingresos dos fogares galegos nos últimos anos. A pesar deste incremento, a nosa taxa é 5 puntos inferior á española.

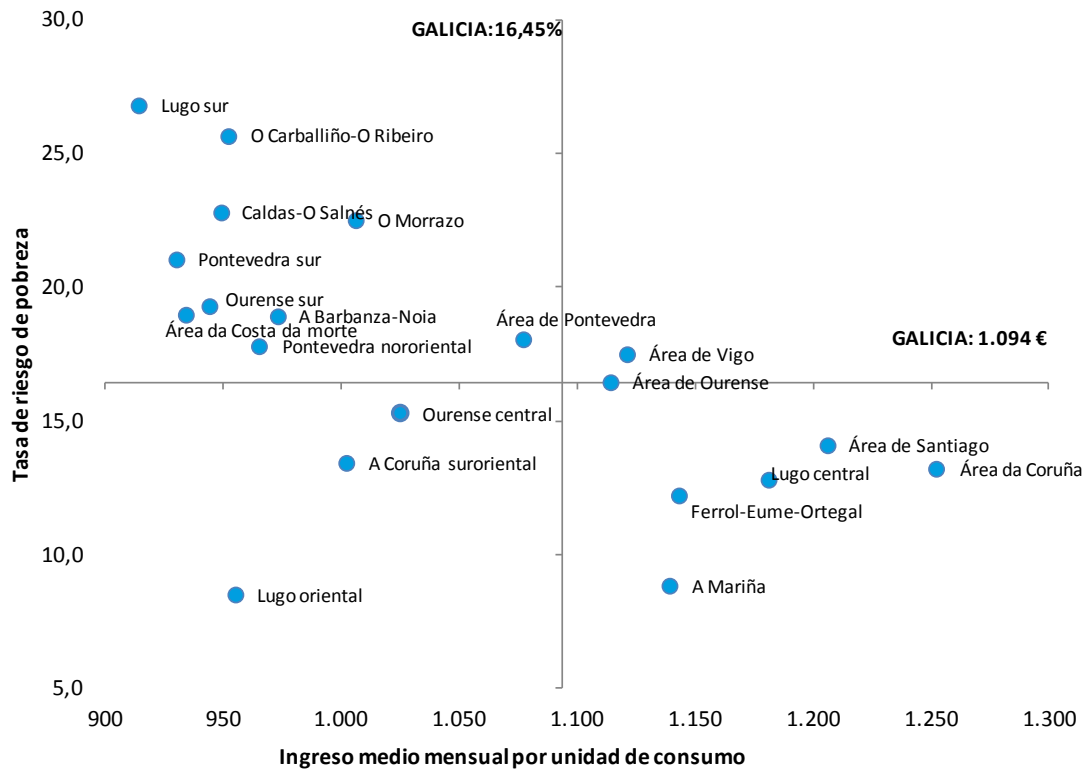
Gráfico 90. Limiar monetario mensual de risco de pobreza. Galicia

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

O seguinte gráfico recolle, por áreas xeográficas, a relación entre o ingreso medio por unidade de consumo e a taxa de risco de pobreza.

Gráfico 91. Ingreso medio mensual por unidade de consumo e taxa de risco de pobreza por áreas

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

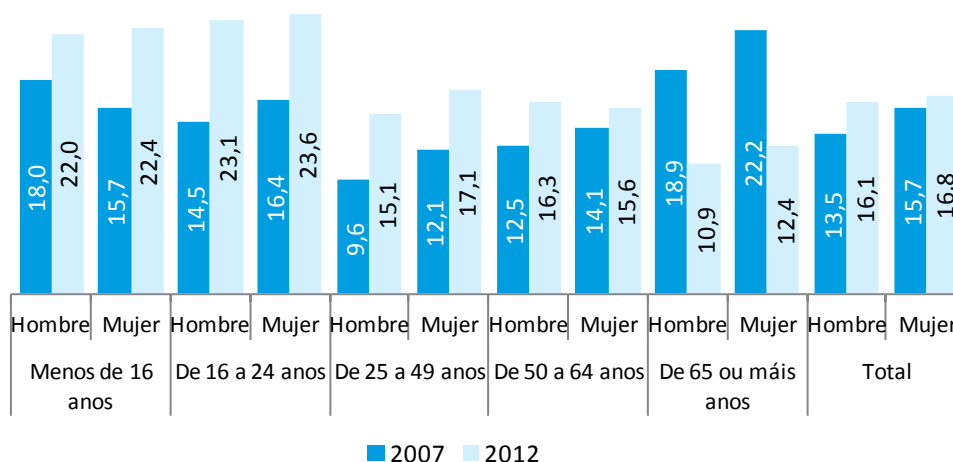
En xeral, as áreas que teñen maiores taxas de risco de pobreza son as mesmas que dispoñen de menores ingresos medios. Con dúas excepcións destacadas: a área de Lugo Oriental que, a pesar de ter un ingreso medio inferior á media, ten a menor taxa de risco de pobreza de Galicia, e a área de Vigo, que co sexto valor máis alto de ingreso medio por unidade de consumo ten unha taxa superior á media.

Hai unha maior incidencia do incremento da taxa de risco de pobreza na poboación nova, nos fogares con nenos ao seu cargo, en especial os monoparentais, así como na poboación estranxeira. E, como parece lóxico, unha relación coa intensidade de traballo nos fogares.

O seguinte gráfico compara nos anos 2007 e 2012 a taxa de risco de pobreza en Galicia por idade e sexo. Hai un considerable aumento entre a poboación menor de 25 anos, onde xa máis do 22% atópanse en situación de pobreza. Pola contra, na poboación maior de 65 anos diminúe a pobreza, debido a que en termos relativos as pensións aproximáronse aos ingresos de traballo.

Gráfico 92. Taxa de risco de pobreza por sexo e idade. Galicia

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

No caso das taxas de risco de pobreza da poboación de 18 a 34 anos segundo estean emancipados ou non, nos últimos dous anos é superior para os que viven cos pais.

Táboa 66. Taxa de risco de pobreza da poboación de 18 a 34 anos segundo vivan ou non cos pais

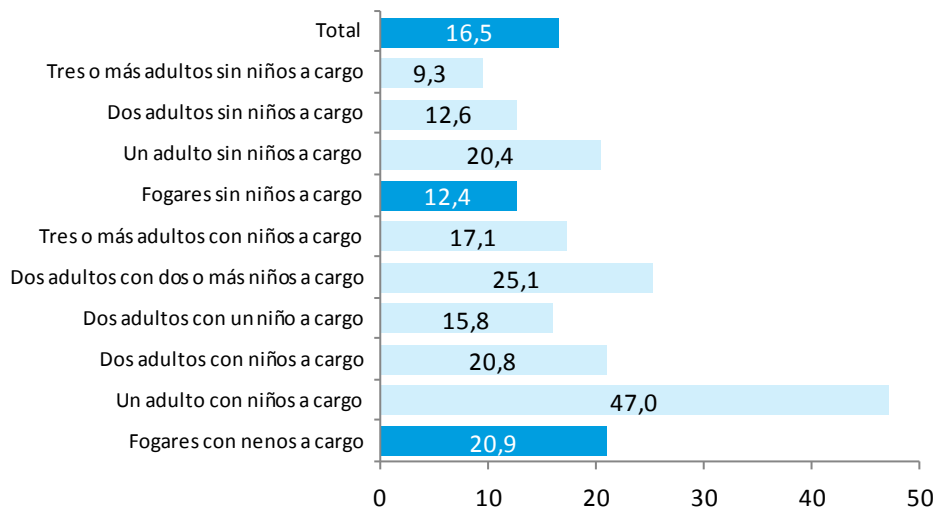
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Vive con los padres	9,7	9,4	11,5	13,5	16,3	17,9
No vive con los padres	11,5	9,2	13,0	14,0	14,9	16,2
Total jóvenes	10,4	9,3	12,1	13,7	15,7	17,2

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

Relacionada con esta información está o alto valor da pobreza nos fogares con nenos a cargo²⁵. O 20,9% dos fogares con nenos a cargo está nunha situación de pobreza, ademais aumentando segundo o número deles. A situación é especialmente preocupante nos fogares monoparentais, onde case a metade atópase en situación de pobreza.

²⁵ Considéranse "nenos a cargo" a todos os menores de 18 anos e as persoas de 18 a 24 anos que non percibiron ingresos por traballo nin prestacións e conviven con, polo menos, un dos pais.

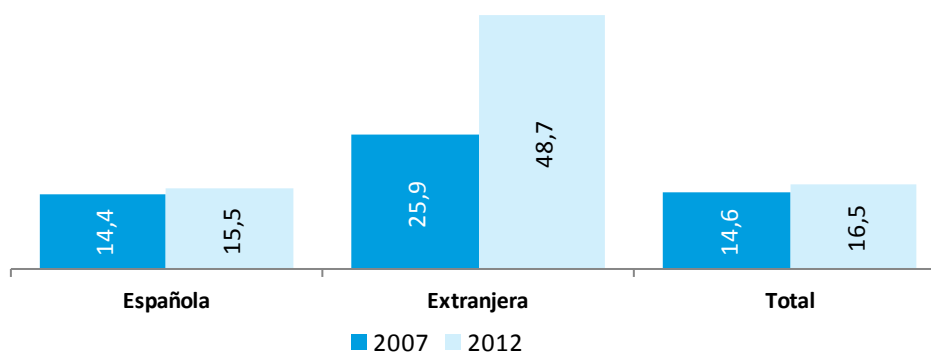
Gráfico 93. Taxa de risco de pobreza segundo o fogar teña ou non nenos a cargo. Galicia. Ano 2012

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

Por nacionalidade tamén hai unha gran diferenza entre os niveis de pobreza relativa. No ano 2012 o 48,7% atópanse nesta situación. Os datos do seguinte gráfico mostran un incremento da pobreza moito máis acusado entre os estranxeiros que os españois.

Gráfico 94. Taxa de risco de pobreza por nacionalidade. Galicia. Ano 2012

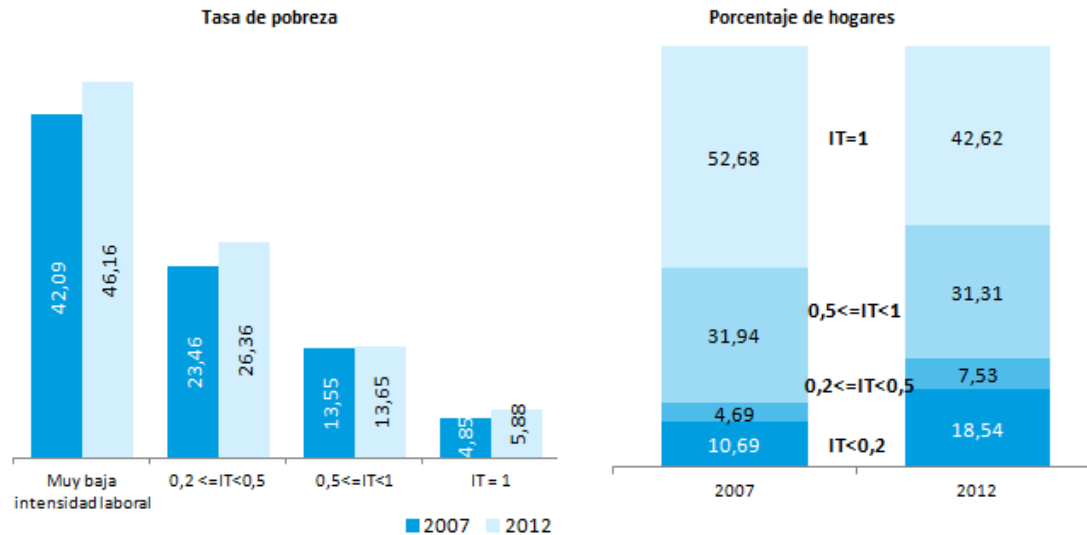
Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

Outra variable de interese na análise da pobreza é a relación co mercado laboral dos fogares. As seguintes gráficas mostran os resultados segundo a intensidade de traballo do fogar²⁶.

²⁶ É a suma do número de días con ingresos de traballo que tiveron os adultos do fogar entre o número máximo de días con ingresos de traballo que poderían ter. Varía entre 0 e 1, 0 é cando ningún adulto do fogar tivo ingresos de traballo e 1 cando todos tiveron ingresos de traballo todo o ano.

Case a metade dos fogares con moi baixa intensidade de traballo (menor de 0,2) atópanse en situación de pobreza en 2012. O número de fogares nesa situación ascendía a 141.749 en 2012, o 18,5%, oito puntos máis que fai cinco anos. No caso dos fogares onde os adultos de 18 a 59 anos traballaron todo o ano (IT=1) a probabilidade de pobreza baixa ata o 5,9%, aínda que se incrementou case un punto porcentual desde 2007.

Gráfico 95. Fogares con algún adulto de 18 a 59 anos

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

Tipoloxía de ingresos dos fogares

Tal e como se recolle na seguinte táboa, a media de ingresos dos fogares é moi diferente segundo cal sexa a principal orixe dos seus ingresos. Así, o ingreso medio dos fogares con principal fonte de ingresos os procedentes do traballo é un moi superior aos que teñen as prestacións, 2.318 euros mensuais fronte a 1.454 euros no ano 2012, un 60% superior. As distancias acurtáronse desde 2007 debido a unha evolución moi diferente entre ambas as tipoloxías.

Táboa 67. Ingreso medio mensual por fogar segundo a principal fonte de ingresos do fogar. Galicia

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ingresos del trabajo	2.471	2.476	2.469	2.434	2.294	2.318
Ingresos por prestaciones	1.288	1.331	1.349	1.384	1.417	1.454
Total	2.026	2.029	2.010	1.977	1.908	1.906

Fonte: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

Ademais, houbo unha redución no número de fogares con principal fonte de ingresos os procedentes do traballo. En 2007 representaban o 61,7% dos fogares mentres que en 2012 eran o 53,1%, un 67 mil fogares menos.

Táboa 68. Ingreso medio mensual por fogar (%) segundo a principal fonte de ingresos do fogar. Galicia

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ingresos del trabajo	61,7	60,1	58,5	56,4	55,9	53,1
Ingresos por prestaciones	37,1	38,5	39,9	41,6	42,2	45,2
Otro tipo	1,2	1,4	1,6	2,0	1,9	1,8
Total	100	100	100	100	100	100

Fonte: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

Na evolución por provincias obsérvase que en Pontevedra e Lugo é onde máis descende a porcentaxe de fogares que teñen como principal orixe de ingresos os procedentes do traballo, mentres que Ourense é onde menos variou.

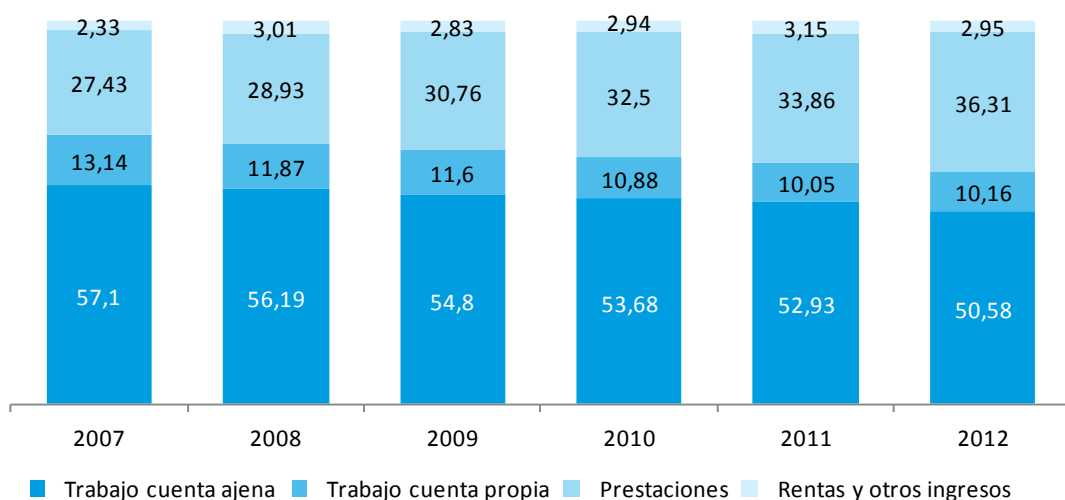
Táboa 69. Fogares (%) con fonte principal de ingresos do fogar ingresos de traballo

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
A Coruña	63,7	62,1	61,2	58,4	57,5	55,1
Lugo	56,5	53,7	51,4	50,5	50,4	46,0
Ourense	51,3	49,9	48,4	48,9	49,8	47,7
Pontevedra	65,6	64,3	62,1	59,1	58,3	55,2
Galicia	61,7	60,1	58,5	56,4	55,9	53,1

Fonte: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

A continuación móstrase o cambio na estrutura dos ingresos dos fogares galegos. En 2007 o conxunto do traballo por conta allea e por conta propia supoñía o 70% dos ingresos dos fogares, mentres que en 2012 suman o 60%, dez puntos porcentuais menos.

Gráfico 96. Estructura (%) de ingresos dos fogares

Fonte: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

Gasto dos fogares

Outro indicador relevante é o chamado gasto en fogares, dado que mostra as prioridades de gasto da poboación e onde se fai máis necesario actuar en materia de loita contra a pobreza, máis aló da necesaria inclusión socio-laboral. Neste sentido, segundo a Enquisa de orzamentos familiares do INE 2012, a vivenda e a alimentación ocupan unha parte esencial do gasto diario das familias, seguido polo transporte. Existe un gasto reducido en educación e saúde respecto ao gasto total, o que apunta a un uso maioritario dos servizos públicos que teñen, a día de hoxe, un menor custo directo para a poboación.

Táboa 70. Estrutura (%) do gasto anual dos fogares. Ano 2012

	Galicia	España	Diferencial
Total	100,0	100,0	
Alimentos y bebidas no alcohólicas	16,9	14,7	2,2
Bebidas alcohólicas, tabaco y narcóticos	2,2	2,1	0,1
Artículos de vestir y calzado	6,1	5,0	1,1
Vivienda, agua, electricidad, gas y otros combustibles	29,1	32,3	-3,2
Mobiliario, equip. del hogar y gastos corrientes de conserv. de la vivienda	5,0	4,4	0,6
Salud	3,9	3,2	0,8
Transportes	12,0	11,8	0,2
Comunicaciones	3,1	3,1	0,0
Ocio, espectáculos y cultura	5,2	5,9	-0,7
Enseñanza	0,8	1,2	-0,4
Hoteles, cafés y restaurantes	8,1	8,7	-0,7
Otros bienes y servicios	7,5	7,6	-0,1

Fonte: INE. Enquisa de orzamentos familiares

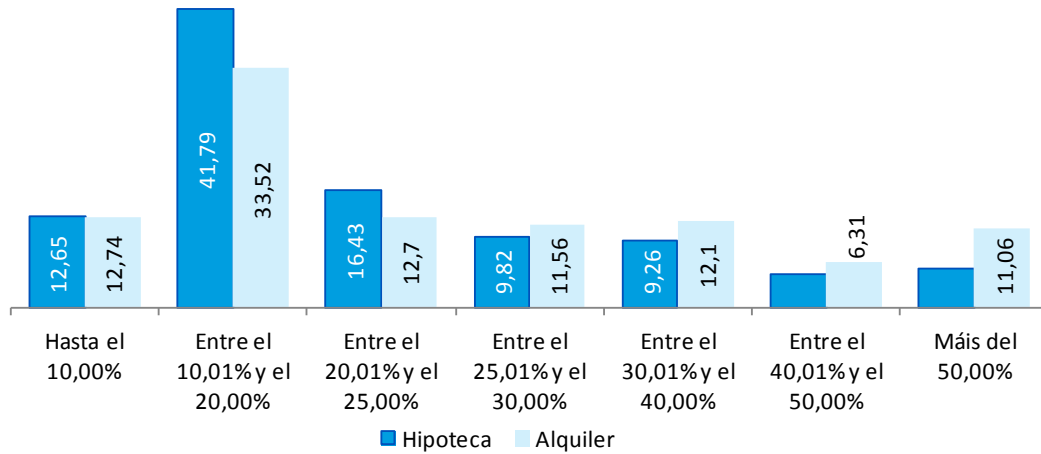
Segundo a enquisa, o gasto en vivenda, auga, electricidade, gas e outros combustibles representa o 29,1% do gasto dos fogares galegos, sendo o grupo de gasto que experimenta un maior incremento desde 2006 (39,6% fronte ao 5,6% do gasto total). Como consecuencia, é importante analizar os fogares que destinan unha parte destacada dos seus ingresos á vivenda.

Así, a porcentaxe de fogares galegos con hipoteca sobre a vivenda principal no ano 2012 era do 21,9%, deles un 5,5% destina máis do 50% dos seus ingresos ao pago da hipoteca.

No caso das vivendas familiares principais en réxime de aluguer, que no ano 2012 ascendía ao 11,9% dos fogares galegos, a proporción dos que destinan máis do 50% dos seus ingresos ao pago do aluguer sobe até o 11%.

Gráfico 97. Fogares segundo a porcentaxe de ingresos dedicados ao pago da vivenda principal. Ano 2012

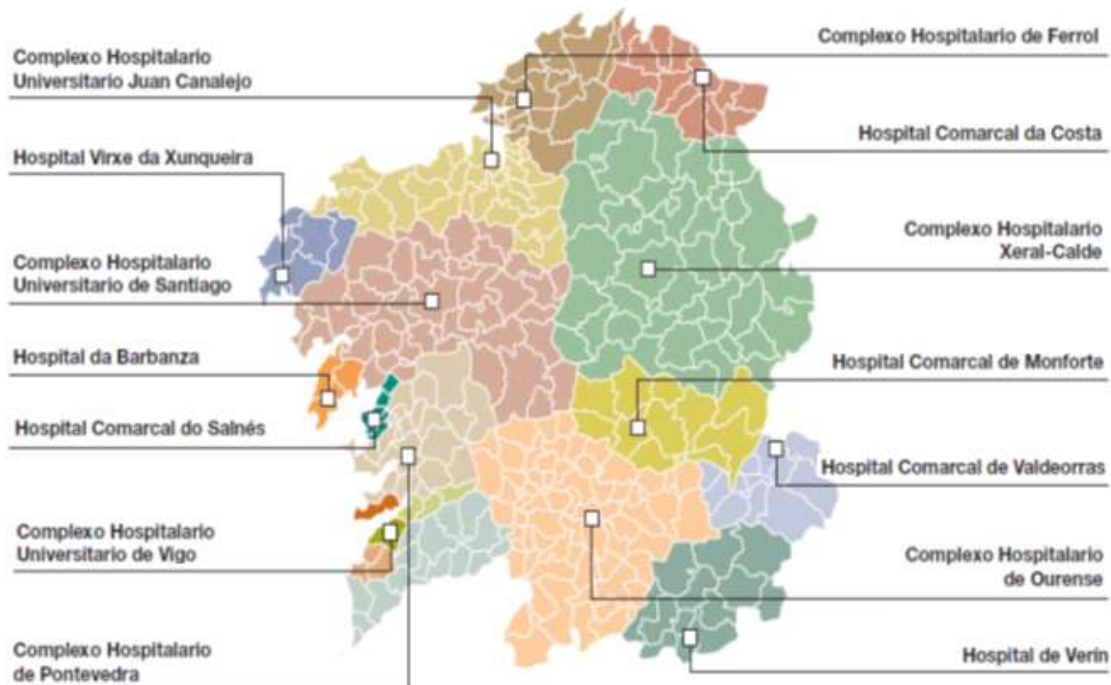

Fonte: Elaboración propia a partir de: IGE. Enquisa de condicións de vida das familias

Infraestruturas sociais

Galicia conta cunha rede composta por 14 centros hospitalarios e complexos hospitalarios de titularidade pública.

Mapa 33. Complexos hospitalarios de Galicia

Fonte: Sergas. Plan de infraestruturas sanitarias 2008-2013

En 2012 os recursos materiais do SERGAS en atención especializada son 58 centros: 30 hospitais, 15 centros de especialidades e 13 centros de orientación familiar segundo a información do Sistema Público de Saúde de Galicia.

En atención primaria son 476 centros, dos que 393 son centros de saúde e 83 consultorios. No modelo de atención primaria do SERGAS hai 3.392 profesionais integrados (médicos, pediatras, odontólogos, ATS e fisioterapeutas) o que ofrece un cociente de 1,2 por cada 1.000 habitantes.

Galicia conta con 37 establecementos sanitarios con réxime de internado²⁷ con 3,4 camas en funcionamento por cada mil habitantes en 2011, lixeiramente superior ao dato do conxunto de España (3,1). Por provincias non hai grandes diferenzas, A Coruña está por encima da media (3,8), Ourense (3,5), mentres Lugo e Pontevedra por baixo (3,1). O persoal total ascende a 31.383 que representa o 5,7% do conxunto do Estado cun cociente por cama en funcionamento de 3,3, mentres que o gasto corrente ascende 258 mil euros por cama.

En relación ás infraestruturas sociais, de acordo coa Memoria 2009 Sistema Público de Saúde de Galicia o índice de dependencia xuvenil galego é do 25,4 e para España do 30,7. Con todo o índice de dependencia senil é superior en Galicia 35,1 que para España 26,1.

En canto a outras infraestruturas sociais, de acordo cos datos de 2012 do INE o número de bibliotecas (unidades administrativas) en España era de 6.835 e en Galicia de 505 o que corresponde ao 7,4%.

De acordo coa información da Consellería de Educación e Ordenación Universitaria, o total de unidades en funcionamento en centros docentes de educación infantil de segundo ciclo no curso 2011-2012 é de 3.474 en Galicia que representan o 5,2 % do total nacional, con datos do Ministerio de Educación, Cultura e Deporte. Do total de unidades de educación infantil en Galicia no devandito curso o 74% eran públicos.

O número de profesores en ensinos non superiores en réxime xeral no curso 2011-2012 en Galicia ascendía a 36.898 (5,4% do total nacional) do cal o 68,6% son mulleres.

²⁷ É todo centro sanitario que, con independencia da súa denominación, e baixo unha mesma unidade de dirección, teña como finalidade principal a prestación de asistencia médica, cirúrxica o médico-cirúrxica aos doentes ingresados nel. Pode estar constituído por un único centro hospitalario ou por dous ou máis que se organizan e integran no chamado complexo hospitalario. Nestes casos é a unidade de dirección e xestión a que serve para a súa identificación. Desta forma, un complexo hospitalario pode estar constituído por dous ou máis centros hospitalarios, mesmo distantes entre sí e un ou varios centros de especialidades.

10. A EDUCACIÓN E FORMACIÓN EN GALICIA

Un dos activos máis importantes dun territorio á hora de valorar o seu potencial é o nivel de capacitación alcanzado pola súa poboación, o cal está intimamente relacionado coa capacidade que presente o mesmo para integrarse na sociedade do coñecemento. O capital humano é fundamental no aumento da produtividade do traballo e a competitividade.

Utilizando a información proporcionada pola Enquisa de Poboación Activa do INE e polo Ministerio de Educación, Cultura y Deporte na súa edición de 2013 do informe "As cifras da educación en España" para o curso 2010-2011 analizáronse diferentes indicadores que permitirán escenificar a situación do nivel educativo en Galicia en relación ao conxunto nacional.

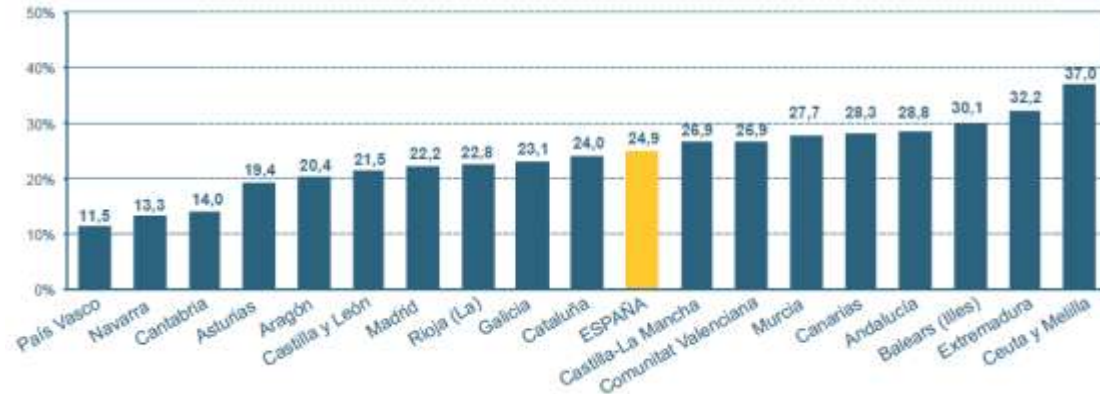
Un obxectivo prioritario das políticas educativas é que os mozos continúen a súa formación máis aló das etapas obrigatorias. O indicador **abandono educativo temperán**, entre 18 e 24 anos, forma parte dos oito indicadores definidos para o seguimento dos obxectivos da Estratexia Europa 2020 así como dos indicadores de Desenvolvemento Sustentable e de Igualdade de Xénero de Eurostat, sendo un dos índices nos que se fixa a Unión Europea para valorar o grao de avance socioeconómico. De acordo coa Enquisa de Poboación Activa do INE, en España, a taxa de abandono educativo temperán no ano 2012 era do 24,9% e para Galicia do 23,1%, lonxe da media europea que se situaba no 12,8%. En 2012 Galicia, co 23,1% de abandono escolar temperán, situábase a novena Comunidade Autónoma con menor abandono escolar (ver Gráfico 98).

Tanto a nivel galego, nacional e europeo a taxa de abandono escolar é máis alta para os homes. Por sexos, a media estatal é 8 puntos superior en homes (28,8%) que en mulleres (20,8%). Esta disparidade en Galicia alcanza un valor de 8,3 puntos, ao ser a porcentaxe dun 27,1% para os homes fronte ao 18,8% das mulleres. A cifra de abandono educativo temperán en España, tanto para homes como para mulleres, é unha das máis altas da UE-27. Nas mulleres, a cifra de España (20,8%) do ano 2012 case duplica a cifra da UE-27 (11,0%)²⁸.

É destacable que no noso país as mulleres ofrecen mellores datos que os homes en indicadores educativos fundamentais, en particular, posúen unha menor taxa de abandono educativo temperán e unha maior porcentaxe de estudos universitarios finalizados.

²⁸ Fonte: Eurostat, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_ifse_16&lang=en.

Gráfico 98. Porcentaxe de poboación de 18 a 24 anos que abandonou prematuramente o sistema educativo. Ano 2012

Fonte: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. Datos e Cifras do curso escolar 2013-2014

A Táboa 71 expón as porcentaxes de poboación de 18 a 24 anos con abandono escolar temperán, é dicir, que non completou o nivel de educación secundaria na súa segunda etapa e non segue ningún tipo de educación ou formación. Diferenciouse entre homes e mulleres e para tres anos distintos 2002, 2007 e 2012. Tanto a nivel xeral como diferenciando para homes e mulleres, os niveis de abandono educativo son menores en Galicia que para o conxunto español aínda que maiores se se comparan cos datos da UE-27. Obsérvase, ademais, que en Galicia, na última década diminuíu en case un 4% a porcentaxe de abandono temperán dos estudos.

Táboa 71. Abandono escolar temperán

	Total			Hombres			Mujeres		
	2002	2007	2012	2002	2007	2012	2002	2007	2012
UE 27	17,0	15,0	12,8	19,1	17,0	14,5	14,9	12,9	11,0
Nacional	30,7	31,0	24,9	36,8	36,6	28,8	24,2	25,2	20,8
Galicia	26,9	23,9	23,1	35,5	33,2	27,1	18,3	14,4	18,8

Fonte: Eurostat "Early leavers from education and training by sex and NUTS 2 regions (from 2000 onwards)"

Na análise do **grao de ocupación das persoas con abandono temperán dos seus estudos** considerouse a taxa de actividade e a taxa de emprego no nivel de educación de primaria ou inferior. Na comparación entre España e Galicia no ano 2013, a taxa de actividade da poboación entre 25 e 64 anos con estudos finalizados a nivel primario ou inferior era do 58,0% e do 46,2% en España e Galicia respectivamente. A taxa de actividade aumenta ata o 76,3% en España e o 65,4% en Galicia se o rango de idade escollido é o de 25 a 34 anos.

Tanto a nivel nacional como rexional e, en ambos os rangos de idade, a taxa de actividade é inferior para as mulleres (un 23,5% menos en España entre os 25-64 anos e un 14,8% en Galicia entre os 25-64 anos) (ver Táboa 72).

Respecto da taxa de emprego para persoas que dispoñen do nivel de educación de primaria ou inferior, o valor medio nacional é do 35,6%, sendo maior en homes

43,2% que para mulleres 28,5%. En Galicia o valor medio da taxa de emprego é moi similar ao nacional 33,7% e tamén é superior en homes 38,0% que en mulleres 30,4%.

Táboa 72. Taxa de actividade e emprego para o nivel de educación primaria ou inferior. Ano 2013

		Nivel de educación primaria o inferior			
		Tasa de actividade		Tasa de emprego	
		25-64 anos	25-34 anos	25-64 anos	25-34 anos
España	Total	58,0	76,3	35,6	38,4
	Hombres	70,1	83,7	43,2	42,8
	Mujeres	46,6	67,7	28,5	33,3
Galicia	Total	46,2	65,4	33,7	40,4
	Hombres	54,5	75,8	38,0	50,0
	Mujeres	39,7	47,8	30,4	24,1

Fonte: Elaboración propia a través de Ministerio de Educación, Cultura y Deporte 2013

A porcentaxe de persoas de entre 30 e 34 anos que completaron os estudos superiores alcanzou en 2012 o 40,1% en España e o 42,4% en Galicia, presentando unha posición moi por encima da media da UE-27 do 35,8%. A nivel galego, nacional e europeo existen porcentaxes moi superiores de mulleres con estudos de educación terciaria ou equivalente completados, no caso do Galicia é unha 49,1% fronte ao 35,8% dos homes. Nesta liña de obxectivos de educación pódese dicir que tanto a nivel de Galicia como nacional non existe tanta distancia co obxectivo marcado do 44% para España e que certas intervencións deberían centrarse no fomento de estudos superiores en homes.

Para a análise da **transición da educación ao mercado laboral** e a adecuación do nivel formativo á demanda laboral, analizáronse a taxa de actividade, taxa de emprego e a taxa de paro para a poboación de entre 25 e 64 anos en función do nivel de formación, a idade e o sexo.

A Táboa 73 mostra os valores da taxa de actividade da poboación segundo o nivel de formación alcanzado, dous rangos de idade 25-64 e 25-34 e o sexo. En xeral, a comparativa de datos ao desagregar por sexo é moi desigual en contra da muller, o cal esixe unha formulación específica ao seu favor, principalmente naquelas persoas con niveis educativos máis baixos. Polo demais, a idade incide positivamente como un factor que vén axudar na corrección das baixas taxas de actividade que algúns sectores da poboación presentan, sobre todo os que ten niveis educativos básicos. Na análise da **porcentaxe de persoas que teñen emprego en función do nivel de estudos alcanzado**, os datos achegados na Táboa 74 mostran tamén a existencia dunha correlación positiva entre o nivel de educación e o nivel de empregabilidade ou ocupación das persoas con taxas desfavorables para a muller en todos os niveis formativos, así como en ambos os rangos de idade, sendo máis significativa a diferenza nos niveis de Educación Primaria e Inferior para o rango de idade dos 25

aos 34 anos, cunhas porcentaxes do 75,8% e do 47,8% para homes e mulleres respectivamente.

Táboa 73. Taxa de actividade da poboación de 25-64 anos segundo nivel de formación alcanzado, idade e sexo

	Total		Educación Primaria e Inferior		1.ª etapa de Educación Secundaria		2.ª etapa de Educación Secundaria		Educación superior	
	25-64 años	25-34 años	25-64 años	25-34 años	25-64 años	25-34 años	25-64 años	25-34 años	25-64 años	25-34 años
Total Galicia	78,3	88,1	46,2	65,4	76,3	88,2	82,3	86,3	89,8	90,8
Hombres	83,6	90,5	54,5	75,8	83,2	92,3	87,0	88,0	92,0	92,0
Mujeres	73,1	85,6	39,7	47,8	68,2	81,9	77,6	84,6	88,0	89,9

Fonte: Elaboración propia a través do Ministerio de Educación, Cultura y Deporte 2013

Táboa 74. Taxa de emprego da poboación de 25-64 anos segundo nivel de formación alcanzado, idade e sexo

	Total	Educación Primaria e Inferior	1.ª etapa de Educación Secundaria	2.ª etapa de Educación Secundaria	Educación Superior
España	60,9	35,6	54,7	64,0	76,0
Galicia	62,2	33,7	56,8	66,2	76,4
Hombres Galicia	66,4	38,0	61,5	70,7	80,0
Mujeres Galicia	58,1	30,4	51,3	61,7	73,3

Fonte: Elaboración propia a través do Ministerio de Educación, Cultura y Deporte 2013

Táboa 75. Taxa de paro da poboación de 25-64 anos segundo nivel de estudos alcanzado, idade e sexo

	Total		Educación Primaria e Inferior		1.ª etapa de Educación Secundaria		2.ª etapa de Educación Secundaria		Educación Superior	
	25-64 años	25-34 años	25-64 años	25-34 años	25-64 años	25-34 años	25-64 años	25-34 años	25-64 años	25-34 años
España	24,2	29,9	38,6	49,7	30,7	37,3	23,5	29,8	15,1	21,5
Galicia	20,5	26,9	27,1	38,2	25,5	33,0	19,6	25,7	15,0	22,6
Hombres Galicia	20,6	27,2	30,3	34,0	26,1	32,6	18,7	26,2	13,1	21,3
Mujeres Galicia	20,5	26,6	23,6	49,7	24,8	33,7	20,6	25,1	16,7	23,5

Fonte: Elaboración propia a través do Ministerio de Educación, Cultura y Deporte 2013

España, un dos países máis afectados polo **desemprego xuvenil**, un 64% das persoas que finalizaron a segunda etapa de educación secundaria e un 76% das que finalizaron os seus estudos superiores teñen emprego. Respecto da taxa de paro en Galicia pódese dicir que a mesma ten un compoñente positivo correlacionado co nivel educativo alcanzado xa que a taxa de paro da poboación de 25 a 64 anos con estudos superiores no ano 2013 é 12,1 puntos inferior á da que ten educación primaria ou inferior. No caso dos homes a diminución sería de 17,2 puntos e no das

mulleres de 6,9 puntos (ver Táboa 75). Doutra banda, mantén un elemento de correlación negativa con aquel colectivo de persoas (presumiblemente) menos experimentadas, porque, aínda que a taxa de paro da poboación entre 25 e 34 anos tamén se vai reducindo ostensiblemente segundo alcánzase un maior nivel educativo, mantén un diferencial positivo co resto de colectivos de maior idade para todos os niveis educativos. Pódese dicir que os valores totais galegos son inferiores aos nacionais excepto no colectivo da poboación entre 25 e 34 anos con educación superior onde a taxa de paro galega supera en 1,1 puntos a do conxunto nacional.

Existe unha correlación positiva entre a **porcentaxe de participación nos sistemas de formación profesional e o emprego xuvenil**. España, cunha escasa participación nos sistemas de formación profesional sofre dunha taxa elevada de desemprego xuvenil. De acordo ao Subsistema de Formación **Profesional** para o Emprego, implantado en 2007 a formación profesional está dirixida prioritariamente a traballadores desempregados. En Galicia hai unha maior porcentaxe de mulleres en programas de formación profesional dirixidos a desempregados (56,7% mulleres respecto dun 43,3% de homes). As maiores porcentaxes de traballadores formados a través de accións de formación profesional atópanse no rango de idade superior a 35 anos (50,1%) (ver Táboa 76) e con nivel educativo previo de educación secundaria xeral (48,2% e 53,0% para Galicia e España respectivamente) (ver Táboa 77).

Táboa 76. Traballadores formados en accións dirixidas prioritariamente a desempregados, por sexo e idade (distribución porcentual). Ano 2012

	Total	Distribución por sexo		Distribución por idade			Número de traballadores formados por cada 10.000 habitantes (poboación de 16 a 64 anos)
		Hombre	Mujer	<25	25-34	>35	
Galicia	4.629	43,3	56,7	13,5	36,4	50,1	26
España	227.572	47,7	52,3	18,8	31,2	50,0	73

Fonte: *As Cifras da educación en España. Ministerio de Educación, Cultura y Deporte 2012*

Táboa 77. Distribución porcentual de traballadores formados en accións dirixidas prioritariamente a desempregados segundo o nivel educativo previo dos participantes. Ano 2012

	Total	Inferior a Educación Secundaria a Primeira etapa	Educación Secundaria		E. Post secundaria		
			Programas de F.P	Educación General	Técnicos-Profesionales Superiores	Primer Ciclo Universitario	Segundo y Tercer Ciclo Universitario
Galicia	4.629	5,6	13,1	48,2	17,6	6,9	8,6
España	227.572	3,4	12,8	53,0	14,3	7,3	9,1

Fonte: *As Cifras da educación en España. Ministerio de Educación, Cultura y Deporte 2012*

O indicador denominado de formación **permanente e formación continua**, é un dos indicadores que figuran entre os puntos de referencia para os obxectivos dos sistemas de educación e formación 2020, e defínese como a porcentaxe de poboación de 25 a 64 anos que participou en educación-formación nas últimas catro semanas. Segundo este indicador, no ano 2013 o 10,2% de galegos participara en accións de formación permanente (9,3% en homes e 11,1% en mulleres).

No ano 2012, o 14,9 % das empresas galegas proporcionaron actividades formativas en tecnoloxías da información e a comunicación aos seus empregados. Este valor é inferior na industria (13,4%) e na construción (13,0%) e superior nos servizos (16,4%).

En 2012, o 24,2% dos empregados galegos recibiron formación en tecnoloxías da información e a comunicación (17,5% na industria, 28,0% na construción e 34,1% nos servizos).

A **formación profesional dual** é unha nova modalidade de oferta dentro da formación profesional, regulada a través do Real Decreto 1529/2012, de 8 de novembro. Realízase en réxime de alternancia entre o centro educativo e a empresa.

A implantación desta modalidade depende, como en toda a oferta educativa, de cada comunidade autónoma. No caso de Galicia a convocatoria ao proxecto de formación profesional dual foi publicada na Orde do 10 de xaneiro de 2013 pola que se autoriza un proxecto experimental de formación profesional dual do ciclo formativo de grao superior de sistemas de telecomunicacións e informática no CIFP Politécnico de Santiago, en colaboración coa empresa privada e pola Orde de 25 de xullo de 2013 pola que se autorizan proxectos experimentais de formación profesional dual de ciclos formativos de formación profesional en centros educativos, en colaboración con diversas entidades.

Táboa 78. Media tres competencias avaliación PISA

	Promedio		
	Lectura	Matemáticas	Ciencias
UE	489	489	497
España	488	484	496
Galicia	499	489	512

Fonte: PISA 2012

O **rendemento académico** é analizado a través do programa para a avaliación internacional dos alumnos onde se avalía de forma trianual o coñecemento e destrezas dos alumnos de 15 anos en tres competencias: comprensión lectora, competencia matemática e competencia científica. Segundo os resultados do estudo PISA 2012 publicado en decembro de 2013 da Organización para a Cooperación e o Desenvolvemento Económico OCDE (ver Táboa 78), no que se avaliaron a nivel nacional 25.313 alumnos da poboación total de estudantes de 15 anos que ascende a 373.691 (porcentaxe muestral 6,7%), Galicia presenta mellores medias que España e, que a media europea, nas tres áreas de avaliación cun valor de 499 en lectura, 489 en matemáticas e 512 en ciencias.

Dentro da **análise dos alumnos matriculados** en cada un dos niveis educativos considérase o acceso ao nivel educativo secundario e superior non universitario entre homes e mulleres, a taxa de escolarización de 16 a 18 anos, a taxa de idoneidade e a taxa de gradación.

Respecto da **igualdade no acceso ao nivel educativo secundario e superior non universitario entre homes e mulleres** no curso 2011-2012, a taxa bruta de acceso que mide o acceso da poboación a calquera idade nos distintos niveis de educación está indicada na Táboa 79. Da devandita táboa dedúcese que existe un maior acceso das mulleres aos ensinos de bacharelato e, por outra banda, nos ciclos de grao medio e nos Programas de Cualificación Profesional Inicial, o acceso é maior entre os homes non habendo diferenzas significativas respecto ao acceso a grao superior.

A **taxa neta de escolarización de 16 a 18 anos** indica como se producen as transicións do alumnado desde a Educación Secundaria Obrigatoria aos ensinos secundarios de segunda etapa, fundamentalmente aos 16 e 17 anos e posteriormente aos ensinos superiores a partir dos 18. De acordo cos datos do Ministerio de Educación, Cultura y Deporte para o curso 2011-2012 que se presentan na Táboa 80, a taxa neta de escolarización aos 18 anos reflicte diferenzas entre homes e mulleres, tanto a nivel de Galicia como nacional. No caso de Galicia, no curso 2011-2012, o 31% das mulleres de 18 anos cursan E. Universitaria e o 38,2% cursan ensino postobligatoria. Con todo, nos homes estas porcentaxes son do 20,5% e do 44,5%.

Nas outras idades (16 e 17 anos) non se observan para Galicia diferenzas significativas coa media nacional nin tampouco entre homes e mulleres.

Táboa 79. Taxa bruta de acceso ao nivel educativo secundario e superior non universitario segundo sexo. Curso 2011-2012

	Enseñanzas Secundarias Segunda Etapa			C.F. Grado Superior de FP y de Artes Plásticas y Diseño y EE. Deportivas Grado Superior
	Bachillerato	C.F. Grado Medio de FP y de Artes Plásticas y Diseño y EE. Deportivas	Programas de Cualificación Profesional inicial	
Nacional	63,8	42,3	15	36,6
Galicia	68,7	50,9	12,8	44,3
Galicia hombres	62,6	56,7	18,1	43,1
Galicia mujeres	75,1	44,8	7,3	45,5

Fonte: "As cifras da educación en España. Curso 2011-2012"- Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Táboa 80. Taxa neta de escolarización de 16 a 18 anos. Curso 2011-2012

	16 anos	17 anos	18 anos
España	97,5	90,6	78,4
Hombres España	97,1	89,2	76,3
Mujeres España	98,1	92,2	80,7
Galicia	97,3	92,4	79,0
Hombres Galicia	97,3	90,6	77,0
Mujeres Galicia	97,2	94,3	81,2

Fonte: "Las cifras de la educación en España. Curso 2011-2012"- Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

Outra das variables para ter en conta na análise do nivel educativo da rexión é a **taxa de idoneidade**. Esta taxa é unha medida dos resultados do sistema educativo en diferentes idades do alumnado que indica a porcentaxe de alumnos que se atopa matriculado no curso que pola súa idade correspóndelle. No caso de Galicia do mesmo xeito que a nivel nacional, ver Táboa 81, na última década a taxa de idoneidade diminuíu tanto para homes como para mulleres nos rangos de idade de estudo de 8 a 15 anos. Poden apreciarse aumentos para os 14 e 15 anos nos homes de Galicia. En referencia aos datos dos períodos 2001-2002 e 2011-2012, en Galicia obsérvase que a taxa de idoneidade reduciuse na última década para homes e mulleres a todas as idades excepto aos 15 anos, onde as taxas aumentan na última década.

Convén sinalar que as taxas de idoneidade diminúen a medida que aumenta a idade, tanto para Galicia e o total nacional como ao considerar a diferenciación por xénero.

Tamén convén sinalar que a pesar de que as taxas dos homes e as mulleres son similares aos 8 anos, a diferenza entre elas aumenta coa idade, rexistrándose sempre taxas de idoneidade máis altas para as mulleres que para os homes.

Táboa 81. Taxa de idoneidade. Períodos 2001-2002 e 2011-2012

	8 anos		10 anos		12 anos		14 anos		15 anos	
	2001-02	2011-12	2001-02	2011-12	2001-02	2011-12	2001-02	2011-12	2001-02	2011-12
TOTAL España	95,3	93,8	91,9	89,1	86,4	83,9	73,8	69,6	62,0	61,7
Hombres España	94,4	92,9	90,4	87,6	83,7	81,5	68,1	65,5	55,4	56,9
Mujeres España	96,2	94,7	93,6	90,7	89,2	86,3	79,7	73,9	68,9	66,8
Total Galicia	95,5	94,2	91,5	89,4	85,6	84,5	70,5	70,7	58,4	62,5
Hombres Galicia	94,5	93,2	89,7	87,6	81,2	81,8	62,9	65,4	49,5	56,4
Mujeres Galicia	96,5	95,3	93,4	91,3	90,1	87,3	78,6	76,4	67,8	68,9

Fonte: "As cifras da educación en España. Curso 2011-2012"- Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

A Táboa 82 define os valores en taxa **bruta de poboación que se gradúa en cada ensino ou titulación** a nivel de Galicia para o curso 2010-2011, mostrándose

claramente un nivel lixeiramente máis elevado naqueles aspectos básicos e de ensinamentos técnicos e ao contrario en canto a estudos superiores. Por sexo, a información achegada mostra un rumbo de feminización en case todos os niveis educativos o que demostra a súa maior "preocupación" por alcanzar unha maior capacitación educativa.

Táboa 82. Galicia. Taxa bruta de poboación que se gradúa por ensino e sexo curso 2010-2011

	Graduado en ESO	Graduado en ESO (Adultos) (1)	Bachillerato / COU	Técnico / Técnico Auxiliar	Técnico Superior / Técnico Especialista	Diplomados Universitarios y Arquitectos e Ingenieros Técnicos	Licenciados Universitarios y Arquitectos e Ingenieros	Grado	Máster Oficial
Hombres	73,0	22,7	46,9	21,0	21,0	12,3	13,3	..	8,7
Mujeres	83,1	18,7	64,9	21,3	25,6	24,2	21,9	..	12,7

Fonte: "As cifras da educación en España. Curso 2011-2012"- Ministerio de Educación, Cultura y Deporte

(1) Inclúese o alumnado que obtén o título nas modalidades presencial, a distancia e nas probas libres

11. A CAPACIDADE INSTITUCIONAL EN GALICIA

A capacidade institucional é entendida como a capacidade administrativa e de xestión respecto da aplicación das políticas. Por elo, este epígrafe describe en primeiro lugar o contexto institucional e normativo galego; é dicir, a estrutura organizativa da Xunta de Galicia, as institucións competentes a nivel rexional, número e tipoloxía de organismos públicos autonómicos e locais, así como a súa principal regulación. En segundo lugar faise unha revisión da situación das finanzas públicas en Galicia e compárase co nivel nacional.

A **estrutura organizativa da Xunta de Galicia** establécese no Decreto 235/2012, do 5 de decembro, pola que se fixa a estrutura orgánica da Vicepresidencia e das consellerías da Xunta de Galicia. O obxectivo do Decreto é a optimización dos recursos públicos e a eficacia na xestión para a coordinación das distintas unidades administrativas. Este decreto é completado pola Lei 16/2010, do 17 de decembro, de organización e funcionamento da Administración xeral e do sector público autonómico de Galicia.

A **estrutura do sector público** organízase en España en tres niveles:

- Central, articulado na Administración Xeral do Estado.
- Rexional, en 17 Comunidades Autónomas e 2 Cidades con Estatuto de Autonomía.
- Local, en máis de 8.100 municipios e 50 provincias.

Galicia é unha das 17 Comunidades Autónomas, conta con 4 provincias (A Coruña, Lugo, Ourense e Pontevedra) e un total de 314 municipios.

A Consellería de Facenda da Xunta de Galicia dispón do catálogo de entidades integrantes do sector público autonómico. Os diferentes entes dentro deste tipo de entidades son: organismos autonómicos, entidades de dereito público, sociedades mercantís públicas, fundacións, consorcios e axencias públicas.

A Táboa 83 sinala o número e tipoloxía de organismos públicos a nivel autonómico que foron obxecto de ordenación e racionalización no marco do proceso de consolidación fiscal da administración autonómica.

Táboa 83. Número de organismos suprimidos ao amparo dos plans de avaliación de entidades dependentes da Xunta

Número de organismos	
Fundacións	47
Sociedades mercantís	10
Consorcio	6
Entidad de dereito público	1
Organismo autónomo	1
Total	65

Fonte: Datos Vicepresidencia e Consellería de Presidencia, Administracións Públicas e Xustiza. Datos de febreiro de 2014

Segundo os datos máis recentes da Ministerio de Hacienda respecto ao número e tipoloxía de organismos públicos galegos, en xullo de 2013 o sector público autonómico, estaba formado por 119 organismos, que se desagregan por forma xurídica na táboa 84.

Táboa 84. Número de organismos de la Administración Autonómica

Número de organismos	
A. G. Comunidad Autónoma	1
Agencias	6
Consortios	17
Entes públicos	19
Entidades públicas empresariales	1
Fundaciones	32
OO. AA. administrativos	8
OO. AA. comerciais	2
Sociedades Mercantiles	30
Universidades	3
TOTAL	119

Fonte: Datos: Ministerio de Hacienda. Julio de 2013

Cabe destacar en Galicia a relevancia das entidades de poboación denominadas **parroquias e entidades singulares** para comprender a distribución espacial e as dificultades na xestión e subministración de servizos por parte das Administracións Públicas. Do total de municipios españois só o 3,9% atópanse en Galicia, con todo, respecto de clasificación parroquia Galicia representa o 76,6% do total do conxunto español e o 49,3% das entidades singulares existentes en España (ver Táboa 85). A dispersión no territorio das entidades de poboación dificulta a articulación dun sistema eficiente en servizos.

Táboa 85. Entidades de poboación

	España	Galicia	A Coruña	Lugo	Ourense	Pontevedra
Municipios	8.116	314	93	67	92	62
Parroquias	4.920	3.772	926	1.264	916	666
Entidades Singulares	61.165	30.139	10.425	9.776	3.690	6.248

Fonte: INE. Padrón 2011

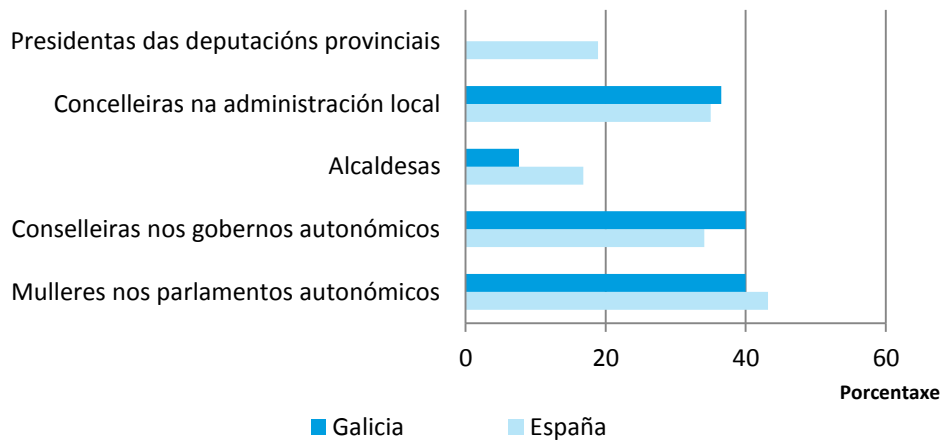
Segundo datos do primeiro trimestre de 2013 ofrecidos pola Enquisa de Poboación Activa, en España o **sector público** ocupa a 2.845.800 traballadores, fronte aos 13.788.900 do sector privado, o cal supón un 17,1% do emprego público fronte ao total, practicamente na media da UE-27 onde o sector público representa o 17% do emprego. En Galicia o sector público ocupa a 150.551 traballadores, dos cales o 44% corresponde A Coruña, o 31% a Pontevedra, o 13% a Lugo e o 12% a Ourense.

O total de traballadores en Galicia é de 998.500, o que supón un 15,1% de emprego público fronte ao total do emprego galego.

No conxunto galego, o 55,7% do persoal ao servizo da Administración Pública son mulleres e o 44,3% son homes. Á súa vez en todas as provincias galegas a porcentaxe de mulleres como persoal de servizo da Administración pública é superior ao de homes (56% na Coruña, 57% en Lugo, 56% en Ourense e 55% en Pontevedra).

Dentro dos empregos para a Administración pública galega con poder e toma de decisión, as mulleres representan porcentaxes inferiores aos homes. Galicia conta con: ningunha presidenta de deputación provincial, un 35% de concelleiras na administración local, un 8% de alcaldesas, un 40% de conselleiras no goberno autonómico e un 40% de mulleres no Parlamento autonómico.

Gráfico 99. Empregos para a Administración con capacidade de decisión en mulleres

Fonte: IGE

En canto á situación das **finanzas públicas, o gasto público** supón case o 50% do total do PIB da Unión Europea e o 43,4% en España.

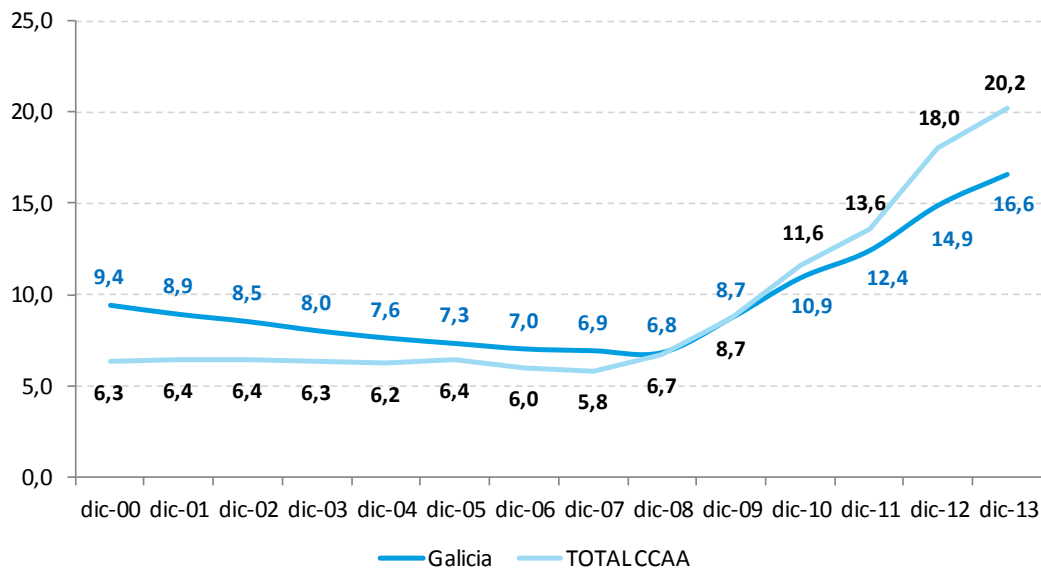
De acordo coa contabilidade rexional do INE, o Produto Interior Bruto a prezos de mercado para Galicia en 2012 era de 56.375.594 miles de euros e o da **rama de actividade** Administración pública e defensa; seguridade social obrigatoria; educación; actividades sanitarias e de servizos sociais de 11.289.288 miles de euros, o cal supón o 20% do total.

En referencia ás contas, a Consellería de Facenda da Xunta de Galicia elabora informes trimestrais cos indicadores da actividade económico-financeira da Comunidade Autónoma de Galicia. Galicia pechou as súas contas cun **déficit** do 1,3% do PIB e un cociente **débeda/pib** do 14,9% en 2012, cumprindo cos obxectivos de déficit e débeda marcados polo consello de política fiscal e financeira dentro do proceso de consolidación fiscal en que está inmerso o Reino de España desde 2009. O Gráfico 100 mostra a evolución da débeda pública en Galicia desde o ano 2000 ata o 2013 xunto coa evolución do conxunto de comunidades autónomas españolas. A débeda pública de Galicia presentaba valores superiores que a media española con lixeiros descensos desde os anos 2000 a 2008, ano desde o cal, grazas a un

mellor desempeño fiscal, a débeda evolucionou por debaixo da do conxunto das comunidades autónomas.

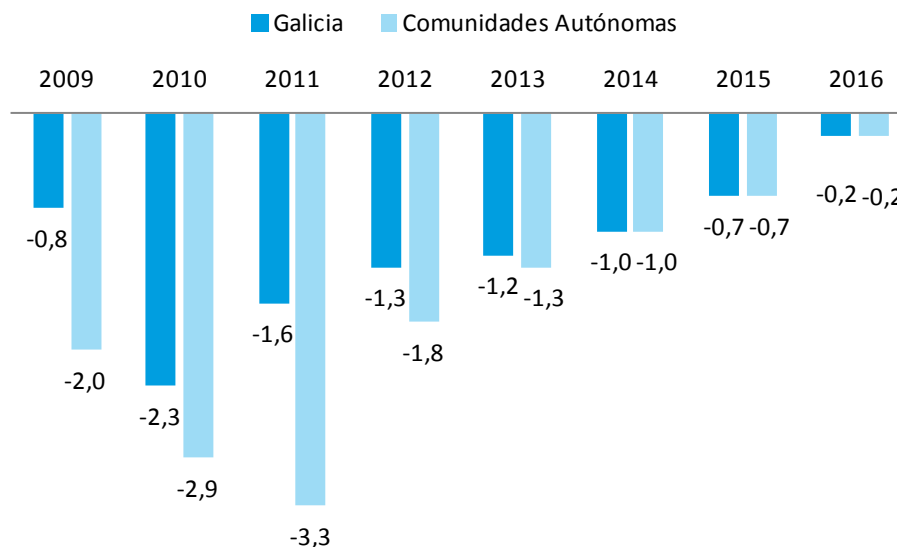
Galicia cumprirá co obxectivo de estabilidade orzamentaria para 2013, fixado no 1.2% do PIB, polo que se atopa a nivel nacional entre unha das Comunidades Autónomas mellor situadas para o cumprimento do obxectivo do -1% en 2014 consolidando un proceso de axuste suave no que se refire a evolución do gasto público. O Gráfico 101 sinala a capacidade/necesidade de financiamento en 2012 en función da porcentaxe do PIB rexional e a previsión para os anos seguintes.

Gráfico 100. Débeda pública (% PIB rexional) previsión 2012

Fonte: Banco de España-deuda PDE e elaboración propia

Gráfico 101. Capacidade/necesidade de financiamento en 2012 (% PIB rexional)

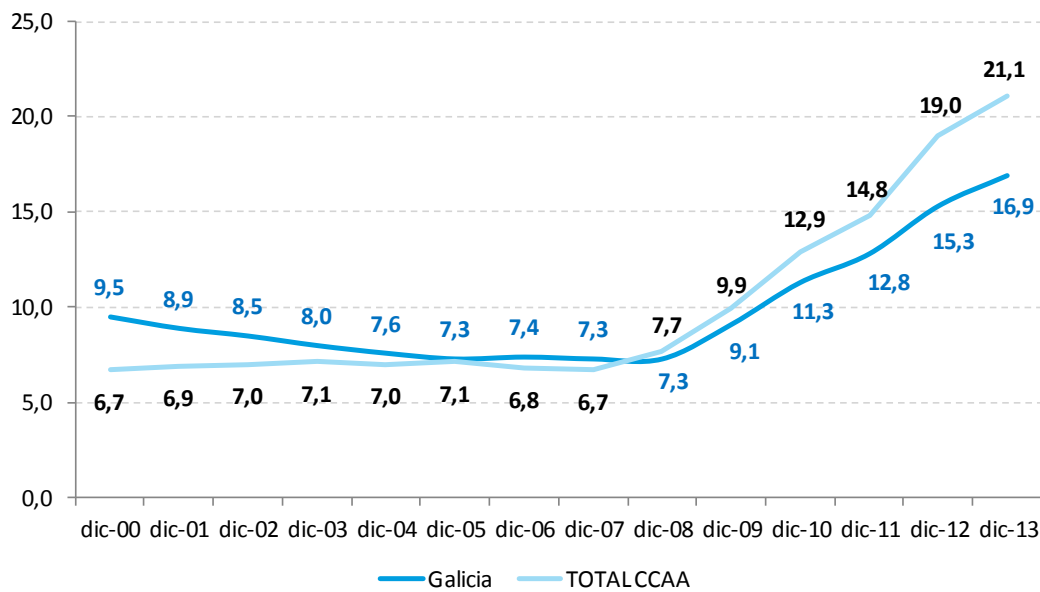

Fonte: Consejo de política fiscal y financiera e elaboración propia

Por último, respecto ao **endebedamento das empresas públicas** en millóns de euros nominais e en porcentaxe do PIB, o gráfico 102 consolida a débeda da administración e a do sector público empresarial e mostra a súa evolución para o período de 2000 a 2013 en Galicia e no conxunto nacional. A participación da débeda das empresas públicas dentro do global da débeda de cada comunidade autónoma é moi dispar. O peso en Galicia é reducido, 2,4% do total da débeda, se se compara con outras comunidades.

Gráfico 102. Débeda pública (% PIB rexional) convenio PDE + débeda empresas públicas

Fonte: Banco de España. Boletín estadístico

12. ANÁLISE CON RESPECTO AO CUMPRIMENTO DOS OBXECTIVOS DA ESTRATEXIA EUROPA 2020

Para medir os avances cara á consecución dos obxectivos de Europa 2020 acordáronse para toda a UE os seguintes cinco obxectivos principais:

12.1. Obxectivos Europa 2020 en materia de I+D

A Estratexia Europa 2020 establece tres prioridades ou alicerces, entre os que se atopa o Crecemento Intelixente que se apoia en tres cuestións fundamentais: a investigación e a innovación, a mellora dos niveis educativos da poboación e a sociedade dixital.

Respecto da Innovación, a iniciativa emblemática da UE-27 *Unión pola innovación* está baseada en mellorar as condicións xerais e de acceso ao financiamento destinado a investigación e innovación co fin de reforzar a cadea de innovación e impulsar os niveis de investimento en toda a Unión. Sobre este obxectivo estratéxico, a referencia para ter en conta é alcanzar o obxectivo de investir o 3,0% do PIB en I+D, en particular mellorando as condicións para o investimento en I+D por parte do sector privado e desenvolvendo un novo indicador que faga un seguimento da innovación.

No ano 2012 a porcentaxe do PIB investido en I+D por Galicia foi do 0,9%. Valor inferior á media nacional 1,3% e á europea 2,1%.

Táboa 86: Estratexia Europa 2020: I+D

ESTRATEGIA EUROPA 2020		Objetivo 2020 (%)	Año de referencia	Galicia	España	EU27
I+D+I	% del PIB de la UE debería ser invertido en I+D	3,0	2012	0,9	1,3	2,1

Fonte: elaboración propia mediante datos EUROSTAT

12.2. Obxectivos Europa 2020 en materia de cambio climático e sostenibilidade enerxética

Unha das prioridades crave da Estratexia Europa 2020 é o fomento do crecemento sustentable mediante o paso decidido cara a unha economía baixa en carbono que utilice os recursos naturais de forma eficiente e sustentable.

Unha Europa que aproveite eficazmente os recursos, axudando a desligar crecemento económico e uso de recursos, reducindo as emisións de carbono da nosa economía, incrementando o uso de enerxías renovables, modernizando o noso sector do transporte e promovendo un uso eficaz da enerxía. Sobre este obxectivo estratéxico, a referencia para ter en conta é: reducir as emisións de gases de efecto invernadoiro nun 20% en comparación cos niveis de 1990; incrementar a porcentaxe

das enerxías renovables no noso consumo final de enerxía ao 20% e aumentar un 20% a eficacia no uso da enerxía.

O obxectivo de redución de emisións de Gases de Efecto Invernadoiro (GEI) fixado pola Estratexia Europa 2020 está directamente relacionado coa mitigación do cambio climático. Os obxectivos, para o conxunto da UE-27 e para España, son:

Obxectivo nacional: Redución das emisións de gases de efecto invernadoiro nos sectores non suxeitos ao comercio de dereitos de emisión nun 10% con respecto aos niveis de 2005.

Obxectivo europeo: Redución das emisións de gases de efecto invernadoiro nun 20% con respecto aos niveis de 1990. Este obxectivo desagregase nunha redución do 21% das emisións GEI das instalacións suxeitas ao comercio europeo de dereitos de emisión respecto ao ano 2005 e un 10% das emisións dos sectores restantes (ou sectores difusos) respecto ao ano 2005.

Para o obxectivo de redución das emisións de gases de efecto invernadoiro en relación ao ano de referencia 1990=100, o valor galego no ano 2011 é de 98,1 fronte a 126,43 do conxunto español e o 83,03 da UE-27.

De acordo co Instituto Enerxético de Galicia a porcentaxe das enerxías renovables na estrutura da xeración eléctrica en Galicia é do 52,9% considerando neste cómputo a enerxía hidráulica, eólica, biomasa, RSU, biogás e solar-fotovoltaica (aínda que para as dúas últimas a contribución é nula). Non tendo en conta a enerxía gran hidráulica, as enerxías renovables representarían o 32% (27% eólica, 3% minihidráulica, 1% biomasa e 1% RSU).

Respecto dos datos dispoñibles no IGE, o indicador aumento da eficiencia enerxética pode definirse como o consumo interior de enerxía primaria respecto ao PIB (a prezos constantes referidos ao ano 2000). O consumo interior de enerxía primaria inclúe o consumo bruto de enerxía primaria máis o saldo de electricidade. Para Galicia o valor sería de 295 ktep por 1000 euros, en España 166,2 ktep por 1000 euros e en Europa 27 157,8 ktep por 1000 euros. O obxectivo da Estratexia Europa 2020 é seguir reducindo esta cifra ata 132,57 ktep/1000 € en 2020.

Táboa 87. Estratexia Europa 2020: Cambio climático e enerxía

ESTRATEGIA EUROPA 2020		Objetivo 2020	Año de referencia	Galicia	España	EU27
Cambio Climático y Energía	Reducción de las emisiones de gases efecto invernadero en relación a 1990 un 20%	80	2011	98,1	126,4	83,0
	Porcentaje de Energías Renovables	20%	2011	32,0	15,1	13,0
	Aumento de la eficiencia energética 20%	132,57 ktep/1000€	2011	295,0	166,2	157,8

Fonte: elaboración propia mediante datos EUROSTAT

12.3. Obxectivos Europa 2020 en materia de Emprego

A Estratexia Europa 2020 establece tres prioridades ou alicerces, entre os que se atopa o Crecemento Integrador baseado no fomento dunha economía cun alto nivel de emprego que teña cohesión social e territorial a través do emprego, a cualificación e a loita contra a pobreza.

Respecto ao Emprego e Cualificacións, a iniciativa emblemática da UE-27 *Una agenda para nuevas cualificaciones y empleos* ten como obxectivo modernizar os mercados laborais facilitando a mobilidade dos traballadores e o desenvolvemento de cualificacións ao longo da vida, co fin de incrementar a participación no emprego e de adecuar mellor a oferta á demanda. Sobre este obxectivo estratéxico, a referencia para ter en conta é que a taxa de ocupación da economía europea da poboación de entre 20 e 64 anos debería elevarse ata o 75% no ano 2020. O obxectivo nacional en España é alcanzar o 74% (o 68,5% da poboación feminina entre 20 e 64 anos debería estar empregada).

Na o ano 2012 a taxa de emprego en Galicia era do 55,4%, sendo inferior á media española 59,3% e á europea 68,5%. No caso de Galicia a taxa de emprego é superior en homes que en mulleres, 61,6% e 49,7% respectivamente.

Táboa 88: Estratexia Europa 2020: Emprego

ESTRATEGIA EUROPA 2020		Objetivo 2020 (%)	Año de referencia	Galicia	España	EU27
Empleo	Población Total	75,0	2012	55,4	59,3	68,5
	entre 20 y 64 años			61,6	64,5	74,6
	Hombres Mujeres			49,7	54,0	62,4

Fonte: elaboración propia mediante datos EUROSTAT

12.4. Obxectivos Europa 2020 en materia de loita contra a pobreza e a exclusión social

Unha das prioridades da Estratexia Europa 2020 é o fomento do crecemento integrador baseado no fomento dunha economía cun alto nivel de emprego que teña cohesión social e territorial.

A loita contra a Pobreza encádrase na iniciativa emblemática da UE *Plataforma Europea contra la Pobreza*. O seu obxectivo é garantir a cohesión social e territorial de tal forma que os beneficios do crecemento e do emprego cheguen a todos e de que as persoas afectadas pola pobreza e a exclusión social poidan vivir con dignidade e participar activamente na sociedade.

Sobre este obxectivo estratéxico fixado pola Estratexia Europa 2020 a referencia para ter en conta é:

Obxectivo europeo: reducir o número de europeos que viven por baixo do limiar nacional de pobreza nun 25%, liberando da pobreza a 20 millóns de persoas.

Obxectivo nacional: 1,4-1,5 millóns de persoas menos en risco de pobreza ou exclusión social.

Os niveis de pobreza en España son elevados, sendo a pobreza infantil e xuvenil o problema máis destacable. Nesta situación influíu tanto a crise económica como a incidencia do envellecemento da poboación e a inmigración pero tamén a existencia de incoherencias entre as políticas xerais e as sociais.

De acordo cos datos de EUROSTAT, no ano 2011 o número de persoas en situación ou risco de pobreza e exclusión social en UE-27 era de 120.177.000, é dicir, un 24,3% da poboación e en España 12.791.000 persoas o que representa o 27,7% da poboación. A porcentaxe de poboación en Galicia en situación ou risco de pobreza era 22,2%, algo inferior á media da UE-27 e a España.

Táboa 89. Estratexia Europa 2020: Loita contra a pobreza e exclusión

ESTRATEGIA EUROPA 2020		Objetivo 2020	Año de referencia	Galicia	España	EU27
Lucha contra la Pobreza y la Exclusión	Personas en situación o riesgo de pobreza y exclusión social	20 millones	2011	22,2	27,7	24,3

Fonte: *Elaboración propia mediante datos EUROSTAT*

Nota Galicia: IGE 22

http://www.ige.eu/igebdt/indige.jsp?idioma=é&codigo=0604&foper=xml/mini_eu2020 e

EUROSTAT 23,9

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_peps11&lang=en

12.5. Obxectivos Europa 2020 en materia de Educación

Unha das prioridades crave da Estratexia Europa 2020 é o fomento dun crecemento intelixente. O Crecemento Intelixente na Estratexia 2020 apóiase en tres cuestións fundamentais: a investigación e a innovación, a mellora dos niveis educativos da poboación a través de investimentos máis eficaces en educación e a sociedade dixital.

En relación á cuestión de educación, a iniciativa emblemática da UE *Juventud en movemento* aposta por reforzar os resultados dos sistemas educativos e consolidar o atractivo internacional da educación superior europea.

Sobre esta iniciativa da Estratexia Europa 2020 establécense uns obxectivos para cumprir en 2020:

- Reducir a taxa de abandono escolar temperán por baixo do 15% a nivel nacional e por baixo do 10% a nivel europeo.
- Incrementar a porcentaxe de persoas de entre 30 e 34 anos con estudos superiores completos de educación terciaria ou equivalente polo menos ao 44% a nivel nacional e ao 40% a nivel europeo.

Para o obxectivo de redución da taxa de abandono escolar prematuro, o nivel nacional no ano 2012 era de 24,9% e para Galicia do 23,1%, lonxe da media europea que se situaba no 12,8% polo que se debe intervir a través de medidas

específicas que permitan aproximar a taxa ao obxectivo marcado do 15% en 2020. Tanto a nivel galego, nacional e europeo a taxa de abandono escolar é máis alta para os homes alcanzando en Galicia un 27,7% para os homes fronte ao 18,8% nas mulleres.

A porcentaxe de persoas de entre 30 e 34 anos que completaran os estudos superiores alcanzou en 2012 o 40,1% en España e o 42,4% en Galicia, presentando unha posición moi por encima da media da UE27 do 35,8%. A nivel galego, nacional e europeo existen porcentaxes moi superiores de mulleres con estudos de educación terciaria ou equivalente completados. No caso do Galicia é unha 49,1% fronte ao 35,8% para mulleres e homes respectivamente. Nesta liña de obxectivos de educación pódese dicir que tanto a nivel de Galicia como nacional non existe tanta distancia co obxectivo marcado do 44% e que certas intervencións deberían centrarse no fomento de estudos superiores en homes.

Táboa 90. Estratexia Europa 2020: Educación

ESTRATEGIA EUROPA 2020			Objetivo 2020 (%)	Año de referencia	Galicia	España	EU27
Educación	Tasa de Abandono Escolar	Total			23,1	24,9	12,8
		Hombres	15	2012	27,7	28,8	14,5
		Mujeres			18,8	20,8	11,0
	Personas de 30 a 34 años con estudios superiores	Total			42,4	40,1	35,8
		Hombres	44	2012	35,8	35,0	31,6
		Mujeres			49,1	45,3	40,0

Fonte: Elaboración propia mediante datos EUROSTAT e IGE

13. ANEXO I. PRIORIDADES DE INVESTIMENTO E OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

13.1.1. Prioridades de investimento e obxectivos específicos OT 1

PI.1.1. Mellorar as infraestruturas de I+D+i , a capacidade para desenvolver excelencia en I+D+i e fomentar os centros de competencia, en especial os de interese europeo

- OE.1.1.1. Fomento e xeración de coñecemento de fronteira e desenvolvemento de tecnoloxías emerxentes e coñecemento orientado aos retos da sociedade.
- OE.1.1.3. Fortalecemento das institucións de I+D e creación, consolidación e mellora das infraestruturas científicas e tecnolóxicas.

PI.1.2. Fomentar o investimento empresarial en I+D+i , o desenvolvemento de vínculos e sinerxias entre empresas, centros de I+D e educación superior, en concreto, desenvolvemento de produtos e servizos, transferencia de tecnoloxía, innovación social e aplicacións de servizo público, fomento da demanda, creación de redes, clusters e innovación aberta grazas a unha especialización intelixente, apoiando a investigación tecnolóxica e aplicada, liñas piloto, actuacións de validación temperá de produtos, capacidades de fabricación avanzadas e primeira produción en tecnoloxías KET e difusión de tecnoloxías de propósito xeral

- OE.1.2.1. Impulso e promoción de actividades de I+D+i lideradas polas empresas e apoio á creación e consolidación de empresas innovadoras.
- OE.1.2.2. Desenvolvemento e difusión de tecnoloxías facilitadoras esenciais.

13.1.2. Prioridades de investimento e obxectivos específicos OT 2

PI.2.1. Ampliación da implantación da banda ancha e difusión de redes de alta velocidade e respaldo á adopción de tecnoloxías emerxentes e redes para a economía dixital

- OE.2.1.1. Fomentar o despregamento de redes e servizos para garantir a conectividade dixital.

PI.2.2. Desenvolvemento de produtos e servizos de TIC, comercio electrónico e unha maior demanda de TIC

- OE.2.2.1. Desenvolver a economía dixital, incluíndo o comercio electrónico, para o crecemento, a competitividade e a internacionalización da empresa española.

PI.2.3. Alfabetización dixital, e-goberno, e-aprendizaxe, e-inclusión, e-cultura, e-saúde

- OE.2.3.1. Promover a alfabetización dixital, e-aprendizaxe, e-inclusión, e-saúde e solucións dixitais nestes campos.
- OE.2.3.2. Reforzar o e-goberno, e-cultura e a confianza no ámbito dixital.

13.1.3. Prioridades de investimento e obxectivos específicos OT 3

PI.3.1. Promoción do espírito empresarial, en particular facilitando o aproveitamento económico de novas ideas e impulsando a creación de novas empresas, incluída a utilización de viveiros de empresas

- OE.3.1.1. Fomento do espírito e os valores do emprendedor, mellorando a súa imaxe e recoñecemento social e apoiando o desenvolvemento de ecosistemas de emprendedores.
- OE.3.1.2. Creación de novas empresas e viveiros de empresas, en particular mellorando o acceso a financiamento e a servizos de apoio avanzados.

PI.3.2. Promover novos modelos empresariais para as PEME, en particular para a súa internacionalización

- OE.3.2.1. Fomento de novos modelos empresariais para as PEME e a súa proxección internacional, mellorando o acceso a financiamento e a servizos de apoio avanzados; en particular nos sectores turístico e cultural.

PI.3.3. Apoio á capacidade das PEME para participar en procesos de crecemento e innovación, incluídos os sectores agrícola e pesqueiro

- OE.3.3.1. Promover o crecemento e a consolidación das PEME, en particular mellorando o seu financiamento, tecnoloxía e acceso a servizos de apoio avanzados; incluíndo os sectores agrícola, pesqueiro, mariño, marítimo e turístico, así como ás PEME e autónomos dedicados ao comercio comerciante polo miúdo ou venda ambulante.
- OE.3.3.2. Promover a innovación das PEME e a cooperación para a innovación en todos os ámbitos; en particular na ecoinnovación, a innovación social e sectores agrícola, pesqueiro, mariño, marítimo e turístico.

13.1.4. Prioridades de investimento e obxectivos específicos. OT 4

PI.4.1. Fomento da produción e distribución de enerxías renovables

- OE.4.1.1. Aumentar a proporción no consumo final de enerxía das fontes renovables para produción de electricidade, incluídas as redes de transporte e distribución necesarias para a súa integración no sistema eléctrico, en consonancia co Plan de Enerxías Renovables 2011-2020.
- OE.4.1.2. Aumentar a participación e distribución das enerxías renovables para usos térmicos, en particular a biomasa, biogás e biocombustibles para o transporte, en consonancia co Plan de Enerxías Renovables 2011-2020.

PI.4.2. Fomento da eficiencia enerxética e o uso de enerxías renovables polas empresas

- OE.4.2.1. Avanzar na avaliación e mellora da eficiencia enerxética das empresas, en particular as PEME.
- OE.4.2.2. Fomento do uso de enerxías renovables polas empresas, en particular as PEME.

PI.4.3. Apoio da eficiencia enerxética e do uso de enerxías renovables nas infraestruturas públicas, incluídos os edificios públicos e nas vivendas

- OE.4.3.1. Mellorar a eficiencia enerxética na edificación e nas infraestruturas e servizos públicos.
- OE.4.3.2. Aumentar o uso das enerxías renovables para produción de electricidade e usos térmicos en edificación e en infraestruturas públicas, en particular favorecendo a xeración a pequena escala en puntos próximos ao consumo.

PI.4.4. Desenvolvemento e aplicación de sistemas de distribución intelixentes nas redes de baixa e media tensión

- OE.4.4.1. Mellorar a eficiencia das redes de distribución de enerxía eléctrica mediante a redución das perdas nas mesmas.
- OE.4.4.2. Mellorar as redes de distribución dirixidas cara ás "smart grids" ou redes intelixentes a través de investimento en sistemas TIC.

PI.4.5. Fomento de estratexias de redución do carbono para todo tipo de territorios, especialmente zonas urbanas, entre outras cousas fomentando a mobilidade urbana sustentable e as medidas pertinentes de mitigación e adaptación

- OE.4.5.1. Fomento da mobilidade urbana sustentable: transporte urbano limpo, transporte colectivo, conexión urbana-rural, melloras da rede viaria, transporte ciclista, peonil, mobilidade eléctrica e desenvolvemento de sistemas de subministración de enerxías limpas.
- OE.4.5.2. Fomento de infraestruturas verdes que contribúan ao transporte alternativo en todo tipo de territorios e á diversificación cara a actividades de baixas emisións.
- OE.4.5.3. Prevención e redución de residuos -orgánicos e inorgánicos- co fin de reducir a pegada de carbono.
- OE.4.5.4. Desenvolvemento de sumidoiros de carbono de forma que as emisións netas sexan menores.

PI.4.6. Fomento da I+i e a adopción de tecnoloxías de baixa emisión de carbono

- OE.4.6.1. Fomento da I+i e a adopción de tecnoloxías de baixa emisión de carbono.

PI.4.7. Fomento da utilización de coxeneración de calor e enerxía de alta eficiencia, baseada na demanda térmica correcta

- OE.4.7.1. Fomento da coxeneración e enerxía de alta eficiencia; incluíndo a súa aplicación para calefacción de distrito.

13.1.5. Prioridades de investimento e obxectivos específicos OT 5

PI.5.1. Apoiar o investimento destinado á adaptación ao cambio climático

- OE.5.1.1. Aplicación do Plan Nacional de Adaptación ao Cambio Climático, en particular o desenvolvemento das avaliacións sectoriais e os plans de adaptación nos ámbitos vulnerables.
- OE.5.1.2. Mellora da xestión do chan e a súa rexeneración cando estea danado polos efectos do cambio climático.

PI.5.2. Fomento do investimento para abordar riscos específicos, garantindo a preparación ante catástrofes e o desenvolvemento de sistemas de xestión de catástrofes

- OE.5.2.1. Planificación para a prevención de catástrofes e restauración das zonas danadas.
- OE.5.2.2. Desenvolvemento de infraestruturas de protección civil e ferramentas de detección precoz.

13.1.6. Prioridades de investimento e obxectivos específicos OT 6

PI.6.1. Resposta ás necesidades de investimento no sector residuos para cumprir o acervo ambiental da Unión

- OE.6.1.1. Desenvolver a separación, recollida selectiva e tratamento de residuos, incluíndo accións de peche de ciclo; contemplando tanto os plans de xestión como os investimentos en infraestruturas.

PI.6.2. Resposta ás importantes necesidades de investimento no sector da auga para satisfacer os requisitos do acervo ambiental da Unión

- OE.6.2.1. Culminar os requisitos da Directiva Marco da auga a través do investimento en infraestruturas de saneamento, depuración e reutilización de augas residuais, e mellora da calidade da auga
- OE.6.2.2. Promover a xestión eficiente e integral das reservas de auga, incluíndo a redución de perdas na distribución e a realización de infraestruturas para asegurar o abastecemento humano.

PI.6.3. Protección, fomento e desenvolvemento do patrimonio cultural e natural

- OE.6.3.1. Promover a protección, fomento e desenvolvemento do patrimonio cultural.
- OE.6.3.2. Protección, desenvolvemento e promoción das áreas naturais, en particular as de interese turístico.

PI.6.4. Protección e restauración da biodiversidade, protección e restablecemento do chan e fomento dos servizos dos ecosistemas, incluíndo NATURA 2000 e as infraestruturas ecolóxicas

- OE.6.4.1. Fomentar a xestión, protección e mantemento de espazos naturais e a súa biodiversidade, en particular os protexidos, incluíndo medidas para paliar os problemas de erosión, salinización, desertificación, deforestación e baixo nivel de materia orgánica no chan.

PI.6.5. Mellorar a contorna urbana, a rehabilitación de velas zonas industriais e a redución da contaminación atmosférica

- OE.6.5.1. Mellorar a contorna urbana, a rehabilitación de velas zonas industriais e a redución da contaminación do chan e atmosférica.

PI.6.6. Fomento de tecnoloxías innovadoras para a mellora da protección ambiental e da eficiencia dos recursos no sector dos residuos, o sector da auga, a protección do chan ou para reducir a contaminación atmosférica

- OE.6.6.1. Desenvolvemento e utilización de tecnoloxías innovadoras para a mellora da protección ambiental e a eficiencia dos recursos no sector dos residuos, o sector da auga, a protección do chan ou para reducir a contaminación atmosférica.

PI.6.7. Apoio á transición da industria a unha economía eficiente en canto aos recursos e fomento do crecemento ecolóxico

- OE.6.7.1. Apoio á transición da industria a unha economía eficiente en canto aos recursos e fomento do crecemento ecolóxico.

13.1.7. Prioridades de investimento e obxectivos específicos OT 7

PI.7.1. Apoio a un espazo europeo de transporte multimodal mediante o investimento na rede transeuropea de transporte (RTE-T)

- OE.7.1.1. Completar as redes básicas, en particular os corredores atlántico e mediterráneo, fomentando a integración modal.
- OE.7.1.2. Mellorar as redes básicas, fomentando a integración modal.

PI.7.2. Mellora da mobilidade rexional mediante a conexión de nós secundarios e terciarios ás infraestruturas RTE-T

- OE.7.2.1. Garantir unha mobilidade sen fisuras, a interoperatividad entre redes e unha accesibilidade adecuada ás principais plataformas loxísticas (novas infraestruturas).
- OE.7.2.2. Garantir unha mobilidade sen fisuras, a interoperatividad entre redes e unha accesibilidade adecuada ás principais plataformas loxísticas (mellora de infraestruturas).

PI.7.3. Desenvolvemento de sistemas de transporte respectuosos co medio ambiente e con baixas emisións de carbono, incluído o transporte fluvial e

marítimo así como os vínculos multimodales. Fomentar a mobilidade urbana sustentable

- OE.7.3.1. Desenvolvemento de sistemas de transporte respectuosos co medio ambiente e con baixas emisións de carbono, incluído o transporte fluvial e marítimo así como os vínculos multimodales.

PI.7.4. Concepción e restablecemento dunha rede ferroviaria global, de alta calidade e interoperable

- OE.7.4.1. Despregamento do Sistema de Xestión do Tráfico Ferroviario Europeo (ERTMS).

PI.7.5. Desenvolvemento de sistemas intelixentes para a distribución, o almacenamento e a transmisión de gas e electricidade.

- OE.7.5.1. Desenvolvemento de sistemas intelixentes para a distribución, o almacenamento e a transmisión de gas.

13.1.8. Prioridades de investimento e obxectivos específicos OT 8

PI 8.1. Facilitar o acceso ao emprego dos desempregados e persoas inactivas, prestando atención ás diferenzas por razón de sexo, mesmo mediante iniciativas locais de emprego e apoio á mobilidade laboral

- OE.8.1.1. Reforzar a eficacia das políticas activas do mercado laboral, en especial as dirixidas ás persoas desempregadas de longa duración e ás persoas traballadoras de máis idade.
- OE.8.1.2. Promover o emprego e a igualdade de oportunidades en colectivos en risco de exclusión así como das persoas con discapacidade.

PI.8.2. A integración sustentable no mercado de traballo dos mozos, en particular os que se atopan sen emprego ou sen estudos nin formación

- OE.8.2.1. Mellorar a intervención e activación temperás das persoas novas que non teñen emprego nin estudan ou realizan actividades formativas, apoiando a implantación, desenvolvemento e seguimento de sistemas de Garantía Xuvenil.
- OE.8.2.2. Mellorar as aptitudes das persoas novas para reforzar a súa empleabilidade.
- OE.8.2.3. Incentivar a creación de emprego novo, especialmente das persoas en risco de exclusión social.
- OE.8.2.4. Fomentar o espírito emprendedor, mediante o reforzo dos valores de iniciativa, responsabilidade, innovación e emprendimiento na educación e formación dos nenos e novos e incentivar e apoiar as iniciativas de emprendimiento persoal, social e colectivo, así como de autoemprego.
- OE.8.2.5. Fomentar e apoiar os programas de mobilidade transnacional para mozas que faciliten a mellora da súa cualificación e o acceso ao traballo.

PI.8.3. Promover o traballo por conta propia, o espírito empresarial e a creación de empresas

- OE. 8.3.1. Mellorar a imaxe social e o recoñecemento do emprendimento e inclusión transversal da educación emprendedora en todos os niveis educativos.
- OE.8.3.2. Facilitar o financiamento das iniciativas emprendedoras das persoas emprendedoras, especialmente das máis afastadas do sistema financeiro, a través de instrumentos financeiros como os microcréditos, e complementala dos servizos de apoio e seguimento correspondentes.
- OE.8.3.3. Mellorar a calidade e eficiencia dos servizos de apoio e consolidación de empresas adaptándoos ás características e necesidades de todas as persoas, especialmente daquelas que afrontan máis barreiras para desenvolver o seu potencial emprendedor.
- OE.8.3.4. Incentivar e apoiar as iniciativas de emprendimento persoal, social e colectivo, así como de autoemprego.

PI.8.4. A igualdade entre homes e mulleres e a conciliación da vida laboral e a privada

- OE.8.4.1. Promover o emprego feminino naqueles ámbitos nos que existan brechas de xénero, así como a igualdade de oportunidades entre mulleres e homes, a conciliación da vida laboral e a privada, a corresponsabilidade e a redución da brecha salarial.

PI.8.5. Fomentar a adaptación ao cambio dos traballadores, as empresas e os empresarios, con medidas para axudar á transición da poboación activa cara a novas cualificacións e empregos (incluídos os empregos «verdes», os esixidos pola evolución demográfica, as novas tecnoloxías, os axustes sectoriais de tipo estrutural necesarios como, por exemplo, no sector marítimo, desde a construción naval e a pesca cara á biotecnoloxía mariña, o turismo marítimo, a acuicultura, etc.)

- OE.8.5.1. Facilitar educación, formación, reciclaxe e perfeccionamento adecuados e acordes coas necesidades do sector produtivo
- OE.8.5.2. Mellorar a competitividade das PEME a través de accións de mellora da adaptabilidade das empresas e os traballadores, e o investimento en capital humano
- OE.8.5.3. Garantir o emprego no sector marítimo mellorando a mobilidade laboral entre sectores relacionados co mar, así como entre postos de traballo terrestres e mariños, sen esquecer o desenvolvemento de capacidades, a educación e a formación
- OE.8.5.4. Promover a desestacionalización no sector do turismo costeiro e marítimo e desenvolver alternativas, así como oportunidades de mobilidade da man de obra

- OE.8.5.5. Reforzar o mercado laboral transfronteirizo e fomentar a mobilidade transfronteiriza dos traballadores
- OE.8.5.6. Promover a creación de novos postos de traballo en sectores relacionados co medio ambiente, a enerxía, o cambio climático e a prevención de riscos

PI.8.6. Promover un envellecemento activo e saudable

- OE.8.6.1. Medidas para aumentar a participación no mercado de traballo e as taxas de actividade e emprego dos homes e mulleres maiores, entre outras cousas mediante a adaptación da xestión da idade nos lugares de traballo e os mercados laborais ata idades de xubilación efectiva máis avanzadas e asegurar o acceso á formación ao longo de toda a vida.

PI.8.7. A modernización e mellora dos organismos competentes en materia de emprego, incluídas medidas de mellora da mobilidade laboral transnacional

- OE.8.7.1. Mellorar a eficiencia dos servizos públicos de emprego e a súa coordinación a nivel nacional e autonómico, incluíndo a creación das estruturas necesarias para a implantación dos sistemas de Garantía Xuvenil
- OE.8.7.2. Fomentar e apoiar programas de mobilidade transnacional para persoas traballadoras que faciliten a adquisición de cualificacións e o acceso ao traballo

PI.8.8. Desenvolvemento de viveiros de empresas e axuda ao investimento en favor do traballo por conta propia, das microempresas e da creación de empresas

- OE.8.9.1. Promover viveiros de empresas apoio a emprendedores e autónomos, en particular en áreas que ofrezan potencial de crecemento (incluída a agricultura e o sector agroalimentario, péscaa -xestión de poboacións, maior valor unitario grazas á mellora da calidade, mellor comercialización, maior procesamento e explotación de novas especies, etc.- e a acuicultura -calidade do peixe e marisco producido-)

PI.8.9. Apoiar o crecemento creador de emprego a través do desenvolvemento do potencial endógeno como parte dunha estratexia territorial para áreas específicas, incluíndo a reconversión de rexións industriais en declive e a mellora da accesibilidade a recursos concretos naturais e culturais e o desenvolvemento dos mesmos

- OE.8.9.1. Apoiar o crecemento creador de emprego a través do desenvolvemento do potencial endógeno como parte dunha estratexia territorial para áreas específicas, incluíndo a reconversión de rexións industriais en declive e a mellora da accesibilidade a recursos concretos naturais e culturais e o desenvolvemento dos mesmos.

PI.8.10. Iniciativas de desenvolvemento local e fomento de estruturas que proporcionen servizos de proximidade para crear novos postos de traballo

- OE.8.10.1. Iniciativas de desenvolvemento locais e fomento de estruturas que proporcionen servizos de proximidade para crear novos postos de traballo.

PI.8.11. **Investimento en infraestruturas destinadas a servizos públicos de emprego**

- OE.8.11.1. **Investimento en infraestruturas destinadas a servizos públicos de emprego.**

13.1.9. Prioridades de investimento e obxectivos específicos OT 9

PI.9.1. **A inclusión activa, en particular con vistas a mellorar a empleabilidade**

- OE.9.1.1. **Desenvolvemento de mercados laborais inclusivos para os colectivos con especiais dificultades de inserción sociolaboral.**

PI.9.2. **A integración de comunidades marxinadas tales como a da poboación romaní**

- OE.9.2.1. **Mellorar a integración de comunidades marxinadas como a da poboación romaní.**
- OE.9.2.2. **Mellorar a accesibilidade e o uso e calidade das TIC mediante investimentos no ámbito da inclusión electrónica.**

PI.9.3. **A loita contra a discriminación por razón de sexo, raza ou orixe étnico, relixión ou crenza, discapacidade, idade ou orientación sexual**

- OE.9.3.1. **Fomento da igualdade de xénero**
- OE.9.3.2. **Loita contra a discriminación múltiple**

PI.9.4. **O acceso a servizos alcanzables, sustentables e de calidade, incluídos os servizos sanitarios e sociais de interese xeral**

- OE.9.4.1. **Mellorar o acceso a servizos alcanzables, sustentables e de calidade, incluídos os servizos sanitarios e sociais de interese xeral.**

PI.9.5. **O fomento da economía social e das empresas sociais**

- OE.9.5.1. **Apoiar a innovación social e a creación de empresas socialmente innovadoras, mediante o desenvolvemento de novos modelos empresariais para facer fronte aos retos sociais.**
- OE.9.5.2. **Contribuír á rexeneración física, social e económica de zonas urbanas e rurais desfavorecidas a través de plans integrados.**
- OE.9.5.3. **Promover unha formulación de cooperación internacional, en particular no relativo á migración.**
- OE.9.5.4. **Fomentar as pequenas empresas agrícolas e as posibilidades de diversificación en actividades non agrícolas en zonas rurais.**

PI.9.6. **As estratexias de desenvolvemento local a cargo das comunidades locais.**

- OE.9.6.1. **Desenvolver pactos territoriais, iniciativas locais de emprego e de integración social, estratexias de desenvolvemento local participativo apoiadas activamente por autoridades autonómicas e locais, cidades, interlocutores sociais e ONG (enfoque xeral en rede)**

- OE.9.6.2. Nas zonas rurais, mellorar o acceso aos servizos sanitarios e sociais e estimular un desenvolvemento local participativo mediante o fomento de iniciativas locais, e o crecemento “verde” para estabilizar o emprego e as infraestruturas.

PI.9.7. Investimento en infraestrutura social e sanitaria que contribúa ao desenvolvemento nacional, rexional e local, e reduza as desigualdades sanitarias e transición dos servizos institucionais aos servizos locais

- OE.9.7.1. Investimento en infraestrutura social e sanitaria que contribúa ao desenvolvemento nacional, rexional e local, e reduza as desigualdades sanitarias e transición dos servizos institucionais aos servizos locais.

PI.9.8. Apoio á rexeneración física, económica e social das comunidades e zonas urbanas e rurais desfavorecidas

- OE.9.8.1. Apoio á rexeneración física, económica e social das comunidades e zonas urbanas e rurais desfavorecidas.

PI.9.9. Axuda ás empresas sociais

- OE.9.9.1. Axuda ás empresas sociais.

13.1.10. Prioridades de investimento e obxectivos específicos OT 10

PI.10.1. A prevención e redución do abandono escolar temperán; o fomento da igualdade de acceso a unha educación infantil, primaria e secundaria de boa calidade

- OE.10.1.1. Reducir o abandono escolar prematuro, o número de persoas con baixo rendemento e promover unha educación integradora con especial fincapé en zonas e grupos con necesidades específicas.
- OE.10.1.2. Incrementar o acceso a educación preescolar e servizos de gardería, incluíndo medidas para garantir normas de calidade mínimas.

PI.10.2. A mellora da calidade, a eficacia e a accesibilidade da educación superior e ciclos equivalentes co fin de mellorar a participación e o nivel de instrución

- OE.10.2.1. Avaliación e mellora da calidade das universidades públicas, incluíndo sistema de acreditación público estatal
- OE.10.2.2. Mellorar a I+D+i mediante a creación de estudos de posgrao, a formación de investigadores, fomentando as carreiras tecnolóxicas, tamén entre as mulleres e a potenciación de actividades en rede e asociacións entre institucións de ensino superior, centros tecnolóxicos e de investigación e empresas.
- OE.10.2.3. Mellorar a accesibilidade e o uso e calidade das TIC mediante a alfabetización dixital, os investimentos no ámbito das competencias dixitais, e-learning e competencias empresariais afíns, tendo en conta a fenda dixital de xénero.

- OE.10.2.4. Mellorar a competitividade das PEME mediante o fomento da súa adaptabilidade e a dos traballadores e investindo en capital humano.
- OE.10.2.5. Apoiar o cambio a unha economía de baixa emisión de carbono, adaptada ao cambio climático, que faga un uso eficaz dos recursos e sexa medioambientalmente sustentable mediante a reforma dos sistemas de educación e formación, a adaptación das capacidades e cualificacións necesarias e a mellora das competencias profesionais en sectores relacionados co medio ambiente e a enerxía.

PI.10.3. Mellorar o acceso á aprendizaxe permanente, as competencias profesionais e a adecuación ao mercado de traballo dos sistemas de educación e formación, tamén para a agricultura, a pesca, a acuicultura e a silvicultura; incluída a mellora da calidade da formación profesional e a creación e desenvolvemento da aprendizaxe no traballo e de sistemas de aprendizaxe en prácticas, como os sistemas de formación dual

- OE.10.3.1. Aumentar a participación na formación profesional e formación continua, especialmente para os que necesiten mellorar as súas competencias e a súa capacitación.
- OE.10.3.2. Reforzar os vínculos entre oferta e necesidades do mercado laboral (correspondencia de cualificacións) en todos os niveis educativos, incluídas as universidades; mellorar a oferta, calidade e adecuación ao mercado laboral da formación profesional e estimular medidas de formación no posto de traballo, como a formación profesional dual.
- OE.10.3.3. Mellorar as capacidades dos traballadores adaptándoas cara a actividades con potencial de crecemento e emprego, como servizos empresariais, sectores sanitario e social, economía dixital, emprego verde, crecemento azul ou as industrias e servizos creativos no ámbito da cultura e o turismo, tendo en conta as necesidades das mulleres.
- OE.10.3.4. Aplicar o Marco Nacional de Cualificacións (MNC) e promover o recoñecemento e a acreditación de competencias profesionais facilitando a validación da experiencia laboral.
- OE.10.3.5. Fomentar a capacidade empresarial, as competencias en materia de tecnoloxías da información e as comunicacións e a aprendizaxe de idiomas en todos os niveis educativos.
- OE.10.3.6. Promover programas conxuntos transfronteirizos de educación e formación cos países veciños ou no contexto máis amplo da UE.
- OE.10.3.7. Promover a difusión de coñecementos e información.

PI.10.4. Infraestruturas de educación e formación

- OE.10.4.1. Mellorar as infraestruturas de educación e formación.

13.1.11. **Prioridades de investimento e obxectivos específicos OT 11**

PI.11.1. Mellorar a capacidade institucional e a eficiencia da administración pública

- OE.11.1.1. Mellorar a capacidade institucional e a eficiencia da administración pública en relación coas actuacións do FEDER

PI.11.2. Investir en capacidade institucional e eficiencia das Administracións e servizos públicos: reformas, mellora da regulación e boa gobernanza

- OE.11.2.1. Investir en capacidade institucional e eficiencia das Administracións e servizos públicos: reformas, mellora da regulación e boa gobernanza.

PI.11.3. Xeración de capacidade para os axentes que desenvolven políticas de emprego, educación e sociais, así como acordos sectoriais e territoriais para impulsar as reformas a nivel nacional, rexional e local

- OE.11.3.1. Xeración de capacidade para os axentes que desenvolven políticas de emprego, educación e sociais, así como acordos sectoriais e territoriais para impulsar as reformas a nivel estatal, rexional e local.

